

AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM TÖRTÉNETE (1944–1990)

A pártirányítás évtizedei

Az Igazságügyi Minisztérium története
1867–1990

2.

Révész Béla
Az Igazságügyi Minisztérium története
(1944–1990)

A pártirányítás évtizedei

Az Igazságügyi Minisztérium története
1867–1990

2.

Révész Béla

**Az Igazságügyi Minisztérium története
(1944–1990)**

A pártirányítás évtizedei

Budapest
2018

Az Igazságügyi Minisztérium története
1867–1990

2.

Révész Béla
Az Igazságügyi Minisztérium története
(1944–1990)

A pártirányítás évtizedei

Jelen kiadvány az Igazságügyi Minisztérium támogatásával jelent meg.

Felelős kiadó:
Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft.

Nyomtatta: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., 2018

ISBN 978-615-5710-52-0

Tartalom

Ajánlás	7
Magyarország igazságügyminiszterei 1944 augusztusa és 1990 májusa között	11
I. Előzetes megfontolások	13
1. Módszertani aggályok	13
2. Az iratforrási háttér	15
3. Kutatástörténeti előzmények	18
II. A Minisztérium belső, intézménytörténeti változásai	25
1. A „dupla minisztérium” időszaka: Debrecen és Szombathely	25
2. Strukturális változások 1990-ig	32
III. Az Minisztériumot ért befolyások, pressziók, elvárások	47
1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság	47
2. A pártközi értekezletek	50
3. A népbírósi vita	56
4. A „létszámapasztás” mint politikai játszma	61
5. A minisztérium és a titkosszolgálatok	72
6. Az igazságügy igazgatásának pártirányítása	92
Irodalomjegyzék	105
Iratjegyzék	113
Rövidítések	121
Iratok	123
Névmutató	337

Ajánlás

Tisztelettel köszöntöm az Olvasót abból az alkalomból, hogy kezébe veszi ezt a hiánypótló művet, ami az Igazságügyi Minisztérium történetét dolgozza fel. Habár a hiány ma már nem akkora, mint amilyen 2016 májusáig volt. Ekkor ért ugyanis az a megtiszteltetés és öröm, hogy a szakmai közönségnek bemutatthattam a Révész Béla szerkesztésében megjelent *Iratok az Igazságügyi Minisztérium történetéből 1944–1990* című dokumentumgyűjteményt, amelyhez a szerkesztő kitűnő tanulmányt is fűzött. Azt a kötetet is én ajánlhattam az Olvasónak. Ajánlásomban megemlékeztem két elődömről, a kiváló Vladár Gáborról és az ellentmondásokkal teli Ries Istvánról, akiknek először állt szándékában ezt a történetet megírni, de ebben a II. világháború, majd az azt követő kommunista hatalomátvétel megakadályozta őket. Most elfogódottan, de hálás szívvel veszem tudomásul, hogy ez a törekvés épp az én hivatali időmben ért révbe. Ezzel nem akarom magam az említett elődeimhez mérni; az érdem nem az enyém, hanem a kutatást végzőké és azé a nyugodtabb koré, légköré, amelyben effajta műhelymunkára is jut idő. Azt mondják, a költészet luxus; nos, a történetírás is az, amelyet most megengedhetünk magunknak.

Létezik szükséges luxus is. Megbízatásom óta törekedtem arra, hogy a mai magyar igazságügy törlesszen valamit abból az adósságból, amellyel elődeinek tartozik. Hivatali időm alatt és közreműködésemmel a magyar jogtörténet számos nagy alakjának és eseményének állítottunk – hitem szerint méltó – emléket. Közöttük igazságügyi miniszterek is fellelhetők, akik közül kiemelném Vladár Gábort, akit szakmai és erkölcsi példaképemnek tartok. Az ő alakját sokáig a méltatlan feledés homálya borította, amelyet egy emlékkötet és egy róla elnevezett, a mindenkori igazságügyi miniszter által kodifikátoroknak odaítélhető díj alapításával igyekeztem eloszlatni. De szükségesnek tartottam a megemlékezést azokra a tragédiákra is, amelyek részben vagy egészben éppen a magyar állam- és jogrendszer csődje, vagy bizonyos ordas eszmék szolgálata miatt következtek be; ilyen volt a zsidó származású magyar ügyvédek, bírák és ügyészek sokaságának elpusztítása a vészkorszak idején, vagy a „polgári” és „deklasszált” jogászok egzisztenciális tönkretétele a háborút követően. A magyar igazságügyi miniszteri székben ültek szellemi és erkölcsi óriások, de bizony törpék, opportunisták, jogi analfabéták, idegen megszállók kollaboránsai is.

Az Igazságügyi Minisztérium történetét feldolgozó kötetek két nagy történelmi korszakot ölelnek fel. Az első rész Antal Tamás kiváló, alapos munkája az 1867-től 1944-ig tartó időszak történetét foglalja magába. Aranykornak induló, közel nyolcvan év annak a tárcának az életében, amelyet Deák Ferenc, az első felelős magyar „ministerium” igazságügyminisztere hozott létre 1848-ban. Deák alázatos természetének köszönhetően a mindenki által elismert nagysága sem kortársait, sem utódait nem nyomasztotta, hanem inspirálta. Az általa vezetett intézmény még nemigen volt tárcának nevezhető; tulajdonképpen egy minisztériumi főosztály méretű hivatal volt, ahol olyan nagy nevek dolgoztak, mint Ghyczy Kálmán, Irányi Dániel vagy Szalay László.

A kiegyezéstől az első világháborúig tartó évtizedeket sokan tartják a magyar történelem egyik fénykorának. A klasszikus, 19. századi liberalizmus térnyerésének ideje volt ez hazánkban, amelyet az áprilisi törvények és Deák Ferenc szelleme hatott át: a magyar alkotmányosság helyreállítása,

a polgári szabadságjogok és a jogegyenlőség fokozatos kiteljesítése, nagy és európai jelentőségű kodifikációk. A kiegyezés utáni első igazságügyminiszter, Horvát Boldizsár maga is Deák híve, választottja volt erre a posztra. Elsőrangú jogtudós, akit olyan kaliberű, szintén tudós személyiségek követtek, mint Pauler Tivadar, Szilágyi Dezső, Plósz Sándor, valamint – a korszak utolsó igazságügyminisztere – Vladár Gábor. Az első kötet szerzője, Antal Tamás a miniszterek másik csoportját „politikus igazságügy-minisztereknek” nevezi. Ez nem jelent értékítéletet, hiszen ebben a körben is voltak szakmai és emberi nagyságok. Néhány ecsetvonással mindkét csoport legjelentősebb alakjainak miniatűr portréját is megrajzolja a szerző.

A még a győztesek számára is katasztrofális kimenetelű első világháború nyilvánvaló törés a magyar és az európai történelemben. Az első világháborút lezáró békediktátumok eredményeként a kiegyezés utáni nyitott, a jogtudomány terén meglévő szellemi pezsgés háttérbe szorult. Ennek ellenére elmondható, hogy az igazságügyi miniszterek és a minisztériumi tisztviselők mindent megtettek annak érdekében, hogy az igazságügy magas színvonalon működjék. Erre azért is volt lehetőség, mert azok, akik a minisztériumban dolgozhattak, nagyon komoly jogi tudással vértették fel magukat és így hagyták el a jogi karokat. Olyan kiváló jogászok dolgozhattak az Igazságügyminisztériumban, mint Sárfy Andor, Térfy Gyula, Bacsó Jenő és még sokan mások. A Kállay-kormány bukását követően sokan távoztak az Igazságügyminisztérium kötelékéből, mivel nem tudtak azonosulni mindazzal, ami ezután következett. A „politikus” Lázár Andor és a „tudós” Vladár Gábor egy ponton „kiszálltak”, nem akartak részt venni a jogfosztásban és a magyar alkotmányos hagyományok megtiprásában. Karakán kiállításukat a kor nem, csupán az utókor méltányolja. Vladár a nyilasok és a Gestapo üldözését is megtapasztalta, a kommunista időkben pedig mindkettejük osztályrésze a kitelepítés és majdnem a teljes egzisztenciális megsemmisülés volt.

Antal Tamás és Révész Béla azonban nem történetet, hanem intézménytörténetet írt. A nagy történelmi cezúrákat kevésbé hangsúlyozzák. Ennek magyarázatát Révész Bélánál találjuk, aki helyesen állapítja meg, hogy nincs automatikus megfelelés az intézmény- és politikatörténeti folyamatok között. A korszakhatárok gyakran csak utólag látszanak. Másrészt az állami intézmények természete, küldetése általában az, hogy a folytonosságot képviseljék és szervezeti működésükben tompítsák a változások életét.

Antal Tamás összefoglalja az általa tárgyalt korszak jogalkotási tevékenységét. Egyes törvények – vagy hatályos joggá nem vált törvényjavaslatok – megoldásait a 2010–2018-as két parlamenti ciklus jogalkotása is figyelembe vette. Ilyen volt a „Plósz-féle” 1915-ben hatályba lépett polgári perrendtartás, a büntetőjog terén az 1878-ban elfogadott és nemzetközi híré „Csemegi-kódex”, az első magyar bünvádi eljárás 1896-ból és az ugyanebben az évben elfogadott közigazgatási bíráskodásról szóló törvény. Az anyagi magánjog kodifikációjának sorsa érdekesen alakult. Az egyetemes kódex érdekében évtizedeken át folyt az alapos és szerteágazó törvényelőkészítő munka, de a Szladits-féle magánjogi törvényjavaslat néven is ismert normaszöveget az Országgyűlés sohasem fogadta el, hanem 1931-től kezdve szokásjogként lett használatos, Werbőczy Tripartitumához hasonlóan – jegyzi meg találóan Antal. A felsorolás itt töredékes, de az érdeklődő közönség a kötetből képet kap a dualizmus időszakáról, mint a magyar kodifikáció fénykoráról és az Igazságügyi Minisztérium törvény-előkészítő tevékenységéről. Az is kiderül, hogy a Horthy-korszak mérlege e tekintetben jóval szerényebb és ellentmondásosabb. Igaz, ennek az időszaknak a kezdetét közjogi kérdések terhelték: a trónfosztás, a király nélküli királyságra való átmenet, és e korszakhoz fűződnek – s különösen annak végéhez – a már említett zsidótörvények. Az is kiderül azonban, hogy ezek igazságügyminisztériumi előkészítéséről kevés dokumentum maradt fenn.

Az Igazságügyi Minisztérium nemzetközi jogi együttműködésben végzett tevékenységi körébe tartozó érdekesség a közös külügyi-igazságügyi fellépés a 19. század végén riasztóan terjedő anarchizmussal szemben, amelyben Magyarország is közvetlenül érintetté vált az Erzsébet királyné ellen 1898-ban elkövetett halálos merénylet által. Mindez mintha a száz évvel későbbi terrorellenes együttműködés előképe lenne.

A monográfia részletesen taglalja a tárca belső igazgatását, szervezeti felépítésének változásait, a tisztviselők, valamint a bírák és ügyészek státuszának alakulását. A Trianon utáni helyzetben a magyar igazságügyi igazgatást az egyharmadára zsugorodott országra kellett szabni, és az elcsatolt területekről átjövő igazságügyi alkalmazottak jogállását, előmeneteli lehetőségét is rendezni kellett. Mai szemmel tanulságos az akkori Igazságügyminisztériumnak a bírói karral kapcsolatos igazgatási tevékenysége. A bírói kar önigazgatásának gondolata és követelménye csak később, a II. világháború után nyert teret Európában. Mindazonáltal, az ítélkezésben a bírói függetlenség – a magyar alkotmányosság állócsillaga – a polgári korszakban szinte végig érvényesült.

E tekintetben gyökeres fordulatot a teljes kommunista hatalomátvétel hozott 1948-ban. Innentől kezdve a Magyar Dolgozók Pártja, majd utódja, a Magyar Szocialista Munkáspárt ellenőrzése alatt tartotta a teljes államszervezetet, beleértve a bírói és persze az ügyészi kart is. A hatalmi ágak függetlenségének és szétválasztásának elvét a proletárdiktatúra elvetette. Ez azonban már a Révész Béla által jegyzett kötet témája, sőt, címe is: „A pártirányítás évtizedei”. Többé-kevésbé ez az az időszak, amelyben az Alaptörvény megállapítása szerint Magyarország önrendelkezésének híján volt.

Révész Béla a száraznak és igen szakmainak tűnő forrásanyagban is képes meglátni a drámát, elbeszélni egy fordulatokat sem nélkülöző történetet. A módszertani bevezető után rögtön egy kuriózumra, a „dupla minisztérium” időszakának bemutatására tér rá. Ennek a furcsa közjogi helyzetnek a lényege abban állt, hogy amikor 1944. december 22-én Debrecenben megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány, akkor a nyilas kormány már második hónapja hatalmon volt, és maradt is egészen 1945. március 28-ig, amíg a kormányvonat át nem lépte az osztrák–magyar határt. Tulajdonképpen párhuzamosan működött Dálnoki Miklós Béla és Szálasi Ferenc kormánya, s ezeken belül egy-egy igazságügyminisztérium Valentiny Ágoston, ill. Budinszky László vezetésével. (Budinszkyt háborús bűnösneként 1946-ban kivégezték. A szociáldemokrata Valentinyt 1950-ben életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, majd 1955-ben kegyelmet kapott és szabadlábra helyezték az idős, beteg embert.) Valentiny utódja a már említett, szintén szociáldemokrata Ries István lett, aki maga is megérdemel egy főhajtást az utókortól. Ellentmondásos, jellegzetes sors az övé: a kommunistákkal való együttműködés híve, miniszterként időnként igyekezett azok törvénytelenégeit fedezni. Ugyanakkor korrekt, méltató szavakkal állt ki hivatali elődje, Vladár Gábor mellett annak igazolási eljárása során, 1945-ben. Ries alighanem valóban hitt a baloldali eszmékben, az állam- és jogrendszer ezeknek megfelelő átalakításában. Ennek ellenére – vagy talán épp ezért – sorsa tragikus fordulatot vett, Rákosi börtönében halt meg.

Míg a háború utolsó közel egy évében Veessenmayer követ útján a Harmadik Birodalom, addig a háború utáni egy-két évben a szovjet dominanciájú Szövetséges Ellenőrző Bizottság határozta meg a magyar kormány összetételét. Ennek Révész Béla egész kis fejezetet szentel.

A kataklizma fényében érdekes, hogy az Igazságügyminisztérium szervezete és funkciója 1945 és 1950 között nem mutat lényeges eltérést az 1945 előttihez képest. Lényeges változások csak a fordulat éve után következtek be, de két fő szakmai funkciója, a bíróságok felügyelete és

irányítása (központi vagy legfelsőbb igazságügyi igazgatás!), valamint a törvény-előkészítés, mind az átmeneti, mind pedig a kommunista korszakban megmaradt. A szerző ebben a részben is részletes leírást ad a negyvenöt év alatt bekövetkezett szervezeti változásokról. Olyan kuriózumokra is kitér, mint a népbíróságok és a rendes igazságszolgáltatás viszonyának alakulása, de olvashatunk az ügyészi szervezet leválásáról, vagy a büntetés-végrehajtás igazgatásáról, amely a hírhedtebb belügyi irányítás alól 1957-ben az igazságügy alá került.

Révész Béla tanulmányában hosszú, de lebilincselően izgalmas részt szentel az Igazságügyi Minisztériumot évtizedeken keresztül ért külső hatalmi befolyásolásoknak előbb a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB), majd a békekötés után is itt maradó szovjet „szakértők”, s ezt követően a párt részéről egészen az időszak végéig. (Az ügyészi szervezetet mintha a szovjet alkotmányból másolták volna át szövegszerkesztővel, ha akkor létezett volna ilyen.) A korszak kulcsintézményének, a hatalom letéteményesének azonban hosszabb távon nem a SZEB, még csak nem is az ÁVH és a politikai rendőrség általában, hanem a párt bizonyult. Az igazságügy pártirányítás alá rendelésének legfőbb eszköze pedig a személyzeti politika volt: a „létszámapasztás”, az igazolási eljárások, az „osztályidegen elemek” eltávolítása és pártkáderekre cserélése. Ezeket olyan miniszterek idején vezényelték le, mint az egyébként nem jelentéktelen tudású Molnár Erik, vagy az ÁVH vallató-tisztjából miniszterré avanzsált Décsi Gyula.

A történet, mint ma már tudjuk, mégis happy enddel végződött. A rendszerváltozáshoz közeledve az Igazságügyi Minisztérium kezdett megszabadulni a pártállami irányítás szervezési jellegzetességeitől. Az Olvasó megismerkedhet az Igazságügyi Minisztériumnak a rendszerváltás előkészítésében játszott szerepével. A tárca élére 1988 júniusában az a Kulcsár Kálmán került, akinek személyében évtizedek után végre ismét kiemelkedő tudású és távlatokban gondolkodni képes, az alkotmányosság és a jogállam iránt elkötelezett igazságügyi minisztert ismert meg az ország. Az ő emlékét is ugyanolyan tisztelettel szeretném az utókornak továbbadni, mint néhány említett nagy, távoli elődömét. Sajátos, újabb fénykor volt ez a tárca történetében. A rendszerváltozás közjogi előkészítésének és lebonyolításának egyik szellemi műhelyévé vált, amely még egy új alkotmánytervezet megszövegezésére is képesnek bizonyult. Kulcsár Kálmán mellett olyan nagyságok dolgoztak itt akkor, mint Kilényi Géza, Sárközy Tamás, Petrik Ferenc; bátran nevezhető igazságügyi arancypapatnak. Ekkoriban az Igazságügyi Minisztérium, s személy szerint a miniszter már az alkotmányos garanciákkal megerősített bírói függetlenség mellett szállt síkra.

Az Igazságügyi Minisztérium végül a rendszerváltozás, az alkotmányosság, a jogállamiság helyreállításának főszereplőjévé vált. Mondhatná valaki, hogy ez magától értetődő. A történelemben azonban kevés dolog magától értetődő, és sok minden esetleges. Egyéni döntéseinken, helytállásunkon több múlik, mint sokszor gondolnánk vagy hajlandóak lennénk elismerni. Kívánok az érdeklődő Olvasónak hasznos időtöltést, és ezen túlmenően mindnyájunknak azt, hogy az Igazságügyi Minisztérium a következő 150 évének minden egyes pillanatában az igazságot, az igazságosságot, a magyar alkotmány és jogállamiság megőrzését és fejlődését szolgálja. Kívánom mindezt még akkor is, ha ennek az lesz az ára, hogy a majdani szerzők csak unalmasabb könyvet tudnak írni arról az időszakról, mint a mostani kötetek szerzői, Antal Tamás és Révész Béla.

Dr. Trócsányi László
igazságügyi miniszter

Magyarország igazságügyminiszterei 1944 augusztusa és 1990 májusa között

Vladár Gábor	1944. VIII. 29.	1944. X. 16.
Budinszky László	1944. X. 16.	1945. III. 28.
Valentiny Ágoston	1944. XII. 22.	1945. VII. 21.
Ries István	1945. VII. 21.	1950. VII. 17.
Molnár Erik	1950. VII. 17.	1952. XI. 14.
Décsi Gyula	1952. XI. 14.	1953. II. 2.
Kovács Béla	1953. II. 2.	1953. VII. 4.
Erdei Ferenc	1953. VII. 4.	1954. X. 30.
Molnár Erik	1954. X. 30.	1956. X. 31.
Nezvál Ferenc	1955. XII. 29.	1966. XII. 7.
Balassa Gyula (A Minisztertanács 1956. november 19-ei ülésén Münnich Ferenc javaslatára elfogadta, hogy Balassa Gyulát mint kormány megbízottat kell az Igazságügy- minisztériumba küldeni és megbízni a minisztérium vezetésével. Kinevezéséről, illetve a döntés visszavonásáról nem jelent meg kormányhatározat.)	1956. XI. 19.	?
Korom Mihály	1966. XII. 7.	1978. IV. 22.
Markója Imre	1978. IV. 22.	1988. VI. 29.
Kulcsár Kálmán	1988. VI. 29.	1990. V. 23.

I. Előzetes megfontolások

1. Módszertani aggályok

Ha át kívánjuk tekinteni a második világháború és a rendszerváltás között működött Igazságügy-minisztérium¹ történetének fontosabb eseményeit, mindenekelőtt a jogi, illetve a (politika)történeti megközelítések egymáshoz való viszonyának tisztázása szükséges, tudván természetesen azt, hogy a vizsgált jelenség valóságában mindezek tárgyi egységükben léteznek. A kérdés normatív vonatkozásait tekintve elsősorban azon intézményi-szabályozási változások lehetnek a mérvadók, amelyek a jogalkotói döntések eredményeként markáns szakaszhatárokat jelezhetnek a szervezet történetében. Ugyanakkor a vizsgálni kívánt időszak egészére nézve, sajátos módon, az igazságügyi igazgatásnak, a politikai hatalomhoz való viszonya, az irányítási és ellenőrzési mechanizmusok alakulása a legfontosabb kérdés.² Szervezetpszichológiai szempontból pedig figyelemre méltó, hogy a szervezet viszonylagos önállósága, belső inerciája miatt nem lehet közvetlen és szigorú meghatározottságot kimutatni a külső társadalmi, politikai környezete felől, ráadásul mikroszociológiai szempontból, az intézményeken belüli szubjektív kapcsolatok, az autonómia újabb dimenzióival tágítják a rendszer relatív függetlenségét.

Kivételes helyzetbe kerül tehát az intézménytörténeti vizsgálódás. A korábbi korszakok szabályozási rendszerei ugyanis nem távolították el olyan mértékben a struktúra normatív elvárásait a megvalósuló, tényleges helyzettől, ahogyan ezt a két dimenziót szembeállítja egymással a pártállami időszak. A kettő közé ugyanis minden korábbinál agresszívebben benyomul a politika a maga különös eszköztárával, célkitűzéseivel, érdekszempontjaival és ezzel az intézményi szabályozás elveszti önmagában való struktúráját, egyben a valósággal való közvetlen találkozás esélyét is. A politika ugyanis egyáltalán nem közvetíteni kíván a két pólus között, hanem egyszerűen elfoglalja mindkettőt. Teszi ezt mindenféle skrupulus nélkül, szükségszerű történelmi küldetésének biztos tudatában, amelyhez megszervezi a társadalom irányításának és ellenőrzésének átfogó rendszerét. A totaliter struktúrák alrendszerei tehát alig vizsgálhatók önmagukban, hiszen a hatalmi viszonyok olyan erővel érvényesítik túldeterminált akarataikat, hogy csak ennek alárendelve, ezek függvényében nem is érdemes bármiféle autonóm dinamikát keresni a részek vonatkozásában. A pártállami irányítás jól megtervezett és megszervezett rendszere tehát csak szabad mozgás látszatát nyújtja a normatív világnak, valójában a közvetlen és közvetett kényszerek, pressziók, befolyások és félelmek terelik a meghatározott célok felé a társadalmi

1 A „független magyar felelős ministerium” megalakításáról szóló 1848. évi III. törvénycikk esetében még semmi gondot nem okozott az „Igazságszolgáltatási és kegyelmi osztály” helyesírása, annál inkább a kiegyezést követő időszakban. Kezdetben az „igazságügyi ministerium” írásmód vált használatossá, de „a bírói hatalom gyakorlásáról” szóló 1869. évi IV. törvénycikk már „igazságügyiminister”-t említ, rövidítésben pedig „igazságügyi min.”-t. 1870-től viszont általánossá vált az „igazságügyiministerium”, „Igazságügyiminisztérium” egybeírt írásmód. Egyes kivételektől eltekintve száz éven át a jelző és a jelzett szó összevonása volt a jellemző. Az az 1949. évi XX. törvény módosításáról és a Magyar Népköztársaság Alkotmányának egységes szövegéről szóló 1972. évi I. törvény a Magyar Népköztársaság minisztériumainak felsorolását külön törvényre bízta. Az ennek nyomán megjelent 1973. évi IV. törvény már az Igazságügyi Minisztérium különírt változatát tüntette fel, és ez vált azóta is érvényes írásmóddá. Kompromisszumos megoldásként, amennyiben a szöveggörnyezet ezt egyértelművé teszi, a rövid, „Minisztérium” alak használatos, de ha ez félreértésekre adhatna okot, akkor a külön- vagy egybeírt változat mindenkor a hivatkozás időpontjában használatos formulát követi.

2 „A kommunizmus hosszú uralma a jogszolgáltatás politikai célokra való felhasználását is természetessé tette, annak ellenére, hogy a politikai felhasználás intenzitása az évtizedek során a gyakorlatban jelentősen változott.” FLECK, 29. old.

folyamatokat. Mindezeket azért szükséges megelőlegezni, mivel az ilyen helyzetekben egy intézmény – jelesül az Igazságügyminisztérium – korabeli története sem egyszerűen a rá vonatkozó normák története, hanem elsősorban azoknak a mindenkori hatalmi determinánsoknak a függvénye, amelyek a maguk képére formálják a szabályozás egészét. Azaz, a vizsgálódás pontosan követi a vizsgálandó tárgy sorsát: amennyiben a politika abszolút prioritással rendelkezik a normával szemben, úgy a politikatörténeti megközelítés lesz az elsődleges a szabályozástörténetivel szemben.

Ezek nyomán már az is sejthető, hogy az intézménytörténeti változások periodizációja és a társadalmi-politikai változások szakaszhatárai nem feltétlenül esnek egybe, még egy olyan „politikafüggő” intézmény esetében sem, mint amilyen a tárgyalt korszak Igazságügyminisztériuma. De igaz ez fordítva is: jelentős politikai fordulatok ellenére is a szervezeti kontinuitás változatlanságot eredményezhet az intézmény belső viszonyai terén. Szemléletes Gyarmati Györgynek, a politikai rendőrség története vonatkozásában felhozott példája: „Noha Péter Gábort 1953. január első napjaiban őrizetbe vették – amit tucatnál is több vezetőtársának letartóztatása követ, míg mások ezt elkerülendő menekültek öngyilkosságba –, ez csak intézménytörténeti szempontból tekinthető cezúrának, a rendszer működése szempontjából nem.”³

A belső, intézménytörténeti változások tehát az Igazságügyminisztérium esetében főként a Szervezeti és Működési Szabályzatok módosításában, változásaiban jeleztek szervezeti szakaszhatárokat, míg a politikai, ideológiai változások főleg a vezetőcseréken és az éppen aktuális jelszavak átírásán keresztül érzékeltették az intézmény diszkontinuitását. Ami a „külső” történelem szakaszolását illeti, lehetséges kiindulópontnak tűnik, ha a második világháború utáni és a rendszerváltás előtti időszak egészét abból a szempontból vizsgáljuk meg, hogy a XX. század történelmét jelentős mértékben meghatározó sztálinista kommunizmusához miként viszonyult egyik vagy másik időszak politikája, intézményrendszere, kultúrája. Az talán nem kérdéses, hogy Magyarországon a sztálinizmus klasszikus, „rákosista” időszaka az 1948–1952 közötti évekre tehető. Az már vitatható, hogy az ezt megelőző évek vajon közös nevezőre hozhatók-e a „presztálinista” megjelöléssel, vagy ezt esetleg csak a koalíciós kormányzás manipulált felbomlásától tekintjük érvényesnek. És ha folytatjuk a sztálinizmus nyomán történő periodizációs kísérletet, akkor kiderül, hogy két-két „desztálinizációs”, illetve „resztálinizációs” szakasz is kimutatható. Előbbiekhez az első Nagy Imre-kormány reformkísérlete, majd Kádár János konszolidációs kísérlete, utóbbiakhoz pedig a Nagy Imre⁴ eltávolítását követően visszatért Rákosi⁵, illetve a forradalom bukása utáni Kádári megtorlás időszaka kapcsolható.

3 GYARMATI, 2004. 18. old.

4 Nagy Imre (1896–1958) 1916-ban orosz hadifogságba került s 1920-ban tagja lett a bolsevik pártnak. 1921-ben visszatért Magyarországra, s részt vett a szociáldemokrata, majd a kommunista mozgalomban. 1930-ban a Szovjetunióba küldték s már csak 1944 novemberében tért ismét haza. Elsősorban agrárpolitikai kérdésekkel foglalkozott s részt vett a moszkvai rádió magyar nyelvű adásának szerkesztésében. 1944 novemberében hazatérve részt vett a magyarországi kommunista párt vezetésében. 1944 decemberében beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, földművelésügyi miniszter lett. 1945. november 15-étől 1946. március 20-áig belügyminiszter volt. 1947-től 1949-ig az Országgyűlés elnökének tisztét töltötte be. 1950. december 12-étől élelmezési, majd 1952. január 5-étől begyűjtési miniszter, 1952. november 14-étől miniszterelnök-helyettes. 1953. június 4-étől 1955. április 18-áig a minisztertanács elnöke volt, 1955. december 3-án kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából. Az 1956-os forradalomban játszott vezető szerepe miatt 1958. június 16-án kivégezték.

5 Rákosi Máttyás (1892–1971) Oroszországban hadifogolyként kapcsolódott be a kommunista mozgalomba. 1918 novemberétől volt tagja a Kommunisták Magyarországi Pártjának. A Tanácsköztársaság leverése után, mint volt népbiztos emigrációba kényszerült. Illegális pártszervezés céljából visszatért Magyarországra, ahol elfogták és elítélték. 1941-ben a Szovjetunióba távozhattott. 1945 januárjában térhetett vissza ismét Magyarországra. A Kommunista Párt főtítkáráként meghatározó szerepe volt a következő évek politikai eseményeiben. 1945 novemberétől 1952 augusztusáig államminiszter, miniszterelnök-helyettes, majd 1953 júniusáig a minisztertanács elnöke volt. 1956. július 18-án felmentették a pártfunkciójából, majd a Szovjetunióba távozott. 1962-ben kizárták a magyar pártból.

Amennyiben az Igazságügyminisztérium idővonalára helyeznénk a fenti szakaszolást, máris kiderülhet, hogy nincs semmiféle automatikus megfeleltetés az intézmény- és politikatörténeti folyamatok között. A Szervezeti és Működési Szabályzatok, mint szervezeti statútumok általában időtállóbbnak tűnnek, még akkor is, ha például 1953-ban megjelent a minisztériumban a szovjet mintájú minisztériumi kollégium. Az igazságszolgáltatás szerkezetére nézve viszont a minisztérium által két ízben, 1945, majd 1957 után megszervezett népbíróóság intézményeinek formai azonossága vagy azt a megoldást kívánná, hogy a háború utáni háborús és népellenes bűnüldözésre is kiterjesztendő lenne a sztálinista minősítés, vagy azt, hogy ez éppen azért tekinthető „presztálinistának”, mivel a két népbíróósági eljárás között a lényegesen eltérő ellenségkép tesz tartalmi különbséget. (Mindkét megoldásra születtek javaslatok.) Mindenesetre az említett politikatörténeti periodizáció elfogadása és alkalmazása mellett az egyes intézménytörténeti események kapcsán elengedhetetlenül figyelembe kell venni a szervezeti dinamikák belső önállóságát is.

2. Az iratforrási háttér

A 2015-ben kezdődött kutatás alapvetően a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára V. Osztály 2. referencia alatti, Igazságügyi Minisztérium XIX-E jelzetű iratállományához kapcsolódik. Ez a több mint ezer iratfolyóméternyi irategyüttes magában foglalja például a minisztérium egyes magasabb vezetői után maradt iratokat (Molnár Erik⁶ 1951–1956, Nezvál Ferenc⁷ 1957–1966, Korom Mihály⁸ 1962–1979, Markója Imre⁹ 1978–1987 miniszterek, illetve Petrik Ferenc¹⁰ 1978–1980 miniszterhelyettes). A korszak igazságszolgáltatására, illetve annak az államigazgatással és a politikával való szoros kapcsolatára utal

- 6 Molnár Erik (1894–1966) 1922-ben jogi végzettséget szerzett. 1924-ben ügyvédi irodát nyitott Kecskeméten. 1928-ban a kecskeméti szociáldemokrata szervezet titkára és törvényhatósági bizottsági tag lett. 1929-ben kapcsolatba került a kommunista mozgalommal. Jelentős marxista társadalomtudományi munkásságot fejtett ki. 1944 novemberében Kecskemét polgármestere lett. 1944 decemberétől tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd haláláig tagja volt – követként külföldön töltött idejét leszámítva – a törvényhozó testületnek. 1944. december 22-étől 1947. szeptember 24-éig népjóléti, ezt követően 1948. március 5-éig tájékoztatási, majd 1948. augusztus 5-éig külügyminiszter volt. 1948. szeptember 10-étől egy éven át töltötte be a moszkvai nagykövetségi posztot. 1950. július 17-étől 1952. november 14-éig igazságügyminiszter, 1953. július 24-étől 1954. október 30-áig a Legfelső Bíróság elnöke, majd 1954. október 30-ától 1956. október 31-éig ismét igazságügyminiszter, közben 1952. november 14-étől 1953. július 2-áig másodszor is külügyminiszter volt. 1949-től tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának, megszakítással a Történettudományi Intézet igazgatója és egyetemi tanár volt.
- 7 Nezvál Ferenc (1909–1987): MDP-, majd MSZMP-politikus; parlamenti képviselő 1949–1985; cipészsegéd, később jogász; 1954–1956. az MDP KV póttagja, 1957–1966. az MSZMP KB tagja, 1951–1962. a KEB tagja; 1945-ig budapesti cipőgyárakban kára, 1948-ban kerületi előljáró; 1948–1949. a budapesti városházán ügyosztályvezető és a városházi pártbizottság elnöke; 1949–1954. budapesti alpolgármester, majd a Fővárosi Tanács VB elnökhelyettese; mint igazságügyminiszter az államjogi és államigazgatási jogi kormánybizottság elnöke, az elnöki tanács tagja, a város- és községgazdálkodási miniszter első helyettese város- és községgazdálkodási miniszter a minisztérium részéről, a helyreállítási kormánybizottság tagja; az Igazságügyminisztérium megbízott vezetője 1956. XII. 29. – 1957. V. 9., igazságügyminiszter 1957. V. 9. – 1966. XII. 7.
- 8 Korom Mihály (1927–1993): MSZMP-politikus; parlamenti képviselő 1980–1989; mezőgazdasági munkás, majd jogász; 1962–1963 – az MSZMP KB póttagja, 1963–1989 – a KB tagja; 1980–1985 – a PB tagja, 1963–1966 és 1978–1985 – a Titkárság tagja, a KB titkára; 1945–1951 – a hadseregben, majd a rendőrségen szolgált; 1951–1955 – az MDP KV politikai munkatársa; 1955–1958 – az SZKP Politikai Főiskola hallgatója; 1958–1960 – belügyminisztériumi vizsgálati osztályvezető, 1960–1963 – a határőrség országos parancsnoka, 1962-től mint vezérőrnagy; 1985–1989 – az Alkotmányjogi Tanács elnöke – igazságügyminiszter: 1966. XII. 7. – 1978. IV. 22.
- 9 Markója Imre (1931–2008): MSZMP-politikus; jogász; 1953–1958 – a Társadalmi Szemle rovatvezetője; 1958–1963 – az MSZMP KB munkatársa, majd az adminisztratív osztály alosztályvezetője – igazságügyminiszter-helyettes – 1963. V. 6. – 1967. VII. 8.; az igazságügyminiszter első helyettese – 1967. VII. 8. – 1978. IV. 21.; igazságügyminisztériumi államtitkár – 1973. VIII. 3. – 1978. IV. 21.; igazságügyminiszter – 1978. IV. 22. – 1988. VI. 29.
- 10 Petrik Ferenc jogász: (1933) ELTE JTK, 1952–1956. 1956 – ügyvédjelölt, majd bírósági fogalmazó, bíró, a Jogi esetek c. tv-műsor meghonosítója, és 7 évig vezetője, 1960–78 – az Igazságügyi Minisztérium törvényszerkesztője; 1978–88 – miniszterhelyettes, törvény-előkészítéssel foglalkozik, 1988 – a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese.

a Büntető és Kegyelmi Ügyek Osztályának (XIX-E-1-f; 1945–1955, 1957–1968) iratanyaga. Jelentős forrásértékű a Törvényelőkészítő Főosztály 1945–1979 (XIX-E-1-c), a Népbírósi Osztály 1945–1950 (XIX-E-1-l) és a Bírósi Főosztály 1952–1979 (XIX-E-1-s) irategyüttese, amely a magyar joganyagnak az 1948 utáni politikai viszonyokhoz illeszkedő átalakítását, a bíróságok ítélkezési gyakorlatának politikai szempontok által vezérelt befolyásolását és a bírói önállóság súlyos korlátozását egyaránt tükrözi.

Iratkezelés szempontjából a minisztérium iratkeletkeztető struktúráját követve alakult ki a levéltári iratállomány belső rendszere is. Az Igazságügyminisztérium szervezete 1945 és 1950 között nem mutat lényeges eltérést az 1945 előttihez viszonyítva. Mindössze a Népbírósi és a Sajtó Osztály létrehozása 1945 legelején, majd a Tanulmányi Osztály és az Gazdasági Igazgatóság megszervezése 1948-ban jelent változást. Az 1945–50 közötti átmeneti időszakban egymás után szűnnek meg a korábbi bíróságok (a Főudvarnagyi Bíróság 1946-ban, a Hatásköri, a Választási, a Közigazgatási Bíróság 1949-ben, a Népbírósiak 1950-ben, a táblabírósiak 1950-ben). Már akkor is feladata volt viszont a közjegyzői és ügyvédi hálózat felügyelete. A Börtönügyi Osztály, a büntetés-végrehajtást 1950-ben rövid időre átkerül a BM-hez, de 1961-ben ismét az IM-hez kapcsolják, majd hamarosan létrehoznak egy külön központi szervet is, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát, a büntetés-végrehajtás közvetlen irányítására. A minisztérium közvetlenül irányította a járásbírósi elnöken keresztül a telekkönyvi hatóságokat is. Fejletlen volt ekkoriban a szakértői hálózat is. Mindössze az Igazságügyi Orvosi, Műszaki, Gazdasági Tanácsi, az Országos Bírósi Vegyészeti Intézet, az Országos Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézet, a bűnügyi múzeumok és az állandó szakértők segítették a bíraskodást.

A minisztérium szervezeti felépítése 1945-ben tehát a következő, az akkor érvényes 20.794/0935.

I.M. sz. rendelet szerint:

Elnöki Osztály

- I. Törvényelőkészítő Osztály
- II. Magánjogi Osztály
- III. Birtokrendezési és telekkönyvi Osztály
- IV. Büntetőjogi Osztály
- V. Gazdasági Osztály
- VI. Börtönügyi és fiatalok ügyeit intéző Osztály
- VII. Nemzetközi jogi Osztály
- VIII. Bírósi, közjegyzői és ügyvédi felügyeleti Osztály
- IX. Családjogi Osztály
- X. Népbírósi Osztály
- XI. Sajtó Osztály (1946-ban megszűnik.)

Számvevőség és Központi Segédhivatal

1949–1950-től az Igazságügyminisztérium funkciójában tisztulási folyamat játszódott le. Leváltak az ügyészségek, megszűnt a büntetés-végrehajtási, telekkönyvi hatóságok közvetlen irányítása, a büntető-, családjogi és magánjogi ügyek véleményezése és természetesen az ezen feladatokat ellátó szervezeti egységek, osztályok is. Megerősödött viszont a törvény-előkészítő, bírósi és a funkcionális jellegű, személyzeti, gazdasági és elnöki (titkársági) osztály. Maradt tehát az Igazságügyminisztérium számára a törvény-előkészítő és a bíróságokat felügyelő feladatkör, amit a bíraskodást segítő közjegyzőségek, ügyvédi és szakértői szervek felügyelete egészít ki.

Az Igazságügyi Jogügyi Hivatal (1948-ig önálló Kincstári Jogügyi Igazgatóság) és az Igazságügyi Gazdasági Igazgatóság az IM felügyelete alatt működő, az osztályoknál nagyobb önállósággal rendelkező,

de nem teljesen önálló szervek voltak. Az első 1953-ig, a második 1951-ig működik. Ezeket a szervezeti egységeket az 1949. március 31-ei és az 1950. január 1-jei átszervezéssel Elnöki és négy (I–IV.) szakfőosztállyá (elvi, közigazgatási és magánjogi, büntetőjogi, jogügyi) vonták össze és néhány új osztályt (személyzeti, ellenőrzési) is szerveztek. Majd 1951. január 31-étől ezeket a főosztályokat és osztályokat is átszervezik titkársággá és öt (I–V.) főosztállyá (személyzeti, büntetőjogi, bírósági, elvi és pénzügyi).

A 402/23/1950. N.T. sz. hat. 1. pontjának megfelelően meg kellett szüntetni a Központi Segédhivatalt. Személyi ügyeit a Személyzeti Osztály, gazdasági ügyeit a Pénzügyi Főosztály vette át, a Számvevőség pedig az 1951-ben megszervezett Pénzügyi Főosztályba olvadt be. A Személyzeti Osztály végezte az Igazságügyminisztériumban a kádermunkát és irányította az igazságügyi szervek vezetőinek a kádermunkáját is. Szétosztotta a jogi karoktól kért szakembereket és javaslatokat készített a bírói kinevezésekre. Mintegy 2000 igazságügyi szakember dossziéját kezelte, létszám- és személyi nyilvántartást vezetett az egész igazságügyi apparátusról. Részt vett az igazságügyi dolgozók béralapjának a tervezésében és intézte a központi jutalmazásokat. Kezelte a minisztérium dolgozóinak és a külső igazságügyi szervek vezetőinek munkakönyvét, az országos személyi nyilvántartás alapján különböző statisztikai adatokat szolgáltatott. Az Osztály iratait mindvégig a Titkárság irataival együtt kezelték, s túlnyomó részük azok között található.

Az Igazságügyminisztérium szervezeti felépítése tehát 1955-re a következőképpen alakult:

- I. Bírósági Főosztály
 - I/1. Bírósági szervezési Osztály
 - I/2. Büntetőügyek Osztálya
 - I/3. Polgári ügyek Osztálya
- II. Törvényelőkészítő Osztály
 - II/1. Törvényelőkészítő Osztály
 - II/2. Nemzetközi jogi Csoport
- III. Személyzeti Főosztály
 - III/1. Személyzeti Osztály
 - III/2. Oktatási Osztály
- IV. Főkönyvelőség
 - IV/1. Pénzügyi és gazdasági Osztály
 - IV/2. Könyvelési Osztály
 - IV/3. Revizori Csoport
- V. A Minisztérium titkársága
 - V/1. Titkárság
 - V/2. Statisztikai Csoport
 - V/3. Az IM Gazdasági Hivatala
 - V/4. Bejelentések irodája
- Titkos ügykezelés
- VI. Ügyvédi Osztály
- VII. Az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztálya

A továbbiakban már csak a bírósági és büntetőjogi főosztályok összevonására, majd 1955-ben a Katonai Főosztály és Ügyvédi Osztály, 1961-ben pedig – a büntetés-végrehajtás ismételt minisztériumhoz csatolása után – a Büntetés-végrehajtási ügyek Osztályának létrehozására került sor. Ezzel kialakult az a szervezeti felépítés, amely 1955 óta – kisebb-nagyobb változtatásokkal – (sokszor csak névváltozással) a rendszerváltásig meghatározó lesz a minisztérium későbbi történetében.

Ami viszont feltűnő hiányosságnak mutatkozik az iratállományban, az a Civilisztikai Főosztály rendszerváltáskori iratainak csekély mennyisége. Az 1989–1995 évek között alig harminc iratfolyóméternyi anyag található. Ha arra gondolunk, hogy a „gazdasági rendszerváltás” rendkívül intenzív és sokat vitatott jogalkotási folyamatainak archívumáról lenne szó, akkor közelmúlt-történetünk jelentős mennyiségű és minőségű dokumentációja kallódhat valahol.¹¹

Az iratvesztések történetében viszont az igazi katasztrófa 1956. november 6-án következett be, amikor a Magyar Országos Levéltárat szovjet tüzérségi belövés érte a Moszkva tér irányából. Ennek következtében a több napig tartó tűzben 8767,5 folyóméter iratanyag semmisült meg. A kapitalizmus-kori kormányhatóságok levéltári anyagai között az Igazságügyminisztérium fondjainak legnagyobb része a tűzvésznek esett áldozatul.¹²

„Meg kell még említenünk, hogy a jelen kötetben ismertetett iratanyag csak csekély töredékét képezi az Igazságügy-minisztériumi Levéltár eredeti iratmennyiségének” – írja az 1962-ben megjelent Repertórium bevezetője. Ebből kiderül, hogy a minisztérium iratai 1949 és 1955 között kerültek beszállításra a Bécsi kapu téri központi épületbe, a nyugdíjazásra, a magánjogi és a nemzetközi jogi osztályra vonatkozó iratok kivételével. Az összesen 9099 csomónyi, 1070 kötetnyi, 1120 folyómétert kitevő hatalmas iratmennyiség nagy része azonban – a teljes veszteség egynolcada – az 1956-os levéltári tűzvész áldozata lett.¹³

3. Kutatástörténeti előzmények

„A vonatkozó levéltári anyag eddig kiértékelve és közzétéve, de még feltárva sem lett”¹⁴ – tájékoztatta 1946. évi szeptemberi jelentésében Ries István¹⁵ igazságügyminisztert Zajtay Imre igazságügyminiszteri tanácsos, aki nem kisebb feladatot kapott miniszterétől, mint hogy írja meg az Igazságügyminisztérium teljes történetét. A döntés közvetlen előzménye a pesti jogi kar Közigazgatási Tanszéke vezetőjének, Mártonffy Károlynak¹⁶ a miniszterhez intézett leveléből ismerhető meg:

„Jogi oktatásunk új rendje, az évtizedek óta várt reform 1946. évi szeptember hó 1-jén életbe lép. A tanulmányi renden keresztül vitt sok üdvös változtatás közül talán a legnagyobb kihatású lesz

11 A gazdasági átalakulás főszereplőjeként számon tartott Sárközy Tamás miniszterhelyettes gyakran említi az akkori lázas jogalkotási, intézkedési és egyben deregulációs kampányt: „A társasági törvény jogpolitikai koncepciója abból indul ki, hogy előre kell szaladni és a gyakorlati feszültségek fogják kikényszeríteni a kellő feltételek megteremtését. Az időközi anomáliákat pedig el kell viselni: a »botrány épületet és számítógépet szül«. Valóban, az eltelt majdnem három év alatt jórészt megteremtődött a cégbírói és könyvvizsgálói létszám, adminisztratív személyzet, beindult a közjegyzői rendszer reformja, a legnagyobb terhelésnek kitett budapesti cégbírói végre megfelelő épülethez jutott (más kérdés, hogy a magyar beruházási körülmények között a Németh-kormány által 1989 decemberében kiutalt épületbe 1991 júniusában költözött be a cégbírói), a Közös Piac által adott anyagi eszközökből kezd létrejönni a számítógépes cégnyilvántartás. Ma is azt hiszem, hogy a társasági törvényt követő taktika alapvetően helyes volt.” SÁRKÖZY, 41. old.

12 SÁRKÖZY Zoltán: *Az Országos Levéltár és az illetékességi körébe tartozó irattárak, 1874–1974* / Levéltári Közlemények, 51–52. (1980–1981) 139–170. old.

13 BOGNÁR Iván: *Igazságügy-minisztériumi Levéltár*. Repertórium, Bp. 1962. év, 4–5., 13. old.

14 Kézirat, 8. old.

15 Ries István (1885–1950) ügyvéd, szociáldemokrata politikus. A Tanácsköztársaság megdöntése után Bécsbe emigrált. 1924-ben tért haza. 1933-tól 1935-ig, majd 1939-től 1948-ig tagja volt pártja országos vezetésének. A két munkáspárt egyesítése után a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének is tagja lett. 1945. július 21-étől 1950. július 7-éig igazságügyminiszter volt. 1949–1950-ben a Népgazdasági Tanácsban is helyet foglalt. 1950. július 7-én koholt vádak alapján letartóztatták, a vizsgálat során elszenvedett bántalmazások következtében halt meg. 1956-ban rehabilitálták.

16 Mártonffy Károlyt, a Közgazdaságtudományi Kar tanárát a jogi kar 1945 augusztusában bízta meg a Közigazgatási és Pénzügyi Jogi tanszék vezetésével, amelyet 1960-ig irányított. TAKÁCS, 1970. 252. old.

a közigazgatási jognak mai jelentőségéhez mért sokoldalú és mélyreható oktatása. Az első évben a közigazgatás története – a jog- és alkotmánytörténettel kapcsolatban, a második évben a közigazgatástan – az alkotmánytannal kapcsolatban, a harmadik évben a közigazgatási jog főkéllégiuma két félévben heti 5 órában, a negyedik évben a pénzügyi jog, mint a közigazgatási jog kiegészítő része két félévben heti 5 órában szerepel. A közigazgatási közszolgálati képzés elmélyítése céljából meghirdetett kiskollégiumok (speciálkollégiumok) pedig az egész magyar közigazgatást legapróbb részleteiben is feltárják.

A magyar közigazgatási jog anyaga többé-kevésbé fel van dolgozva. Az egyes igazgatási ágakra vonatkozólag jogszabálygyűjtemények, rendszeres összefoglalások és monográfiák jelentek meg. Teljesen nélkülözzük azonban az egyes hatóságoknak, hivataloknak s így központi főhatóságainknak, a minisztériumoknak történetét. Pedig sem a közigazgatási jog, sem a közszolgálati jog rendszeres előadása nem mellőzheti hallgatással a magyar minisztériumok megalakulásának, ügyköreik módosulásainak, az ügyosztályok keletkezésének, megszűnésének változatos és tanulságos történetét, az ügyiratok számának, az ügyforgalomnak sok kérdésre feleletet adó rendkívül érdekes alakulását, egyszóval a minisztériumok történetét. (Pl. az Igazságügyminisztérium ügyforgalma 1867-ben 15 054, 1914-ben már 151 906. A trianoni Magyarországon 1921-ben 150 399, 1928-ban 213 332, 1935-ben 182 215, 1938-ban pedig 184 623.)

Mint a közigazgatási jognak egyetemi tanára tisztelettel kérem Miniszter Urat, hogy e tudományos és egyben az egyetemi oktatás célját szolgáló gondolatot magáévá tenni és a vezetése alatt álló Minisztérium történetét megírni méltóztassék.

Az anyag feldolgozására számításba jöhetne a minisztériumnak olyan tisztviselője, aki annak működési körét, szervezetét kitűnően ismeri és az ilyen természetű munkához kedve és érzéke van. A minisztériumnak ez a belső története csak a kebelbeli irattárak anyagából írható meg, azért kell a feldolgozóknak a Minisztérium személyzetéből kikerülnie. E tisztviselő a munkát rendes hivatali elfoglaltságának sérelme nélkül végezhetné el.

Meg vagyok arról győződve, hogy e munka Miniszter Úrnak őszinte örömet fog szerezni. Ezt a munkát a minisztériumba lépő új tisztviselőknek kezébe lehet majd adni, hogy már szolgálatuk kezdetén ismerjék meg azt a kormányzati és hivatali apparátust, amelyben dolgozni szándékoznak. Ugyanígy jó szolgálatot fog tenni az egyetemi oktatásnak.

Van azonban még egy szempont. Alig két év múlva ünnepli Magyarország az 1848-as mozgalom centenáriumát. A magyar nép történelmének e legtisztább, e felemelő, ragyogó lapjai, amelyek a világ valamennyi népe részéről a legegységesebb elismerést vívták ki számára, bizonyára méltó megemlékezésben részesülnek majd. A diadalívnek maradandó köve lenne, ha a Miniszter Úr vezetése alatt álló Minisztérium története Deák Ferenc első magyar igazságügy-miniszterünktől napjainkig megíratnék.

Amennyiben a szóban levő munka megírására vállalkozó tisztviselőnek segítségére lehetek, azt a legnagyobb készséggel tenném meg.

Budapest, 1946. évi augusztus hó 7-én
Mártonffy Károly sk.
egyetemi ny. rendelt tanár
a Közigazgatástudományi Intézet igazgatója¹⁷

17 Kézirat, 1965. 3–5. old.

Ries István azonnal felismerte a Mártonffy Károly ajánlatának jelentőségét, így került végül Zajtay Imréhez ez a feladat:

Ries István (HUNGART © 2018)

„A munka megírását az említett célokból a magam részéről is kíváncsnak tartom és ennek a műnek az elkészítésével Osztálytanácsos Urat bízom meg azzal, hogy a munka részleteinek megbeszélése céljából lépjen közvetlen érintkezésbe dr. Mártonffy Károllyal, a Közigazgatástudományi Intézet igazgatójával.

Tekintettel arra, hogy a tanulmánynak az 1948. évi március hónapjáig kell megjelennie, kíváncsnak tartom, hogy Osztálytanácsos Úr annak kéziratát az 1947. évi december hó 31. napjáig, nyomdakész állapotban a Közigazgatástudományi Intézet igazgatójának rendelkezésére bocsássa. Egyben felhatalmazom Osztálytanácsos Urat, hogy az Igazságügy-minisztérium irattárainak és könyvtárának anyagát munkájához felhasználja, továbbá, hogy amennyiben az anyaggyűjtéshez szükségesnek mutatkozik, a Minisztérium arra alkalmas tisztviselőinek segítségét igénybe vegye.

Budapest, 1946. szeptember hó 24. napján.”¹⁸

A munka felbecsült súlyára és méreteire utal Zajtay Imre említett jelentése, amely a feladat nagyszerűségének érzékeltetése mellett nem tartózkodott a munkát hátráltató tényezők sorba vételétől sem.

„Dr. Mártonffy Károly egyetemi professzor úr, (akivel a megbízás vételét követőleg még az 1946. évben az érintkezést felvettem) az 1947. év első felében összehívta mindazokat, az egyes tárcák körébe tartozó személyeket, akik egyes minisztériumok történetének megírására az illetékes szakminiszterektől megbízást nyertek. E megbeszélés során egyetértőleg megállapítottuk azokat az irányelveket, amelyek az elkészítendő munkák megírásánál – természetesen az egyes tárcák különleges fejlődés és szervezete által megkívánt szempontok figyelembevételével – általában véve szem előtt tartandók. E csoportos összejövetelen kívül Mártonffy professzor úrral egyébként a szükséghez képest esetenként külön is megbeszéléseket folytattam.

Mártonffy professzor úr elgondolása eredetileg ugyan az volt, hogy a vonatkozó munkálatok lehetőleg az 1947. év december hó 31. napjáig elkészüljenek – és így a centennáris év beköszöntével már

18 Kézirat, 1965. 2. old.

felhasználhatók legyenek – ezt az eredeti tervet azonban módosítanunk kellett. A tárcamegbízottaknak az 1947. év elején végzett levéltári tájékoztatói alapján ugyanis arról győződünk meg, hogy a levéltárakat a háború alatt ért rombolások és az anyagban ide-oda szállítások miatt előállott rendezetlenség miatt elsősorban kizárólag az anyag feltárására irányuló hosszas előkészítő munkálatokra van szükség. A levéltári helyiségek fűtési viszonyai azonban az 1946. év telén a rendszeres munkálatok elvégzését úgyszólván lehetetlenné tették. A munkák befejezésére előirányzott terminus elhalasztását az a körülmény is indokoltá tette, hogy az időközben végzett kutatások nyomán szerzett tapasztalataink szerint a szóban forgó anyag sokkal nagyobb és értékesebb, mint az előre látható lett volna, de ezt tette kívánatossá különösen az a tény, hogy valamennyi tárca történetére kiterjedő kiadványsorozat költségei egyáltalában nincsenek biztosítva.

Mindezeket figyelembe véve – de erre hivatali elfoglaltságomnál fogva is kényszerülve – Mártonffy professzor úrral egyetértőleg az eredeti munkaterv módosításával, az igazságügyi tárca történetének feldolgozására vonatkozó munkálataimat az alábbiak szerint végzem.

Elsősorban annak az anyagnak a feldolgozásán dolgozva, amely az Igazságügy-minisztériumnak az első felelős Minisztérium megalakulásától az önálló magyar kormány szerveknek a szabadságharc leverésével bekövetkezett megszűnéséig terjedő működésére vonatkozik. Ezt az anyagot az idei centenáris év során szeretném közzététni, mert jellegénél fogva érdeklődésre elsősorban tarthat számot és közzététele az 1948-as év kultúrprogramjába szervesen illeszkedik bele.

Meg kell jegyeznem, hogy a vonatkozó anyag feltárásához dr. Vargha Endre főlevéltáros úr értékes útbaigazításai nyújtottak kiindulást és az anyag technikai feltárásában dr. Hegedüs József budapesti büntetőtörvényszéki bíró úr odaadó segítségére támaszkodom. A legértékesebb egykorú anyag fotókópiáinak elkészíttetéséhez a Centenáris Bizottság, nevezetesen dr. Huszti Dénes országgyűlési képviselő úr, másrészt a Teleki Pál Történettudományi Intézet igazgatójának dr. Kosáry Domokos professzor úrnak a segítségét sikerült biztosítanom. Ezek a fotókópiák az esetleg újjászerveződő igazságügyi múzeum részére is értékes anyagot biztosítanak.

Az 1848–49-es igazságügyi kormányzat történetének megírásánál a gazdag levéltári anyagon (145 köteg és 28 segédkönyv) kívül felhasználom Vukovics Sebő, Szeremley Samu, Ghyczy Kálmán, Pulszky Ferenc, Ferenczy Zoltán, Angyal Dávid, Meszlényi Antal és Sándorffy Kamill alapvető munkáit, valamint a vonatkozó irodalom számos kiváló termékét, emellett a Pesti Hírlap egykorú számait, 1848. június 8-ától kezdve pedig a Közlönyt. Ez a mű szoros értelemben vett első felelős Minisztérium működésén kívül fel fogja ölelni az ideiglenes miniszteri bizottmány, a honvédelmi bizottmány és az 1849. évi Minisztérium működését is. Minthogy a mű célja hivataltörténet megírása nagy súlyt helyezek rá, hogy a Minisztérium működésének általános jellemzése mellett az egyes ügyosztályok működését és kifejlődését, a költségvetési adatokat és a személyzeti kérdések fejlődését is megfelelően kidomborítsam. A vonatkozó levéltári anyag eddig kiértékelve és közzétéve, de még feltárva sem lett, ezért úgy gondolom, hogy feldolgozása további jogtörténeti és közigazgatástörténeti kutatásokhoz hasznos segítséget fog nyújtani.

Az 1848–49-es anyag feldolgozásán kívül párhuzamosan foglalkozom a minisztériumnak a kiegyezést követő újjáalakulásával és történetével is. Ebben a részben érdeklődésre leginkább számot tartónak az Igazságügy-minisztérium 1867. évi újjászervezésére – sőt valójában az előzményektől függetlenül történő – megszervezésére vonatkozó anyagot tartom. E téren az Igazságügy-minisztérium elnök irattárában sikerült feltalálni az 1867 évvel kezdődő korszak iratait és ezeknek egyenkénti átnézése

alapján válogatom ki a szervezésre vonatkozó anyagot. A munkának ez a része elgondolásaim szerint egy későbbi időpontban volna közzéteendő.

Az 1867-ben kezdődő korszak történetéből az eredeti tervezetben felvett alábbi fejezetek feldolgozásával készültem eddig el:

Az ügyosztályok alakulása 1867-től a mai napig.

A számvevőség alakulása 1867-től a mai napig

Az ügydarabok alakulása 1867-től a mai napig.

A Minisztérium az állami költségvetések tükrében 1867-től a mai napig.

Miniszterek és államtitkárok.

Befejezés előtt áll a segédhivatalok alakulását tárgyzó fejezet és már eddig is jelentős mértékben sikerült összegyűjteni a vonatkozó irodalmat.

Ehelyütt meg kell emlékezmem arról, hogy az elnöki irattári anyag feltárásánál dr. Murányi Mihály legfőbb államügyészégi segédhivatali főigazgató buzgó segítségével támogat.

Tisztelettel kérem jelentésem tudomásulvételét azzal, hogy legközelebbi jelentésemet az 1848–49-es anyagnak közzétételre alkalmas teljes feldolgozása után fogom megtenni.

Mély tisztelettel
(dr. Zajtay Imre)
miniszteri tanácsos”

A nagy lendülettel induló munka azonban hamarosan megtorpant. Nem egyszerűen azért, mert Zajtay Imre nem sokkal később Párizsba távozott¹⁹, sokkal inkább a korszak politikai változásai nem kedveztek az ez irányú feltáró munkának. A történelmi hagyományok legkülönbözőbb irányú felhasználása mindenkor a politika eszköztárának fontos részét képezték. Kevésbé demokratikus berendezkedések pedig még nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a szimbolikus politizációnak.²⁰ Mindezek jól nyomon követhetők az 1945–1948-as politikai változások tükrébe is.

Eredetileg a Tájékoztatásügyi Minisztérium kapta a feladatot, hogy összehangolja a különféle centenáriumi szervezetek, bizottságok munkáját. Létrejött a „48-as Tanács” és 1947. elején újjáélesztették – koalíciós alapon – a Történelmi Emlékbizottságot²¹ is, mint az ünnepség hivatalos rendezőtestületét.²² Azonban az előkészületek idején még koalíciós jellegűnek ígérkező ünnep idővel egyetlen párt, az MKP propagandacélokra kisajátított ünnepségévé változott.²³ Ennek ideológiai scénárióját Révai József

19 Zajtay Imre (1912–1983): jogász, egyetemi tanár. A budapesti tudományegyetemen folytatta jogi tanulmányait. 1935-ben a politikatudomány doktora lett; 1948-ban Párizsba távozott, ahol a jogi doktori címet szerezte meg. Tiszteletbeli főszerkesztője volt a *Revue International de Droit Comparé* c. folyóiratnak. 1961-től a mainzi egyetem professzora. 1970-től a Nemzeti Kutatóközpont igazgatója Párizsban. Hozzá tartozik az életrajzához, hogy a szociáldemokrata Zajtay Imre bírósági titkár 1945-ben a Budapesti Népbíróságon előbb tanácsjegyző, majd tanácsvezető-helyettes bíró lett. Távozását követően azonban Párizsban sem volt teljesen ismeretlen, ugyanis 1936–1938 között ösztöndíjasként már magyar jogi előadóként tevékenykedett az ottani egyetem összehasonlító jogi intézetében. MIKÓ, 2012. 160. old.

20 A politikai rítusok szerepe különösen megnő az olyan politikai környezetben – írja Paul Connerton –, „amikor a hatalom szisztematikusan egyenlőtlenül oszlik el”. CONNERTON, 67. old.

21 Az 1942 elején alakult Történelmi Emlékbizottság eredeti célja is a történelmi hagyományok ápolása, elsősorban 1848 centenáriumának (1948) méltó előkészítése volt, de valójában a háborúellenes nemzeti függetlenségi politika fóruma lett.

22 HORVÁTH, 1998. 33. old.

23 SZABÓ, 1998. 226. old.

formálta meg, aki szerint 1948 már mint 1848 összegzése jelenik meg, azonban nem az 1848-as osztályegységét hirdeti, hiszen „a mi nemzeti egységünk ma már csak a dolgozó osztályokat foglalja magába”.²⁴ Ilyen körülmények között az intézménytörténeti kutatások irat- és adatszerű feltárásának programjai – így az Igazságügyminisztériumban is – is háttérbe szorultak, majd végleg lekerültek a napirendről.

Kevésbé ismert az a másik, személyesebb indíttatású intenció, amely – nem megalapozatlanul – szintén az Igazságügyminisztérium teljes, 1848-tól kezdődő történetének megírását kívánta volna felvállalni. E terv ugyancsak vágyálom maradt, pedig a terv annak a kodifikációs szakembernek és jogtudosnak a nevéhez fűződik, aki harminc éven keresztül állt a minisztérium szolgálatában, ebből tizennégy évet a Kodifikációs Osztály vezetőjeként, végül pedig a Lakatos-kormány idején a minisztérium vezetői posztjára került. Vladár Gábor²⁵ élete és munkássága csak az utóbbi időkben kezdett ismét a szakmai érdeklődés előterébe kerülni.²⁶ A kutatások során előkerült dokumentumok egyike egy olyan levél, amely 1952-ben kelt Tomoron, ahová Budapestről 1951 nyarán családjával együtt kitelepítették.²⁷ Ebben a következőket írja meghiúsult terveivel kapcsolatban:

Vladár Gábor (HUNGART © 2018)

„Különösen fájjalom a hivatali működésemmel kapcsolatos levelezésem elvesztését, ami az alagsori szobában volt elhelyezve s mintegy 1000-1500 kötetnyi könyvvvel, füzetvel, folyóirattal együtt előttem ismeretlen sorsra jutott. Kedvenc tervem volt, hogy a nyugdíjas időm otíusosában megírom a Minisztérium történetét 1848-tól kezdve, amiből az utolsó 34 évet, tehát a száz évnek mintegy harmadrészét közvetlen élményként éltem át. A tervezett munka egyúttal alkalmat szolgáltatathatott volna a száz év magyar jogéletének a tárgyalására jogpolitikai, jogtudományi és törvénykezési szempontokból egyaránt. Olyanféle mű volt a szemem előtt, mint amilyenben Eckhart Ferenc a Pázmány egyetem

24 RÉVAI, 1. old.

25 Vladár Gábor (1881–1972) jogász, kúriai tanácselnök, igazságügyi miniszter, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A Budapesti Tudományegyetemen szerzett államtudományi és jogi doktori fokozatot. 1918-tól az Igazságügyminisztériumban dolgozott miniszteri titkárként, ezt követően a magánjogi, majd 1929-től a törvény-előkészítő ügyosztály vezetője volt. Horthy kormányzó felkérte az igazságügyi tárca élére, így 1944. augusztus 29-étől a Lakatos-kormány igazságügy-minisztere lett. 1944. október 16-áig, a nyilas puccsig volt miniszter. A nyilas hatalom időszakában bujkálnia kellett, de a háború után sem vállaltatott közéleti szerepet. 1951-ben családjával együtt kitelepítették.

26 Az Igazságügyi Minisztérium Vladár Gábor-díjat alapított, 2015-ben emlékkötetet jelentett meg, 2015 októberében Budapesten, 2016 februárjában pedig Szegeden rendeztek tudományos konferenciát Vladár Gábor alakjának felidézésére. RÉVÉSZ, 2015.

27 A levél címzettje Boleratzky Loránd, aki nemcsak hosszú évekig tartó levelezésüket őrizte meg, de írásaival, tanulmányaival, kezdeményezéseivel évtizedeken át a legtöbbet tette azért, hogy méltóképpen lehessen megemlékezni Vladár Gáborról.

jubileuma alkalmából megírta a jogi kar történetét²⁸. Pompás munka, ha még nem ismernéd, olvasd el. Ugyanilyen természetű kitűnő munka Pauler Tivadar könyve is: Adalékok a magyar jogtudomány fejlődéséből²⁹ – ezt is figyelmedbe ajánlom. Az események alakulása természetesen keresztül húzta terveimet...³⁰

Az említett ígéretes elképzelések tehát sajnálatos módon meghíúsultak, hiányuk pótlása azóta sem történt meg. Az Igazságügyminisztérium egy-egy időszakának, lényeges eseményeinek, vezető személyiségei munkásságának bemutatására, feldolgozására sorra születtek ugyan fontos, nélkülözhetetlen munkák, más minisztériumtörténeti feldolgozásoktól eltérően³¹ azonban ennek a feladatnak az elvégzése az Igazságügyi Minisztérium esetében még várat magára. Mint más, hasonló kutatások esetében le kell számolni azzal az illúzióval, hogy a rendelkezésre álló iratokból valamiféle teljes kép bontakozhatna ki a vizsgálat tárgyára nézve. Egyrészt nem biztos, hogy az Igazságügyminisztérium történetének nagy fordulópontjai egyáltalán „ügygyé” váltak, azaz iratszerű dokumentációra tettek volna szert. Másfelől – amint ez más iratforrások esetében is tapasztalható – az iratok rendezése, „selejtezése”, megsemmisülésük gyakran arra a megalapozatlan következtetésre indíthatja az érdeklődőt, hogy minden bizonnyal a „fontos” iratok maradhattak fent, amivel valós jelentőségükhöz képest felülértékeltté válnak az éppen elérhető dokumentumok. Ezt, ha mód van rá, az iratselejtezési jegyzőkönyvek nyomán is észlelni lehet. Bár az iratrendezési szabályzatok szerint többnyire tekintettel kellene lenni a politikai és történelmi értékeket hordozó iratok megóvására, ennek az olykor szubjektív értékelésnek, mérlegelésnek gyakran nemcsak az eredeti iratgazdák, de az átvevő levéltárak sem mindig tudnak maradéktalanul eleget tenni.

28 Lásd: ECKHART.

29 Lásd: PAULER.

30 A levél kelte: Tomor, 1952. február 25. in: RÉVÉSZ, 2015. 57–59. old.

31 A példák közül a Belügyminisztérium történetét feldolgozó sorozat különösen figyelemre méltó. Lásd: BOTOS.

II. A Minisztérium belső, intézménytörténeti változásai

1. A „dupla minisztérium” időszaka: Debrecen és Szombathely

A demokratikus újrakezdés reményében Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány fényében, majd a háborús bűnösök pereinek árnyékában alig maradt nyoma annak a furcsa közjogi helyzetnek, hogy a háború utolsó szakaszának három hónapjában tulajdonképpen két kormánya volt Magyarországnak. Különböző okokból mindkettő legitimitása bizonytalannak mondható, de ez nem változtatott azon a tényen, hogy amikor 1944. december 22-én megalakult a debreceni kormány, akkor a Szálasi-kormány³² már második hónapja pozícióban volt, és egészen 1945. március 28-áig, amíg a kormányvonalat át nem lépte az osztrák–magyar határt tulajdonképpen párhuzamosan működött Miklós Béla³³ és Szálasi Ferenc kormánya³⁴. Természetesen a debreceni Igazságügyminisztérium munkájáról sokat tudhatunk, hiszen az egész kormány a változásra váró közvélemény érdeklődésének előterében állt, a minisztérium gyors munkakezdését pedig az is jelezte, hogy 1945. január 4-én már húszezer példányban megjelent a hivatalos lap, a Magyar Közlöny első száma (miközben a Szombathelyen székelő másik Igazságügyminisztérium „Hivatalos Közlöny” címmel jelentette meg hivatalos lapját). Jóval kevesebb információ maradt fent a Budapestről Szombathelyre költözött/menekült Igazságügyminisztériumról, hiszen a front gyors közeledtével egyre zsugorodott az igazságügyi igazgatásban érintett intézmények köre. Mindkét miniszter korábban ügyvédként dolgozott, Budinszky László – bár a szegedi jogi karon

32 Szálasi Ferenc (1897–1946): Politikus, katonatiszt. Az első világháború idején hadnagy, 1925 végétől vezérkari tiszt. Ekkoriban alakul ki ideológiája. 1935-ben nyugdíjaztatja magát, mivel hivatásos katonaként nem politizálhatna. Nemzetiszocialista szervezetet alapít, de az 1936-os választásokon megbukik. 1937-ben és 1938-ban „az alkotmányos rend felforgatására való törekvés” miatt bebörtönözték. 1939-ben a németek részbeni rokonszenvétől kísérvé megalapítja a Nyilaskeresztes Pártot. A '40-es évek elején mozgalma hanyatlásnak indul, a németek is csak 1943 őszétől kezdik újra támogatni. 1944. március 19-e után fokozatosan a politikai élet fókuszába kerül, és október 15-én puccsal átveszi a hatalmat Horthytól. Uralmát a németek feltétel nélküli kiszolgálása jellemezte. Nemzetvezetői működése idején emberiségellenes és háborús bűnök sorozatát követték el. 1944 végén Nyugat-Magyarországra, később Németországba szökött, ott fogták el az amerikaiak, akik átadták a magyar hatóságoknak. 1946-ban a népbíróság halálra ítélte, márciusban kivégezték.

33 Miklós Béla, dálnoki (1890–1948) a Ludovika Akadémia elvégzése után 1910-ben avatták hadnaggyá. Frontszolgálat után a forradalmak idején, a budapesti városparancsnokságon nyert beosztást. 1921-től 1929-ig, rövid megszakítással a Honvédelmi Minisztériumban dolgozott. 1929-től 1933-ig a kormányzó kabinetirodáján szolgált, majd 1933-tól 1936-ig berlini katonai attasé volt. 1938-ban a 2. lovasdandár, 1941-ben pedig az 1. gyorsdandár parancsnoka lett. 1941-ben részt vett a Jugoszlávia, majd a Szovjetunió elleni hadjáratban. 1942-ben a kolozsvári IX. hadtest parancsnoka lett. 1942. november 11-étől a kormányzó főhadsegédje, a katonai iroda vezetője. A kormányzó 1943. augusztus 1-jén kinevezte vezérezredessé, 1944. augusztus 1-jén pedig az 1. magyar hadsereg parancsnokává. 1944. október 16-án átállt a szovjet oldalra. Moszkvában részt vett a kormányalakítási előkészítő tárgyalásokon. Visszatérve, 1944 decemberében tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, s az Ideiglenes Nemzeti Kormány elnökévé választották. 1945. január 26-ától december 7-éig tagja volt a Nemzeti Főtanácsnak. 1945 novemberében a nemzet érdekében kifejtett tevékenységéért bekerült a Nemzetgyűlésbe. 1947 augusztusában a Magyar Függetlenségi Párt tagjaként, annak intézőbizottságába is beválasztották. 1947 augusztusában országgyűlési képviselővé választották, de mandátumát 1947 novemberében megsemmisítették. Ezután visszavonult a közszerepléstől.

34 Szálasi Ferenc csak 1945. április közepén mentette fel a Mattsee-be menekült kormányának tagjait. Budinszky László, a Szálasi-kormány Igazságügy-minisztere elleni vádirat 1945. november 24. (ÁBTL 3.1.9 V-101531.), Innen adódik a Szálasi-kormány működésének végét jelző bizonytalanságok. Bölöny József az ország elhagyását tekinti ilyen dátumnak – BÖLÖNY, 391 – Kovács Zoltán András viszont a külföldi működést is beleszámítva 1945. április 18-át. Kovács, 2009. 285. old.

doktorált – Budapesten, Valentiny Ágoston pedig Szegeden praktizált, miközben őt a város a fel szabadulását követően azonnal polgármesterré választották.³⁵

Budinszky Lászlónak a nyilasok és a németek melletti elkötelezettsége közismert volt, az 1939-es választásokon jutott be a parlamentbe. A német megszállást követően már Sztójay Döme is felajánlotta neki az igazságügy-miniszteri tárcát, amit ő éppen arra hivatkozva utasított vissza, hogy mivel a nyilaskeresztes pártot nem vonták be a kormányzásba, így ő sem vállalhat posztot.³⁶ A vádiratban ellene felhozott legsúlyosabb vádpont szerint a fogházakban tartott politikai foglyokat – összesen 47-et – még 1944 novemberében kiszolgáltatta a német biztonsági szolgálatnak. Ő készítette el és terjesztette elő a nemzetvezetői intézmény létesítésére vonatkozó törvényjavaslatot is. A népbíróság háborús bűncselekmények elkövetéséért kiszabott halálos ítéletét 1946. február 26-án hajtották végre.

Budinszky László

Az igazságügyi igazgatás terén végzett tevékenységét leginkább annak a látszatnak a fenn tartása jellemezte, hogy a minisztérium bárhol is telepedjen meg, előírászerűen végezze a munkáját, mintha el sem hagyta volna Budapestet. A bírósági tárgyalás során tanúként meghallgatott Szálasi Ferenc például megerősítette Budinszky azon állítását, hogy a nyilas párt által a minisztériumokba delegált pártmegbízottakkal nézeteltérése támadt. Nem azért, mert a minisztérium közvetlen pártellenőrzését és pártirányítását kifogásolta volna, hanem azért, mert Szatmári Béla pártmegbízottat személyében nem tartotta alkalmasnak erre a feladatra.

Szombathelyen a minisztérium számára a Szily János u. 7. sz. alatti Királyi Törvényszék épületét foglalta le. Ugyanakkor látja azt is, hogy feltehetően el kell hagyni nemcsak a várost, de az országot is. 1944. december 22-ei keltezéssel körlevelet küld ki királyi bíróságok vezetőinek: „Bár a hadihelyzet aggodalomra nem ad okot, netáni szükség esetére már most kívánatosnak látom

35 Valentiny Ágoston (1888–1958) jogtudományi államvizsgát tett, majd később doktorált, az egységes bírói és ügyvédi vizsga letétele után Szegeden ügyvéd lett. 1918-tól szociáldemokrata párttag, 1923-tól 1944-ig a szegedi szervezet elnöke volt. 1944 októberében Szeged polgármestere, decemberben a helyi nemzeti bizottság, majd a törvényhatósági bizottság tagja lett. Részt vett az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítésében. Tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd a Nemzetgyűlésnek, s 1947 augusztusában az Országgyűlésnek is. 1944. december 22-étől 1945. július 21-éig igazságügy-miniszter volt. 1944 decemberétől 1945. szeptember 6-áig tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának. 1947-ben kilépett a pártjából. 1950-ben letartóztatták és életfogytiglani börtönre ítélték, 1955-ben szabadlábra helyezték. 1956-ban az újjáalakult Szociáldemokrata Párt vezetőségében vett részt. 1962-ben a korábbi ítéletét hatályon kívül helyezték.

36 Budinszky László, a Szálasi-kormány igazságügy-minisztere elleni vádirat 1945. november 24. (ÁBTL 3.1.9 V-101531.)

a meg nem szállt területeken (...) időlegesen működő igazságügyi hatósági alkalmazottak és hozzátartozóinak számbevételét, hogy a német birodalomba való esetleges, átmeneti átköltöztetésükre vonatkozó előzetes megbeszéléseket az erre illetékes magyar és német hatóságokkal megejthessem és őket mindenekelőtt a létszám tekintetében a létszám tekintetében kellően tájékoztathassam. (...) A jelentés természetesen csak olyan keresztény személyekre vonatkozhatik, akiknek szóban lévő átköltöztetéséről egyáltalában szó lehet”.³⁷ A külügyminisztertől január 12-én érkezett tájékoztatás szerint „a Minisztériumok elhelyezése Szászországban lehetetlen, eddig letárgyalt egyezmények érvényüket veszítették. Ahogyan minden minisztérium, az Igazságügyminisztérium is a drezdai gauban telepszik le.”³⁸

Mindeközben a normális ügymenetnek megfelelően 1945. január 26-án arról tájékoztatja a nagykanizsai, valamint a veszprémi királyi törvényszéket, a járásbíróságokat és az ügyészségeket, hogy január, február és március havában tartandó ellenőrző körútja alkalmából fel kívánja őket keresni. Az ellenőrzés irányelvei a következők voltak:

1. Az összes bíróságok helyszíni ellenőrzése során a bírák kötelesek a tárgyalásokon megjelenni;
2. Vagyonkezelés ellenőrzés;
3. Börtönök, intézetek, fegyőrök ellenőrzése, családlátogatás;
4. Letartóztatási intézmények munkaerő-felhasználásának ellenőrzése;
5. Ügyvédi, közjegyzői kamarák ellenőrzése;
6. Szakegyesületek, szaklapok ellenőrzése a helyszínen. Javaslat esetleges feloszlatusukra;
7. Tagosítások és telekkönyvi hivatalok működésének helyszíni ellenőrzése.

A miniszter feladatai:

8. Séma törvényalkotásra, minden minisztériumnak elküldendő. Egyszerű, világos és érthető legyen;
9. A hatályban levő jogszabályok kodifikálása.

A miniszteri ellenőrzéseket egyébként az Országos Munkarendvezető – a Nemzetvezető óhaját továbbítva – olyan időpontokra kérte ütemezni, hogy ezek a Nemzetvezető országjárásának az időpontjaival ne ütközzenek.³⁹ Február 2-án a szombathelyi vésnök elkészítette a minisztérium új pecsétjét: „Nyilaskeresztes koronás címer, körbe a felirat: M. Kir. Igazságügyminiszter”.

1945. január 5-én jelentés érkezett a minisztériumba a csáktornyai járásbíróság elnökétől. Eszerint „a Járásbíróság épületébe elszállásolt német katonák a 17. sz. szoba szekrényét feltörve elvittek 6 szál gyertyát, 2 csomag gyufát, nagyobb mennyiségű levélborítékot, papírt. A bezárt irattárból pedig 9 db írógépszalagot, 2 db spongyát, 10 db színes ceruzát, több üveg tintát, ragasztószert, anyagszereket.”⁴⁰

37 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 1. sz. 43.452/1944. IM sz. 2-2a.

38 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 1. sz. III. 9. sz. 25. old. 69/pol.-1945.

39 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 1. sz. sz. n. 37–38. old.

40 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 1945. El. IE. 11. sz.

A Totális Mozgósítás és Harcbaállítás Minisztériuma Országos Munkaerő-gazdálkodási Központja tájékoztató kimutatást kért január elején a minisztériumtól az 1945 évre várható személyi szükségleteiről a hadihelyzet alakulásának következő változataira tekintettel:⁴¹

1. az 1914 évi országhatárok figyelembevételével, kivéve Horvátországot és Szlovákiát;
2. az 1942 évi országhatárokat figyelembe véve;
3. arra az esetre, ha az ország a Tisza vonaláig felszabadul;
4. ha a Duna vonaláig felszabadul;
5. ha nagyjából a Balaton-vonal rögzítődik, beleértve Budapest felszabadítását és végül
6. ha az egész ország ellenséges megszállás alá kerülne vagy a Németországba való teljes kitelepülés szükségessé válna.

A minisztérium mind a hat alternatívát mérlegelve 1945. január 24-én a következő választ küldte a Munkaerő-gazdálkodási Központnak:

Minisztérium a külhatóságokkal (bírószágok, jogügyi igazg., Bünt. Int.)	Összesen:
1. 640	15 100
2. 571	13 510
3. 470	9 205
4. 355	5 426
5. 355	4 282
6. 34	34

Az igazságügyminiszter 1945. február 6-ai utasítása szerint az igazságügyi szerveknek a működésüket mindaddig fenn kellett tartaniuk, amíg az „illető helyen a közigazgatási hatóságok működnek”, és „minden felmerülő ügyet el kell intézni. A törvényszéki elnökök feladata volt annak meghatározása, hogy a feladatok ellátásához mennyi emberre van szükség, és „ehhez képest egyeket az utolsó pillanatig vissza kell tartani. Ha viszont megszűnt a polgári közigazgatás, akkor az igazságügyi személyzetnek is el kellett hagynia szolgálati helyét”.⁴²

1945. február 26-án a győri kir. ítélőtábla elnökének jelentést tett a veszprémi kir. járásbírósnál okozott károkról. A veszprémi járásbírósnak elnök panasz szerint „A vezetésem alatt álló járásbírósnak összes hivatali helyiségét, az itt harcra vetett Wiking és Totenkopf hadosztályok foglalták el minden előzetes értesítés nélkül. Mivel az itt átvonuló alakulatok naponta többször is váltják egymást és veszik igénybe helyiségeinket anélkül, hogy arról előzetesen értesüléssel bírnánk, sem én, sem a vezetésem alatt álló tisztviselők nem tudjuk biztonságban tartani a bíróság felszereléseit. Napról napra újabb hiányt tudunk megállapítani, anélkül hogy módunkban állna a tettesek személyének megállapítása.”⁴³

1944. január 6-ai keltezéssel a budapesti Német Követség átiratban kért választ a Budapesti Leszámloló Bank és Takarékpénztár törlése vagy csődügye tárgyában. A minisztérium egy évvel később, 1945. március 1-jén kelt válasza: „a hadihelyzet következtében nem állapítható meg”.⁴⁴

41 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 000714/IM

42 MNL OL K.800. 1, 3.cs. 166236/1945.BM.X., 1750/1945.IM

43 MNL OL K800 Nyilas Igazságügyi Minisztérium Szombathelyi Elnöki iroda Elnöki iratok 1945. 1. d. 2667 IME.

44 MNL OL K800 A nyilaskorszak Igazságügy-minisztériuma IM Levéltár 3. csomó IM Szombathelyi iratok 3517.995/1944.

Február 20-án Budinszky László elrendelte az összes igazságügyi szerv és személyzet kitelepülését a német területre, személyenként egy olyan csomagot összeállítva, mely „egy ember által gyalog is elvihető”. Ennek megfelelően márciusban a kiürítési vonatra jelentkezhettek a bírák és ügyészek is. A végrehajtást a nyilaspárt és a csendőrség szigorúan ellenőrizte. A kitelepülni nem akarókat súlyos következményekkel való fenyegetéssel is kényszerítették az ország elhagyására.⁴⁵

Annak, hogy a nyugati határ mentén is figyelték a kormányzati szervek az ország másik felén történeteket, a belügyminisztertől az igazságügy-miniszterhez 1945. február 18-án érkezett átirat a jele: „a Honvédelmi Minisztérium közölte velem a 4. orosz gárdahadsereg parancsnokságának rádiótáviratát: »Elrendelem, hogy a jelenlegi magyar kormány miniszterelnökének, Miklós Béla vezérezredes balatonszántódi vagyona teljes épségben maradjon«. Schepilow, a haditanács tagja.” Az Igazságügyminisztérium válasza kitér arra is, hogy mivel „Miklós Béla hűtlenség büntette miatt jogerős büntetőítélet hatálya alatt áll”, azért február 27-én bekérték az ítéletét.⁴⁶

Egyébként Szálasi törvényhozása, a Nemzeti Szövetség 1944. december 29-én, a soproni városháza nagytermében tartott ülésén Szöllősi Jenő miniszterelnök-helyettes tájékoztató beszámolót tartott a Debrecenben egy héttel korábban megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány összetételéről és programjáról. Valentiny Ágoston igazságügy-minisztert említve hozzáfűzte, hogy „szegedi ügyvéd, aki régóta ismeretes kommunista üzelveiről”, majd Szögi Géza államtitkát ezt kiegészítette azzal, hogy „Szegeden szőnyegszövő üzeme volt és fegyházban ült panamáit miatt”. „Ennek a kormányalakításnak a lényege az – folytatta a miniszterelnök-helyettes –, hogy a magyarságot fegyverbe akarja állítani a magyarok ellen. A kormány megítélése az, hogy ennek az ellenkormánynak megalakulását a legszélesebb körben publikálni kell megfelelő propagandával. A propaganda nem lesz nehéz, mert a támadási felületük igen nagy. Bízom benne, hogy a magyarság fel tudja szabadítani az országot és sorompóba tudjuk állítani a szükséges erőket.”⁴⁷

De a debreceni kormány is igyekezett tájékozódni a Szálasi-kormány felől. 1945. február 6-án érkezett a szombathelyi Igazságügyminisztériumba az a törvénytervezet, amelyet a Nemzetvezető utasítására a Földművelésügyi Minisztériumban készítettek elő „A haza szolgálatában az ellenséggel szemben tanúsított bátor magatartással elévülhetetlen érdemeket szerzett személyek jutalmazása” tárgykorban. Ebben öt hold földet ígértek annak a katonának, aki egy szovjet páncélost elpusztít és tíz holdat annak, aki a szovjetellenes háborúban tankelhárítás közben életét veszti⁴⁸. A szombathelyi minisztérium véleménye szerint helyesebb volna a már meglévő rendszert tovább fejleszteni a vitézi telkekre vonatkozó jogszabályok megfelelő kiegészítésével vagy módosításával. Debrecenben viszont úgy reagáltak erre, hogy a földosztás során a Szálasi sereg mindazon katonái birtokot kaphatnak a felosztott latifundiumokból, akik tanúságot tesznek hazájuk iránti hűségükről. A kiáltványt a nemzeti kormány nevében Miklós Béla miniszterelnök és Nagy Imre földművelésügyi miniszter írták alá.⁴⁹

45 Jegyzék a M. Kir. Kúria II. kiürítési vonatára jelentkező bírókról és ügyészekről MNL OL K.800. 1, 3.cs. 166236/1945.BM.X., 1745/1945.IM.

46 MNL OL K800 A nyilaskorszak Igazságügy-minisztériuma IM Levéltár 3. csomó IM Szombathelyi iratok 01277.

47 A Törvényhozók Nemzeti Szövetsége, 146. old.

48 A haza szolgálatában az ellenséggel szemben tanúsított bátor magatartással elévülhetetlen érdemeket szerzett személyek jutalmazása. (MNL OL XIX-E-1-C. 1944-45. 1. d. Tsz 78/1945.)

49 „Magyar katonák Szálasi hadseregében! Akartok-e földet?” Szabad Nép, 1945. március 28.

Valentiny Ágostonnak a debreceni kormányban való részvétele látszólag az Ideiglenes Nemzetgyűlés döntésének az eredménye volt, ahogyan az egész kormány összetételének a megszavazása is. 1944. december 22-én első napirendi pontként pártközi megállapodás nyomán Zsedényi Béla vezetésével politikai bizottságot hoztak létre, amely javaslatot tett a nemzetgyűlésnek az Ideiglenes Kormány megalakítására. Az ülés újbóli megnyitása után Balogh István⁵⁰ azt az előterjesztését tette, hogy a Nemzetgyűlés „a kormány megalakításával Dálnoki Miklós Béla vezérezredes, ideiglenes nemzetgyűlési képviselő urat méltóztassék megbízni”. Miklós Bélának a kormány egyes tagjaira tett javaslatát pedig a Nemzetgyűlés egyhangúlag elfogadta.⁵¹

Ugyanakkor közismert Molotov egykori szovjet külügyminisztert kijelentése, miszerint „Tevékenyen részt vettem az első magyar kormány megalakításában.”⁵² Molotov bizonytalan időskori visszaemlékezéseinél azonban pontosabbnak tűnik Nemess József fennmaradt naplója. A vezérkari őrnagy jó orosz nyelvismerete okán csatlakozhatott a fegyverszüneti tárgyalásokon a Faragho Gábor⁵³ vezette magyar delegációhoz, a Moszkvai Magyarok Bizottságához⁵⁴. Az 1944. november 19-én megszületett – valóban Molotov beavatkozásával formálódó – első, majd a november 22-ei második kormánylistán azonban nem hogy Valentiny Ágoston neve nem szerepelt, de maga az igazságügyi tárca sem került megemlítésre.⁵⁵ December 5-én azonban a tárgyalásokon megjelent Gerő Ernő⁵⁶ a Debrecenben összehívandó nemzetgyűlés javaslatával, felolvasva a megválasztandó kormány tagjainak névsorát is. Ebben szerepel először Valentiny Ágoston neve, mint leendő igazságügy-miniszter.⁵⁷ Gerő alaposan tájékozódhatott jelöltje ügyében, hiszen a Rákosi Mátyásnak a kormányalakítással kapcsolatban 1944. december 28-án írt levelében így jellemezte: „Dr. Valentiny Ágoston az utóbbi időben javult, határozottan fellépett a németek ellen; nem szovjetellenes, de nem is mondható valami meleg szovjetbarátnak”.⁵⁸ Amikor Valentiny Ágostont a Budapesti Katonai Bíróság 1950. szeptember 13-án háborús bűntett, hűtlenség és szervezkedésben való részvétel

50 Balogh István (1894–1976) Szeged alsóvárosi plébános, kiskgazdapárti politikus. 1944-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1944. december 23-ától 1947. május 31-éig miniszterelnökségi politikai államtitkár. 1947. február 19-étől június 3-áig a Független Kiskgazdapárt főtitkára, 1947. június 21-étől az általa alapított Független Magyar Demokrata Párt vezetője volt.

51 PAÁL–RADÓ, 181–182. old.

52 IZSÁK–KUN, 288. old.

53 Faragho Gábor (1890–1953); a Ludovika Akadémia elvégzése után 1910-ben avatták hadnaggyá. 1920-tól vezérkari tiszt volt különböző egységeknél, 1938-ban a Honvédelmi Minisztériumba került, majd a Vezérkari Főnökség hírszerző osztályára helyezték. 1940. július 1-jétől 1941. június 23-áig Moszkvában volt katonai attasé, már tábornoki rangban. Ezt követően a Honvédelmi Minisztérium elnökségének vezetője, majd 1942-ben a csendőrség felügyelője volt. Ő lett, vezérezredesi rangban, a Horthy által 1944. szeptember 28-án Moszkvába küldött fegyverszüneti delegáció vezetője. Visszatérve Debrecenbe, bevásztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd az Ideiglenes Nemzeti Kormány közellátási minisztere lett. 1945. június 21-én kilépett a kormányból, július 5-én nyugdíjazták. Ez után visszavonult a közéletől.

54 VIDA, 1995. 73. old.

55 PAÁL–RADÓ, 135–136. old.

56 Gerő Ernő (1898–1980) 1918 őszétől volt tagja a Kommunisták Magyarországi Pártjának. 1920-ban emigrációba kényszerült. A Kommunista Internacionálé megbízásából több országban tevékenykedett. Részt vett a spanyol polgárháborúban. 1939-től a magyar párt ügyeivel foglalkozott, a háború alatt a hadifogolytáborokban szervezte a propagandát. 1944 novemberétől a szovjet hadsereg által elfoglalt magyar területeken végzett szervező munkát. 1944 decemberében bevásztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, majd ettől kezdve 1956-ig mindig tagja volt a törvényhozó testületnek. Elsősorban pártvonalon dolgozott. 1945. május 11-én kereskedelem- és közlekedésügyi, majd november 15-étől 1949. február 18-áig közlekedésügyi miniszter, s emellett 1948. december 10-étől néhány hónapon át pénzügyminiszter is volt. 1949. június 11-étől a Népgazdasági Tanács elnökeként, s 1950-től a kormány elnökének helyetteseként dolgozott. 1953. július 4-étől Nagy Imre kormányában a Minisztertanács elnökének első helyettese s 1954. július 6-áig egyben belügyminiszter volt. 1956. július 18-án a Magyar Dolgozók Pártjának a főtitkára lett. 1956. október 25-én a Szovjetunióba távozott. 1960-ban tért vissza Magyarországra. 1962-ben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból.

57 PAÁL–RADÓ, 148. old.

58 IZSÁK–KUN, 16. old.

vádjával életfogytig tartó börtönre ítélte, furcsa módon előkerült a „nem meleg szovjetbarátság” vádpontja is.⁵⁹

Valentiny Ágoston első miniszteri rendeletével előírta, hogy minden kinevezett, tényleges szolgálatot teljesítő ítélőbíró az alábbi esküt köteles tenni:

„Én ... esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz, annak alkotmányához, az Ideiglenes Nemzetgyűléshez és az Ideiglenes Nemzetgyűlés által választott ideiglenes nemzeti kormányhoz hű leszek, a hivatali titkot megőrzöm, a törvényeket, a törvényes szokásokat és rendeleteket, így az Ideiglenes Nemzetgyűlés határozatait és az ideiglenes nemzeti kormány rendeleteit megtartom, ezek szerint erőmhöz és tehetségemhez képest a hivatalomhoz tartozó minden ügyben az előttem perlekedőknek, vagy hozzám folyamodóknak személyválogatás, érdekeltség és elfogultság nélkül, kérést, jutalmat, kedvezést s kedvkeresést, félelmet és gyűlöletet félretéve, részrehajlatlanul, lelkiismeretesen és meggyőződésem szerint igazságot szolgáltatok és tisztemben híven, pontosan, serényen, a nép érdekeinek szem előtt tartásával eljárók. Isten engem úgy segítjen.”⁶⁰

Valentiny Ágoston (HUNGART © 2018)

Az igazságügyi tárca fontos szerepet töltött be a legkülönbözőbb kérdésekkel a kormányhoz fordult panaszosok ügyeinek rendezésében. A szekszárdi kórház például jegyzőkönyvi átiratban számolt be a város polgárainak az orosz katonáktól szenvedett különféle sérüléseiről,⁶¹ a pécsi ítélőtábla vezetője a fogház orosz katonai megszállása, majd a foglyok szabadon bocsátása miatt panaszkodott (az orosz katonák úgy vélték, hogy politikai rabokat szabadítanak ki)⁶². A letragikusabb levél

⁵⁹ ÁBTL 2.1. IX/42/32.

⁶⁰ Bírák eskütétele. Igazságügy-miniszteri rendelet 1945 január 4. Magyar Közlöny 1945. 1. sz. (MNL OL XIX-E-1-B Elnöki O. 1945. 1. d. 13703/1945)

⁶¹ A Szekszárdi Horthy Miklós Közkórház jegyzőkönyvi átirata az Igazságügyminisztérium Nemzetközi Osztályához polgári személyeknek orosz katonáktól szenvedett sérüléseiről. (MNL OL XIX-E-1-a 1. d. 1945. IM Debreceni iratok, VII. Nemzetközi Osztály, 45.208/VII.)

⁶² Pécsi királyi ítélőtábla megbízott vezetőjének jelentése a fogház orosz katonai megszállása, a foglyok szabadon bocsátása, az örállomány elszállítása ügyében. (MNL OL XIX-E-1-a 1. d. 1945. IM Debreceni iratok, VI. Börtönügyi Osztály 45.627/VI.)

azonban egy szegedi családtól érkezett Valentiny Ágostonhoz, nyilván korábbi szegedi polgármesterségére is tekintettel. A Rikk család azzal a kéréssel fordult a miniszterhez, segítsen, hogy egyetlen leánygyermekük, családjuk kenyérkeresője, Rikk Magdolna hazatérhessen. 1945. január 11-én vitték el, mint német nevűt, holott a családban német anyanyelvű, sőt még németül beszélő sincsen. „Kérem Méltóságodat, könyörüljön egy hű magyar családon azzal, hogy segít visszaszerezni családunk támaszát, egyetlen gyermekünket.” Valentiny először február 13-án kérte átiratában Gyöngyösi János⁶³ külügyminiszter „nagybecsű intézkedését”, ennek eredménytelenségét jelezte, hogy június 2-án megismételte kérését. Rikk Magdolna további sorsáról nincs információ.⁶⁴

Budapest felszabadulása után az Igazságügyminisztérium a Markó utcai épületében kezdte meg működését, bár csak 1945 májusában sikerült gondoskodni a Szombathelyre került igazságügyminisztériumi iratok és ingóságok Budapestre szállításáról.⁶⁵ A háború során a minisztérium épületén a tetőzet súlyosan megsérült, a főkupolát aknatalálat érte, amely az alatta levő üvegtetőt teljesen szétzúzta, így a kupola alatti könyvtár könyvanyagát is beázás fenyegette. A Kúria homlokzatát és tetőzetét is több bomba- és aknatalálat érte. Az épület kupolaterme, vízvezetéke is megsérült.⁶⁶ Az Igazságügyminisztérium két részlege 1945 áprilisában egyesült, amikor a kormány Debrecenből Budapestre költözött⁶⁷, Valentiny Ágoston pedig több minisztertársával együtt a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank érdekeltiségéhez tartozó egyik vállalat Mérleg utcai épületében kapott lakást. Minisztersége 1945. július 21-én lemondatásával ért véget, ekkor itt nyitotta meg ügyvédi irodáját is.⁶⁸

2. Strukturális változások 1990-ig

A Budapestre visszaköltözött Igazságügyminisztérium szervezete és funkciója 1945 és 1950 között nem mutat lényeges eltérést az 1945 előttihez képest. Lényeges változások csak a fordulat éve után következtek be, de két fő szakmai funkciója, a bíróságok felügyelete és irányítása (központi vagy legfelsőbb igazságügyi igazgatás!), valamint a törvény-előkészítés, mind az átmenetiben, mind pedig a szocialista korszakban megmaradt. Az új ügykörbeosztás nem jelent meg nyilvánosan az Igazságügyi Közlönyben, belső normának tekintették.⁶⁹ Ennek megfelelően a minisztérium szervezete 1945-től a következő volt⁷⁰: az Elnöki Osztály ügyköre megegyezett a többi minisztériumi osztályokéval. Hasonló volt az I. Törvényelőkészítő Osztály ügyköre is, miközben az Igazságügyminisztériumban különösen fontos szerepe volt az ennek az osztálynak. Ügykörébe tartozott ugyanis a más tárcák jogalkotó tevékenységében való közreműködés is, az alkotmányjogi véleményezések, a minisztérium könyvtárának igazgatási tennivalói, a törvényszerkesztési költségvetési fedezetet érintő ügyek, valamint a minisztérium működéséről szóló évi jelentés szerkesztése.

63 Gyöngyösi János (1893–1951) magyar–latin szakos tanári oklevelet szerzett. Újságíróként és könyvkereskedőként dolgozott Békéscsabán. 1931-ben belépett a Kisgazdapártba, 1939-től tagja volt pártja országos vezetésének. 1944 októberében részt vett Békéscsaba város igazgatásának megszervezésében, szerkesztette a II. Ukrán Front magyar nyelvű katonai újságját. Bekapcsolódott az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítésébe. Megválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává, később haláláig tagja volt a törvényhozó testületnek. 1944. december 22-étől 1947. május 31-éig külügyminiszter volt. Később a Pénzügyi Központ elnökeként dolgozott.

64 Igazságügyminiszter átirata külügyminiszternek Rikk Gyula és neje szegedi lakosok, lányuk német neve miatti elszállításával kapcsolatos beadványának ügyében. (MNL OL XIX-E-1-a 1. d. 1945. IM Debreceni iratok, VII. Nemzetközi Osztály 46.217/VII.)

65 MNL OL XIX-E-1-B 1945. 1. d. 2494/1945.

66 Háborús károk a pesti igazságügyi épületekben 1945. március 8. (MNL OL XIX-E-1-B Elnöki O. 1945. 1. d. 46.174)

67 I. m. 153. old.

68 GANTNER, 151. old. (További sorsáról a III. 5. részben.)

69 1666/1945. IM Eln. sz. rendelet.

70 BORECZKY, 260–262. old.

A II. Családjogi Osztály ügykörébe tartozott: a vonatkozó törvények alapján meghatározott házassági akadályok alól, külföldi bizonyítványok bemutatása alól felmentések adása; házassági tanúsítványok kiállítása; házasság semmisnek nyilvánítása iránti per megindíthatása céljából az ügyész részére a felhatalmazás megadása; tisztii orvosi bizonyítványok bemutatása alóli felmentés; anyakönyvi ügyek; örökbefogadási szerződések megerősítése és azokat felbontó szerződések tudomásulvétele; házasságon kívül született gyermekek kegyelemből törvényesítésének ügyei; jóváhagyása annak a nyilatkozatnak, amellyel a házasságon kívül született gyermek atyja családi nevét a tőle származó gyermekekre átruházza; később idetartozott az iránymutató tájékoztatás az árvaszék és az anyakönyvi hatóságok részére a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetését eltörlő rendelet alapján⁷¹; közreműködés a háborús események következtében meghalt, továbbá a nemzeti ellenállási mozgalomban vértanú halált halt személyek nevének, jegyesükre való kivételes átruházása ügyeiben.

A III. Birtokrendezési és Telekkönyvi Osztályon belül a III/A Birtokrendezési Osztály ügykörébe tartozott: a birtokrendezési ügyek általában; a tagosítási állami alap kezelése; a tagosítási költségek; a telekkönyvi hatóságoknak különleges szakismeretet igénylő ügyekben történő kisegítése; a háború következtében elvesztett vagy megsemmisült tagosítási munkarészek pótlása; főfelügyelet a telekkönyvi, földbirtokrendezési, tagosítási munkálatok felett; jogi vélemények tagosítási, földbirtokrendezési és úrbéri kérdésekben; a tagosítási és birtokrendezési ügyekre vonatkozó törvénytervezetek és rendelettervezetek előkészítése; a birtokrendező mérnökökre és helyetteseikre vonatkozó ügyek; a Birtokrendező Mérnökvizsgáló Bizottság ügyeinek intézése. A III/B Telekkönyvi Osztály ügykörébe tartozott: a telekkönyvek rendes továbbvezetésére vonatkozó ügyek; a telekkönyvi hatóságok kisegítése különleges szakismeretet igénylő ügyekben; a használhatatlanná vált telekkönyvi segédkönyvek újraserkesztése; telekkönyvi betétszerkesztési, telekkönyv-átalakítási, telekkönyv-helyesbítési, fontosabb telekkönyvrendezési ügyek; fenti munkálatok felett főfelügyelet gyakorlása; jogi vélemények telekkönyvi, bányatelekkönyvi kérdésekben; a telekkönyvi ügyekre vonatkozó törvénytervezetek és rendelettervezetek előkészítése; a szomszéd államokkal fogantatandó telekkönyvi iratsere végrehajtása; a földbirtokreform telekkönyvi keresztülvitelének előkészítése.

A IV. Büntetőjogi Osztály ügykörébe tartozott: a büntető törvénykezéssel kapcsolatos igazgatási ügyek elintézése és szükség esetén a jogegység érdekében perorvoslat kezdeményezése; büntetőjogi vélemények; kegyelmezési ügyek büntetőügyekben; a nagyobb jelentőségű bűnügyek nyilvántartása; a jogpolitikai szempontból különös megfigyelést kívánó bűncselekmények törvényszerűségének vizsgálata; a bűnügyek intézése során felmerült tapasztalatok mérlegelésével a hiányosságok vagy visszasságok megvizsgálása és feltárása; a főfelügyelet gyakorlása az államügyészségek felett; közreműködés az államügyészségi hivatali állások rendszeresítésében, megszüntetésében és betöltésében; közreműködés büntetőügyekben a Hatásköri Bírósághoz intézett nyilatkozatok előkészítésénél; a felhatalmazás megadása, rágalmozás és becsületsértés esetében; engedély megadása a főtárgyalásnak a bíróság székhelyén kívüli megtartására; kártalanítás összegének megállapítása az ártatlanul elszenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében; jóvátétel nyújtása iránti ügyek; állam-ügyészségek között felmerülő illetékességi összeütközésben döntés; az Igazságügyi Orvosi Tanácsra és a törvényszéki orvosi vizsgára vonatkozó ügyek; a büntetőbíróági szakértők kinevezése; az Országos Bíróági Vegyészeti Intézetre vonatkozó ügyek; a törvényszéki orvosi

71 30.000/1947. IM. sz. Magyar Közlöny 1947. V. 25. 117. sz.

vizsgára vonatkozó ügyek; a törvényszéki orvosi állások szervezése és betöltése. Az V. Gazdasági Osztály ügyköre megegyezett a minisztériumi hasonló osztályokéval.

A VI. Börtönügyi és Fiatalkorúak Ügyeit Intéző Osztály ügykörébe tartozott: főfelügyelet gyakorlása a büntetések végrehajtása felett; a fiatalkorúakkal szemben a büntetőnovella és a fiatalkorúak bíróságáról szóló tv. értelmében tett intézkedések végrehajtásának irányítása és ellenőrzése; a letartóztatóintézetek személyzetének személyi ügyei; a dologházak; az állami fiú- és leánynevelőintézetek személyzetének személyi ügyei; a fiatalkorúak országos fogházának és kerületi fogházainak szervezése; az országos fogház személyi ügyei; közreműködés a fiatalkorúak bíróságainak szervezésére és felügyeletére, valamint a fiatalkorúak bíráinak kijelölésére vonatkozó igazgatási ügyekben; közreműködés a fiatalkorúakra vonatkozó jogszabályok előkészítésénél; a fiatalkorúak felügyelő hatóságainak személyi ügyei, működésük irányítása és ellenőrzése, valamint az állami nevelőintézetekhez és a fiatalkorúak fogházaihoz állandó látogatók kijelölése; a pártfogó tisztségviselők személyi ügyei; javítónevelés végrehajtására alkalmas magánintézetek ügyei; a javítónevelést kiegészítő intézmények ügyei; javítónevelés alatt álló növendékek kísérleti kihelyezésének engedélyezése és a kísérleti kihelyezés visszavonása; fogház- vagy államfogház-büntetés végrehajtása alatt álló fiatalkorúak részére feltételes szabadság engedélyezése és visszavonása; a letartóztatóintézetek és állami nevelőintézetek személyzete részére jutalom és segély engedélyezése; fogházorvosi állások szervezése és betöltése; a letartóztató- és állami nevelőintézeti személyzet tanfolyamainak ügyei; a bűnügyi és börtönügyi múzeum, valamint a „Börtönügyi Tauffer könyvtár” ügyei⁷²; a fiatalkorú és felnőtt bűnözők szociális gondozására vonatkozó feladatok ellátásának irányítása és főfelügyelete; a rabsegélyezés, valamint az erre szolgáló alapok és egyéb intézmények ügyei; a fiatalkorú és felnőtt bűnözők visszaesésének és általában erkölcsi romlásának megakadályozására irányuló feladatok ellátása és főfelügyelete.

A VII. Nemzetközi Jogi Osztály ügykörébe tartozott: nemzetközi szerződések, nyilatkozatok és egyéb nemzetközi megállapodások előkészítése és végrehajtása tárgyában intézkedés; más minisztérium ügykörét illető nemzetközi szerződések, egyezmények, nyilatkozatok és egyéb megállapodások létrehozatalánál és végrehajtásánál közreműködés; a nemzetközi jogra vonatkozó vélemények; a nemzetközi vonatkozású írott magyar jogszabályokról külföldi használatra kért bizonyítványok; igazságügyi vonatkozású nemzetközi értekezletek; a hazai bíróságok által a külföldi törvények és általában a külföldi jog iránt tett kérdések; közvetlen érintkezés a külföldi igazságügyminisztériumokkal, esetleg felsőbb igazságügyi igazgatási hatóságokkal, amennyiben azt nemzetközi szerződés biztosítja, továbbá a külföldi igazságügyi hatóságok érintkezésének közvetítése a hazai igazságügyi hatóságokkal; a közreműködés a külföldi kormányok és bíróságok, valamint a magyar külképviseleti hatóságok által kért jogi felvilágosítások ügyeiben; hazai és külföldi bíróságok közötti hatásköri összeütközések intézése; a hazai ügyfelek és igazságügyi hatóságok által külföldi és igazságügyi hatóságok és közegek ellen emelt panaszok intézése; a hazai igazságügyi hatóságok és közegek ellen nem Magyarországon tartózkodó felek és külföldi hatóságok részéről emelt panaszok intézése; közvetítés a hazai ügyfeleknek külföldön és külföldieknek belföldön érvényesítendő jogügyeiben; a szegényjog nemzetközi vonatkozásai; büntetéseit (fiatalkorúak) kiadása (hazaszállítása) és átszállítása, a kiutasítás egyes esetei és az ezekkel kapcsolatos ügyek; a Btk. 9. §-a alapján szükséges intézkedések; büntetőlapok kicserélésének közvetítése; a Bp. 471. §-a alapján intézkedés; a konzuli bíráskodás; a Magyarországon működő konzulok működési engedélyének közzététele az Igazságügyi Közlönyben; a nemzetközi vegyes és

72 1925-ben Tauffer Emil korábbi fegyházigazgató, börtönügyi szakíró örököseinek felajánlásaiból nyílt meg az Igazságügyminisztériumban a Börtönügyi Tauffer-könyvtár. MEZEY, 1995. 99. old.

választott bíróságok; postai szállításból kitiltott külföldi nyomtatványok; felülhitelesítések; a tolmácsi vizsgabizottság elnökének, titkárának és tagjainak, valamint a bizottság által képesített tolmácsoknak kinevezése. Harmadfokú felügyeleti jog gyakorlása a bírósági tolmácsok felett; a közjegyzőknek és közjegyzői helyetteseknek nyelvjogositvánnyal felruházása.

A VIII. Bírósági, Közjegyzői és Ügyvédi Felügyeleti Osztály ügykörébe tartozott: a polgári törvénykezéssel kapcsolatos igazgatási ügyek; a bírósági ügyvitel szabályainak megállapítása; az igazságszolgáltatással és az igazságügyi igazgatással kapcsolatos nyelvkérdés; a bírói letétekre és az ezekkel kapcsolatos térítményekre vonatkozó ügyek; főfelügyelet gyakorlása a bíróságok ügyvitele és ügykezelése felett; a bírák és bírósági alkalmazottak ellen emelt büntető, fegyelmi és egyéb panaszok intézése; felügyelet gyakorlása a Kincstári Jogügyi Igazgatóság felett; közreműködés a bírósági hivatali állások rendszeresítésében és megszüntetésében; a bíróságok szervezésére, területkörére és székhelyüknek megállapítására vonatkozó intézkedések; az új közigazgatási beosztással és új adóhivatalok felállításával kapcsolatban szükséges igazságügyi intézkedések; a törvénykezési szünidővel kapcsolatos bejelentések, bírák és bírósági alkalmazottak részére rendkívüli szabadság és távozási engedély adása; a bírósági alkalmazottak részére jutalom és segély engedélyezése; fegyelmi büntetéseknél, továbbá pénzbüntetéseknek és pénzbírságoknak elengedését célzó kérelmek; igazságügyi alkalmazottak hivatali működéséből folyó kártérítési ügyek; a közjegyzői állások rendszeresítése, megszüntetése és területi beosztása; a közjegyzőkre és az ügyvédekre vonatkozó ügyek; a közjegyzői és az ügyvédi kamarák, továbbá a Közjegyzők és Közjegyzőjelöltek Nyugdíjintézete és az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet felett a főfelügyelet gyakorlása; az egységes bírói és ügyvédi vizsgával kapcsolatos ügyek, kivéve a bizottsági tagok kinevezését; az igazságügyi segédhivatali tisztviselői és a telekkönyvi vizsgával kapcsolatos ügyek; az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal (OBNYH) igazgatási ügyei; igazságügyi statisztika; a bíróságok és ügyészségek használatára szolgáló iratminták és egyéb nyomtatványok megállapítása; az Igazságügyi Közlöny, az Igazságügyi Javaslatok Tára és az Igazságügyi Törvények Tára szerkesztése; a Polgári Jogi Határozatok Tára és a Büntetőjogi Határozatok Tára közzététele; az Igazságügyi Naptár szerkesztése; a jogvédő egyesületek felett a felügyelet gyakorlása.

A IX. Magánjogi és Közigazgatási Jogi Osztály ügykörébe tartozott: a magánjogi és közigazgatási jogi vélemények; a hazai jogról kért felvilágosítások külföldi kormányok és bíróságok, valamint a magyar külképviseleti hatóságok részére; a hazai törvényekről külföldi használatra kért bizonyítványok (törvénybizonyítványok); szabályrendeleteknek és alapszabályoknak az Igazságügyminisztérium hatáskörébe tartozó jóváhagyása; felügyelet a hitbizományok felett; a Hatásköri Bírósághoz intézett nyilatkozatok előkészítése; felügyelet az igazságügyi célú alapítványok felett; felügyelet a Kincstári Jogügyi Igazgatóság peres tevékenysége és jogi véleményező tevékenysége felett.

A X. Népbírói Osztály ügykörébe tartozott: a népbíráskodással kapcsolatos igazgatási ügyek; a népbírói körében a bírói és népműgyészi létszámba tartozók kinevezése, kijelölése és megerősítése; a népbírók, a Népbírók Országos Tanácsa (NOT), a népműgyészségek és a Népműgyészség ügyviteli és ügykezelési szabályainak megállapítása; a népműgyészségek szervezésére, felállítására, megszüntetésére vonatkozó intézkedések; a főfelügyelet gyakorlása a népbírók és a népműgyészségek felett; a népbírói ügyek nyilvántartása és figyelemmel kísérése; népbírói ügyekben jogi vélemények; kegyelmezési ügyek népbírói ügyekben, ideértve a népbíráskodás terén kiszabott rendbüntetések és bírságok elengedésére irányuló kegyelmi ügyeket; kártalanítás összegének megállapítása a népbíráskodás körében ártatlanul szenvedett előzetes letartóztatás, vizsgálati fogság és büntetés esetében; főfelügyelet gyakorlása az Igazságügyminisztérium népbírói büntetések

végrehajtása felett, szabadságvesztés-büntetések elhalasztása, feltételes szabadság engedélyezése és visszavonása; háborús és népellenes büntetéseit kiadása és átszállítása; a háborús és népellenes bűncselekményeknek a sajtóban található adatok feltárása révén való felderítése; az igazoló eljárásokkal kapcsolatban szükséges kormányhatósági értelmezések vagy intézkedések tárgyában állásfoglalás; az igazolási ügyekre vonatkozó jogszabályok előkészítése.

A XI. Sajtó Osztály, Számvevőség, segédhivatalok ügyköre megegyezett a minisztériumi hasonló szervezeti egységekével. Feladatköri és szervezeti módosulások: 1946-ban a Sajtóosztály megszűnt. 1948-ban létrehozták az Igazságügyminisztérium Gazdasági Igazgatóságát (IGI), ami szűkítette az V. Gazdasági Osztály ügkörét.⁷³

1948 során az I. Törvényelőkészítő Osztályt két osztályra bontották. I/a Tanulmányi Osztály, I/b Törvényelőkészítő Osztály.⁷⁴ A Tanulmányi Osztály ügkörébe tartozott: a bírói és ügyészi kar, valamint az Igazságügyminisztérium fogalmazási karának szakmai és demokratikus képzése; a bírói és ügyvédi vizsgát megelőző és a demokratikus képzést szolgáló tanfolyamok szervezése és irányítása; az igazságügyi személyzet segédhivatali személyzete részére tanfolyamok szervezése; az Igazságügyminisztérium egyéb jogi kiadványainak szerkesztése; a jogászképzéssel és a jogi oktatással kapcsolatos egyéb ügyek; a különféle jogászcsoporthoz és jogászszervezetek között szakmai együttműködés létesítése; gondoskodás a közönség jogi tájékoztatásáról.

1949-ben a Kincstári Jogügyi Igazgatóságot az Igazságügyminisztérium Jogügyi Hivatal néven beolvasztották az Igazságügyminisztériumba.⁷⁵ Egy 1949-es Elnöki Osztályi döntés az I. Törvényelőkészítő és a VII. Nemzetközi Jogi Osztályt, eddigi ügkörük változatlanul hagyása mellett Elvi Főosztályban egyesítette. A II. Családjogi, a III. Birtokrendezési és telekkönyvi osztályokat, továbbá a IX. Magánjogi és Közigazgatási osztályokat Magánjogi Főosztály elnevezéssel szintén főosztályban egyesítette. A főosztályon belül működő osztályok eddigi ügköre változatlan maradt.⁷⁶

Egy 1949-es Minisztertanácsi rendelet az Igazságügyminisztérium keretében Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodát létesített. Az iroda a VII. Nemzetközi Jogi Osztály irányítása és felügyelete alatt kezdett el működni.⁷⁷ 1949-ben alakult meg a fiatalok ügyeit intéző külön osztály a fiatalokkal kapcsolatban megnövekedett feladatok ellátására. 1949 végén megszűnt a X. Népbírói Osztály, és beolvadt az 1950. január 1-jével létrehozott Büntetőjogi Főosztályba.

Az Igazságügyminisztérium 1950. január 1-jétől a következő szervezetben működött⁷⁸:

A Személyzeti Osztály Tanulmányi Osztály Elnöki Osztályon belül

1. Pénzügyi Osztály és 2. Építkezési Osztály ügkörükbe tartozott: a gazdasági feladatok ellátása.
 - I. Elvi Főosztály, I/1. Törvényelőkészítő Osztály, I/2. Nemzetközi Jogi Osztály.
 - II. Közigazgatási és Magánjogi Főosztály: II/1. Közigazgatási és Magánjogi Osztály, II/2. Családjogi Osztály, II/3. Birtokrendezési és Telekkönyvi Osztály.
 - III. Büntetőjogi Főosztály: III/1. Ügyészi Felügyeleti Osztály (a IV. és a VI. osztályokból), III/2. Büntetés-végrehajtási Osztály, III/3. Fiatalok Nevelési Osztály,

73 7700/1948. Korm. sz. rendelet, Magyar Közlöny 1948. I. 11. 7–8. sz.

74 4466/1948. IM ut. MNL OL-XIX-E-1-Ta 80. d. 117. i. sz.

75 4071/1949. Korm. sz. rendelet, Magyar Közlöny 1949. VI 4. 118. sz.

76 3342/1949. IM Eln. sz. utasítás MNL OL-XIX-E-1-c 1949. 96. d.

77 4234/1949. Minisztertanács sz. rendelet, Magyar Közlöny 1949. IX. 15. 191. sz.

78 XIX-E-1-z 1950. 39. d. 35/1950. IM I/a sz. 1949. december 31.

III/4. az Igazságügyminisztérium gazdasági igazgatósága. (1950-ben az Igazságügyminisztérium gazdasági igazgatósága különállása teljesen megszűnt.)⁷⁹

IV. Jogügyi Hivatal Főosztály: IV/1. Képviselési Osztály ügykörébe tartozott a megszűnt kincstári jogügyi igazgatóság ügykörének egy része, a IV/2. Közérdekű Kifogási Osztály ügykörébe tartozott: peres ügyekben jogorvoslati eljárás kezdeményezése a Kúriánál, IV/3. Bíróági Felügyeleti Osztály [Ez a VIII. bíróági, közjegyzői és ügyvédi felügyeleti osztályból jött létre. Ügyköre 1950 végén – az ítélőtáblák (felsőbíróságok) és a különbíróságok megszüntetésével – csökkent.]

Az 1945–1950 közötti átmeneti időszakban az igazságügyi szervezetről és magáról a minisztériumról a következőket lehet megállapítani:

1. Az ügyészi szervezet 1949, illetve 1953-ig a végrehajtói államigazgatási szervnek, az Igazságügyminisztériumnak közvetlen centralisztikus irányítása alatt működött, de az ügyészségek kapcsolódtak szervezetiileg az illetékes bíróságokhoz is. Az ügyészségek funkciója lényegesen szűkebb körű volt, mint a későbbiekben, hiszen csupán a vád képviselésére korlátozódtott, egészen 1953-ig, amikor ügyészség önálló szervezetté vált.
2. Az Igazságügyminisztérium hatást gyakorolt – ha nem is direkt módon – a bíróságok ítélkezésére, hiszen három osztálya – a büntetőjogi, családjogi és magánjogi – egyedi ügyekben is igen jelentős véleményező tevékenységet folytatott, amit a későbbiekben a jogszabályalkotás, illetve a Legfelsőbb Bíróság elvi iránymutatásai és konkrét döntései pótolnak.
3. Más volt a későbbiekhez képest az irányított bírói szervezet, hiszen az 1945–1950 közötti átmeneti időszakban egymás után szűntek meg a korábbi bíróságok (a Hatásköri Bíróság 1949-ben, a népbíróságok 1950-ben, az ítélőtáblák 1950-ben stb.). Megszűnt számos különbíróság is, amely nem tartozott az IM irányítása alá (a Főudvarnagyi Bíróság 1946-ban, a Közigazgatási és Választási Bíróság 1949-ben stb.).
4. Az Igazságügyminisztérium feladata volt már ekkor is a közjegyzői és ügyvédi hálózat felügyelete, mely funkcióját máig megtartotta.
5. Az Igazságügyminisztérium Börtönügyi Osztálya közvetlenül irányította a büntetés-végrehajtást. Ez az ügykör 1952-ben rövid időre átkerült a Belügyminisztériumhoz, de 1963-ban ismét az IM-hez kapcsolták, majd hamarosan létrehoztak egy külön központi szervet is, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát, a közvetlen irányítására.
6. 1951-ig – a tanácsai felügyelet alá kerülésig – közvetlenül irányította az IM a járásbíróság elnökén keresztül a telekkönyvi hatóságokat is.
7. Nem volt még kiépülve a '60-as és '70-es évekhez viszonyítva a szakértői hálózat. Mindössze az Igazságügyi Orvosi Tanács, az Igazságügyi Műszaki Tanács, az Igazságügyi Gazdasági Tanács, az Országos Bíróági Vegyészet Intézet, az Országos Megfigyelő és Elmeógyógyító Intézet, a bűnügyi múzeumok és az állandó szakértők segítették a bíraskodást. A Népbíróági Osztályt és az 1947-ig működő Sajtó Osztályt 1945 elején szervezték meg. E szervezetet kiegészítette 1948-tól az Igazságügyi Jogügyi Hivatal (1948-ig önálló Kincstári Jogügyi Igazgatóság) és az Igazságügyi Gazdasági Igazgatóság, melyek az IM felügyelete alatt működő, az osztályoknál nagyobb önállósággal rendelkező, de nem teljesen önálló szervek voltak. Az első 1953-ig, a második 1951-ig működött. Szintén 1948-ban hozták létre a Tanulmányi Osztály (I/a. o.) is.⁸⁰

79 1950. 46. sz. tvr. Magyar Közlöny 1950. XII. 10. 199–203. sz.

80 LEKLI, 188–189. old.

1951. január 31-étől az 1950. január 1-jén kialakított főosztályokat és osztályokat is átszervezték⁸¹: A minisztérium struktúrája ettől kezdve így alakult:

Titkárság, Ellenőrzési Osztály.

- I. Személyzeti Főosztály, I/1. Személyzeti Osztály, I/2. Tanulmányi Osztály,
- II. Büntetőjogi Főosztály, II/1. Ügyészi Felügyeleti Osztály, II/2. Büntetés-végrehajtási Osztály, II/3. Fiatalok Nevelési Osztály, II/4. Igazságügyi Vállalatok Felügyeleti Osztálya.
- III. Bírói Főosztály, III/1. Bírói Felügyeleti Osztály, III/2. Képviselői Osztály,
- IV. Elvi Főosztály, IV/1. Törvényelőkészítő Osztály, IV/2. Nemzetközi Jogi Osztály,
- V. Pénzügyi Főosztály, V/1. Költségvetési Osztály, V/2. Gondnokság, V/3. Terv- és Beruházási Csoport.

Az Igazságügyminisztérium 1953-ban megfogalmazott új Szervezési és Működési Szabályzat Tervezetének elfogadása nyomán⁸² a Büntetőjogi Főosztály mutatott lényeges változást a büntetés-végrehajtást igazgató szervek megszűnése miatt. A Pénzügyi Főosztály neve Főkönyvelőségre változott, gondnoki részlegét pedig a Titkársághoz tették át. Az Igazságügyminisztérium felügyelete alá tartozó szervek e szabályzat szerint a következők voltak: az Igazságügyminisztérium Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda, a Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó Vállalat, a Titkárság, a Bírói és Államügyész Akadémia, a Tanulmányi Osztály, a Legfőbb Ügyészség, az államügyészségek, a járásbírói vádhatóságok, a budapesti átmeneti nevelőintézetek, az Országos Bírói Vegyeszeti Intézet, a Büntetőjogi és Ügyészi Főosztály, a Legfelsőbb Bíróság, a megyei és a járásbírók, a Magyar Jogász Szövetség, a Budapesti Ügyvédi Kamara, az Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet, az Ügyvédi Kamarák Országos Bizottsága a Bírói Felügyeleti Osztály, az igazságügyi gazdasági hivatalok pedig a Főkönyvelőség felügyelete alá tartoztak.

A végül 1954. január 1. napján hatályba léptetett Szervezési és Működési Szabályzat⁸³ szerint az Igazságügyminisztérium részletes feladat- és ügybeosztása, illetve szervezete a következő:

A Bírói Főosztály (I.), Bírói Szervezési Osztály (I/1.) feladata: a bíróságok szervezési feladatai, illetékességük és székhelyük megállapítása, a bírósági munkaterv felülvizsgálata és jóváhagyása, a párt- és kormányhatározatok, Igazságügyminisztérium utasításai és felügyeleti tájékoztatók, valamint a munkaterv végrehajtásának ellenőrzése a bíróságoknál, a bíróságok helyszíni vizsgálata és instruálása, a bíróságok vezetőinek hatáskörét meghaladó igazgatási tennivalók ellátása, a bíróságok és a bírák működésével kapcsolatos panaszok elbírálása, a bírák és a népi ülnökök választásával kapcsolatos szervezési feladatok, a szabadságvesztés-büntetés elhalasztására és felfüggetésére, valamint a pénzbüntetés elhalasztására és részletfizetésre irányuló kérelmek elbírálása, a bírósági ügyvitel kérdései, a telekkönyvi hatóságok, telekkönyvvezetők, bírósági segédhivatali beosztottak, szakértők és tolmácsok felügyelete, az Országos Bírói Vegyeszeti Intézet és az Átmeneti Nevelőintézet felügyelete. A Büntetőjogi Osztály (I/2.) feladata: a büntetőítélkezés tanulmányozása és minisztériumi felügyeletének ellátása, a Legfelsőbb Bíróság és a bíróságok támogatása az országos gyakorlat kialakításában, javaslattevés elvi döntésre a Legfelsőbb Bíróságnál, a kegyelmi kérelmek megvizsgálása, a büntetés-végrehajtás igazságügyminisztériumi feladatainak

81 MNL OL XIX-E-1-p. 1951. 40. d. 2021/65/1951. IM Ig. ut.

82 A 114/10/1952. IM VI/1. old. sz. utasítással kiadott a 35/1953. IM sz. utasítás. MNL OL XIX-E-1-p. 1953. 66. d.

83 27/1953. IM Kollégium sz. határozat. MNL OL XIX-E-1-p. 1953. 66. d.

ellátása. Polgári Jogi Osztály (I/3.) feladata: a polgári ítélkezés tanulmányozása és minisztériumi felügyeletének ellátása, a Legfelsőbb Bíróság és a bíróságok támogatása országos gyakorlat kialakításában, elvi döntésre javaslattevés a Legfelsőbb Bíróságnál. Ügyvédi és Közjegyzői Felügyeleti Osztály (I/4.) feladata: az ügyvédek, ügyvédi szervek, vállalati jogászok és közjegyzők felügyelete, működésük elvi irányítása és ellenőrzése.

A Személyzeti Főosztály (II.), Személyzeti Osztály (II/1.) feladata: az igazságügyi káderek munka irányítása, foglalkozás az igazságügyi dolgozókkal, gondoskodás az igazságügyi dolgozók kiválasztásáról, elosztásáról és fejlődésük elősegítéséről, az igazságügyi dolgozók utánpótlásának megszervezése, az igazságügyi kitüntetési ügyek, jutalmazások, a minisztérium részére fenntartott személyi ügyek, az Igazságügyminisztérium dolgozóinak fegyelmi ügyei, a személyi nyilvántartások vezetése. Tanulmányi Osztály (II/2.) feladata: az igazságügyi dolgozók politikai és szakmai képzése és továbbképzése, a Bírói és Államügyész Akadémia szervezése, irányítása, felügyelete és ellenőrzése, az akadémiai oktatás, illetve a szakmai továbbképzés céljára tankönyvek, jegyzetek és előadások készítése, illetve lektorálása, az egyetemi jogi oktatás támogatása, az igazságügyi dolgozók tudományos jogi munkásságának elősegítése, az igazságügyi szervek ellátása szakmai könyvekkel és folyóiratokkal, az Igazságügyminisztérium könyvtárának ügyei.

Az Elvi Főosztály (III.) Törvényelőkészítő Osztályának (III/1.) feladata: az Alkotmányban foglalt alapelveknek megfelelő új szocialista igazságügyi jogszabályok alkotása, közreműködés más szervek jogszabályalkotó munkájában, véleménynyilvánítás elvi kérdésekben, a hatályos jogszabályok nyilvántartása, azokról tájékoztató összeállítások készítése. Nemzetközi jogi csoport (III/2.) feladata: a nemzetközi szerződések előkészítése, a jogi kapcsolatok elmélyítése a Szovjetunióval, a népi demokráciákkal és a haladó nyugati jogászokkal, a Szovjetunió és a népi demokráciák jogalkotásának, valamint jogi irodalmának figyelemmel kísérése, a Szovjetunió és a népi demokráciák, valamint a nyugati haladó jogásztársadalom tájékoztatása az új magyar jogalkotásokról, véleménynyilvánítás nemzetközi jogi kérdésekben, nemzetközi házassági ügyek intézése, a nemzetközi jogsegélyforgalom lebonyolítása.

A főkönyvelőség (IV.) Pénzügyi Osztálya (IV/1.) feladata: az igazságügyi szervezet költségvetési és gazdálkodási ügyeinek irányítása, országos vonatkozásban intézése, ennek során a tervszerűség, a takarékoság és a gazdaságosság szempontjainak érvényesítése, az igazságügyi szervezet képvisellete költségvetési és gazdálkodási ügyekben a pénzügyi főhatóságoknál, operatív gazdálkodási tennivalók. A Gazdálkodási Felügyeleti Osztály (IV/2.) feladata: az igazságügyi szervek számvitelével kapcsolatos tennivalók. Ennek keretében: valamennyi vagyonváltozás nyilvántartása, a nyilvántartási adatok összesítése és elemzése, negyedévi és évi beszámolók készítése, béralap-gazdálkodási ügyek, valamennyi igazságügyi szerv gazdálkodásának okmányokon és bizonylatokon alapuló helyszíni vizsgálata, a gazdálkodó szervek egységes számvitelének biztosítása. Ellátási és Építési Osztály (IV/3.) feladata: az igazságügyi szervek megfelelő elhelyezésének, berendezésének és felszerelésének biztosítása.

A Minisztérium Titkársága (V.), Titkárság (V/1.) feladata: az Igazságügyminisztérium Kollégiumával kapcsolatos tennivalók, az igazságügyminisztériumi utasítások és felügyeleti tájékoztatók minisztériumi kiadásra történő előkészítése, az Igazságügyminisztérium belső ellenőrzése, az igazságügyi szervekkel kapcsolatos munkaügyi feladatok, az Igazságügyminisztérium osztályai munkájának összehangolása, az Igazságügyminisztérium panaszirodájával kapcsolatos tennivalók,

a sajtótájékoztatás, az Igazságügyi Közlöny szerkesztése, az Állam- és Jogtudományi Intézet, az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda, valamint a Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóirat-kiadó Vállalat szakmai és ügyviteli felügyelete, az igazságügyi statisztikai adatgyűjtések irányítása és ellenőrzése, a statisztikai adatok elemzése. Az egyedi és összesített statisztikai adatoknak, valamint az elemző számítások eredményeinek közlése az illetékes szervekkel, a titkos ügykezelési csoport felügyelete. A Gazdasági Hivatal (V/2.) feladata⁸⁴: az elemi költségvetés elkészítése, javadalmak igénylése, utalványozása a minisztérium, a Kihágási Tanács Titkársága, a Bírói és Államügyész Akadémia, a kisebb tanfolyamok és az Átmeneti Nevelőintézet költségvetési címek tekintetében, a minisztérium gépkocsi ügyeinek, az Igazságügyminisztérium házgondnoki tennivalóinak ellátása.

Az Igazságügyminisztérium Kollégiuma – ahogyan a többi minisztériumban is – 1953-ban alakult meg. Ügyrendjét a 083/1953. Tük. sz. utasítás szabályozza⁸⁵. Az Igazságügyminisztérium Kollégiuma véleményező és tanácsadó szerv. A miniszter a jogszabályokon (határozatokon) alapuló legfontosabb feladatok és az Igazságügyminisztérium vezetésében felmerülő legfontosabb elvi kérdések tekintetében a Kollégium véleményének meghallgatása után dönt. Ilyen kérdések: a jogszabályokon, határozatokon alapuló igazságügyi feladatok és az ezek, valamint a Kollégiumon hozott határozatok végrehajtásáról szóló jelentés, a minisztérium által előterjesztendő jelentősebb jogszabályok, valamint az általa kiadandó egyes rendeletek, fontosabb utasítások és tájékoztatók, az Igazságügyminisztérium és a Kollégium negyedévi munkaterve, a munkaterv teljesítéséről szóló jelentés, a főosztályok munkájáról szóló beszámolók, a legfontosabb igazságügyi szervezeti és létszámkérdések, a bíróságok általános vizsgálatairól szóló jelentések, az ítélkezés egyes területeiről szóló beszámolók, az igazságügyi szervezet legfontosabb személyi kérdései, a jogi oktatással kapcsolatos kérdések. A Kollégium elnöke a miniszter, tagjai a miniszter első helyettese, a miniszterhelyettes, a főosztályvezetők, továbbá azok, akiket a minisztertertanács – a miniszter előterjesztésére – a Kollégium tagjává kinevez. A Kollégium titkára az Elnöki Főosztály vezetője. Előkészíti a kollégiumi üléseket, megszövegezi a kollégiumi határozatokat. A Kollégium üléseit általában két hetenként tartja. A Kollégium üléseiről a vita lényeges mozzanatait tartalmazó feljegyzéseket, jegyzőkönyvet készítenek. A kollégiumi ülések előterjesztéseihez az előadók többnyire határozati javaslatot, esetleg kiadandó utasítás- vagy tájékoztatótervezetet is csatolnak. A Kollégiumon a napirendre tűzött kérdés megvitatása során kialakult állásfoglalást a miniszter – egyéni felelősségének érintetlenül hagyásával – kollégiumon hozott miniszteri határozattá emelheti.⁸⁶

Az ügyészi apparátus 1953. évi önállósulásával megszüntették a Büntetőjogi Főosztályt, a megmaradó Büntetőügyek Osztályt pedig a Bírósági Főosztályhoz kapcsolták. Ehhez 1955-ben kialakították az önálló Ügyvédi Osztályt és a Katonai Főosztályt.

Az 1955. április 15-én hatályba lépett miniszteri utasítás szerint az Igazságügyminisztérium szervezeti felépítése a következő⁸⁷:

Az Igazságügyminisztérium Kollégiuma,

I. Bírósági Főosztály, I/1. Bírósági Szervezeti Osztály, I/2. Büntetőügyek Osztálya, I/3. Polgári Ügyek Osztálya,

84 1500/1951. (II. 22.) Minisztertanács sz. rendelet. Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1951. 59294.

85 IM KI TÜK 1951–1967. 1. d. 083/1953. Tük. sz. utasítás.

86 Az Igazságügyminisztérium kollégiumát 1969-ben a 101/1969. (I. K. 2.) IM sz. utasítás (Igazságügyi Közlöny 1969. II. 28. 2. sz.) értelmében az 1964 óta működő igazságügyminiszter-helyettesi értekezlet váltotta fel.

87 111/1955. IM sz. utasítás Igazságügyi Közlöny 1955. V. 6. 9. sz.

- II. Törvényelőkészítő Főosztály, II/1. Törvényelőkészítő Osztály, II/2. Nemzetközi Jogi Csoport,
- III. Személyzeti Főosztály, III/1. Személyzeti Osztály, III/2. Oktatási Osztály,
- IV. Főkönyvelőség, IV/1. Pénzügyi és Gazdasági Osztály, IV/2. Könyvelési Osztály, IV/3. Revizori Csoport,
- V. A Minisztérium Titkársága, V/1. Titkárság, V/2. Statisztikai cs., V/3. Az IM Gazdasági Hivatala, V/4. Bejelentések Irodája, Titkos Ügykezelési Csoport,
- VI. Ügyvédi Osztály,
- VII. Az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztálya.

Az Igazságügyminisztérium Katonai Főosztály feladatát a katonai bíróságokról szóló 1955-ös Minisztertanácsi rendelet határozta meg⁸⁸. A katonai bíróságok működése felett a felügyeletet az 1954. évi II. törvény értelmében a miniszter látja el. A felügyelet ellátására az Igazságügyminisztériumban külön főosztályt kell szervezni, amely a miniszternek van alárendelve, vezetője pedig a miniszter egyik helyettese. A Katonai Főosztály vezetőjének helyetteseit és egyéb tiszti állományú beosztottjait a honvédelmi miniszterrel egyetértésben az igazságügyminiszter nevezi ki. A Katonai Főosztály a katonai bíróságok működése felett a felügyeletből adódóan javaslatokat készít a katonai bíróságok szervezetére és létszámára, a hivatásos bírák és a népi ülnökök választására, ellenőrzi a katonai bíróságok munkáját, elemzi az ítélkezés gyakorlatát, tájékoztatja a bíróságokat a gyakorlati munka kérdéseiről, szabályozza a katonai bíróságok ügyrendjének és statisztikájának formáját és módszereit, feldolgozza és értékeli a katonai bíróságoktól érkező statisztikai adatokat, megszervezi, irányítja és ellenőrzi a katonai osztály és bírósági alkalmazottak kiképzését és továbbképzését, intézi a hivatásos bírák és beosztottak személyi ügyeit, biztosítja a Néphadsereg tartalékos bírói állományát, annak kiképzését és továbbképzését. A katonai bíráskodásban a honvédelmi, illetve fegyelmi érdekek érvényesítését az igazságügy-miniszter és az illetékes miniszterek kölcsönös együttműködése biztosítja.

Az Igazságügyi Tanács létrehozására, feladatára és működésére nézve nem alkottak magasabb szintű jogszabályt. Az Igazságügyminisztérium 1955. X. 24-én határozta el ideiglenes jelleggel történő megszervezését. Életre hívásának okait, továbbá a tanács feladatait és szervezetét az 1/1955. Igazságügyi Tanács sz. tájékoztató tartalmazta. Működésére vonatkozóan először a 110/1957. IM számú Szervezeti és Működési Szabályzat⁸⁹, majd pedig a 105/1961. IM sz. utasítás⁹⁰ tartalmaz rendelkezéseket. Eszerint: feladata az igazságügyi szervezeten kívül működő kiváló elméleti és gyakorlati jogász-szakemberek véleményének hasznosítása a jogalkotás, a jogalkalmazás és az igazságügyi szervezet időszerű főbb elvi kérdései tekintetében, amelyeket elsősorban elméleti szempontból dolgoz ki. 1955-ben tizenkettő, 1963-ban tizennégy tagja volt. Ülésére esetenként meghívtak még egyetemi tanárokat, bírósági elnököket és más jogi szakembereket is. Az Igazságügyi Tanács működtetése nem volt folyamatos. Munkáját valójában az Igazságügyminisztérium Kollégiuma teljes mértékben pótolta, 1963 júniusában pedig az igazságügyminiszter meg is szüntette.⁹¹

A 110/1957. IM sz. utasítás⁹² az IM Szervezeti és Működési Szabályzatáról a Személyzeti Főosztályt az Elnöki Főosztályra változtatott Titkárságba, az Ügyvédi Csoportot pedig a Felügyeleti

88 3/1955. (I. 11.) MT. sz. rendelet, Magyar Közlöny, 1955. 3. sz.

89 MNL OL XIX-E-1-z 1957. 83. d.

90 MNL OL XIX-E-1-z TÜK 1961. 2. d.

91 109/1963. IM sz. utasítás MNL OL XIX-E-1-p. 1963. 46. d.

92 MNL OL XIX-E-1-z 1957. 79. d.

Főosztályra változtatott Bírósági Főosztályba olvasztja: A 105/1961. IM. utasítás⁹³ az Ügyvédi Csoportot VI. Ügyvédi Osztályként ismét önállósítja, a Főkönyvelőség nevét IV. Pénzügyi Főosztályra változtatja vissza és VII. Bírósági Büntetés-végrehajtási Ügyek Osztálya néven jelzi a büntetés-végrehajtás irányításának visszacsatolását az Igazságügyminisztériumhoz. Az Ügyvédi Osztály feladata az ügyvédi szervek feletti felügyelet gyakorlása. Ennek keretében: ellenőrzi az ügyvédek és az ügyvédi szervek (Országos Ügyvédi Tanács, ügyvédi kamarák, ügyvédi munkaközösségek) működését; elvi irányítást gyakorol az ügyvédi tevékenység tekintetében; felügyeletet gyakorol az ügyvédi szervek határozatának a törvényessége felett; figyelemmel kíséri az ügyvédi létszám alakulását. Intézi az ügyvédek és ügyvédjelöltek bejegyzésével kapcsolatban hatáskörébe tartozó teendőket. A Bírósági Büntetés-végrehajtási Ügyek Osztálya ellátja a büntetés-végrehajtással kapcsolatos bírósági feladatok felügyeletét és az ebbe a körbe eső minisztériumi, valamint a kegyelmi ügyekkel kapcsolatos teendőket.

Az Igazságügyminisztérium 1964. évi Szervezeti Működési Szabályzat tervezete⁹⁴ már – a büntetés-végrehajtás irányításának a Belügyminisztériumtól az Igazságügyminisztériumhoz való visszacsatolása után a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (BVOP) is az Igazságügyminisztérium kereteibe vonja. Szervezete tehát 1964-ben a következő:

- I. Elnöki Főosztály, I/1. Igazgatási Osztály, I/2. Személyzeti Osztály, I/3. Oktatási Osztály, I/4. Gazdasági Osztály,
- II. Törvényelőkészítő Főosztály, II/1. Polgári Jogi Kodifikációs Osztály, II/2. Büntetőjogi és Államigazgatási Jogi Kodifikációs Osztály, II/3. Nemzetközi Jogi Csoport,
- III. Bírósági Főosztály, III/1. Felügyeleti Osztály, III/3. Statisztikai Csoport,
- IV. Terv- és Pénzügyi Főosztály, IV/1. Pénzügyi Osztály, IV/2. Számviteli Osztály, IV/3. Revizori Csoport,
- V. Katonai Főosztály, V/1. Felügyeleti Osztály, V/2. Igazgatási Osztály,
- VI. Ügyvédi Osztály,
- VII. Bírósági Büntetés-végrehajtási Ügyek Osztálya,
- VIII. Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP).

A 101/1969. (I. K. 2.) IM sz. utasítás⁹⁵ szerint az Igazságügyminisztériumban ismét önálló II. Személyzeti Főosztály működik, a V. Terv és Pénzügyi Főosztály Technikai Fejlesztési Osztállyal és Gondnoksággal bővül, a BVOP mellett pedig Büntetés-végrehajtás Közgazdasági és Munkáltatási Főosztály működik. A miniszter felügyelete, illetve irányítása alá pedig ekkor a következő igazságügyi szervek tartoztak: bíróságok, az igazságügyi szakértői irodák, az Országos Bírósági Vegyészeti Intézet, a büntetés-végrehajtási intézetek, ipari és mezőgazdasági vállalatok, az Országos Ügyvédi Tanács, az ügyvédi kamarák, a bírói-ügyészi, ügyvédi-jogtanácsosi vizsgabizottságok, a Magyar Jogász Szövetség, az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda.

A következő másfél évtizedben az Igazságügyminisztérium fenti szervezeti egységei tovább működtek, egyúttal azonban új funkcionális részlegek épültek ki. A Tudományos és Tájékoztatási Főosztály, a Nemzetközi Jogi Kapcsolatok Főosztálya, Számítástechnika-Alkalmazási Központ, a Fenntartó Szolgálat. Az ügyvédi ügyek csoportja Ügyvédi Jogtanácsosi és Szakértői Főosztállyá bővült.

93 MNL OL XIX-E-1-p 1961. 5. d.

94 MNL OL XIX-E-1-p 10545. sz. 1964. III. 11.

95 Igazságügyi Közlöny 1969. II. 28. 2. sz.

Az Igazságügyi Minisztérium szervezete ennek megfelelően 1985-től a tehát a következő volt⁹⁶:

A/ Főosztályok és a Számítástechnika-alkalmazási Központ,

- I. Titkárság, I/1. Igazgatási Osztály, I/2. Bejelentések és Panaszok Önálló Csoportja, I/3. Gépjárműszolgálati Csoport, I/4. Központi Irattár;
- II. Személyzeti és Oktatási Főosztály, II/1. Személyzeti Osztály, II/2. Oktatási Osztály;
- III. Bírósági Főosztály, III/1. Büntető Felügyeleti Osztály, III/2. Polgári, Gazdasági és Munkaügyi Felügyeleti Osztály, III/3. Kegyelmi Csoport, III/4. Statisztikai Önálló Csoport;
- IV. Törvényelőkészítő Főosztály, IV/1. Gazdasági Kodifikációs Osztály, IV/2. Igazságügyi Kodifikációs Osztály, IV/3. Közigazgatási Kodifikációs Osztály;
- V. Terv- és Pénzügyi Főosztály, V/1. Pénzügyi Osztály, V/2. Számviteli Osztály, V/3. Beruházási és Technikai Osztály, V/4. Végrehajtás-felügyeleti és Képviselési Önálló Csoport, V/5. Revizori Önálló Csoport;
- VI. Katonai Főosztály, VI/1. Bírósági Osztály, VI/2. Igazgatási Osztály;
- VII. Tudományos és Tájékoztatási Főosztály, VII/1. Tudományszervezési Osztály, VII/2. Tájékoztatási és Jogpropaganda Önálló Csoport, VII/3. Minisztériumi Könyvtár;
- VIII. Nemzetközi Jogi Kapcsolatok Főosztálya, VIII/1. Nemzetközi Jogi Osztály, VIII/2. Nemzetközi Kapcsolatok Csoportja, VIII/3. KGST Jogi Csoport;
- IX. Ügyvédi, Jogtanácsosi és Szakértői Főosztály, IX/1. Ügyvédi, Jogtanácsosi Osztály, IX/2. Szakértői Csoport;
- X. Számítástechnika-alkalmazási Központ, X/1. Jogi Információs Osztály, X/2. Számítástechnikai Osztály;

B/ Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága;

C/ fenntartó szolgálat.

1987 végén napirendre került a törvény-előkészítés magas szintű szabályozása. Ennek során jelent meg a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény, a jogszabályszerkesztésről szóló 12/1987. (XII. 29.) IM rendelet és a jogszabályszerkesztés részletes szakmai-technikai kérdéseivel kapcsolatos ajánlásokat tartalmazó 7001/1988. (IK.11.) IM irányelv.

A rendszerváltozáshoz közeledve az Igazságügyi Minisztérium kezdett megszabadulni a pártállami irányítás szervezési jellegzetességeitől. Megszűnt a Törvényelőkészítő Főosztály, viszont az új Alkotmány előkészítését szolgálta az alkotmány-előkészítő kodifikációs titkárság létrehozatala⁹⁷. A minisztérium irányító szerepének jövőendő változását jelezte az igazságügyi igazgatási főosztály létrehozása. Nem létezett már a pártállam jellegzetes alakulata, az igazságügyi káderpolitikát meghatározó és előíró Személyzeti Főosztály. Munkaügyi és főleg szervezési feladatokat ellátó, hasonló elnevezésű főosztállyá alakult át.

Ami viszont már a '80-as évek elejétől jelezte az Igazságügyi Minisztérium feladatköreit illető nélkülözhetetlen változásokat az a bírósági szervezet, pontosabban az Igazságügyi Minisztérium és

96 101/1985. IM számú utasítás (Igazságügyi Közlöny, 1985. 1.)

97 RÉVÉSZ, 2001. 21. old.

bíróságok kapcsolata megreformálásának igénye volt⁹⁸. Kulcsár Kálmán 1988. június 29-ei igazságügyi miniszteri kinevezése előtt még jogszociológusként hívta fel a figyelmet a „relatív bírói függetlenség” jelentőségére a hatalmi ágak megosztásának érvényre juttatásának folyamatában⁹⁹, és ezen álláspontját a rendszerváltás időszakában is következetesen képviselte.

1987 júniusában megjelent a Beszélő folyóiratban a „Társadalmi szerződés (a politikai kibontakozás feltételeiről)” című programtanulmány. Ennek V. pontja tartalmazta a demokratikus ellenzéknek a bíróságokra vonatkozó követeléseit: „Független és ellenőrzött bíróságokra van szükség: szűnjön meg a bírói testület feletti igazságügyi minisztériumi gyámkodás, a hivatásos bírakat ne a minisztérium jelölése alapján válasszák, ne a minisztérium ossza be őket meghatározott bíróságokhoz.”¹⁰⁰

Még 1988 novemberében az Igazságügyi Minisztériumban készült egy feljegyzés Kulcsár Kálmán miniszter részére az Igazságügyi Minisztérium átszervezésével összefüggő személyi kérdések témájában. Ebben a körben került első alkalommal annak leírására, hogy szükség van egy Országos Igazságügyi Tanács (ekkor még ennek nevezték), mint állami koordináló szerv létrehozására azért, mert az MSZMP KB „munkamódszereinek, szervezetének korszerűsítése folytán, mivel feltehetően megszűnik az igazságügyi szervek pártkoordinációja, a sokéves tapasztalatok szerint továbbra is szükség lesz egy koordináló testületre”.¹⁰¹

Amikor az Igazságügyi Minisztériumnak az MSZMP Központi Bizottsága 1989. február 20–21-ei ülését is megjárta alkotmánytervezete az Országgyűlés elé került, ez már intézményes garanciákkal kívánta ellátni a bírói függetlenséget: „A bírói függetlenség személyi biztosítékait a bírák jogállására vonatkozó rendelkezések szabályozásával is biztosítani kell. Ennek megfelelően az alkotmányban kell rögzíteni, hogy a bírakat az államfő nevezi ki és menti fel. A kinevezés, illetőleg választás határozatlan időre szól. A bíró más közéleti tisztséget nem tölthet be, képviselőnek nem választható meg, továbbá tudományos és oktatói tevékenységen kívül más kereső tevékenységet nem vezethet. A bírói függetlenség kérdésével függ össze a bírák elmozdíthatatlansága is. E körben az Alkotmánynak le kell szögeznie, hogy a bírakat akaratuk ellenére csak az illetékes bírói testület javaslata alapján, a bírósági törvényben meghatározott okok miatt lehet felmenteni, felfüggeszteni, áthelyezni vagy nyugállományba helyezni.”¹⁰²

Bár 1989 nyarán a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások során elsősorban az Alkotmánybíróság körül folyt a vita, a középszintű egyeztető bizottság 1989. augusztus 30-ei ülésén Somogyvári István¹⁰³ ismertette a bíróságokra vonatkozóan a munkabizottságokban elhangzott különböző véleményeket:

„A vitakérdés a felek között abban volt, hogy az Ellenzéki Kerekasztal azt javasolta, hogy az alkotmányban a különbíróságok létre utaló rendelkezés szűnjön meg, ennek megfelelően a különbíróságokat mielőbb számoljuk fel. Ők ez alatt elsősorban kifejezetten a katonai bíróságok felszámolását értették.

98 GATTER, 2004. 27. old.

99 Kulcsár Kálmán általános érvennyel fogalmazta meg: „A »bírói hatalom« súlyát megnövelte egyrészt a bírói jogalkotás tényként való elismerése, másrészt a parlament és a kormányzat, tehát a végrehajtó hatalom »kiegyezése«”, KULCSÁR, 290. old.

100 A dokumentum először a Beszélő c. független folyóirat szerkesztőségében készült, 1987 márciusa és júniusa között. A szövegezés munkáját Kis János, Kőszeg Ferenc és Solt Ottilia végezte.

101 Feljegyzés az Igazságügyi Minisztérium átszervezéséről. MNL OL XIX-E-1-p. 3. d. 20.509/1988/5. sz.

102 Magyarország alkotmánya szabályozási koncepció. Igazságügyi Minisztérium, 1989. január 30. Országgyűlési Irattár és Levéltár Országgyűlési Irományok, 1985–1990. országgyűlési ciklus, 141–200. jelzetű kötet, 409. old.

103 Somogyvári István 1989-ben főosztályvezetői besorolásban a Kilényi Géza által létrehozott Alkotmány-előkészítő Kodifikációs Titkárság munkatársa volt, egyben az MSZMP-t képviselte a háromoldaltalú tárgyalások plenáris és középszintű ülésein, valamint a munkabizottságokban. BOZÓKI, 8. kötet, 308–309. old.

Az MSZMP álláspontja ebben a kérdésben az, hogy tekintettel arra, hogy Magyarország új alkotmányának az Országgyűlés által elfogadott koncepciójában is szerepel, miszerint a különbíróságok felszámolása felé kell törekedni, delegációnk véleménye szerint, amit most meg tudunk ebben a kérdésben lépni, azt lépjük meg. Véleményünk szerint ebbe az irányba mutat, hogy a választási bíraskodás körében nem különbíróságot hoztunk létre, hanem a Legfelsőbb Bíróságot bíztuk meg a választási bíróság funkciójának az ellátásával. Véleményünk, hogy a munkaügyi bíróságoknak a rendes bíróságok körébe vonása végrehajtható a mostani időszakban is. Ez szakmailag az Igazságügyi Minisztériumban elő van készítve.

A katonai bíraskodás tekintetében azt javasoljuk, hogy a katonai bíraskodás személyi és tárgyi hatásköre szűküljön, annak megfelelően, ahogy tulajdonképpen már csütörtökön a középszintű megállapodás létrejött az I/4-es bizottság¹⁰⁴ eredményeinek a tárgyalása során. Röviden ez azt jelentené, hogy a katonának a katonai büncselekményeiben lenne a továbbiakban a katonai bíróságoknak hatásköre. A katonai bíraskodást jelenleg nem tudjuk teljes körűen felszámolni. (...) A Harmadik Tárgyalófélnak az a javaslata, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyetteseit és a legfőbb ügyész helyetteseit ne az MSZMP által javasolt módon, vagyis ne a köztársasági elnök nevezze ki ezeket a személyeket, hanem az Országgyűlés.

A felek között egyetértés van abban, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökét és a Legfőbb Ügyészt természetesen az Országgyűlés nevezze ki, juttatná pozíciójába, itt a helyettesi kör kérdésében van a felek között vita. Mi úgy ítéljük meg, hogy nincs különösebb indoka annak, hogy a jelenlegi helyzet megváltozzon. Jelenleg az Elnöki Tanács hatáskörébe tartozik a helyettesi körnek a kinevezése, megválasztása. Mi úgy gondoljuk, hogy az új államfő ugyanezt a jogkört átvehetné.”¹⁰⁵

A bírói függetlenség kérdésében kialakult konszenzus végül megjelent a politikai egyeztető tárgyalások 1989. június 13-a és szeptember 18-a közötti szakaszának lezárásáról szóló megállapodásban, majd ennek nyomán az Országgyűlés elfogadta az 1989. évi XXXI. alkotmánymódosító törvény vonatkozó rendelkezéseit:

„48. § (1) A Legfelsőbb Bíróság elnökét a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja, elnökhelyetteseit a Legfelsőbb Bíróság elnökének a javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki.

(2) A hivatásos bírákat törvényben meghatározott módon a köztársasági elnök nevezi ki.

(3) A bírákat tisztségükből csak törvényben meghatározott okból és eljárás keretében lehet elmozdítani.”¹⁰⁶

Az 1990. évi választások után megalakult Antall-kormány 1990 őszén szabályozta újra az igazságügyi miniszter feladat- és hatáskörét.¹⁰⁷ Eszerint az igazságügy-miniszter látja el az igazságszolgáltatással összefüggő jogalkotási feladatokat, a miniszter gondoskodik arról, hogy a jogszabályok összhangban álljanak más jogszabályokkal, megfeleljenek a jogalkotás szakmai követelményeinek, illetőleg beilleszkedjenek az egységes jogrendszerbe. A jogszabály-előkészítés szakmai színvonalának

104 A szakértői szinten működő politikai munkabizottságok közül az I/4-es bizottság a Büntető Törvénykönyv és a Büntetőeljárás Törvény módosításának elveivel foglalkozott.

105 Bozók, 4. kötet 37–37. old.

106 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt szövege. Magyar Közlöny 1989. 74. sz.

107 41/1990. (IX. 15.) Korm. rendelet.

emelése érdekében a miniszter tudományos kutatásokat kezdeményez, szervez és irányít. A miniszter képviseli a Kormányt az Alkotmánybíróság eljárásában, ha az eljárást a Kormány kezdeményezi vagy a kormányrendeletet, illetőleg annál magasabb szintű jogszabályt érint. Felügyeletet gyakorol az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a büntetés-végrehajtási intézetek működése felett.

Az új vezetés feladatai közé tartozott az új államigazgatási struktúrát tükröző minisztériumi szervezet kialakítása, amit önmagában indokolt a politikai, a közigazgatási államtitkári és a helyettes államtitkári tisztségek létrehozása, valamint a tárcához igazodó feladatkörök meghatározása. Létrejött a Miniszteri Kabinetiroda, a Szervezési és Munkaügyi Főosztály helyett új főosztályként megalakult az igazgatási feladatokat ellátó Titkárság, valamint a Munkaügyi Főosztály, a Számítástechnika Alkalmazási Központ pedig Jogi Informatikai Főosztály elnevezéssel a minisztérium szerves részévé vált. A kodifikációs feladatok elvégzésére megalakult az Igazságügyi Kodifikációs Főosztály. Ügykörébe került a bírósági, a közjegyzői, valamint az ügyvédi szervezettel, az igazságügyi szakértőkkel, a büntetés-végrehajtással és a bírák, továbbá a büntetés-végrehajtási testület jogállásával összefüggő jogszabályok előkészítése.

Megszűntek a kis kodifikációs egységek, a Vállalati Jogi Szakértői Csoport, a KGST és a Közös Piaci Ügyek Szakértői Csoportja, valamint az Alkotmányjogi Szakértői Csoport. Ezen egységek feladatkörét a Civilisztikai és Gazdasági Jogi, a Közjogi és a Nemzetközi Jogi Főosztály vette át. Felszámolásra került a főosztályokon belüli osztály és csoporttagozódás, a munkaügyi feladatok ellátása pedig a Pénzügyi Főosztály hatáskörébe került. A Nemzetközi Jogi Főosztályon belül megalakult az Emberi Jogi Osztály, a Civilisztikai és Gazdasági Jogi Főosztályon pedig Közös Piaci Osztály alakult, amely a magyar jogrendszernek az EGK jogával való harmonizációját kívánta koordinálni.¹⁰⁸ A szervezeti átalakulásokat végül az Igazságügyi Minisztérium új ügyviteli szabályzata, az igazságügyminiszter 3/1992. (IK 4.) IM utasítása rögzítette.

108 7/1991. (IK 11.) IM utasítás

III. Az Minisztériumot ért befolyások, pressziók, elvárások

Míg a szabályozástörténeti áttekintés viszonylag átfogóbb segítséget igyekezett adni az Igazságügyi Minisztérium történetével kapcsolatos iratok értelmezéséhez, addig a politikai hatások esetében szűkebb a merítési lehetőség. Ez alapvetően annak a következménye, hogy iratforrás szempontjából ezek az iratok kívül esnek a minisztériumi iratállományon, jórésztük a Magyar Dolgozók Pártja / Magyar Szocialista Munkáspárt állagához tartozik. Mégis a pártközpont erre szakosodott szervei – pontosabban az Adminisztratív Osztály, 1964-től a Közigazgatási és Adminisztratív Osztály Igazságügyi Alosztálya – állandó címzettje volt a minisztériumban született legkülönbözőbb anyagoknak, miközben a párt irányító, ellenőrző és káderpolitikai funkciója során maga is folyamatosan postázta az ezzel kapcsolatos átiratait a minisztériumnak¹⁰⁹. A szisztematikus áttekintés helyett példákon keresztül szerepel néhány olyan szituáció leírása, amelyek megpróbálják a pártállami időszakban érzékeltetni az Igazságügyi Minisztérium és a politika igen változékony, de mindenkor az utóbbi dominanciáját kifejező kapcsolat lényegét. Az ötvenes évekből a személyzeti politika alakulása, míg a hatvanas évektől a jogpolitika formálódása kívánja illusztrálni ezt a viszonyt.

1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság

A háború utáni politikusok nagyobbik része a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal akkor találkozott először, amikor 1945 január elején közölték velük, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány által a debreceni Arany Bikában addig használt helyiségeket el kell hagyniuk, ki kell költözniük, mivel az épületet attól kezdve a SZEB vezetői és beosztottjai fogják használni¹¹⁰.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottságok (SZEB) a második világháború után a győztes hatalmak által a fegyverszünet betartására és a kormányok működésének ellenőrzésére megalakított testületek voltak a legyőzött országokban a győztes hatalmak részvételével.

A Gyöngyösi János külügyminiszter vezette magyar küldöttség és a szövetséges nagyhatalmak nevében Kliment Vorosilov szovjet marsall 1945. január 20-án írta alá Moszkvában a magyar fegyverszüneti egyezményt¹¹¹. A megállapodás főbb pontjai szerint Magyarország visszavonja csapatait az 1937. december 31-ei határok mögé; bekapcsolódik a Németország elleni harcba; jóvátételt fizet; felosztatja az összes németbarát és fasiszta politikai, katonai és félkatonai jellegű szervezetet; betiltja a szövetségesek elleni propagandát és a békekötésig Szövetséges Ellenőrző Bizottságot állítanak fel az egyezmény végrehajtásának nemzetközi ellenőrzésére.

109 A forradalom leverését követően az adminisztratív osztály újjászervezése során vita alakult ki a minisztériumok és az adminisztratív osztály jogi kapcsolatát illetően. A Titkárság Kádár János javaslatát fogadta el, miszerint az Osztály „nem jogi státusz”, hanem „az a joga, hogy végrehajtja a választott szervezetnek az utasítását”. MSZMP KB Titkárság 1957. augusztus 9-ei ülése, MNL OL M-KS 1957. augusztus 9.+(288. f. 7/11. ö. e.)

110 PAÁL–RADÓ, 213. old.

111 VIDA, 1997. 83. old.

Az eredetileg az egyenrangú szövetséges felek alkotta bizottság a gyakorlatban gyorsan szovjet dominanciájú grémiummá vált. A szovjetek elutasították a brit és amerikai szövetségesek javaslatát, hogy a szovjet elnökletű SZEK csak a szövetségesek egyetértésével hozhasson határozatokat. Kompromisszumként a szövetségesek csak konzultációs jogot kaptak¹¹². Az egyezménynek egyéb súlyos következményei is voltak: a SZEK a későbbiekben beleszólhatott a magyar választások szabályaiba és magyar állampolgárokat tartóztathatott le a magyar hatóságok vagy a szövetségesek beleegyezése nélkül. „A SZEK élén mindig a szovjetek álltak, és a Szovjetunió ezzel legalizálta közvetlen befolyását a magyarországi események alakulására. (...) Az amerikai és a brit delegációk vezetői a politikai döntésekről sok esetben csak a sajtóból, illetve a magyar kormány beszámolóiból tájékozódhattak.”¹¹³

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság olyan helyzetbe jutott, hogy egyrészt mindenről információt igényelhetett, másrészt a gyakorlatban a kormány vagy a helyi hatóságok minden intézkedését előzetes engedélyéhez köthette. Így teljes áttekintést kért és kapott például a magyar igazgatási szervekről, a minisztériumok létszámviszonyairól, a főispánok pártállásáról, képzettségéről, előéletéről, a rendőrség létszámáról, pártok szerinti megoszlásáról, fegyverzetéről, az igazolásokról, tehát olyan kérdésekről is, amelyek a fegyverszüneti egyezmény értelmében nem tartoztak kifejezetten a hatáskörébe.¹¹⁴ Engedélyétől tette függővé például az új bankjegyek kibocsátását, beleszólt a földreform időzítésébe, a választások előkészítésébe. Nem volt ugyan hatásköre arra, hogy a Magyarország területén működő, átvonuló, vagy itt tartózkodó szovjet hadsereg tevékenységét a magyar fél kérésének, panaszainak figyelembevételével közvetlenül befolyásolja, a kormány, illetve a magyar hatóságok és a szovjet parancsnokságok közötti kapcsolat, de a szovjet vagy más kormányhoz való kapcsolat útja mégis rajta keresztül vezetett. Természetesen az 1945. szeptember 16-án kihirdetett 1945. évi I. törvénycikk „a magyar állami szuverenitás gyakorlásáról” sem magáról az állami szuverenitásról szólt, csupán kinyilvánította, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés önmagát a magyar állami szuverenitás kizárólagos képviselőjének tekinti.¹¹⁵

A magyarországi Ellenőrző Bizottság 1945 júliusában közvetlenül is beavatkozott a magyar belpolitikai küzdelmekbe és ennek éppen az igazságügyminiszter volt az egyik célpontja. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány átalakítását az MKP felső vezetése már 1945 februárjától kezdve napirenden tartotta: elsősorban Faragho Gábor közellátásügyi, Teleki Géza vallás- és közoktatásügyi, Vásáry István¹¹⁶ pénzügy-, illetve Valentiny Ágoston igazságügyminiszter tevékenységével voltak elégedetlenek, de magának a miniszterelnöknek a távozását is szívesen vették volna.¹¹⁷ Moszkva ekkor

112 FEITL, 2003. 10

113 KOVÁCS, 2002. 148. old.

114 Valentiny Ágoston miniszteri személygépkocsi-igénylését például a SZEK nevében eljáró Ljevuskin vezérőrnagy elutasította azzal, hogy ennek biztosítása a kormány feladata. Ugyanakkor egyszeri vidéki utazásokra, a miniszter külön kérésére, egyes esetekben hajlandó rendelkezésére bocsátani egy gépkocsit. MNL OL XIX-E-1-B. 1945. 1. d. 1091/1945. RÉVÉSZ 2016. I. 114. old.

115 GYARMATI, 1995, 169. old.

116 Vásáry István (1887–1955) államtudományi doktorátussal rendelkezett. 1909-től Debrecen városánál dolgozott. A forradalmak idején, baloldali magatartást tanúsított. Később, Bethlen István híveként Debrecen város főjegyzője, majd polgármester-helyettese, 1928-tól pedig polgármestere lett. 1934-ben kényszernyugdíjazták. 1938-tól tagja volt a Kisgazdapártnak, s 1939-ben országgyűlési képviselővé választották. A német megszállás után visszavonult a közélettől. 1944. október 19-én ismét Debrecen polgármesterévé választották. Részt vett az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítésében, majd tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, később a Nemzetgyűlésnek is. 1944. december 22-étől 1945. július 21-éig pénzügyminiszter volt. Tagja lett a Legfelső Honvédelmi Tanácsnak. A Kisgazdapártból – bár részt vett a párt legfelső vezetésében – 1946. március 12-én kizárták. A Magyar Szabadság Párthoz, majd 1947-ben a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1947 augusztusában országgyűlési képviselővé választották, de rövidesen kilépett a pártjából, majd a Választási Bíróság megsemmisítette mandátumát. Ezt követően visszavonult a közélettől.

117 VIDA, 1996, 398. old.

még nem egyezett bele egy nagyobb arányú kormányátalakításba, de 1945 júliusában a kommunista pártnak már sikerült megszereznie ahhoz Puskin¹¹⁸ és a SZEK támogatását is. A kormányátalakítás közvetlen előzménye az volt, hogy Valentiny Ágoston 1945. június 27-én a Belügyminisztériumtól független igazságügyi nyomozó testület létrehozását kezdeményezte a háborús bűnösök elleni eljárások felgyorsítása érdekében, amit a kormány szótöbbséggel elfogadott. Puskin nagykövet július elején – arra hivatkozva, hogy a rendelettervezetet nem egyeztetették előzetesen a SZEK-bel – meghátrálásra készítette a kormányfőt, aki ezért a Valentiny-féle rendelettervezetet nem írta alá. Az 1945 júliusi kormányátalakítás jelentősen megnövelte a baloldali befolyást az Ideiglenes Nemzeti Kormányban, Valentiny Ágostont pedig az igazságügyminiszteri székben a szintén szociáldemokrata Reis István váltotta fel.¹¹⁹

A budapesti SZEK-en belül Beljanov tábornok képviselte az NKVD¹²⁰-t. „A tábornok olyan volt, mint egy rosszul szelídített tigris” – emlékezett vissza Pfeiffer Zoltán, igazságügyi államtitkár¹²¹ „Hivatalosan többször érintkeztem vele. Mindenbe beleütötte az orrát. Sürgette a népbíróságok munkáját, kifogásolta, hogy a bíróságok sokat tárgyalnak. Azt szerette volna, ha a vádirat közlése után nyomban halálos ítéletet hirdettek volna.”¹²²

Az igazságügyi eljárások egyre fokozódó politikai pressziójára nézve különös esetet mutatott fel a gyulai népbíróság elleni egyik beadvány, még 1946 augusztusából. Nem a kommunista párt állt a bíróság munkájának befolyásolása mögött – ahogyan a később történetek nyomán gondolhatnánk –, hanem maga a Szövetséges Ellenőrző Bizottság. Természetesen ennek gyulai képvisellete tette az ominózus kifogást, de nyilván nem teljesen függetlenül a szovjet vezetésű, és a Vorosilov marsall elnöklésével működő SZEK-től. A gyulai intervenció kisebb jelentősége ellenére is jelezte a szovjet beavatkozás jellegét és súlyát, amikor azt kifogásolták, hogy – konkrét ügyeket is megemlítve – „a népbíróság munkája késedelmes, a fasisztákra nagyon enyhe büntetéseket rónak ki”.

A vizsgálatot lefolytató minisztérium a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot végül arról tájékoztatta, hogy „figyelemmel arra, hogy a nemzetbiztonsági bírósági rendelet a kifogásolt ítéletek meghozatalakor érvényben nem volt, az ítéletek törvényszerűség szempontjából nem kifogásolhatók. Az alacsony büntetési tételek azzal függenek össze, hogy a kérdéses ítéletek meghozatalakor, amelyek a népbíráskodás legelején keletkeztek, a népbírói gyakorlat még kifejlődve nem volt”.¹²³

Bár a Szövetséges Ellenőrző Bizottság üléseinek jegyzőkönyveiben nem találunk konkrét utalást az ilyen jellegű beavatkozásokra, beavatkozási kísérletekre, de a levéltári források alapján kétségtelenül bizonyíthatók ezek a politikai intervenciók.

1947. február 10-én aláírták a párizsi békeszerződést majd szeptember 15-én a béke okmányait Moszkvában letétbe helyezték. Ezen a napon szűnt meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság

118 Puskin, Georgij Maximovics (1909–1963) szovjet diplomata. 1942 és 1944 között Kínában volt főkonzul, 1944 decemberétől magyarországi megbízott, majd 1945 februárjától a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai tanácsadója, 1945 októberétől 1949-ig budapesti követ, 1949-től 1952-ig a Német Demokratikus Köztársaságban a szovjet diplomáciai misszió vezetője volt.

119 KERTÉSZ, 87. old.

120 1934 és 1946 között a Szovjetunió Belügyi Népbiztossága, rövidítve NKVD (Narodnij Komisszariat Vnutrennyih Gyel).

121 1945. november 22-étől 1946. december 31-éig az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára. 1947. november elején családjával együtt elhagyta az országot.

122 FÖLDESI – SZERENCSES, 78. old.

123 MNL OL XIX-E-1-I 1946. 34. d. Taa 49067/1946.

megbízatása.¹²⁴ A Bizottság szovjet tagjai egy részének viszont egy ideje már más megbízatással biztosították Budapesten maradását. A kommunista párt vezetői már 1945-ben konkrétan az ipart, a földművelést, a szövetkezeteket, az igazságügyet, az oktatást és a kultúrát nevezték meg olyan területként, ahol szükségesnek tartotta a szovjet szakértők jelenlétét. Úgy tűnik azonban, hogy 1945–1946-ban a szovjet kormány még nem támogatta a tanácsadók intézményének létrehozását a térség országaiban. 1947–1948-ban viszont a tanácsadók és szakértők küldése némileg felgyorsult, és tevékenységi szférájuk is kiszélesedett. Ebben szerepet játszott egyrészt az, hogy a helyreállítási periódus a végéhez közeledett, másrészt a kommunista pártok mindinkább monopolhelyzetre tettek szert országaik irányításában. Ez a fordulat erősítette meg a tanácsadók iránti igényt az állami életben, a gazdaságban, kultúrában és propagandában.¹²⁵

Ami az Igazságügyminisztériumban játszott szerepüket illeti, ennek két szovjet szakértője Ricskov és Koljanov 1953 januárjában az MDP főtitkárához küldött jelentésükben javasolták az Alkotmányban előírt ügyészi szervezet létrehozását. A jelentés szerint „az államügyészség szervei munkájának további megjavítása és a törvényesség megszilárdítása egyik alapvető akadály, hogy nincs meg a szervező, vezető központ, a Magyar Népköztársaság Legfőbb Ügyészsége, amely hivatott a hatalmi szervek és minisztériumok cselekményei feletti felügyeletet ellátni. Az Igazságügyminisztérium Büntetőjogi Főosztálya alárendelt helyzetében, szervezetében, személyi állománya folytán természetesen nem képes megbirkózni ezekkel a feladatokkal. Ezért javasolnánk a Magyar Népköztársaság ügyészsége felállításának a kérdését döntésre bocsátani, amelynek élén a legfőbb ügyészség állna.”¹²⁶ És valóban, az 1953. évi 13. sz. törvényerejű rendelet felállította az új típusú, szocialista ügyészséget, az Országgyűlés pedig 1953. július 4-én megválasztotta a Népköztársaság legfőbb ügyészét. „Olyan ügyészség szervezése kezdődött meg, amely alkotmányjogi helyzetét, szervezeti és működési elveit tekintve, azonos volt a Szovjetunió ügyészségével. Kézenfekvőnek mutatkozott a szervezési munkában felhasználni azokat a széles körű tapasztalatokat, amelyet a Szovjetunió ügyészi szervezete több mint 30 éves működése során szerzett. Mint a szocializmus építése terén minden vonatkozásban – így az új ügyészi szervezet kialakítása terén is – a Szovjetunió készséggel bocsátotta rendelkezésünkre gazdag tapasztalatait.”¹²⁷ Ugyancsak 1954-ben a Büntető Törvénykönyv kodifikálásával kapcsolatos munkákhoz 6 hónapra kért újabb szaktanácsadót az Igazságügyminisztérium.¹²⁸ Mindezen feladatok ellátását a tanácsadóknak kiemelkedő javadalmazással honorálta a minisztérium. Az Igazságügyminisztériumhoz 1952 novemberében érkezett Nyikolaj Mihajlovics Ricskov részére például 7500 Ft-os fizetést állapítottak meg.¹²⁹

2. A pártközi értekezletek

Ha a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a külső kontrollt jelentette a kormányzati szuverenitásra nézve, akkor a főhatalom belső cselekvőképességét a fokozatosan kommunista dominanciájúvá vált pártközi értekezleteken hozott döntések is szűkítették.

A korszak egészében a koalíciós pártvezetők értekezlete állapodott meg egy sor kérdésről – a kormányon kívül. Itt a résztvevők nyíltan, de nem a nyilvánosság előtt, egyenlő módon közös

124 HALMOSY, 88. old.

125 BARÁTH, 31. old.

126 I. m.: 159. old.

127 LÉVAI, 17. old.

128 I. m.: 179. old.

129 I. m.: 195. old.

nevezőre jutottak a kormányzati vagy más vitás kérdésekben. Ez volt a *pártközi értekezlet*. Tudni kell, hogy a pártvezetők a közös kormányzás fenntartása, a konfliktusok elfajulása érdekében ültek tárgyalóasztalhoz, a közös felelősség tudatában, de nem volt egyforma a súlyuk.

A pártok közötti megállapodások 1944 decemberétől 1947 végéig a pártközi értekezleteken születtek. Ezek létrehozásáról, összehívásáról, működési rendjéről jogszabály nem rendelkezett, ennek ellenére legitimitásukat senki sem kérdőjelezte meg. Az értekezleteken az adott történelmi körülmények között jogszerűen megalakult törvényhozó testületekbe és kormányzati szervekbe delegált politikai erők vezetői vagy megbízottai vettek részt. Határozataik a kormányzás hatékonyságát és a demokratikus stabilitást kívánták szolgálni.

A koalíciós jellegű kormányzás ugyanis szükségessé tette, hogy a közhatalmi szervek mellett működjön egy olyan „intézmény”, ahol a pártvezetők viszonylag rendszeresen találkozhatnak, tárgyalhatnak, egyeztethetnek és állást foglalhatnak. Ezt nemcsak a rendkívüli történelmi helyzet, a kormányzati gyakorlat hiánya és a koalíciót alkotó politikai erőknek Magyarország jövőjéről alkotott eltérő távlati elképzelései indokolták, hanem elsősorban az, hogy a pártok első számú vezetői nem voltak tagjai az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front nem volt ugyanis alkalmas erre, mert az a koalíciónak csupán elvi keretét nyújtotta. Erdei Ferenc¹³⁰ is úgy emlékezett vissza, hogy „a mindennapi életben nem azt mondtuk, hogy összeül a Front nem tudom én milyen testülete, hanem a pártközi értekezletre ültünk össze”.¹³¹

Még inkább így lehetett ez az ún. „pártvezetői értekezleteken”. Ez a pártközi értekezleteknek egyik sajátos típusa volt, a szűkebb körű és a korábban feltételezetteknél gyakrabban tartott ún. pártvezéri (pártvezetői) értekezlet. Általában akkor került ezekre sor, ha a pártelegációk részvételével tartott pártközi értekezleten nem sikerült megegyezésre jutni. Ilyenkor a pártok vezetői megállapodtak a további tárgyalások lehetőségeiről, esetleg a tervezett ülés napirendjéről és ügyrendjéről. Amikor a hároméves tervvel kapcsolatos egyeztetések a nagybankok államosításával kapcsolatban felmerült kommunista javaslat miatt elakadni látszottak, a pártok gazdasági szakértői javasolták, hogy a pártok vezetői egyeztessék álláspontjukat; ily módon sikerült is megállapodásra jutni, s így befejeződhetek a tervtárgyalások.¹³²

A pártok olykor külön is egyeztették álláspontjukat. Rendszeresen a két munkáspárt működtetett pártközi értekezleteket. A Baloldali Blokk külön egyeztetéseket tartott. 1945 novemberében voltak pártközi értekezletek a kormányalakítás kérdései körül, majd a köztársaság kikiáltásáról is. Ezt követően háttérbe szorultak az ilyen értekezletek a Baloldali Blokk és az FKgP ütközései miatt. 1946 nyarán a koalíció konfliktusa pártközi értekezleteken oldódott meg. Ez annyit jelentett, hogy program készül egyéves kormányzásra; ősszel helyhatósági választást tartanak; orvosolják a kisgazdapárt arányosítási követelését; stabilizálják a pénzügyeket; megkötik a békét. Ezt követően a mezőgazdasági

130 Erdei Ferenc (1910–1971) jog- és államtudományi diplomát szerzett. 1937-től vezető tagja volt a Márciusi Frontnak, 1939-ben részt vett a Parasztpárt megalapításában, később a párt főtitkára lett. 1944 októberétől bekapcsolódott a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megszervezésébe, majd az Ideiglenes Nemzetgyűlés előkészítésébe. Tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd élete végéig valamennyi törvényhozó testületnek. 1944. december 22-étől 1945. november 15-éig belügyminiszter volt. 1948. szeptember 9-étől 1949. június 11-éig államminiszter, majd 1953 júliusáig földművelésügyi miniszter, 1954. október 30-áig igazságügy-miniszter, 1955. november 15-éig ismét földművelésügyi miniszter volt. 1955 novemberétől 1956. október 31-éig a Minisztertanács elnökhelyettese volt, majd az október 30-án alakult Nagy Imre-kormány államminisztere lett. 1965 novemberétől haláláig tagja volt az Elnöki Tanácsnak. 1956-tól a Magyar Tudományos Akadémia tagja, ismételten főtitkára s 1964-től 1970-ig a Hazafias Népfront főtitkára volt.

131 FÖGLEIN, 44. old.

132 HORVÁTH, 2003. XXXIII. old.

érdekképviselések ügye került az asztalra. 1946-ban ismétlődő válságok tarkították az esztendőt. Ez memorandumokkal indult, tömegmegmozdulásokkal folytatódott, és pártközi értekezletekkel fejeződött be. A tárgyalássorozatok megállapodásokkal, közös nyilatkozatokkal zárultak. A pártközi értekezletek intézménye volt ebben az időszakban a koalíció fenntartásának legfontosabb záloga.¹³³

1946 végétől 1947 elejéig a köztársaság-ellenes összeesküvés volt szinte egyetlen témája a pártközi értekezleteknek.¹³⁴ Az Igazságügyminisztérium külön is a támadások keresztüztüzébe került, amikor a politikai rendőrség összeállította a „Magyar Közösség” által a minisztériumba és az igazságügyi hatóságokba „beküldött” vezetők és alkalmazottak jegyzékét. A dokumentum tizennégy személyről állapította meg, hogy tagjai az összeesküvésnek.¹³⁵ Nagy Ferenc miniszterelnök lemondása után aztán megváltozott az értekezletek jellege. Az FKgP és a Baloldali Blokk konfliktusa megszűnt, a meghatározó szerep a Magyar Kommunista Párté lett, de olykor még hajlandónak mutatkozott a kompromisszumra. Ezt jelzi a hároméves terv esetében a bankok államosítására vonatkozó javaslat visszavonása¹³⁶. Az 1947. évi országgyűlési választási eredmények és a Kominform¹³⁷ megalakítását követően, az év végével – két formális ülést leszámítva – befejeződtek a pártközi értekezletek, nem volt már tárgyalópartner, akivel egyenrangú félként egyezkedhettek volna a kommunisták.

Egyes kifogások szerint a pártközi értekezletek „kiiktatták a parlamentarizmust”, mert a három baloldali párt gyakran leszavazta a kiscgazdákat, így térítve balra az eredeti szándékot. Csakhogy a pártközi értekezleteken nem volt szavazás, az értekezleteken részt vevő pártvezetők éppen a konfliktusok csillapítására kötöttek kompromisszumot. Törvény pedig abból lett, amit a kiscgazdatöbbség megszavazott, és ezen a többségen még az sem változtatott, hogy frakciójukban ült néhány olyan politikus is, akik az MKP titkos tagjai, ún. kriptokommunisták voltak.¹³⁸ A példák mégis azt mutatják, hogy ha a pártértekezleteken nem is alkottak ugyan a törvények, de az alacsonyabb szintű jogszabályok előkészítését – mintegy a minisztérium törvény-előkészítő munkáját kikerülve – elláthatta.

Kialakult az a gyakorlat, hogy a kormány napirendjére tűzött minden fontos kérdést az ülés előtt a pártok vezetőinek értekezletén megtárgyaltak, és szinte kötelező érvényű határozatokat hoztak, nemcsak a politika általános irányáról, azaz az érvényesítendő elvekről, hanem a rendeletek részleteiről, kinevezésekről, az egyes személyekre lemenően is. Így a pártközi értekezletek hatalmi jelleget öltő, intézkedő szerepe már a kormány tekintélyét veszélyeztette. Ez magyarázható volt addig, amíg a „debreceni” kormány vitte az ügyeket, amelyben a pártokat többnyire csak a „második garnitúrájuk” képviselte, de teljesen tarthatatlanná vált a Budapestre költözés után, illetve amikor már öt tárca cserélt gazdát, továbbá egy új minisztérium létesült, s a pártoknak módjukban állt volna legjobbjait a kormányba küldeni, és saját szempontjaikat a minisztertanácsban közvetlenül érvényesíteni. A pártok vezérei azonban ezt a megoldást kényelmesebbnek találták: az ideiglenes kormányban nem kívántak tárcát vállalni, a kormányzás felelősségétől távol maradtak, mégis mindenbe beleszólhattak.¹³⁹

133 BALOGH–SZABÓ, 45–46. old.

134 Lásd: SEKÉR, 149–158. old.

135 Vizsgálati dosszié a Magyar Közösség ügyében. ÁBTL 3.1.9. V-2000/36/1.

136 BEREI, 49. old.

137 A Kommunista Tájékoztató Iroda, rövidítve Kominform (teljes nevén Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája) Moszkvából irányított nemzetközi kommunista szervezet volt 1947 és 1956 között.

138 FEITL, 2016. 152. old.

139 SZÜCS, 22. old.

A pártszempontoknak túlzott előtérbe helyezése – a pártközi értekezletek előzetes egyeztetései ellenére – számos problémát okozott a minisztertanácsi értekezleteken, de az egyes minisztériumok kapcsolataiban is. Az egyes pártok azokat a minisztériumokat, hivatalokat, amelyekben egyszer vezető pozícióhoz jutottak, valósággal hitbizományuknak tekintették, s így a miniszterelnöknek a minisztertanácsai, a minisztereknek a munkatársaik kiválasztásába szinte beleszólási lehetőséget sem engedtek. A pártmegállapodásoknak és a pártközi sakkjátszmáknak a szerepe kiterjedt olyan komoly szakvonalkozású és erkölcsi jelentőségű állásokra is – hívta fel erre Bibó István a figyelmet –, amelyeknél ez egyszerűen megbocsáthatatlan volt.¹⁴⁰

Az Igazságügyminisztérium első vezetői garnitúrája gyorsan „elkopott”. Valentiny Ágoston igazságügyminiszter irányításával valóban, kissé vontatottan történtek intézkedések a korábbi időszakban hozott antidemokratikus és faji törvények, rendelkezések felszámolása, jóvátétele érdekében. Hasonló volt a helyzet a népellenes és háborús bűnösök felelősségre vonását célzó népbírószági és az igazolásokat szabályozó rendelkezésekkel kapcsolatban. Nem voltak mindig kellően hatékonyak az általa előkészített intézkedések, többször is vissza-vissza kellett térni egy-egy kérdésre. Volt olyan eset is, hogy a deportálásból hazatért zsidókkal kapcsolatban – jegyzőkönyvben is rögzített, meglehetősen barátságtalan érületről tanúságot tevő – megnyilatkozást engedett meg magának.¹⁴¹ A rendőrség körében mutatkozott rendellenességek és a belügyminiszter hatáskörének csorbítására irányuló akciói kapcsán éles ellentétbe került a minisztertanács baloldalával és – bár több tekintetben neki volt igaza – pártja politikai szempontból mégis megvonta tőle a bizalmat. Végül az elhúzódó kormányválság és a kibontakozást célzó tárgyalások ideje alatt előtérbe került Valentiny Ágoston leváltásának a gondolata, aki főleg a népbírószág hatáskörébe tartozó ügyek külön nyomozószervének a felállítása és a Belügyminisztérium hatásköréből való elvonása kérdésében konfliktusba került nemcsak a kommunistákkal, de saját pártjával is. 1945 július 21-én sor került a szociáldemokrata Valentiny Ágoston igazságügyminiszternek a szintén szociáldemokrata Ries Istvánnal való felváltására. Megvalósult Rákosi Mátyás Moszkvánál régóta szorgalmazott terve: „Nem akarunk zajos változtatást, hanem a nem megfelelő embereket egyenként akarjuk eltávolítani a kormányból. Most a pénzügyminiszter eltávolítását követeljük. Azután Faragho tábornokot távolítjuk el, helyébe egy szociáldemokrata kerül. Azután a szociáldemokrata igazságügy-minisztert akarjuk eltávolítani, aki pártjának szélsőjobb szárnyán áll, és helyébe olyat ültetünk, aki a kommunistákkal való együttműködés mellett van.”¹⁴²

Ries István igazságügyminisztersége egyértelműen a baloldal erősödését jelentette a kormányban. Ezt elégedetten állapította meg a Középső Hadseregcsoporthoz Politikai Csoportfőnökségétől Magyarország belső helyzetéről 1945-ben az SZKP Nemzetközi Tájékoztató Osztályának folyamatosan jelentéseket küldő Tugarjev őrnagy is, aki természetesen a kormány júliusi átalakításáról is beszámolt: „Igazságügy-miniszter Ries István, a szociáldemokrata párt politikai bizottságának tagja. A párt balszárnyához tartozik. A kommunistákkal való együttműködés híve.”¹⁴³ Ries politikai irányultságát jelezte többek között a korábbi rendelkezések sorozatos felülvizsgálatára, a politikai átalakulás során az antifasiszta, vagy baloldali részről elkövetett egyes törvénysértő cselekmények esetleges büntetőjogi számonkérésének mellőzésére tett javaslata. Nevéhez fűződik a kormány

140 Bibó, 66–67. old.

141 A minisztertanács 1945. április 25. ülésének jegyzőkönyve szerint Molnár Erik jelentést tett arról, hogy a Pesti Izraelita Hitközség 8 1/4 millió pengőt és ruházatot kért az elhurcolt zsidók felségélyezésére, mellyel kapcsolatban Valentiny bejelentette, hogy „egy másik kérdés is van, ugyanis járművet kérnek, nehogy szegény elgyötört zsidók gyalog kényszerüljenek jární”. Szűcs, 374. old.

142 AZ MKP iratai PIL 274. f. 7. Főtitkársági iroda. 293. Rákosi levelezése 1945–1946. Idézi PÜNKÖSTI, 63. old.

143 Izsák–KUN, 89. old.

egyik legvitatottabb rendelkezése, a házassági törvény reformja, amit törvényességi, közkerkölcsi szempontból több részről egyaránt kifogásoltak, és egyik kiindulópontja lett a kormány és katolikus egyház közötti viszony megromlásának.

A miniszterek munkáját nemcsak segítette, hanem sok tekintetben meghatározta a mögöttük álló szakmai apparátus. Az államtitkároknak ebből a szempontból kitüntetett fontosságuk volt. Folytatva a már korábban kialakult gyakorlatot, megkülönböztettek egyrészt politikai, másrészt adminisztratív vagy igazgatási államtitkárokat. A politikai államtitkár egyértelműen a miniszter bizalmából látta el a tárca vezetőjének helyettesítését, helyettesíthette a minisztertanács ülésein is, de az államfő intézkedéseinek ellenjegyzésére vonatkozó miniszteri jogot nem gyakorolhatta, s a parlament előtti felelősséggel sem rendelkezett. Az adminisztratív, vagy igazgatási államtitkár a minisztériumi apparátus vezetőjeként működött, s feladatkörét a miniszter, vagy kormányváltozás esetén is ellátta, így tulajdonképpen a minisztérium működésének folyamatosságát volt hivatva biztosítani. A koalíciós kormányzás idején azonban ez a gyakorlat bizonyos változáson ment át. Minthogy a tárcák élére pártok szerint elosztva, az arányok messzemenő figyelembevételével nevezték ki a minisztereket, a meghatározott pártállású miniszter mellé, az adott területen esetleg különösen érdekelt, valamely más pártot képviselő politikai államtitkár került. Megmaradt ugyan a politikai államtitkárnak a minisztert helyettesítő szerepe, de más irányú politikai ellenőrzés, az adott tárcánál a miniszter pártállása által meghatározott politikai tendenciák kiegyenlítése került előtérbe. Általában valamely párt kezdeményezésére, pártközi egyeztetés, majd az érintett miniszter javaslata, illetve a minisztertanács előterjesztése alapján, az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöksége nevezte ki a politikai államtitkárokat. Az adminisztratív államtitkárok ezzel szemben többnyire szakemberek voltak, s a szakminiszter javaslata alapján a minisztertanács, illetve a miniszterelnök döntött a kinevezésükről.¹⁴⁴

A legfontosabbnak tekintett tárcák politikai államtitkárainak elosztására szinte a kormány megalakulásával egy időben javaslatot tettek a pártok. Így már 1944. december 23-án – az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökének részvételével – megállapodott a kormány a Miniszterelnökség, a Belügyminisztérium, az Igazságügyminisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Földművelésügyi Minisztérium, a Népjóléti Minisztérium, valamint a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium politikai államtitkárainak személyében, megjelölve egyben, hogy ha egy tárcához több államtitkár került, közülük ki legyen a miniszter helyettese. Az adminisztratív államtitkárok kinevezése is jórészt csak április–júniusban történt meg. A politikai államtitkárok kinevezésének késlekedése következtében néhány esetben pártszempontok érvényesültek az adminisztratív államtitkárok kinevezése esetében is. Az ilyen kinevezések egy részénél a későbbiekben átminősítésre is sor került. Mind az adminisztratív, mind a politikai államtitkárok körében később természetesen az említett okon kívül is volt változás: több esetben, csere formájában, július végéig azonban lényegében ezek is lezajlottak, de még szeptemberben, sőt az Ideiglenes Nemzeti Kormány létének utolsó napjaiban is történtek változások. Mindezek következtében több minisztériumnak – a kormány működésének első felében – hosszabb időn át nem volt sem politikai, sem adminisztratív államtitkára, illetve csak politikai, vagy csak adminisztratív államtitkára volt.

Az államtitkárok, a politikai váltásnak megfelelően, teljesen új emberek voltak, akkor is, ha néhány adminisztratív államtitkár korábban is szerepet vitt valamilyen szinten az igazgatásban. A korábbi államtitkárokat mégsem tették egyszerűen félre, hanem előzetes vizsgálat alapján mondtak ítéletet korábbi tevékenységükről és további sorsukról. Többnyire azonban hatálytalanították

a korábbi kinevezésüket, néhány kivételes esetben érvényben tartották ugyan, de ez sem jelentett mást, mint az államtitkári rangjuknak megfelelő nyugdíjazásukat.

Az Igazságügyminisztériumban is, különösen az első időben nagy gondot jelentett az egyes minisztériumok középvezető és alacsonyabb beosztású tisztviselőinek az összegyűjtése, illetve összeválogatása. A régi tisztviselői gárda jelentős része nyugatra menekült, illetve külföldre távozott az országból kiszoruló Szálasi-kormánnyal együtt, más részük Budapesten rekedt, s csak nagyon kevesen maradtak, vagy jutottak el Debrecenbe. A Szálasi-kormány nyugatra-telepítési akciója folytán eltávoztak közül elsősorban a vezető állásúak nem tértek vissza. Az igazolási eljárások következtében a vezetői, vezető munkatársi posztokon további hiányok támadtak. A megüresedett állások betöltése ennek folytán nemcsak a szakfeladatok ellátása, de politikai, sőt pártpolitikai szempontból is elsőrangú fontosságúvá vált. Ugyanekkor, összhangban az ország demokratikus átalakítását illetően a kormány által vállalt kötelezettséggel, megkezdődött a baloldali magatartásuk, vagy származásuk miatt korábban állásukat veszített, vagy hátrányt szenvedett személyek rehabilitálása.

A Igazságügyminisztérium létszámviszonyainak alakulását mutatják a következő adatok¹⁴⁵:

„1944. júniusi adat: 419 fő

1945. márciusi adatok szerint Magyarországon maradt: ?

1945. márciusi adatok szerint a debreceni kormánynak dolgozott: 4 fő”

Azok a koalíciós feszültségek, amelyek egyre jobban megterheltek a kormány közös feladatainak megoldását, a minisztériumokon belül is jelentős dezintegrációs tényezőként hatottak. Az Igazságügyminisztériumban az 1946 áprilisában legfőbb államügyésznek kinevezett Domokos József¹⁴⁶ – aki Rákosi 1935-ös perében egyik védőügyvédje volt –, a szociáldemokrata vezetésű minisztérium belső ügyeiről gyakran jelentett Rákosinak, nem titkolva miniszteri aspirációit. Egyik levelében felidézi Rákosinak, hogy kinevezése előtt azt mondta neki: „Ha bitófa alá küldtetek volna, oda sem mentem volna fájóbb szívvel, mint most, hogy a minisztériumba kell mennem... Kérdésedre azt válaszoltam, hogy azért, mert két csirkefogó közé kell mennem... »Ki a másik csirkefogó?« – kérdezted és én azt válaszoltam, hogy Pfeiffer. Pártunkban senki sem ismerhette úgy Riest, mint én. Pontosan tudtam kik közé megyek és sejtettem, mi vár rám (...) Hang nélkül kellett túrnöm egy embernek minden szenny és gennyes ténykedését, gyakran önérzetemet is sértő magatartását, egy emberét, aki sem múltjánál, sem jellembeli képességeinél fogva bokámig sem ér fel.”¹⁴⁷

Egy 1946 őszi jegyzőkönyvben pedig az Igazságügyminisztérium szociáldemokrata és kommunista pártcsoportja között kirobbanó hadakozásról számol be. Olyan offenzíváról beszél, amelyet „pártcsoportunk ellen néhány hónappal ezelőtt kezdtek, s amelynek során az SZDP pártcsoport úgy látszik, arra tör, hogy – a miniszter tudtával, vagy se, azt nem tudjuk – elvtársainkat a minisztériumból eltávolítsák, vagy munkájuk kifejtésében egyébként akadályozzák őket. De mert az SZDP igazságügyi

145 Szűcs, 43. old.

146 Domokos József (1890–1978) Kolozsváron és Budapesten tanult jogot, majd Budapesten ügyvédjelölt lett. 1920-ban elmenekült Magyarországról, előbb Kolozsváron, majd Bécsben élt, ahol a Bécsi Magyar Újság munkatársaként dolgozott. 1925-ben visszatért Budapestre, és 1944-ig ügyvédként tevékenykedett. A német megszállás után Mauthausenbe hurcolták, ahonnan 1945 májusában tért haza. 1945 augusztusában legfőbb államügyésszé nevezték ki, majd 1946 áprilisától az Igazságügyminisztérium adminisztratív államtitkára is lett. 1953-ban nyugdíjazták, majd 1954. október 30-án kinevezték a Legfelsőbb Bíróság elnökévé. 1957-ben felmentését kérte, amit csak 1958. május 2-án kapott meg. Haláláig Budapesten élt.

147 Domokos József legfőbb államügyész levele Rákosi Máttyás MKP-főtitkárnak az Igazságügyminisztérium vezetéséről. 1946. június 22. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 58. ö.e.)

pártcsoportjának ez a cselekedete nem fogható fel másként, mint pártcsoportunk és ezen keresztül pártunk ellen irányuló támadásként, s mert szinte naponta olyan támadásoknak vagyunk kitéve szociáldemokrata részről, amely támadások pártcsoportunk életét, elvtársainkat a minisztériumban maradását és munkájuk kifejtését súlyosan veszélyeztetik, az Igazságügyminisztériumon belül uralkodó viszonyok rendezését csak politikai síkon lehet elérni.”¹⁴⁸ Domokos József nem mondta ki, de nagy valószínűséggel a pártközi értekezlet színe elé kívánta volna vinni az ügyet, ahol addigra a visszavonuló szociáldemokratákkal szemben a kommunista párt már megbízható erőfölénnyel rendelkezett.

3. A népbírósi vita

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. január 25-én hozta meg azt a rendeletet, amely minden törvényszéki székhelyen népbíróságok felállítását és működését rendelte el egyes büntetőügyek elbírálására, fellebbviteli fórumként pedig a Népbíróságok Országos Tanácsát nevezte meg. A Népbíróságok feladatait alapjaiban az öt nappal korábban megkötött fegyverszüneti megállapodás határozta meg, amely a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatására, bíróság elé állítására kötelezte Magyarországot.¹⁴⁹ Az egyezmény végrehajtására kiadott 81/1945. M. E. számú rendelet bevezető része már általánosabban fogalmazva arról a célkitűzésről szól, hogy „akik a magyar népet ért történelmi katasztrófa okozói, illetve részesei voltak mielőbb elnyerjék büntetésüket”.¹⁵⁰ A kormányban részt vevő koalíciós pártok által delegált népbírák a háborús bűnökkel vádolható személyek körét a bizonyítható helyzeteken túlmenően olykor politikai értékelések mentén határozták meg.¹⁵¹ Főleg 1946-tól, a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. tc. elfogadását követően vált lehetővé, hogy a bíróságok immár koncepciós pereket is tárgyalhassanak.¹⁵² A statisztikai adatok szerint a népbíróságok előtti ügyekben 8,9%-ot (1175 fő) tettek ki a „népköztársaság politikai rendje ellen irányuló bűncselekmények” elkövetői.¹⁵³ A népbíróságok szerepének megítélése körüli, mindmáig tartó jogi és politikai viták sorában az Alkotmánybíróság több pontban is megállapította a népbíráskodásról szóló 1945. január 25-én kibocsátott 81/1945. ME rendelet, illetve az ezt kiegészítő, módosító jogszabályok alkotmányellenességét. Ugyanakkor kijelentette azt is, hogy nem az Alkotmánybíróság feladata annak feltárása, hogy a népbíróságok ténylegesen a vélelmezett bűnösség alapján ítélték-e vagy sem.¹⁵⁴ Az 1950. április 1-jével megszüntetett, majd az 1956-os forradalmat követően, ismét megszervezett jogintézmény e második időszakában, teljes mértékben a politikai megtorlás intézményeivé vált.¹⁵⁵

148 Jegyzőkönyv az Igazságügyminisztérium kommunista pártcsoportjának 1946. november 14-ei vezetőségi üléséről. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 58. ö.e.)

149 A szövetséges hatalmak és Magyarország között 1945. január 20-án Moszkvában megkötött fegyverszüneti egyezmény 14. pontja.

150 A magyar népbírósi tételen jog gyökerei. in: LUKÁCS, 55. old.

151 Lásd: PETŐ.

152 „Koncepciós pernek nevezzük azokat a büntetőeljárásokat, amelyekben a politikai cél elérése érdekében jogsértő módon, megalapozatlanul, bűnösség nélkül hoznak elmarasztaló ítéletet. A tényállás fikatív, konstruált, a bizonyítás irányított, manipulált bizonyítékokkal. Anyagi jogi és eljárásjogi szabályok megsértésével vagy a morális jogszabályok segítségével bonyolítják le a pert. A végső cél: a társadalom folyamatos fegyelmzése, megfélemlítése. Igyekeztek a tömegek hangulatát az elítéltek ellen fordítani. A koncepciós per tehát végső soron nem igazi per, mert hiányzik a kontradiktórium jelleg, a terheltek esélye sincs arra, hogy igazságosan járjanak el vele szemben.” HORVÁTH, 2014, 625. old.

153 Soós, 85. old.

154 2/1994. (I. 14.) AB hat. 216/B/1992. sz.

155 Lásd: A Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsa. A megyei népbírósi tanácsok. in: ZINNER 2001. 118–159. old.

A bíró kar helyzetét alapjaiban érintette az a kevésbé ismert törvény, amely 1948 közepétől újonnan szabályozta az igazságügy-miniszter és a bírák kapcsolatát.¹⁵⁶ Ennek értelmében az igazságügy-miniszter a főfelügyelete alatt álló bármely bíróság ítéldbíráját – beleegyezése nélkül is – más bírósághoz áthelyezheti. Az igazságügyi tárcát 1945. július 21-e óta betöltő – majd tragikus véget érő¹⁵⁷ – Ries István méltató szavai mögött elsőre nem láthatók világosan a valódi szándékok: „Az igazságszolgáltatás demokratikus átalakításának érdekében az 1948: XXII. törvénycikk átmeneti időre lehetővé teszi az igazságügy-miniszter főfelügyelete alatt álló bármely bíróság ítéldbírájának más bírósághoz való áthelyezését, úgyszintén az ítéldbírák, valamint az államügyészégi tagok végelbánás alá vonását.”¹⁵⁸

A döntés valódi célja igazából Szabó Imre négy évtizeddel későbbi írása nyomán válik érthetőbbé – ezért idézzük hosszabban –, aki elégedetten emlékezik vissza az 1948-as törvény tényleges funkciójára: „Itt lényegében arról van szó, hogy a bíróságok egyáltalán nem voltak a maguk egészében a demokratikus rendszer hívei, vagy legalábbis sokan voltak a bírák között, akik a régi rendszert megfelelőnek tartották és azt kívánták volna vissza. Különösen azért volt ez így, mert a régi rendszer biztosította számukra az elmozdíthatatlanságot, amely együtt jár egy képzelt bírói függetlenséggel. Az elmozdíthatatlanság azt jelentette, hogy egy bíró, ha egyszer valahová kinevezték, onnan csak fegyelmi határozattal távolítható el, helyezhető át máshová vagy fosztható meg bírói tisztségétől, ha a vétség rendkívül nagy. Az ezzel összekapcsolt bírói függetlenséget a bírák a felszabadulást követően úgy értékelték, hogy ők, illetőleg a bíróságok nem függenek az adott államrendszertől, nem kell megfelelniük egy bizonyos államrendszer igényeinek, azaz állítólag szabadon és saját belátásuknak megfelelően dönthetnek minden ügyben, legfeljebb a törvényeknek vannak alávetve, de a törvények értelmezésében már egy bizonyos függetlenség illeti meg őket. Fölösleges mondani, hogy a függetlenségnek ez az értelmezése túlzott, mert nem lehet elképzelni olyan bírói függetlenséget, amely elkülöníthetné a bíróságokat attól az államrendszertől, amelyben működniük kell, és amelynek alapelveit és alapvető célkitűzéseit meg kell védeniük, meg kell őrizniük. (...) Most már felismerték a bírák, hogy helyzetük nem olyan reményteli, mert nem csak fegyelmileg mozdíthatók el. Állásuk tehát nem örökre szóló, nemcsak elmozdíthatók, de állásuk alól fel is menthetők, vagyis bizonytalanlanná vált lábuk alatt a talaj, és végleg fel kellett adniuk azt a negatív álláspontot, amelyet eddig képviseltek. Még hozzátehetjük ehhez azt, hogy talán ők voltak az utolsók, akik az államhatalmon belül ilyen negatív álláspontot mondtak a magukénak. A közigazgatás egyéb területein a helyzet ekkor már megváltozott, és egy új közigazgatás volt kialakulóban. A bíróságokat illetően csak most kezdődött azok újjáépítése, újból való megszervezésük és annak a köztudatba való átvitele, hogy a bírák ugyanúgy köztisztviselők, mint ahogyan azok a közigazgatás tisztviselői, és ezért ugyanúgy kinevezés alá esnek, de állásuk fel is mondható.”¹⁵⁹ Talán nem tévedünk, ha úgy véljük, ahogy Szabó Imrének, mint az Igazságügyminisztérium kodifikációs főosztálya akkori tisztviselőjének (későbbi vezetőjének) személyesen is lehetett némi köze a 1948. évi XXII. törvény meghozatalához.

156 1948. évi XXII. törvénycikk az ítéldbírák áthelyezésének, úgyszintén az ítéldbírák és az államügyészégi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról.

157 Ries Istvánt 1950. július 17-én mentették fel miniszteri tisztségéből, őrizetbe vételét követően tíz nappal. A vizsgálati eljárás során, 1950. szeptember 15-én életét vesztette. „A minden részletre kiterjedő vizsgálat, a halála okát nem állapította meg. A rendelkezésre álló dokumentumok ellentétes következtetések levonására alkalmasak, pl. agyonverés, vesebetegség stb.” SOLT, 1992, 727. old. Bővebben a III. 5. részben.

158 RIES 1948. 3. old.

159 SZABÓ, 1987. 1., 3. old.

Szabó Imre (HUNGART © 2018)

Szabó Imrének aktív szerep jutott a bírói kar további „megtisztításában” 1949-ben is, amikor az Igazságügyminisztérium egyéves büntetőbírói és államügyészi akadémiát szervezett. A jogszabályi indokolás szerint ugyanis „avégből, hogy az ítélőbírói és államügyészi karnak a népi demokrácia szellemében való megújódása meggyorsítható legyen, lehetővé kell tenni, hogy népi származású dolgozók a büntető bírói és az államügyészi feladatok betöltéséhez szükséges ismereteket és képesítést – megfelelő társadalomtudományi előképzés után – az egyébként fennálló szabályoktól eltérően szerezhessék meg.”¹⁶⁰

Az 1949 és 1954 között működött Akadémiának a megszüntetését, ahogyan a létrehozását is, párt döntés előzte meg. A pártközpont adminisztratív osztályának előterjesztése arra hívta fel a figyelmet, hogy bár fennállásának négy éve alatt a Büntetőbírói és Államügyészi Akadémia „több száz jogász szakkádert képezett ki”, mégsem indokolt a további fenntartása. „Egyetemeinken ma már többségében munkás- és parasztszármazású hallgatók tanulnak és szereznek képesítést (...), így az állam- és jogtudományi karokon a bírói és ügyészi, valamint a belügyi szervek jogász szakkáder szükséglete jelenleg megfelelően biztosítható”.¹⁶¹ A Politikai Bizottságnak az Akadémiát megszüntető döntését az 50/1954. (VIII. 1.) MT rendelet hozta meg jogi formában.

A bíróság radikális szervezeti átalakítását az 1949. évi XX. törvénnyel elfogadott Magyar Népköztársaság Alkotmánya indította el. A törvényszékeket megyei bíróságokként, az ítélőtáblákat felsőbíróságokként, míg a Magyar Kúriát a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságaként jelölte meg. Az Alkotmány rendelkezéseit az 1949. október 26-án kihirdetett 1949. évi 9. sz. tvr. léptette hatályba. E törvényerejű rendeletben kapott felhatalmazás alapján adta ki az igazságügy-miniszter 1949. november 1-jén a 88.000/1949. IM sz. rendeletét, amely nyomatékosította, hogy az addigi Kúria elnevezése: „A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága.” Ugyanez a törvényerejű rendelet hatályon kívül helyezte a bírának politikai pártok és szakszervezetek működésében való részvételére vonatkozó tilalmat is.¹⁶² Az 1949: II. törvény azonnali hatállyal megszüntette a Közigazgatási Bíróságot, az 1949: XI. törvény a törvényszéki egyesbíráskodást, és bevezette a népi ülnökök rendszerét.¹⁶³

160 4.181/1949. (VIII. 6.) Korm. számú rendelet büntető bírói és államügyészi akadémia létesítése tárgyában. Bírói és államügyészi akadémia 1948–1954 MNL OL XXVI-5-6. Lásd még: KOSZTRICZ, 2001; FLECK, 158. old.

161 Javaslát a Politikai Bizottsághoz a Bírói és Államügyészi Akadémia megszüntetésére. Adminisztratív Osztály 1954. április 1. Az MDP Politikai Bizottsága iratai 1954. április 14. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 170. ö. e. 109. old.

162 STIPTA, 166. old.

163 A törvény preambuluma szerint: „Annak biztosítása végett, hogy a büntető igazságszolgáltatásban a jogi szakképzettség mellett a dolgozó nép meggyőződése és felfogása teljes erővel érvényesülhessen, annak gyakorlásában mind első fokon, mind a fellebbvitel során a hivatásos bíróval együttműködve, a nép jogi képesítéssel nem rendelkező képviselői útján közvetlenül részt vesz.” 1949. évi XI. törvénycikk a népnek a büntető igazságszolgáltatásban való részvételéről és a fellebbvitel egyszerűsítéséről.

1949. december 6-án jelent meg a Minisztertanács 4338/1949. (XII. 6.) MT számú rendelete a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának irányelvei és elvi döntései tárgyában. A minisztertanácsi rendelet előírta, hogy a rendelet hatálybalépése előtt hozott kúriai teljes ülési és jogegységi döntvényeket (határozatokat), valamint a hivatalos gyűjteménybe felvett kúriai elvi határozatokat az igazságügy-miniszter kezdeményezésére a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsának felül kell vizsgálnia. A felülvizsgálat arra vonatkozott, hogy az említett döntvények (határozatok) szellemükre tekintettel „megfelelnek-e a magyar népi demokrácia célkitűzéseinek”, és hogy időszerűségük még fennáll-e. A rendelkezés nyomán az Elvi Tanács több mint 2000 döntést vizsgált felül és ezeknek legnagyobb részét hatályon kívül helyezte.¹⁶⁴

1950 elején december 31-ei hatállyal felszámolták a tanácsrendszer területi beosztásával nem egyező felsőbíróságokat, az egykori ítélőtáblákat és főállamügyészségeket. A miniszteri indoklás szerint: „az igazságügyi apparátusunkat szervezetileg összhangba hozzuk a tanácsrendszerrel, hogy ezzel megteremtjük a tanácsok és az igazságszolgáltatás együttműködésének szervezeti előfeltételeit”.¹⁶⁵ Ettől kezdve az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a megyei bíróságok és a járásbíróságok gyakorolják.¹⁶⁶ „Ezzel létrejött a magyar bírósági szervezet szocialista modellje.”¹⁶⁷

A politika és a minisztérium sajátos korabeli viszonyát további példákkal is szolgál Ries István igazságügyminiszter említett, 1948 évi költségvetési összeállítása. Történeti visszatekintésében a jogalkotás területén azokra a fontos törvényekre és rendeletekre hívta fel a figyelmet, amelyek tervezetét az Igazságügyminisztérium készítette, illetőleg amelyeknek előkészítésében tevékenyen vett részt. Ilyenként említette például az 1948: VI. törvénycikk, amely feljogosította a köztársasági elnököt, hogy közkegyelmet gyakoroljon azokkal a bűnözőkkel szemben, akiknek bűncselekménye „emberileg menthető indokból fakadt” és alaposan feltehető, hogy a büntetés súlyától való mentesítésük után „teljes odaadással szolgálják az ország újjáépítésének és demokratikus felemelkedésének ügyét”.¹⁶⁸ A közkegyelem végül 44 735 személyt érintett.

A törvényhozás a „megváltozott közjogi helyzet szükségszerű következményeit” vonta le, amikor az 1948: XXXV. törvénycikkben a volt királyi család alapítványi vagyonát állami tulajdonba vette. Az igazságszolgáltatás demokratikus átalakítása részének tekintette a miniszter, hogy – a korábban említett – 1948: XXII. törvénycikk átmeneti időre lehetővé tette az igazságügy-miniszter főfelügyelete alatt álló bármely bíróság ítélőbírájának más bírósághoz való áthelyezését, úgyszintén az ítélőbírák, valamint az államügyészségi tagok végelbánás alá vonását.

A bírák közül 91, az államügyészek közül pedig 14 került nyugalomba, illetve mentetett fel állásától, ezen felül az említett törvény alapján 54 bíró és 10 államügyész helyeztetett át más bírósághoz, államügyészséghez. „Mindezek helyébe szintén demokratikus felfogású és magatartású bírák és államügyészek kerültek. A bírói és az államügyészi karban a közelmúltban már végrehajtott és a még folyamatban lévő jelentős személyi változások reményt nyújtanak arra, hogy a népi demokrácia igazságszolgáltatása a népi demokrácia szellemének megfelelően fog működni.”¹⁶⁹

164 GELLÉRT, 245. old.

165 Lásd: HORVÁTH, 2014, 597. old.

166 1950. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Alkotmányának módosításáról 4–5. §.

167 ÚJKÉRY, 2001, 8. old.

168 RIES, 1948. 3. old.

169 I. m. 6. old.

A népbíróóságok és népügyészségek működésével kapcsolatosan a miniszter rámutatott, hogy „a háborús és népellenes bűncselekmények túlnyomó részének elbírálása befejezést nyert”, ezért a 3.800/1948. IM számú rendelettel megszüntette a népbíróóságok és népügyészségek nagyobb részének működését. Ugyanakkor az ítéltáblák székhelyein felállított népbíróóságok valamint a miskolci népbíróóság, továbbá a mellettük szervezett népügyészségek működését fenntartotta, mert ezeknek a népbíróóságoknak és népügyészségeknek a működésére „az ügyforgalom kétségtelesen jelentős csökkenése mellett is szükség van”. Egyben fontos adatokat is közölt a végzett munkájukkal kapcsolatban. Eszerint a népbíróóságokhoz 42 750 ügy érkezett, ezekből már befejezést nyert 37 450 ügy.

A népbíróóságok marasztaló ítéletet hoztak 18 508 ügyben, 19 610 vádlott ellen, felmentő volt az ítélet. 10 294 ügyben, 11 322 vádlottra vonatkozóan az eljárás egyéb módon – megszüntetés, vádelejtés, más bírósághoz áttétel stb. – folytán szűnt meg.

A marasztaló ítéletekben 1 éven aluli szabadságvesztés-büntetést szabtak ki 7725 esetben, 1–5 évig tartó szabadságvesztés-büntetést 6843 esetben, 5–10 évig tartó szabadságvesztés-büntetést 2781 esetben, 10–15 évig tartó szabadságvesztés-büntetést 420 esetben, életfogytiglani szabadságvesztés-büntetést pedig 172 esetben.

Kényszermunkára ítélték legalább 3 évi időtartamra 262, legalább 5 évi időtartamra 583, 15 évig tartó kényszermunkára 302, életfogytiglani kényszermunkára 190 vádlottat. Halálbüntetésre ítélték 332 egyént, ebből végrehajtottak Budapesten 122, vidéken pedig 29 ítéletet¹⁷⁰. Az igazoló eljárásokra csak annyiban tért ki a beszámoló, hogy a kormány az igazoló bizottságok működését 1948. évi október hó 31. nappal megszüntette.¹⁷¹

Az 1945 elején megindított igazoló eljárások eredeti célja az lett volna, hogy az államigazgatásban az új politikai berendezkedést támogató tisztviselői kar legyen jelen. A későbbiek során azonban a magyar lakosság egyre szélesebb körét vonták igazolás alá, így folyamatosan megalakították a honvédség, az egyetemi oktatók, a szabad pályán működő értelmiségiek, a hatósági jogosítvánnyal rendelkezők, ügyvédek, közjegyzők, magánalkalmazottak, egyetemi hallgatók igazoló bizottságait. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. évi 15. ME számú rendeletének bevezetője fontos közérdekre hivatkozva még a népbíróóságok felállítása előtt elrendelte igazolóeljárás lefolytatását a közalkalmazottak körében. A vizsgálat során főként azt vizsgálták, hogy a közalkalmazott 1939. szeptember 1. napját követő magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit. Az igazolóbizottságok megszervezésének részletes szabályait az 1080/1945. ME számú rendelet tartalmazta. Így minden járásbíróóság székhelyén legalább egy igazolóbizottságot kellett létesíteni. Az adminisztratív irányítást az Igazoló Bizottságok Titkársága látta el. Így három fő szakaszban bonyolították le az eljárásokat: elsődlegesen a közhivatalok körében, másodsorban az ipartestületek, szak-, és érdekképviselők körében, majd a gyárak, bankok és részvénytársaságok keretében.¹⁷² Az igazolási döntések meghozatala gyakran a politikai indíttatású személyes bosszúk alig álcázott körülményei között zajlottak le.

170 Későbbi adatok szerint összesen 477 halálos ítéletet hoztak, amelyek közül 189-et végre is hajtottak. SOLT, 1995. 192–215. old.

171 11.200/1948. Korm. sz. rendelet.

172 PAPP, 162. old.

4. A „létszámapasztás” mint politikai játszma

Az igazolóeljárások természetesen különösképpen érintették az Igazságügyminisztérium állományát. Az a furcsa helyzet állt ugyanis elő, hogy a kormányrendelet által megalakított Igazoló Bizottságok tevékenységétől mintegy függetlenül, az azokkal párhuzamosan megalakított Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezetének „igazságügyi központja” is önálló vizsgálódásokat indított el. Mintegy hatósági jogkört vindikálva maguknak „kihallgatásra” rendelték be a központba az igazságügy-minisztériumi alkalmazottakat. Ráadásul e tárgyban 1945. június 18-án kelt „átiratukat” a minisztérium bemutatandónak tartotta a „kebli¹⁷³ ügyosztályok vezetőinek”, a következő megjegyzés kíséretében: „Tudomásul vettük. A vádhatóságot már külön íven ugyanilyen értelemben utasítottuk”. Annak, hogy a szakszervezetet mintegy az ügyészség szintjére emelte a minisztérium, a korabeli politikai helyzet adhatja a magyarázatát. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésen a koalíciós pártok mellett szerepet kapott a szabad szakszervezet is, a munkáspártok pedig természetes szövetségüknek tekintették őket. A Kommunista Párt viszont – mivel önálló szakszervezetet nem akartak létrehozni – egyre szorosabbá kívánta fűzni kapcsolatát a mozgalommal, amely politikai szerepük felértékelődéséhez vezetett ugyan, de eközben fokozatosan csökkent a függetlenségük. Kádár János, mint az MKP Nagybudapesti Bizottságának titkára, egy beszédében jelezte is elvárásait: „A szakszervezeti kérdések a munkásosztály életének összes döntő kérdéseit felölelik és ezért a szakszervezetekben és üzemi bizottságokban végzett jó kommunista munka nélkül ezeket a döntő feladatokat nem oldhatjuk meg. Ahhoz, hogy az újjáépítést helyesen végezzük, a szakszervezetnek és az üzemi bizottságnak hivatása magaslatán kell állnia és be kell töltenie azt a szerepet, amelyre a munkásosztály életében és harcában hivatva van.”¹⁷⁴

Ezzel a helyzettel magyarázható a szinte hatósági jogkörben eljáró Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezete „igazságügyi központjának” felbátorodása, amikor a minisztérium Elnöki Osztályát azzal kereste meg, hogy a minisztérium alkalmazottai közül azok, akik annak idején kitelepültek, de a felszabadítás óta visszatértek, meghallgatásuk végett haladéktalanul keressék fel a szakszervezet igazságügyi központi irodáját, hogy „kihallgatásuk által a nyugatra települt Szálasi-kormányzat személyi és tárgyi kérdéseinek felderítésére irányuló szakszervezeti nyomozó munkát elősegítsék”. Hatósági szerepük látszatát még az is nyomatékosíthatta, hogy irodájuk a minisztérium I. emelet 45-ös szobájában kapott helyet.¹⁷⁵

Az igazolóeljárások olykor áttekinthetetlenül keveredtek a kormány „racionalizálási” szándékaival, amellyel a minisztériumok alkalmazottai számát kívánták általában a Gazdasági Főtanács megszabta létszámkeretek közé szorítani. Egy 1946. augusztus 21-én kelt jelentés szerint az igazságügyi tárca teljes – azaz igazságszolgáltatási – állománya 10 715 fő volt. Ebből 1201 főt kellett az előírtaknak megfelelően elbocsátani.¹⁷⁶

A minisztérium kezdetben igyekezett ellenállni a további „létszámapasztásnak”, mondván, hogy azt az igazságügyi igazgatásban és szervezetben megvalósítani az igazságszolgáltatás és büntetés-végrehajtás fontos érdekeinek veszélyeztetése nélkül nem lehet. Hivatkoztak a népbíróságok és népügyészségek megnövekedett terheire, a közönséges bűncselekmények megnövekedett számára, a földreform nyomán megnövekedett telekkönyvi munkálatok gyarapodására. Ezért azt kérték

173 Kébli = kebelbeli: ugyanazon testülethez, intézményhez, szervezethez tartozó személyek, ügyek.

174 KÁDÁR, 1945, 12. old.

175 MNL OL XIX-E-1-B. 1945. 1. d. 5477/1945.

176 MNL OL XIX-E-1-B 1946. 6. d. 20812/1946

a pénzügyminisztertől, hogy a létszámcsoökkentést csak a legszükségesebb mértékben hajtsák végre, azt is hosszabb időre, két-három évre elosztva. „Ilyen megoldás mellett a demokratikus átalakulás érdekében szükséges elbocsátások akadálytalanul és gyorsan megtörténhetnek, viszont ilyen módon lehetővé válnék az is, hogy az önhibájukon kívül létszámapasztási állományba kerülő, még munkaképes alkalmazottak más pályán kereshetnének megélhetést.”¹⁷⁷

A „fordulat éve” új stílust és új eszközöket hozott a „létszámapasztás” frontján is. Ekkor már a Gazdasági Főtanácsnak a „demokrácia ellen irányuló magatartást tanúsító munkavállalók munkaviszonyának azonnali hatályú felbontásáról” szóló 1949. február 10-ei határozata jelölte meg a minisztérium kádarmunkájának további teendőit. Ekkoriban a minisztérium „központi, valamint berendelt” személyzetének költségvetés szerinti létszáma 608 fő, amelyből azonban csak 580 főnyi létszám volt betöltve.¹⁷⁸

A valóban radikális változtatások azonban – az osztályharc fokozódása jegyében – 1950-től érik el a minisztériumot. Az addigi kormányzati tárgyalópartnerek helyére – Minisztertanács, Pénzügyminisztérium, Gazdasági Főtanács – a pártközpont egyik ügyosztálya kerül, méghozzá a minisztériummal szemben felettes hatalmi pozícióban lévő MDP KV Adminisztratív Osztálya. Amikor a Központi Vezetőség Titkárságának 1950. április 26-ai ülésén Kádár János a káderosztály vezetőjeként (?) vagy belügyminiszterként (?) előterjesztést tett az Adminisztratív Osztály megszervezésére, már látszott, hogy a pártállami szimbiózis legfontosabb szereplője van formálódóban. Ez leginkább az osztály tagoltságából derült ki, amely pontosan leképezte az irányítani, ellenőrizni kívánt állami szervrendszer egészét. Az Adminisztratív Osztály a következő szervezeti egységekből épült fel: 1. Fegyveres erők alosztálya, 2. Közigazgatási alosztály, 3. Igazságügyi alosztály, 4. Külügyi alosztály, 5. Közegészségügyi alosztály, 6. Sportszervezetek alosztálya. Kádár János mindjárt feladatot is javasolt az új adminisztratív osztálynak. A Belügyminisztériummal közösen vizsgálja felül, hogy milyen egyesületek és szervezetek működnek és készítsen javaslatot ezeknek a szervezeteknek részben megszüntetésére, részben pedig a Központi Vezetőség osztályaihoz való beosztására. Ami az Igazságügyi Alosztály szerepét illeti, az irányítás–ellenőrzés szempontjából természetesen idetartozott az Igazságügyminisztérium, de a bíróságok és az ügyészségek is, a társadalmi szervek közül pedig a Jogász Szövetség.¹⁷⁹

Az együttműködés első eredménye már fél év múlva láthatóvá vált. Az Adminisztratív Osztály és az Igazságügyminisztérium ugyanis közösen terjesztette elő a párt Politikai Bizottsága 1950. október 19-ei ülésére – Molnár Erik, igazságügy-miniszter előadásában – az igazságügyi apparátus átszervezésére vonatkozó javaslatot.¹⁸⁰

Ennek helyzetértékelése szerint az Igazságügyminisztérium és az igazságügyi apparátus szervezetében és személyi összetételében nem felel meg a követelményeknek. „Az igazságügy vezetése felszabadulásunk után a legutóbbi időkig ellenséges kézben volt. Ries István [aki éppen egy éve halt meg a börtönben]¹⁸¹ – r. b.] és környezete a legszükségesebb változtatásokat is csak vonakodva vagy

177 MNL OL XIX-E-1-B 1946. 6. d. 20812/1946.

178 MNL OL XIX-E-1-c. 1949. 21. d. 3132/1949

179 Javaslat az adminisztratív osztály megszervezésére. Ea. Kádár János. MNL OL 276. f. 54. cs. 97. ő. e. 1950. április 26.

180 A KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az igazságügyi apparátus átszervezésére. Ea. Molnár Erik. MNL OL 276. f. 53. cs. 62. ő. e. 1950. október 19.

181 Ries István fogságának majd halálának állambiztonsági iratai Szakasits Árpád 1956. május 29-én benyújtott perújítási indítványának iratai között találhatók: ÁBTL 2.1. – III/1-b (V-143387/2. Bővebben a III. 5. részben.).

egyáltalán nem hajtotta végre. Így az igazságügyi apparátus erősen lemaradt a népi demokrácia általános fejlődése mögött. Sürgős átszervezésre szorul, hogy a proletárdiktatúra igazságszolgáltatására háruló feladatok ellátására képessé tegyük.”

Molnár Erik (HUNGART © 2018)

Melyek a miniszter szerint az apparátus legfontosabb hiányosságai? Mindenekelőtt azt kifogásolta, hogy az igazságügyi apparátus személyi összetétele nagyjában a régi. A horthysta, ellenforradalmi bírák és ügyészek eltávolítása a régi apparátusnak csak kis részét érintette. A bírói és ügyészi karban, valamint a minisztérium tisztviselői karában „aktív fasiszták” is meghúzódtak. Az igazságügyi szervezetbe a felszabadulás után bekerültek túlnyomó része régi kispolgári ügyvéd, és „Riesék által behozott jobboldali szociáldemokrata”. Ez a túltengő bürokrácia mellett a korrupció növekedésére is vezetett. Munkáskáder a bírói és ügyészi karba a legutóbbi időkig egyáltalán nem került. Másfelől viszont az igazságügyi apparátus túlméretezett. Az apparátusban „bűnös aktatologatás” folyik, „virul a kispolgári semmittevés”. Nem utolsósorban pedig nagy gondot jelent az is, hogy az igazságügyi apparátus elszakadt az élettől. Ez megmutatkozik mind a jogszolgáltatás, mind a jogalkotás terén és a jogi oktatás, a káderutánpépzés sem felel meg a követelményeknek.

Mindezek miatt a legsürgősebben biztosítani kell, hogy az igazságügyi apparátus a „szocializmust építő dolgozó nép hathatós fegyverévé váljon az ellenséggel vívott harcban”. Az igazságügyi apparátusnak „az Alkotmány szellemében, a Párt vezető és irányító erejére támaszkodva, a Szovjetunió jogrendszerét, jogalkotását és tapasztalatait szem előtt tartva, a proletárdiktatúra fokozott védelmét és erősödését kell szolgálnia”.

Ahhoz, hogy ezek a célok megvalósuljanak az igazságügyi apparátusból azonnal el kell távolítani mindazokat, akik a Horthy-rendszer politikai ítélezéseiben részt vettek, exponálták magukat, vagy egyébként megbízhatatlanok. „El kell bocsátani a jobboldali szociáldemokratákat, a kispolgári és egyéb alkalmatlan elemeket. A túlméretezett apparátusban jelentős létszámcsökkentést kell végrehajtani összekapcsolva az ellenséges elemek eltávolításával. Az apparátusban dolgozó 6896 fő 1280 fő eltávolításával 5616-ra csökkentendő.”

A Javaslát melléklete meg is nevez tíz, „jellegzetes eltávolítandó személyt”:

- Dr. Majzik László, a Legfelsőbb Bíróság „kiváló munkás” bírāja, erdélyi kommunista perek ítéletszerkesztő bírāja volt;
- Dr. Molnár Sándor legfelsőbb bírósági bíró, ugyanannak az ötös-tanácsnak¹⁸² volt tagja;
- Dr. Lee Tibor, a budapesti főállamügyészség elnöke, az 1940-es években a budapesti ügyészségnél a kommunista ügyek előadója volt;
- Dr. Zalán Kornél, a minisztérium Törvényelőkészítő Osztályán főelőadó, Törekynek volt hosszabb időn keresztül titkára, „ma is aktív ellenség”;
- Dr. Radovics Lajos, a minisztérium Költségvetési Osztályának vezetője, „klerikális beállítottságú fasiszta”;
- Dr. Menyhárd Alfréd, az Ügyészi Felügyeleti Osztályról rövid idővel ezelőtt került ki a felső bírósághoz, 1938–1943-ig, mint ötöstanács tag több kommunista perben ítélezett;
- Dr. Somogyi Ödön, a Legfelsőbb Bíróság másodelnöke, s jelenlegi vezetője, jobboldali szociáldemokrata;
- Dr. Bojta Béla legfelsőbb bírósági tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt államtitkár;
- Dr. Faragó György törvényszéki tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt belügyi államtitkár, valamint
- Dr. Szűcs János felsőbírósági tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt igazságügyi államtitkár.

A kulcspozitokat politikailag megbízható, szakmailag megfelelő párttagokkal kell betölteni. Irányt kell venni a munkáskáderek vezető helyekre való beállítására. Meg kell javítani a bírósági és ügyészségi fogalmazók, fiatal bírák részére rendezett tanfolyamokat és az itt kivált legjobb fogalmazókat és bírákat előléptetve megfelelő posztokra kell állítani. A demokratizált igazságügyi szervezet munkatársait közelebb kell hozni a dolgozó lakossághoz, biztosítani kell a helyi pártszervezetekkel, a tanácsokkal való szoros együttműködést. Az apparátus folyamatos felfrissítésére gondoskodni kell megfelelő káderutánpótlásról. A büntetőbírói és ügyészi akadémia minisztertanácsai rendelettel bírói és ügyészi akadémiává szervezendő át, hogy az új tanfolyamot elvégző 200 főnyi hallgató bírósági vezetővé is kinevezhető legyen. A minisztérium vizsgálja meg az egyetemi oktatás reformjának hatását, vizsgálja felül az előadó tanárokat, előadásait. Hárítson el minden, akadályt a megfelelő káderutánpótlás útjából és kísérje figyelemmel az új káderek fejlődését már az egyetemen is.

A minisztérium gyorsítsa meg az elavult jogszabályok hatályon kívül helyezésére és az új, „a proletárdiktatúra államának megfelelő törvények előkészítésére irányuló munkáját”. Új bünvádi és polgári perrendtartáson kívül elsősorban új államvédelmi törvény készítenendő. Ki kell dolgozni a büntetőtörvénykönyv különös részét, a fiatalkorúak feletti büntetőbíráskodásról szóló törvényt, a büntetés-végrehajtás új rendszerét. Az elfogadott javaslat egy kiegészítő megjegyzése szerint a határozatok végrehajtásánál ügyelni kell arra, hogy túlzások ne történjenek és „ne keletkezzen pánik az elbocsátások során.”

A Politikai Bizottság határozatának végrehajtására bizottságot hozott létre. Tagjai az államtitkár, a minisztérium személyzeti felelőse, a KV Káderosztályának és Adminisztratív Osztályának egy-egy munkatársa, a bizottság vezetője pedig az igazságügyminiszter volt.

182 Az 1938 májusában meghozott XVI. törvény az állami rend megóvása érdekében létrehozta a bíróságokon az ötös tanácsokat, amelyek elsősorban politikai – az 1921. évi III. tv. rendelkezései alá eső, továbbá hozzájuk kapcsolódó bűnpártolási – ügyekben voltak illetékesek. PINTÉR, 59. old.

Ennek a grémiumnak a jelentése az „Igazságügyi Minisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-ei PB határozat végrehajtásáról” másfél év múlva, 1952. május 22-én került a Politikai Bizottság elé. A testület elsősorban arra a kérdésre kereste a választ, hogy sikerült-e az igazságügyi apparátust olyan módon átszervezni, hogy az „dolgozó népünk fegyverévé váljon a szocializmus építésében, és a proletárdiktatúra fokozott védelmét szolgálja”.¹⁸³

A jelentés elégedetten számolt be arról, hogy a létszámcsökkentés során nagyrészt kikerültek az apparátusból azok, akik „magukat a Horthy-rendszer mellett exponálták, az aktív fasiszták, jobboldali szociáldemokraták és egyéb ellenséges elemek”. Számokban kifejezve ez azt jelentette, hogy 1950. december végén eltávolítottak 366 bírót, 54 ügyészt, 59 közjegyzőt, 178 fogalmazót, 19 minisztériumi előadót, összesen 676 fogalmazási alkalmazottat és 876 kezelő személyzeti dolgozót. Emellett 57 bírót, illetve ügyészt a közjegyzői karba helyeztek át. 1951-ben további 27 reakciót, régi minisztériumi előadót, 79 ügyészt, 30 bírót, 18 közjegyzőt és 50 fogalmazót távolítottak el.

Az 1950-es Politikai Bizottsági határozat óta leváltották 9 ügyészség és 15 megyei bíróság vezetőjét, majd 1952 májusára már valamennyi vezetőt párttagokkal pótolták. Az új ügyészségi vezetők közül 5 az első Akadémiáról kikerült munkás- és parasztkáder. A járásbíróságok vezetői közül 82 főt cseréltek ki. Ezzel javítottak az összetételükön is: a járásbírósági vezetők közül 67 párttag, illetve már csak 66 pártonkívüli volt. Az igazságügyi apparátus létszáma a következőképpen alakult: minisztérium 329, (ebből előadó 149), bíró 133, fogalmazó 571, ügyész 434, közjegyző 153, telekkönyvvezető 213; könyvelési, segédhivatali tisztviselő, hivatalsegéd, gépkocsivezető összesen 5333. Összehasonlításképpen: az átszervezés előtti létszám 6896 fő volt.

A pozitív változások ellenére a jelentés kritikus megállapításokat is tartalmaz. Az igazságügyi apparátus 85%-ban még mindig a volt horthysta rendszer igazságügyi alkalmazottaiból állt. Közülük sokan nem képesek az előttük álló feladatok megfelelő és önálló megoldására, „származásuk és a múltból eredő politikai-ideológiai beállítottságuk következtében”. Különösen a büntető igazságszolgáltatásban nem mindig érvényesülnek megfelelően az „osztályszempontok”. Gyakori a párt parasztpolitikájával ellentétes vádemelés és ítélet, az osztályellenséggel szembeni opportunizmus, a dolgozók elleni indokolatlan eljárás.

Az ügyészi munka egyik legfontosabb hibájának az ügyek indokolatlanul magas számát tekinti a jelentés, ami „az ügyészi munka bizonytalanságának és a bürokratikus ügyintézésnek” a következménye. Az ügyészek nagy része akkor is vádat emel, ha a tanács, vagy a rendőrség részéről beérkezett feljelentés alaptalan. 1952 első negyedében az ügyészséghez összesen 90 000 feljelentés érkezett. Ennek kb. 15%-a formális feljelentés volt (ismeretlen tettes, nem bűncselekmény, stb.), és így megszüntetéssel végződött, az esetek további 35%-ában az ügyészség az eljárást megszüntette, 45 000 ügyben viszont vádat emelt.

Az ügyek számának bizonyos növekedését némi megértéssel szemléli a jelentés. Jelentősen megnőtt ugyanis a kulákok, tőkések és egyéb ellenséges elemek elleni büntetőeljárások száma. Emellett felhívja a figyelmet arra is, hogy egyes bűncselekmény-kategóriákban – mint például a tiltott határátlépés, fegyverrejtegetés, hatósági közeg elleni erőszak, gazdasági bűncselekmények – az ítélkezés lényegesen szigorúbbá vált.

183 Jelentés az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-ei PB határozat végrehajtásáról. MNL OL 276. f. 53. cs. 99. ö. e. 1952. május 22.

Az apparátus munkájának további javítására a jelentés mindenekelőtt az ideológiai módszerek hatékonyabb alkalmazását ajánlotta. A személyzeti osztály és a megyei személyügyi apparátus személyi összetételét úgy kell megjavítani, hogy az ott dolgozók „valamennyien politikailag fejlett és szakmailag is képzett párttagok legyenek”. Az arra alkalmas bírakat, ügyészeket és fogalmazókat be kell vonni a pártoktatásba, előképzettségüknek megfelelő fokon. A minisztérium bírói és ügyészi felügyeleti osztályainak az instruktorait a politikailag és szakmailag legfejlettebb dolgozók közül kell kiválasztani.

A Politikai Bizottság a testület jelentését tudomásul vette, a javaslatokat viszont azzal egészítette ki, hogy „meg kell gyorsítani a meg nem felelő elemek helyére a népi demokráciához hű elemek előbbre vitelét”.

Egy évvel később az Igazságügyminisztérium és a KV Adminisztratív Osztálya ismét közös jelentéssel, illetve határozati javaslattal fordult a titkársághoz az igazságszolgáltatásban dolgozó ellenséges és megbízhatatlan elemek ügyében.¹⁸⁴ A hangvétel és az osztályharcos szemlélet változatlan, az ellenséges kategóriáknál tapasztalható bizonyos elmozdulás (egyébként a titkárság egy hónappal Sztálin halála után és kettővel a Rákosi–Nagy Imre miniszterelnöki váltás előtt ülésezett).

Az igazságügyi apparátus összlétszáma gyakorlatilag nem változott az egy évvel korábbihoz képest: 5255 fő. Ebből 3269 fő a felszabadulás előtt is igazságügyi dolgozó vagy önálló ügyvéd volt (62,2%). A minisztérium létszáma 333 fő. Közülük 147 fő (52,2%) dolgozott a felszabadulás előtt is igazságügyi területen. Az apparátuson belül 2330 fő végez érdemi munkát, mint bíró, ügyész, vagy fogalmazó. Közülük 1392 fő (59,7%) volt már a felszabadulás előtt is igazságügyi alkalmazott vagy ügyvéd. Ezek túlnyomó többsége – figyelmeztet a jelentés – osztályidegen származású. Tőlük kívánták megtisztítani az igazságügyi apparátust, amely a javaslat szerint egy többlépcsős intézkedéssorozatot igényel. Elsőként egy hónapon belül el kell távolítani 285 ellenséges és politikailag megbízhatatlan személyt. Ebben a csoportban távoznak azok az ellenséges elemek, akiket Décsi Gyula¹⁸⁵ felfedett – eddig 37 fő – és akikre „az ellenséges kártevők munkájukban ismereteink alapján leginkább támaszkodhattak”.

Décsi Gyula (HUNGART © 2018)

Az eltávolítottak helyére június 1-jével ki kell nevezni az apparátusban már egy-két év óta dolgozó munkás-, vagy parasztszármazású bírói és ügyészi akadémiát végzettek közül 104 főt, a fogalmazói

184 A megbízhatatlan elemek eltávolítása az igazságügyi apparátusból. MNL OL 276. f. 54. cs. 239. ő. e. 1953. április 15.

185 Décsi Gyula (1919–1990) 1952. december 31. és 1953. február 2. között volt igazságügy-miniszter. Korábban, még állam-biztonsági tisztként elkövetett törvénysértései vádjával 1953-ban letartóztatták majd kilenc év börtönre ítélték. A kihallgatása során másokkal kapcsolatban tett vallomásai gyakran ürügyként szolgáltak a minisztériumban vagy az igazságszolgáltatás egyéb területén dolgozók munkaviszonyának megszüntetésére, illetve velük szemben egyéb hátrányos intézkedések meghozatalára.

karból 181 főt bíróvá, illetve ügyésszé. Utánpótlásként fogalmazónak ki kell nevezni 55 egyetemet végzett fiatal, megbízható kádert és 130 segédhivatali alkalmazottat.

1953. augusztus 1-jén további 125 fő osztályidegen és politikai megbízhatatlan elemet kell elbocsátani. Helyükre szeptember 1-jén ki kell nevezni 125 fogalmazót bíróvá és ügyésszé. A kinevezésnél elsősorban az apparátusban már dolgozó fiatal, megbízható, egyetemet végzetteket és az első csoport elbocsátásánál fogalmazóvá kinevezett 55 elvtársat kell figyelembe venni. Ezen kívül 70 főt a fogalmazói karból kell kinevezni, ezzel egy időben 125 segédhivatali dolgozót fogalmazóvá kell előléptetni.

1954. augusztus 31-én – a bírói és ügyészi akadémia végzős hallgatóinak kibocsátása után – 275 fő osztályidegen, politikailag megbízhatatlan, illetve érdemi munkára alkalmatlan elemet kell elbocsátani. Az elbocsátottak helyét fiatal, egyetemet végzettekkel, akadémistákkal és belső előléptésekkel kell megoldani

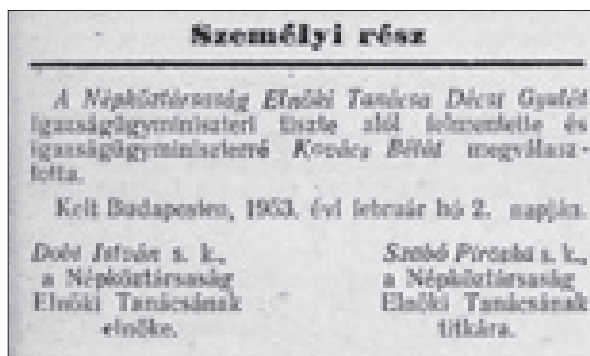
Az elbocsátandók közötti párttagokat, akik múltjukkal kapcsolatban kompromittáló tényeket hallgattak el (cionista kapcsolat, ötös-tanácstagság, osztályidegen származás stb.), ki kell zárni a pártból. Ki kell zárni minden további nélkül azokat a párttagokat, akik Décsi Gyula vallomásában szerepelnek, és akikkel szemben bünvádi, vagy fegyelmi eljárás indul.

Az apparátus megtisztításánál, illetve feltöltésénél az Igazságügyminisztérium elsősorban Budapest területének, valamint a déli és nyugati határmenti megyék igazságügyi szerveit javasolják figyelembe venni.

A tervek szerint összesen 585 ellenséges, megbízhatatlan elem kerül elbocsátásra. Ezeken kívül – egyéni elbírálás alapján – el kell még bocsátani ez év augusztus 31-ig az igazságügyi gazdasági hivatalok megbízhatatlan vezetőit. Helyettük a közgazdasági technikum aktuálisan végző 42 hallgatója közül kell vezetőket kinevezni

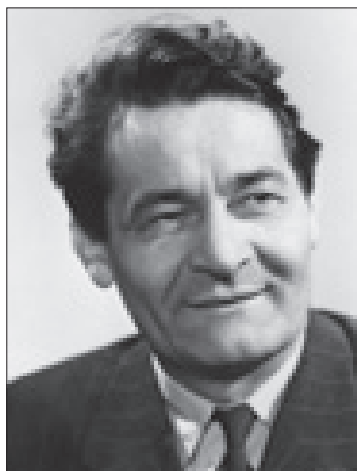
A pártközpont titkársága a javaslatot a következő módosításokkal fogadta el: azokat az elbocsátásra javasolt személyeket, akik ellen bünvádi eljárás indítása nem szükséges, két hét felmondással kell elbocsátani. Egyes egyéni esetekben az ilyen személyek részére nyugdíjat kell biztosítani. Az eltávolított személyek pótlásánál az Igazságügyminisztérium ügyeljen arra, hogy fiatal, megfelelő élettapasztalattal nem rendelkező káderekkel „ne hígiítsák fel” az igazságügyi apparátust. Végül egy sokat mondó feltételt is felállítottak. Ezek szerint a bírói és ügyészi akadémiára csak olyan hallgatókat lehet felvenni, akik legalább az általános iskola 8 osztályát (!) elvégezték.

A Titkárság határozatában említett azon 147 fő minisztériumi alkalmazott elbocsátása, akiknek „bűnük” annyi volt, hogy a felszabadulás előtt is dolgozott igazságügyi területen, valóban megingatta a minisztérium maradék szakmaiságát is. Egy visszaemlékezés szerint: „régii tisztviselői kar maradványainak a kegyelemdőfést azután 1953. május 30-án adták meg, amikor is – bírakkal együtt – állítólag 400 embert távolítottak el az igazságügyi apparátusból, és pedig az 1953. évi 7. sz. tvr. politikai klauzulájára hivatkozással [29. paragrafus (1) bek. c) pont], ami elhelyezkedésüket eleve kilátástalanná tette.

*Kovács Béla megválasztásáról szóló hirdetmény
a Magyar Közlöny 1953. február 8-ai számában*

Az erről szóló értesítést Kovács Béla akkori igazságügy-miniszter írta alá¹⁸⁶. Az írás azt a szemforgató kitévelt is tartalmazta, hogy »amennyiben elhelyezkedéséhez a Minisztérium segítségére igényt tart, 8 napon belül írásban közölje a személyzeti főosztállyal«. A valóság az volt, hogy még segédmunkásként sem lehetett ilyen priusszal elhelyezkedni. A felmondás átvételekor egy Gál nevű ügyésztől megkérdeztem a személyzeti főosztályon, hogy mi az a konkrétum, ami miatt ilyen módon távolítanak el, mire ő azt felelte: »Az ötös-tanácsban bíraskodtam«. Mire én: »Még polgári ítéletet sem hoztam egyet sem.« Mire ő: »Az mindegy.« Mire én: »Akkor nekem is mindegy.« Ezzel igazságügyi pályafutásom véget ért. Az Igazságügyminisztériumnak olyan kiváló szakemberei, mint Bacsó Ferenc, Windisch Ferenc, Némethy László, Madár Imre és más hasonlóak ugyancsak az utcára kerültek.»¹⁸⁷

Erdei Ferenc (HUNGART © 2018)

A Nagy Imre-kormány megalakulását követően 1953. szeptember 12-én Erdei Ferenc¹⁸⁸, az új igazságügyi miniszter a Legfőbb Ügyésszel közösen készített jelentésben számolt be a párt Politikai Bizottságának a kormányprogram végrehajtásának két hónapos tapasztalatairól.¹⁸⁹ A jelentés közép-

186 Kovács Béla (1910–1980): nógrádi bányamunkás, 1945-től Nógrád megyei pártmunkás. 1949–1950 között az egyéves Bírói és Ügyészi Akadémia hallgatója, majd a Legfelsőbb Bíróság bírója lett. Décsi Gyula letartóztatását követően, 1953. február 2-ától volt igazságügyminiszter 1953. július 4-éig. 1953–55-ben a Honvédelmi Minisztérium igazságügyi főcsoportfőnöke volt.

187 TRÓCSÁNYI, 1995, 51. old.

188 Erdei Ferenc (1910–1971) az ideiglenes nemzeti kormány belügyminisztere 1945. november 15-éig, Nagy Imre első kormányának igazságügyminisztere 1953. július 4-étől 1954. szeptember 30-áig.

189 A Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium közös jelentése a kormányprogram végrehajtásáról az igazságügyi szerveknél. Ea. Erdei Ferenc. MNL OL 276. f. 53. cs. 136. ő. e. 1953. szeptember 12. A jelentés az úgynevezett „júniusi határozat” szellemiségét tükrözte. A Magyar Dolgozók Pártja 1953. június 27–28-ai ülése után kiadott határozata megállapította: 1951. és

pontjában a törvényesség megszilárdításáról szóló párt- és kormányhatározat, valamint a közkegyelem végrehajtásának kérdései álltak, de szó esett az Igazságügyminisztérium munkájáról is, méghozzá a párt- és kormányhatározatok végrehajtása, a törvényesség megszilárdítása, az állampolgárok alaptalan zaklatása, a jelentéktelen törvénysértések miatti elítélések megszüntetése terén mutatkozó lemaradások, hiányosságok kapcsán. A jelentésből viszont kiderül, hogy – címétől eltérően – nem csupán a kormányalakítás utáni helyzet, de a Nagy Imre-kormány előtti időszak kritikáját is összegzi.

Az Igazságügyminisztérium és Legfőbb Ügyészség vezetése általános hiányosságának tekinti a jelentés, hogy a helyi szerveknek csak utasításokban ad irányítást a munka megjavítására, az utasítások végrehajtását azonban kellően már nem ellenőrzi. A Legfőbb Ügyészség és Igazságügyminisztérium vezetői ritkán mennek vidékre, hogy a helyszínen nyújtsanak segítséget az ügyészi és bírói szerveknek. Az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség előadói-nak vidéki ellenőrzései sok esetben szervezetlenek és formálisak, ráadásul az ilyen ellenőrzések eredményét az Igazságügyminisztérium kollégiuma ritkán vitatja meg.

A Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium az előadókkal szemben nem támaszt mindig megfelelő követelményeket, a bíróságokon és ügyészségen „a bürokratizmussal szembeni küzdelme nem elég kemény”.

A bírósági és ügyészségi dolgozók káderekiválasztása és nevelése terén sok a hiányosság. A káderek nagy fluktuációja, az indokolatlan áthelyezések, a továbbképzés eredményességére, a dolgozók hangulatára nagy hatással van. Sok ügyészségi és bírósági dolgozó hosszú idő óta él családjától távol lakáshiány következtében. Emellett a vezetői állások nagy része sem az Igazságügyminisztériumban sem az ügyészségen nincs betöltve.

Mindezekre tekintettel a Politikai Bizottságnak címzett határozati javaslat előírja, hogy az igazságügyminiszter és a legfőbb ügyész a bíróságok és ügyészségek munkájában meglévő hiányosságokat küszöböljék ki, biztosítsák a párt és kormányhatározatok maradéktalan végrehajtását, harcoljanak a lakosság zaklatásának megszüntetéseért, a törvényesség megszilárdításáért és javítsák meg az igazságügyi dolgozók munkafegyelmét. A Politikai Bizottság megbízza az igazságügy-minisztert és a legfőbb ügyészt, hogy a törvények, kormányhatározatok közzétételének rendjéről, ezeknek a lakosság széles tömegeinek, az államhatalom helyi szerveinek széles körében való ismertetése céljából dolgozzanak ki javaslatot. Az igazságügyminiszter, a legfőbb ügyész és a belügyminiszter két hónapon belül biztosítsa a bírák, ügyészek és a rendőrség törvényekkel, kormányhatározatokkal és rendeletekkel való ellátását.

A kormányprogramnak a koncepciók perekre vonatkozó álláspontja megvalósításának érdekében a határozat előírta, hogy az igazságügy-miniszter a politikai jellegű bűncselekmények terén, a bíróságokon folyó törvénysértő gyakorlatot a védők választásával kapcsolatban

1953. május 1. között, vagyis két év és négy hónap alatt a rendőrség mint kihágási bíróság kereken, 850 000 esetben szabott ki büntetést. A bíróságok 1950–1953. I. negyede között 650 000 személy ügyével foglalkoztak, és 387 000 személy ellen hoztak elmarasztaló ítéletet. Még mindig fennáll az internálások rendszere, amely sok önkényeskedésre ad lehetőséget. Számos esetben alaptalanul tartóztatnak le állampolgárokat, gyakran nem tartják be a törvényes, alkotmányos előírásokat, amelyek védik az állampolgárok jogait, személyes szabadságát és biztonságát. Nagy Imre miniszterelnöki expozéjában 1953. július 4-én kijelentette: A kormányra a múltban elkövetett súlyos hibák helyrehozása, a jogrend megszilárdítása és a törvényesség biztosítása terén is nagy és felelősségteljes feladatok várnak. Összeegyeztethetetlen a népi demokratikus igazságszolgáltatás alapelveivel a rendőrbíráskodás. Megszünteti az internálás intézményét, az internálótáborokat feloszlatja és rendezni kívánja a kormány a kitelepítettek helyzetét is, helyre kívánja állítani a szocialista törvényességet.

haladéktalanul szüntesse meg. Az ilyen ügyekben a vádlott részére biztosítani kell a védelmet és meg kell engedni, hogy a vádlott vagy hozzátartozója a titkos kezelésű ügyekben eljárásra jogosított, a belügyminiszter, az igazságügy-miniszter és a legfőbb ügyész által összeállított listára felvett ügyvédek közül szabadon, védőt választhasson.

A Politikai Bizottság¹⁹⁰ visszatért a megbízhatatlan elemeknek az igazságügyi apparátusból való eltávolításával foglalkozó – fentiekben tárgyalt – 1953. április 15-ei Titkársági határozatra is, és módosította azt. Ezek szerint a korábban 1953. augusztus 31-ére tervezett, további 125 fő elbocsátását nem kell végrehajtani, ehelyett gondoskodjék az igazságügy-miniszter és a legfőbb ügyész arról, hogy azokat a politikailag megbízhatatlan elemeket, akiknek „az apparátusban való benntartása különösen veszélyes”, folyamatosan eltávolítsák és helyeiket egyidejűleg arra alkalmas káderekkel töltsse be.

A Décsi-féle listával kapcsolatban a Politikai Bizottság kimondta, hogy a listán való szereplés önmagában nem tekintendő eltávolítási oknak és a listán szereplő egyének ügyét egyéb körülményeiket és egész személyi anyagukat is figyelembe véve kell elbírálni. Végül a legfőbb ügyész és az igazságügy-miniszter az adminisztratív osztály segítségével gondoskodjék arról, hogy a legfőbb ügyészség és az Igazságügyminisztérium betöltetlen főosztályvezetői és önálló osztályvezetői helyeire szeptember 30-áig tegyen javaslatot.

A Politikai Bizottság határozata azt is megállapította, hogy az igazságügyi és ügyészi szervek munkájában mutatkozik ugyan némi javulás, de ez csak az első lépés, „alapvető javulásról még nem lehet beszélni”. A jelentés bár foglalkozik a hiányosságokkal, de „nem veti fel elég élesen a még meglévő hibákat”. Sokkal erőteljesebb harcra van szükség a törvényesség betartásáért mint eddig. Ugyanakkor fel kell számolni az egyes területeken mutatkozó bizonytalanságot és liberalizmust, ugyanis „a bűncselekmények elkövetőivel szemben is érvényt kell szerezni a törvényességnek”.

Ezt követően másfél évig nem került a pártvezetés elé az Igazságügyminisztérium káderek helyzete. Alig két hónappal Nagy Imre leváltása előtt a Politikai Bizottság 1955. február 2-ai ülésén napirendre került az Igazságügyminisztérium munkájáról szóló beszámoló¹⁹¹. Molnár Erik, mintha nem is ő terjesztette volna elő a pártvezetésnek a fentiekben tárgyalt 1950. október 19-ei, valamint 1952. május 22-ei létszámcökkentési javaslatokat, immár nem a Rákosi-kormány, hanem Nagy Imre igazságügyminisztereként jelentett az 1953-as júniusi párthatározat szellemében az Igazságügyminisztérium, illetve a bírói apparátus munkájáról.

A törvényesség megszilárdítása körében az Igazságügyminisztérium az 1953-as amnesztíával, illetve az internálótáborok megszüntetésével kapcsolatban látta legfontosabb teendőit. Részt vett a szükséges jogszabályok kidolgozásában, részt vett a végrehajtásukban és kidolgozta a kitelepítettek kárigényei rendezésének a módját is.

190 Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium közös jelentése a kormányprogram végrehajtásáról az igazságügyi szerveknél. Politikai Bizottság 1953. szeptember 12. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 136. ő. e.

191 Az IM jelentése a minisztérium munkájáról. A KV adminisztratív osztályának feljegyzése az Igazságügyminisztérium káderek helyzetével kapcsolatban. Határozat az Igazságügyminisztérium és a bírói apparátus munkájának megjavításáról. Politikai Bizottság 1955. március 10. MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.

A kihágási eljárást az Igazságügyminisztérium által kidolgozottak alapján meghozott törvényerejű rendelet szabályozta, amely megszüntette a rendőri bíráskodást.¹⁹²

A júniusi fordulat előtt az Igazságügyminisztérium a bírói ítélkezést adminisztratív utasításokkal irányította. A fordulat után ez megszűnt, és az Igazságügyminisztérium az adminisztratív eszközök helyett inkább felügyeleti tájékoztatókban, a megyebírósági vezetők országos értekezletein és az instruktorok által megadott szempontok útján törekedett a bírói gyakorlat helyes irányba való terelésére.

A bíróságok káderhelyezete kapcsán a jelentés még mindig „osztályharcos” alapokon állt. Az utóbbi időben – jelenti Molnár Erik – a régi horthysta apparátusból származó bírák arányszáma a kormányprogram idejében 75% volt, ez 1955-re 65%-ra csökkent. A „munkáskáder bírák” száma pedig egy év alatt 7%-ról 16%-ra emelkedett, míg a felszabadulás után egyetemet végzett bírák száma jelenleg 11,4%. A párttagok száma a bírói állományban egy év alatt 32%-ról 38,7%-ra emelkedett. A bírák részt vesznek ugyan a területük pártoktatásában, de ez a „régibírák politikai fejlődését csak csekély mértékben segítette elő”. A bírói apparátusban 6-8%-ra tehető azon bírák aránya, akik nem ütnek meg a kívánatos – elsősorban politikai – mértéket. Még a minisztériumban, a bírósági apparátus legfontosabb irányító helyén is olyan káder áll, akit „politikai okokból sürgősen le kellene váltani”.¹⁹³ Ahhoz pedig, hogy a minisztérium teljes eredményt érhesse el, „le kell küzdenie a bírák, különösen a fővárosi bírák egy részének ellenállását”, akik a bírói függetlenségre hivatkozva kifogásolják a fellebbezési bíróságok iránymutatásait is. Ezért a minisztérium a következő időszak legfontosabb feladatának tekintette, hogy a helyes büntetőpolitikai irányelveket teljes mértékben érvényre juttassa a bíróságok büntető gyakorlatában. Ennek érdekében a minisztériumnak közvetlenül is ellenőriznie kell a járásbírói ítélkezést, illetve „a makacsul ellenszegülő bírákkal szemben, szükség esetén, fegyelmi eszközöket kell alkalmazni”. Ki kell dolgozni az igazságügyi káderek politikai és szakmai továbbképzésének az eddiginél hatékonyabb módszereit, az Igazságügyminisztérium központi apparátusát pedig meg kell erősíteni – részleteket nem közöl a jelentés – az „egyéb apparátusból átvett személyekkel”.

A Politikai Bizottság a jelentést elfogadta, határozatában azonban az eddigi „horthysta” elemek helyett egy olyan új ellenségkép körvonalazódik, amely majd 1956 után válik általános elemévé a párt szóhasználatának: „Az Igazságügyminisztérium szerveinek munkájában megnyilvánuló baloldali, kispolgári elhajlás szoros kapcsolatban van a bíróságok jelenlegi összetételével. A proletárdiktatúra államának megfelelő forradalmi törvényességet csakis a meggyőződéses és kellő politikai képzettséggel rendelkező bírák tudják jól megoldani”.

Az ezzel kapcsolatos feladatmegjelölés azonban mintha az 1950-es és az 1952-es párt-határozatok hangján szólalna meg: „Ezért 3 év alatt el kell érni, hogy a régi horthysta apparátusból

192 1953. évi 16. tvr. a rendőrségi kihágási bíráskodás megszüntetése és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosítása (1953. augusztus 28.).

193 A Politikai Bizottság anyagához csatolva szerepel az adminisztratív osztálynak „Pintér L.-né” szignóval ellátott, 1955. január 15-ei keltezésű háromoldalas feljegyzése „az Igazságügyminisztérium káderhelyzetével kapcsolatban”. A feljegyzés főként Kovács Kálmán miniszterhelyettes alkalmatlanságával foglalkozik, de felbukkan benne némi információ a jelentésben említett „azonnal leváltandó káderrel” kapcsolatban is. Eszerint a bírósági főosztály vezetőjéről Gyulai Dezsőről lehet szó, aki „tartalékos tiszti frontszolgálatát a Horthy-hadsereg kémtisztje volt. (...) Gyulai ellenséges, zavaró tevékenységet fejt ki, zülleszt a munkát.”

átvett bírák arányszáma a mai, mintegy 65%-ról 40%-ra csökkenjen. Ebből a célból 1955-ben 33, 1956/57/58-ban pedig évente további 65, összesen 230 bírót kell lecserélni.” Mivel ehhez „fokozott ütemű bírói utánpótlást kell biztosítani”, ezért az egyetemeknek évenként legalább 80-90 „politikai és szakmai szempontból megfelelő” végzett jogászt kell átadni az Igazságügyminisztérium számára.

Lehet, hogy nemcsak a Politikai Bizottság, de az Igazságügyminisztérium is sejtette Nagy Imre áprilisi leváltásának, illetve a reformkísérlet végének közeledtét és ez tükröződött a helyzetértékelés és a feladatmegjelölés kettős beszédében is. Mindenesetre a levéltárban fennmaradt, Rákosi Mátyás első titkárnak címzett dokumentum első oldalára Vég Béla, a Központi Vezetőség titkára kézírással mintegy összegezte Rákosi számára a PB-ülés lényegét: „Új, kommunista bírák kelleneek.”

5. A minisztérium és a titkosszolgálatok

Önmagában a minisztériumról a korszak titkosszolgálatai nem nyitottak saját objektum-dossziét.¹⁹⁴ Mindez természetesen nem jelentette azt, hogy nem tulajdonítottak volna az intézménynek operatív jelentőséget. Informátorok és célszemélyek, titkos akciók, felderítési és elhárítási műveletek legkülönbözőbb nyilvántartási adatai, dossziéi jelzik, hogy más vonalakon teljes volt a minisztérium ellenőrzése. Ez része volt az igazságszolgáltatás egészének megfigyelésével, de több, csak a minisztériummal kapcsolatos dosszié jelzi a szolgálatok speciális érdeklődését. Ezek körébe tartoztak elsőként a Horthy-korszak igazságügyminisztereivel kapcsolatos belügyi akciók. Az igazságügyi tárca korábbi vezetőit sorra állították népbíróság elé háborús bűncselekmények elkövetésének vádjával. Budinszky Lászlót (igazságügyminiszter 1944. november 16. – 1945. március 28. között) a Budapesti Népbíróság 1945. december 12-én majd a Népbíróságok Országos Tanácsa 1946. február 26-án halálra ítélte, és 1946. március 9-én, Budapesten kivégezték¹⁹⁵. Dr. Antalt Istvánt (1944. március 22. – 1944. augusztus 29.) ugyanezen fórumok 1946. április 5-én, illetve augusztus 31-én hasonlóképp halálra ítélték, de a köztársasági elnök ezt 1946. október 14-én életfogytiglani szabadságvesztésre változtatta, majd 1960. április elsején kegyelmet kapott¹⁹⁶. Zsitvay Tibort (1929. február 4. – 1932. október 1.) a Budapesti Népbíróság 1946. június 1-jén 2 év hathavi, majd – mivel 1946. június elsején külföldre távozott, távollétében – a NOT 1948. június 15-én 8 évi fegyházbüntetésre ítélte¹⁹⁷.

„A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról” szóló, „második zsidótörvényt” (az 1939. évi IV. tc.) előterjesztő Tasnádi Nagy András igazságügy-minisztert (1938. november 15. – 1939. november 9.) a Budapesti Népbíróság 1946. augusztus elsején halálra ítélte, amit az Országos Népbírószági Tanács 1946. december 28-án életfogytiglani szabadságvesztésre változtatott. A vádpontok között szerepelt az is, hogy mint a képviselőház akkori

194 Objektum dossziét 1950 után a változó elnevezésű magyar titkosszolgálatok – Államvédelmi Hatóság (1950–1956), Politikai Nyomozó Főosztály (1956–1962, Állambiztonsági Főcsoportfőnökség (1963–1990) – azokról az objektumokról nyitották, amelyek hálózati operatív ellenőrzést igényeltek (pl. különlegesen bizalmasan kezelt üzemek, hivatalok, külképviseletek, szerzetesrendek). PETRIKNÉ, 54. old.

195 ÁBTL 3.1.9. V-101531

196 ÁBTL 3.1.9. V-116532

197 BFL VII.5.e.1950.1427.I.0167212

elnöke kötelessége lett volna Bárdossy László miniszterelnök bejelentését a Szovjetuniónak átadott hadüzenetről visszautasítani, illetve kikérni a parlament véleményét. 1956. július elsején a börtönben halt meg¹⁹⁸.

A tények azt bizonyítják, hogy Zsitvay Tibor 1929-ban kezdődött igazságügyminiszterségétől számítva a háborút követően általában minden volt tárcavezető népbíróság elé került, de legalábbis évekig titkosszolgálati, rendészeti intézkedéseknek volt kitéve. A névsorból minden vonatkozásban kimaradt Radocsay László, aki a miniszterségének 1939. november 9-e és 1944. augusztus 22-e közötti öt évében az egymást követő második Teleki-, a Bárdossy- illetve a Kállay-kormányoknak folyamatosan tagja volt. Ráadásul ő nyújtotta be a „III. zsidótörvényt” 1941. június 11-én a parlamentnek. Az 1941:XV. tc. miniszteri indokolásában külön is kiemelte, hogy nem a nyolcszáz ezres zsidó tömeget kell szembeállítani a kb. 13 milliós nem zsidó lakossággal, hanem inkább a kb. 600 000 főnyi „értelmiségi” foglalkozású zsidót a kb. 4 millió értelmiségi foglalkozású nem zsidóval.¹⁹⁹ Igaz, a kassai bombázást követően a kormányülésen ahhoz a négy miniszterhez tartozott, akik nem helyeselték a hadiállapot azonnali bejelentését és inkább kivárást javasoltak²⁰⁰, de Miklós Béla kormányának 1945. február 9-ei ülésére a háborús bűnösökről készített kimutatásba minden fenntartás nélkül bekerült a neve, mert „az 1939. évi háborúnak Magyarországra való kiterjesztését és az országnak a háborúba történt belesodródását, mint vezető állásban levő személy elősegítette, azt megakadályozni nem törekedett és részese volt olyan határozatoknak, amelyek a magyar népet a világháborúba sodorták”.²⁰¹ A tömeges, 1951-es kitelepítések során ugyan felbukkant a neve – „Truman és Acheson urak, angol és francia szolgálkával egyetemben, védik Radocsay László, Purgly Emil, Röder Vilmos, Ivády Béla, Széll József, vitéz Gyulay Tibor, Horthy minisztereinek jogait”²⁰² –, de kiderült, hogy téves az információ. Nem a korábbi igazságügy-miniszter, hanem Radnóti Radocsay László, a német- és nyilasbarátsággal meggyanúsított korábbi rendőr főhadnagy került kitelepítésre.²⁰³ A továbbiakban néhány minisztériumi vezető utóélete részletesebb kifejtést nyer.

5.1. LÁZÁR ANDOR

Lázár Andor, a Gömbös-kormány egészében, majd a Darányi-kormány közel teljes időszakában –1932. október 1-jétől 1938. március 9-éig – töltötte be az igazságügyminiszter posztját. Leköszöntekor meghatott hangon vett búcsút a minisztérium tisztviselői karától: „Amikor öt és fél évvel ezelőtt idejöttem, kétségtelenül megkapott engem az igazság művelésének az a magasztos gondolata, amelyért ti valamennyien küzdötök, akik itt körülöttem álltok. Megkapott ez a gondolat és az elmúlt öt és fél évet, amennyire erőmből tellett, magam is ennek a gondolatnak szenteltem: művelni és fejleszteni azt a jogot, amelynek tartalma erkölcs, célja és eredménye igazság. Emberi gyarlóságokkal töltöttem be ezt a helyet, egy azonban mindig megvolt bennem: jót akartam. Ha hibáztam is és hibáznunk kell, mert emberek vagyunk, soha mást, mint az igazságot és erkölcsöt nem akartam.”²⁰⁴ A kormány Lázár Andor egészségi állapotára

198 ÁBTL 3.1.9. V-92895

199 Az 1939. évi június 10-ére hirdetett Országgyűlés Képviselőházának Naplója. 10. köt. 17. p.

200 GLATZ, 8. old.

201 Szűcs, 203–204. old.

202 A kitelepítések és az imperialisták. Szabad Nép, 1951. augusztus 7.

203 ÁBTL 3.1.9. V-96900.

204 Lázár Andor búcsúja az Igazságügyminisztériumtól. Pesti Hírlap, 1938. március 11.

hivatkozott a minisztercsere magyarázatául, de nyílt titok volt, hogy 1938 tavaszán összekülönbözött Darányival, és kultuszminiszterével, Hóman Bálinttal, mert nem volt hajlandó támogatni az első zsidótörvényt. Már Gömbös fajvédő nézetei helyett is a konzervatív eszméket támogatta, németellenességének pedig gyakran adott hangot. Lázár visszaemlékezéseiben említést tett arról is, hogy Kelemen Kornél, aki bizalmas viszonyban volt a miniszterelnökkel, megkérdezte tőle: „Tulajdonképpen miért kell elmennie Andornak a miniszteri székből?” Darányi erre azt válaszolta, hogy „most olyan disznóságok jönnek, amelyeket nem lehetne Andorral, mint igazságügy-miniszterrel együtt megcsinálni”.²⁰⁵

Lázár Andor (HUNGART © 2018)

A háború után kevésbé méltányolták Lázár Andor tisztességes magatartását, még ha nem is került népbíróság elé. Pedig ez könnyen bekövetkezhetett volna, a baloldali sajtó eleget támadta múltja miatt: „Az ország egyik legnagyobb pénzintézete, a Kereskedelmi Bank éppen most választotta igazgatóságába azt a Lázár Andort, aki egyik irányítója a Weiss Manfréd-üzemeknek, igazgatósági elnöke a WM-vállalatok bizalmi csúcs szervezetének, a Labor R.T-nek, aki tulajdonképpen egyik leghívebb képviselője a csepeli üzemek külföldre távozott tulajdonosainak. Ugyanaz a Lázár Andor ez, aki a magyar fasizmus egyik legkárosabb alakjának, Gömbös Gyulának volt az igazságügyminisztere 1932-től és aki híven szolgálta ki Darányi Kálmánt is.”²⁰⁶ Mivel 1939-ben a Nemzeti Egység Párt debreceni képviselőjének választották, így bekerült a „Volt fasiszta és jobb oldali pártok vezetőségi tagjai”-nak nyilvántartásába is²⁰⁷.

Ügyvédi praxisát folytatva a közélettől visszahúzódott, de a Duna-melléki Református Egyházkerület főgondnokságát 1946-ban mégis elfogadta. Ekként működhetett közre 1947 során a Magyarországi Keresztyén Egyházaknak a bírói függetlenség elvesztésének veszélyére figyelmeztető együttes tiltakozásának megfogalmazásában is. Ebben ilyen megállapítások olvashatók: „Egyházunk nagy szomorúsággal látja a bírói függetlenség biztosítékainak fokozatos csökkentését. Különösen megdöbbentő az Országgyűléshez 91. szám alatt benyújtott törvényjavaslat »ítélőbírák áthelyezésének stb.«

205 LÁZÁR, 264–265. old.

206 Gömbös igazságügy-minisztere a Kereskedelmi Bank élén. Szabad Nép, 1945. október 27.

207 ÁBTL 3.1.5. O-15988.

tárgyában²⁰⁸. Ez a javaslat, ha törvénnyé válik, gyakorlatilag alkalmas a bírászkodás függetlenségének és tárgyilagosságának megszüntetésére. Elmozdítható, áthelyezhető, végelbánás alá vonható bírótól emberi mértékkel mérve nem lehet tárgyilagosságot remélni olyan ügyekben, ahol párt vagy kormányérdek van érintve. Minthogy meg vagyunk győződve arról, hogy a kormányzat nem kívánja a bírászkodás tekintélyét aláásni, bizalommal kérjük, hogy a törvényjavaslatot méltóztassék visszavonni.”²⁰⁹ A tiltakozásnak fogamatja nem volt, a törvényjavaslat változatlan formában került elfogadásra.²¹⁰ Itteni szerepvállalása is közrehatott abban, hogy az egyházkerületi főgondnokságáról 1948-ban – Ravasz László egyházkerületi püspökkel együtt – lemondani kényszerült. Hozzájárult döntésének meghozatalához az is, hogy 1946. április 1-jén az Államvédelmi Hatóság Lázár Andort őrizetbe vette és az Andrassy út 60. sz. alatti ÁVH-központba szállította.

Mivel minisztersége idején zajlott a második Rákosi-per, Rákosi úgy vélte, hogy ő áll letartóztatása és elítélése mögött²¹¹. Kihallgatása során ugyan tisztázódott, hogy nem volt szerepe benne²¹², de másnap, 1948. április 2-án Lázár Andor beadta a főgondnokságáról való lemondását²¹³. Megpróbáltatásai azonban folytatódtak. Az 1951 májusában Budapesten elkezdődött nagy kitelepítési hullám során – mint a Horthy-rendszer politikusát – kitelepítették az Alföldre, amelynek híre szintén nagy sajtónyilvánosságot kapott: „A belügyminisztérium a mai napon nyilvánosságra hozta, hogy az elmúlt hetekben hány arisztokratát, tőkést, volt horthysta tábornokot és politikust távolítottak el Budapestről. A nemkívánatos elemek között, akik eddig előkelő villáikban és luxuslakásaikban nyugodtan ültek és áskálódtak a népi demokrácia ellen, ott vannak a böllérbicska lovagjai: a fehérterror hírhedt belügyminisztere, Rakovszky Iván, Gömbös kebelbarátja, Lázár Andor volt igazságügy-miniszter, Horthy hóhérainak, vészbíráinak, és véreskezű ügyészeinek főnöke. Ott vannak Horthy véreskezű tábornokai, csendőr- és rendőrtisztjei, hercegek, grófok, bárók, gyárosok, bankigazgatók.”²¹⁴ Kitelepítése során elvesztette szeme világát, a Nagy Imre 1953-as kormányalakítását követő amnesztiarendelet nyomán szabadult. Végül Leányfalun telepedett le, ahol visszavonulva élt 1971-ben bekövetkezett haláláig.

5.2. MIKECZ ÖDÖN

Ami Lázár Andornak a bukását okozta, az Mikecz Ödönnek az igazságügyminiszteri bársonyszéket jelentette. Ő ugyanis elődjétől eltérően Darányi Kálmán miniszterelnökkel közösen minden fenntartás nélkül benyújtotta a képviselőháznak 1938. április 8-án „A társadalmi és a gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról” című, utóbb az 1938. évi XV. számot

208 1947-91. sz. Törvényjavaslat az ítélőbírák áthelyezésének, úgyszintén az ítélőbírák és az államügyészségi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról. Országgyűlési irományok, 1947. I. kötet 1–94., I. sz.

209 BALOGH, 441. old.

210 1948. évi XXII. törvény az ítélőbírák áthelyezésének, úgyszintén az ítélőbírák és az államügyészségi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról

211 A per idején a Kommunista Internacionálén keresztül a Szovjetunió Kommunista Pártja nemzetközi kampányt szervezett Rákosi Mátyás mellett. A neves francia író, Romain Rolland is levelet intézett a Lázár Andor, magyar igazságügyminiszterhez, amelyben Rákosi szabadon bocsátását követelte. Romain Rolland a magyar igazságügy-miniszterhez. Párizs, 1935. január 2. Pravda, Moszkva, 1935. január 7., Rundschau, Bazel, 1935. január 10. In: GYÖRFFY, 124. old.

212 Lázár Andornak kizárólagosan jogértelmezésre szorított szerepe kiderül egy, 1935-ben Kánya Kálmán külügyminiszternek küldött iratából. Ebben azzal érvelt, hogy Rákosit nem érte joghátrány abból fakadóan, hogy a proletárdiktatúra alatt és az „alkotmányos rend helyreállítása után” elkövetett bűntettei miatt egy második perben külön vonták felelősségre, hiszen „feltételes szabadlábra bocsátásának lehetősége a releváns jogi passzusban foglalt feltételek teljesülése esetén ugyanabban az időpontban nyílik meg, mintha összes bűncselekményét már eredetileg egy ítélettel bírálták volna el”. Lázár Andornak egyéb szerepe a Rákosi-perben nem volt. Lásd: SERES, 173. old.

213 PAP, 59. old.

214 Horthy miniszterei és nyugati barátai. Szabad Nép, 1951. június 17.

kapott törvénytervezetét. A Darányi-kormánynak 1938. március 9-étől lett a tagja, majd május 14-étől az Imrédy-kormánynak, de még kinevezése évében, november 15-én lemondott, hetvenegy konzervatív politikussal együtt kilépett a Nemzeti Egység Pártjából és ellenzékbe vonult. Visszatért ügyvédi hivatásához, de 1942-ben Szabolcs vármegye közgyűlése felsőházi taggá választotta. A zsidótörvény elfogadásában játszott szerepe miatt tartóztatta le és szállította a Markó utcai fogházba a rendőrség politikai osztálya 1945. július végén.²¹⁵ A budapesti népügyészség 1945. október 5-ei keltezésű vádiratában népellenes bűncselekmények elkövetésével vádolta meg. A Népbíráóságokról szóló rendelet 15. § 1. pontja szerint ugyanis népellenes bűnös volt a „minisztériumnak, az országgyűlésnek az a tagja”, illetve az a „vezető állást betöltő közalkalmazott, ki a nép érdekeit súlyosan sértő jogszabály kezdeményezője volt, vagy annak meghozatalában tudatosan részt vett”. Mivel a vádat a népügyészség 1947. április 12-én elejtette, így a budapesti népbíráóság egy héttel később hozott végzésével a büntetőeljárást megszüntette.²¹⁶ „Mikecz Ödön volt igazságügy-minisztert épp a napokban bocsátották a kisnyilas rendelet²¹⁷ alapján a Markó uccából.” – kommentálta a sajtó²¹⁸. A rövid ideig tartó vizsgálati fogság után azonban ügyvédi gyakorlatát 1950-ig folytatta.²¹⁹

Mikecz Ödönt, mint volt horthysta igazságügy-minisztert „demokráciaellenes agitáció” miatt figyelték meg, 1950. május 31-én nyitott rá személyi dossziét az Államvédelmi Hatóság belső reakció elhárítási osztálya²²⁰. Az indokolás szerint, mint volt igazságügyminiszter „szoros kapcsolatban állt a volt Horthysta kormány és más magas rangú vezető személyekkel” (sic!). 1951 májusában az ekkor 57 éves Mikecz Ödönt feleségével és 20 éves lányukkal együtt Jászboldogházára, a Tápió dűlő 96. szám alá telepítették ki. Fia és másik lánya 1945-ben,

Mikecz Ödön (HUNGART © 2018)

215 Letartóztatták Mikecz Ödön volt igazságügy minisztert. Népszava, 1945. augusztus 1.

216 Mikecz Ödön volt igazságügy-miniszter népbíráósági anyaga. ÁBTL 3.1.9.V-91325. 27–58. old.

217 A „Kisnyilasok” kedvezményeiről rendelet nem született. A gyakorlatban azonban – „kisnyilas nem nyilas” – a nyilaspárt „megtévedt” tagjait, pártszolgálatosokat, akiket egyébként bűncselekmények elkövetésével nem vádolhattak, az internálótáborokból rendőri felügyelet melletti szabadlábra helyezték. Előfordult, hogy tiszta lapot kaptak, ha beléptek a kommunista pártba.

218 Villámszemle a felmentett és szabadlábra helyezett fasiszták frontján. Világosság, 1945. október–december.

219 A Budapesti Ügyvédi Kamara 1950. január 25-én törölte a névjegyzékéből. Magyar Közlöny – Hivatalos lap, 1950. 16. sz.

220 ÁBTL 3.1.5. O-10034.

illetve 1947-ben Németországba távoztak. Mikecz Teodóra a kitelepítésre visszaemlékezve egy interjúban elmondta: „A kitelepítést nem éltük meg csapásként. A szüleim bohém emberek voltak, aznap, amikor közölték velünk, hogy huszonnégy óránk van arra, hogy a fejenként ötvenkilós csomagokat összerakjuk, anyám elment nyári ruhát venni nekünk, apám pedig nézte, ahogy pakolunk, közben feketekávét ivott és anekdotázott. Igaz, hogy voltak nehézségek, de a nyomorúságban még mindig ez volt a legjobb hely számunkra, itt mindenki segítette a másikat. Szüleimtől soha egyetlen zokszót nem hallottam. A neheze paradox módon akkor jött, amikor felszabadítottak minket a kitelepítés alól. Tahiba kerültünk, egy szörnyű hentesüzletbe. Anyám rögtön tüdőgyulladást kapott, apám pedig Vecsésen lett forgalomszámláló. Halála előtt, bár megbízhatatlan egyénnek számított, a kommunisták rábízta az állami vagyont: a franciaországi éttermeknek szánt békákat őrizhette éjjelente.”²²¹ Az említett „forgalomszámlálás” apropóján is megtalálta a pártpropaganda: „Mivel ezen bonyolultnak egyáltalán nem mondható műveletek elvégzése két percet vesz igénybe, az adatfelvétel – a többi között Mikecz Ödön horthysta igazságügy-miniszter, Szodorai Frigyes horthysta ezredes, Halasy Rectoris Tibor volt főszolgabíró tevékenysége – mennyiért? – jórészt a természet szépségeinek csodálatában merült ki.”²²²

Kitelepítésük 1953 júniusában már véget ért, amikorra elkészült az a környezettanulmány, amelynek összeállítására még 1952 januárjában adott parancsot egy operatív terv.²²³ A zsidótörvény javaslatának kidolgozásán és benyújtásán túl azt is dokumentálta a jelentés, hogy „annak elfogadása és a benyújtott enyhítő módosítás elutasítása érdekében több ízben felszólalt és a javaslat végleges szövegezésének kidolgozását is irányította”. Ráadásul a törvény végrehajtása is az ő minisztersége alatt kezdődött meg. A korabeli sajtó nyomán hivatkozott a jelentés arra a berlini felszólalására is, amelyet a Német Jogászakadémia 1938. június 18-ai ülésén mondott el. Eszerint „A német birodalom állami és társadalmi életének minden vonalán nagyarányú, erős ütemű és megalapozott építőmunka folyik s ebből a munkából jelentős részt vesznek ki a birodalom jogászszervezetei. A jogász szervezetekben alaposan és mélyrehatóan vizsgálják meg azokat a kérdéseket, amelyeket a harmadik birodalom jogalkotásának megoldania kell. A szakszerűségnek a szerepe a legkevésbé sem homályosodott el, természetes azonban, hogy a harmadik birodalom eszmei célkitűzései irányában kell a jogi munkának is a maga organizáló szerepét betölteni.”²²⁴

A „környezetelés” kiterjedt lakásviszonyainak felmérésére is. „A felszabadulás előtt öt szoba, konyha, és két irodahelyiségből álló lakása volt. A felszabadulás után több szobát leválasztottak a lakásból. Kitelepítés előtt egy szoba, összkomfortos lakásban lakott. A felszabadulás előtt feltűnően jó anyagi körülmények között élt. Utána anyagi helyzete leromlott, mivel ügyvédi munkáját nem folytathatta. Anyagi támogatást Németországban élő testvérétől kapott.” Külföldi rokonaival, testvérével, gyerekeivel folytatott levelezésére operatív ellenőrzést rendeltek el, lakóhelyének környezetéből egy alkalmas személyt választottak ki „ráépülésre” és egy ügynököt is beszerveztek mellé.

Ez utóbbi „Szatmári” fedőnéven nagy valószínűséggel dr. B. Géza, mérnök lehetett, aki 1935 és 1944 között a legkülönbözőbb kormányokban vett részt, mint kereskedelemügyi, iparügyi,

221 SASHEGYI, 4. old.

222 Honnan, hová – mennyiért? Szabad Nép, 1955. december 28.

223 ÁBTL 3.1.5. O-10034/1

224 Pesti Hírlap, 1938. július 19.

vagy kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter. Az államvédelemnek azért került a látókörébe, mivel önéletrajzában jó ismerőseként említette Mikecz Ödönt, akivel 1920 elején az egyetemi mozgalomban ismerkedett meg. Elmondta azt is, hogy 1947-ben történt találkozásuk során Mikecz arra panaszkodott, hogy „holmijai eladásaiból tengeti az életét”. Mivel „Szatmári” már évek óta nem találkozott a Tahitótfaluban élő Mikecz Ödönnel, tartótisztje elfogadta azt az érvelését, hogy hirtelen felbukkanása mindenképpen dekonspirációhoz vezethet. Ezért új ügynök beszervezését tervezték, amely sikeres is lehetett, legalábbis egy 1957-es jelentés szerint. Ebből kiderült, hogy bár az ügynök „kihozta belőle”, hogy Mikecz nem híve a rendszernek, az „ellenforradalmi eseményekben azonban nem vett részt”. Kiterjedt külföldi és belföldi levelezésének ellenőrzéséből is csak az derült ki, hogy ezekben szinte kizárólag a mindennapi dolgok foglalkoztatják.

Nem eredményezett operatív értékű információt az a forradalom alatti hír sem, amely szerint Győr-Sopron megyében újjáalakították a Nyilaskeresztes Pártot.²²⁵ Az eseményre megnyitott dosszié az ország területén élő volt nyilasoknak a forradalomban betöltött szerepét vizsgálta. A dossziében a nyilas mozgalom történetét, aktivistáinak és ismertebb személyiségeinek 1945 előtti, illetve 1956-os és 1956 utáni, itthoni és emigrációs tevékenységét ismertető, valamint az ellenük történő fellépés helyzetét elemző összefoglalók kerültek elhelyezésre. Ebben bukkant fel ismét Mikecz Ödön neve is, amint az ellenőrzés során kiderül, alaptalanul. 1956. december 3-án a családnak sikerült Tahiból visszaköltözni Budapestre. Idős korára, visszavonult életére tekintettel, 1957. november 18-án a Politikai Nyomozó Főosztály javasolta személyi dossziéjának lezárását. Mikecz Ödön Budapesten hunyt el, 1965. január 21-én.

5.3. VLADÁR GÁBOR

A Horthy-korszak utolsó, Lakatos Géza vezette kormánya másfél hónapig tudta feladatát ellátni, így igazságügy-miniszterének, Vladár Gábornak is csak az 1944. augusztus 29-e és október 16-a közötti néhány hét jutott. Teljes igazságügy-miniszterségi tevékenysége viszont e negyvenkilenc napos miniszterségénél lényegesen többet nyom a latba. Szinte egész közhivatali pályafutása az Igazságügyminisztériumhoz kötődött. 1922-től miniszteri tanácsosi címmel a magánjogi ügyosztályon dolgozott. 1929-ben – tizenöt évre – vezetője lett a törvény-előkészítéssel foglalkozó I. ügyosztálynak. 1932-ben kúriai tanácselnökké nevezték ki. Elnöke volt az Országos Bírói és Ügyészi Egyesületnek, tagja több jogi szaktestületnek. Jogtudósként számos fontos szakmunka fűződik a nevéhez. Ennek alapján lett 1937-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja (székfoglaló előadásának címe: „Tudományos munka-e a jogszabály-előkészítés?”), 1941-ben megkapta a Corvin-koszorút. 1943–44-ben jelentette meg három kötetben Magyarország hatályos törvényeinek gyűjteményét, 1944-ben pedig a jogszabály-előkészítésről szóló könyvét.²²⁶

Borbándi Gyula szerint Vladár Gábor politikailag a Bethlen István nevével jelzett irányzathoz tartozott, és Horthy Miklós kormányzó hívének számított. Náciellenes beállítottsága alapján került az igazságügyi törvény-előkészítő osztály éléről 1944. augusztus 29-én az igazságügy-miniszteri székbe. A Lakatos-kormány tagjaként október 14-én, a déli minisztertanács ülés után a baloldali sajtó engedélyezésére, a szélsőjobboldali lapok betiltására és a politikai foglyok

225 ÁBTL 3.1.5. O-14937/1

226 Lásd: RÉVÉSZ, 2015

szabadon bocsátására vonatkozó rendeleteket adott ki. Miniszteri tiszte október 16-án a nyilas hatalomátvétellel szűnt meg.²²⁷

1945 nemcsak jogász pályafutásának végét jelentette, de személyes sorsában is – a többi volt minisztertársához hasonlóan – törést hozott. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság megítélése szerint a Kállay- és a Lakatos-kormány tagjai németellenes és a szövetségesekkel megoldást kereső politikájuk folytán nem vonhatók felelősségre háborús bűncselekményekért. Ennek ellenére több, háborús bűncselekmények miatt folyó perben sor került tanúkenti meghallgatására. Így például a Bárdossy-per során 1945. október 12-én „Major Ákos elnök azt a kérdést intézte Vladár Gábor korábbi igazságügy-miniszterhez, » hogy ha igaz az a hír, hogy Faragho csendőrfelügyelő Moszkvában tárgyal, hajlandó-e hazaárulási pert indítani ellene, illetve megindítja-e a hazaárulási pert akkor is, ha a kormányzó utasítására tárgyal Moszkvában«, a bíróság a vádlott terhére ítéletileg megállapított tényállás leírásából kihagyta, mert ebben az ügyben dr. Vladár Gábor negatív vallomást tett.”²²⁸

A Sztójay-perben mondtak pedig rávilágítottak a Lakatos-kormány megalakulásának körülményeire is: „Mikor szóba került először ennek a kormánynak a megalakítása, és a kormányzó úr engem igyekezett rábírní arra, hogy vegyek részt a kormányban, mint igazságügy-miniszter, mert én vonakodtam, hiszen én a politikai életben sohasem szerepeltem, és kértem a kormányzó urat, hogy álljon el ettől a szándékától, a kormányzó úr azonban ragaszkodott hozzá, végre is nem tudtam megtagadni kívánságának a teljesítését, de megkértem, hogy két feltételt szabhassak. Az egyik az, hogy tisztázza a helyzetet a németek irányában, mert ha a németek irányában nem tisztázza a helyzetet, akkor megint elő fog állni az, ami a tavasszal előállott, hogy a németek az ő személyét és az ő személyének a szabadságát fogják fenyegetni, és az egész kormányt le fogják tartóztatni, úgyhogy az egész kísérlet dugába fog dőlni. A másik pedig az, hogy milyen a viszony a katonaság, a honvédség irányában, kézből tartja-e a kormányzó úr a honvédséget. Ami az első feltételt illeti, a kormányzó úr kijelentette, hogy ő tárgyalni fog Hitlerékkal a tekintetben, hogy ne gördítsenek akadályokat egy új kormánynak a megalakítása elé. A kormányzó úr azt is kijelentette, hogy ebből a szempontból ő bizonyos kompromisszumokra is hajlandó. A németek egyes kívánságait, amennyire lehet, teljesíteni fogja, csak hogy egy olyan kormány alakulhasson, amely biztosítsa itt az országban a rend helyreállítását. Ő meg fogja értetni a németekkel, Hitlerrel magával is, hogy a hadműveletek szempontjából is sokkal előnyösebb az, ha az országban rend van. Márpedig az akkori kormány idejében ezt a rendet a teljes felborulás veszélye fenyegette.”²²⁹

Ries István igazságügy-miniszter 1945 augusztusában az igazoló eljárások során nyugdíjra jogosultságának megállapításakor a következő jelentést állította össze Vladár Gáborról:

„Dr. Vladár Gábor hivatali jogelődömet magyar igazságügy-miniszterre az 1944. évi augusztus hó 29. napján nevezték ki. Ugyanaznap esküt tett és állását elfoglalta. Kinevezése tehát belesik a felülvizsgálatra kijelölt időszakba²³⁰. Ezzel kapcsolatban megjegyzem, hogy a vezetésem

227 BORBÁNDI, 500. old.

228 ÁBRAHÁM–KUSSINSZKY, 62. old.

229 ÁBTL 3.1.9. V-128424/a. 278. old. A dosszié a Budapesti Népbíróság és a Népbíróságok Országos Tanácsa Bárdossy László volt külügyminiszter és miniszterelnök ügyében hozott ítéleteit tartalmazza; lásd még: KARSAI–MOLNÁR, 520–521. old.

230 A közalkalmazás körében történt egyes kinevezések, előléptetések és áthelyezések hatálytalanításáról szóló 1.160/1945. M.E. sz. rendelet 1. §-ának (2) bekezdése értelmében a közszolgálat körében az 1944. évi március 18. napja és az 1944. október hó 15. napja között történt kinevezéseket, előléptetéseket és áthelyezéseket hivatalból felül kellett vizsgálni.

alatt álló Igazságügyminisztériumban szerzett hivatalos tudomásom szerint, dr. Vladár Gábor, akit az 1910. évi december 31. napján rendelték be az Igazságügyminisztériumba törvényszéki jegyzői minőségben, és aki ott megszakítás nélkül, igazságügy-miniszterré történt kinevezése előtt kúriai tanácselnöki minőségben. Tehát harmincnégy éven keresztül szolgált és tizennégy éven keresztül az Igazságügyminisztérium egyik legfontosabb ügyosztályának – a Törvényelőkészítő Ügyosztálynak – volt kiváló vezetője, hosszú közhivatali szolgálata idején mindenkor a legnagyobb szaktudásról, fáradhatatlan munkásságról és ernyedhetetlen szorgalomról tett tanúságot. Igazságügy-miniszterré történt kinevezése nem politikai érdek jutalmazásaképpen, hanem hosszú és kimagasló közzolgálati múltja betetőzésekképpen, megérdemelten történt.”²³¹

1950-ben nyugdíjától megfosztották, fizikai munka vállalására kényszerült, majd 1951 nyarán a Miskolc-környéki Tomorra telepítik ki családjával együtt, ahol két és fél évet töltöttek embertelen körülmények között. Ezután szülőhelyére, Biára, a „Kutyahegyen” lévő préházba kerülhetett a család, ahol tíz évet töltöttek igen szerény körülmények között. Csak 1963-ban sikerül visszaköltözniük Budapestre. Ekkoriban ismét felbukkan a neve egy orvosismerőse, dr. Tompa Kálmán ellenőrzése kapcsán. Az orvosi rendelőben, ahol Vladár Gábor is megfordult objektumlehallgatást vezetett be a belső elhárítás, észlelve, hogy itt gyakran szóba kerül többek között a kül- és belpolitikai helyzet, az irodalmi élet, továbbá pletykák, családi és útlevelügyek, műgyűjtés, képkereskedelem, 1956 utáni kivégzések, tsz-szervezés, mindenféle. Az ekkor már 80. éve felé közeledő Vladárral kapcsolatban azonban már nem történt semmiféle intézkedés.²³² Szeme világát elveszítve vakon rózta papírra életének történetét, amelynek megjelenését már nem élhette meg²³³, 1973-ban hunyt el.

5.4. VALENTINY ÁGOSTON²³⁴

Az MSZDP pártvezetősége 1945. július 5-ei ülésén foglalkozott az Ideiglenes Nemzeti Kormány első igazságügy-minisztère, Valentiny Ágoston lemondásának ügyével.²³⁵ Valentiny már hosszabb ideje kifogásolta a kezdettől fogva kommunista vezetésű Belügyminisztérium irányítása alatt álló rendőrség, főként a politikai rendőrség túlkapásait, törvénysértő intézkedéseit²³⁶. A vita megoldására a kormány megbízta az igazságügyi minisztert, hogy készítse el a június 8-i kormányülésre azt a rendelettervezetet, amely meghatározná a rendőrségi tevékenységet vizsgáló bizottság tevékenységét. A rendelettervezet elkészült. Eszerint háromtagú „repülőbizottságok” jöttek volna létre, amelyek bejelentés nélkül kiszállhattak volna egy-egy rendőrhatalóság székhelyére. A bizottság tagjai a Belügy és az Igazságügyminisztérium delegáltjai, valamint egy vizsgálóbíró lettek volna. A bizottság hatásköre kiterjedt volna mind a büntető-, mind a népbírói ügyekre. Vizsgálta volna a rendőri szervek illetékességét és a terhelt ellen folytatott eljárás szabályszerűségét. A tervezet arra az esetre is tartalmazott intézkedést, ha az ellenőrzött rendőri szervnél bűncselekmény elkövetelésére derül fény.²³⁷ A kommunista miniszterek ellenállása következtében az először elfogadott rendelettervezetet visszavonták,

231 MNL OL XIX-E-1-b. 1945. 1. d. 7358/1945.

232 ÁBTL 3.1.5. O-11803/15

233 VLADÁR GÁBOR: Visszaemlékezéseim. Budapest, Püski, 1997.

234 Lásd 34. sz. jegyzet.

235 Valentiny Ágoston elvtárs lemond az igazságügyi tárcáról. Népszava (ekkor még az MSZDP napilapja), 1945. július 8. 3. old.

236 A legnagyobb botrányt a gyömrői gyilkosságok váltották ki. PALASIK, 2010.

237 PALASIK, 2000. 65. old.

amely döntésben közrejátszott ebben, hogy a szovjet vezetésű Szövetséges Ellenőrző Bizottság is kifogásolta, hogy az igazságügy-miniszter „nehezíteni kívánja a háborús bűnösök felkutatását és azok elítélését”.²³⁸ Ennek következménye lett MSZDP pártvezetősége említett ülésén megfogalmazott súlyos bírálata. Eszerint „a pártvezetőség felfogása és Valentiny elvtárs jogi felfogása között, valamint az adott helyzet megítélése tekintetében olyan alapvető különbségek mutatkoznak, hogy Valentiny Ágoston elvtárs számára elkerülhetlenné vált a konzekvenciák levonása. A pártvezetőség mély sajnálattal állapította ezt meg, mert egyébként Valentiny elvtársat hűséges pártembernek, derék és feddhetetlen szociáldemokratának tartja.”²³⁹ Valentiny fokozatosan szembefordult a Szociáldemokrata Párt vezetését egyre jobban kisajátító, Szakasits Árpád-féle baloldali vezetéssel és közeledett az 1947-es emigrációjáig idehaza politizált, jobboldali szociáldemokrata Peyer Károlyhoz.

A fentiek már kellő ürüggyel szolgáltak az Államvédelmi Hatóság számára, hogy az 1950. június 14-én bekövetkezett letartóztatásakor háborús bűncselekmények, a demokratikus államrend és a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésének, valamint hűtlenség büntettének gyanújára alapozva megindítsák koncepciós eljárásukat. Perének anyagát főként az elsőrendű vádlott, Kálmán József dossziéjából ismerhetjük meg²⁴⁰, bár fontos információkat tartalmaznak, a szinte minden perbefogott szociáldemokrata politikus „gyűjtőeljárására” szolgáló Szakasits-dossziék is.²⁴¹ Az Elnöki Tanács 1955. november 23-ai kegyelmi döntése folytán szabadon bocsátott, majd három évvel később, 1958. augusztus 21-én meghalt Valentiny Ágostont a Legfelsőbb Bíróság 1962. augusztus 6-án minden vád alól „bizonyítékok hiányában” felmentette, majd az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség III. 2-es, operatív nyilvántartó osztálya 1964. november 3-án elrendelte iratainak megsemmisítését.²⁴²

Fennmaradt viszont lányának, 1954 végén Molnár Erikhez, az akkori igazságügy-miniszterhez írt, édesapja számára kegyelmet kérő, megrendítő levele²⁴³:

„Igazságügyminiszter Úr!

Alulírott Valentiny Ágnes azzal a kérelemmel fordulok önhöz, hogy édesapám, dr. Valentiny Ágoston hátralévő szabadságvesztésének elengedésére egyéni kegyelmet adni szíveskedjek.

Édesapám a Szociáldemokrata Párt tagjaként a felszabadulás után Szeged város polgármestere, majd a debreceni Ideiglenes Kormány igazságügy-minisztere lett. Lemondása után folytatta ügyvédi gyakorlatát. 1950. június 14-én az Államvédelmi Hatóság lakásán letartóztatásba helyezte. 1953 decemberéig – amikor is első lapját írta a Gyűjtőfogházból – semmi hírt nem hallottunk róla. 1954 augusztusában engedélyeztek először beszélőt, melynek folyamán megtudtam, hogy még 1950 őszén életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték, az ítélet indoklásáról azonban nincs tudomásunk. A beszélgetés alkalmával elmondta, hogy letartóztatása óta állandóan betegeskedik, legnagyobbbrészt kórházi kezelés alatt állt, dolgozni egyáltalán nem tud. Magas, időnként 300-as vérnyomással küszködik, ami köztudomásúlag azt jelenti, hogy bármely

238 VIDA, 1996, 389–190. old.

239 Népszava i. m.

240 Kálmán József és társai. ÁBTL 2.1. – III/8 (V-143390)

241 Szakasits Árpád és társai, SZDP ügyben elítélt személyekről összefoglaló jelentések ÁBTL 2.1. – III/1-d (V-143387/4)

242 Javaslat az Sz-354 és az Sz-1270 számú, dr. Valentini (sic!) Ágoston névre nyitott személyi dossziék megsemmisítésére. ÁBTL 2.1. IX/42/33.

243 PIL 686. f. 194. ö. e. I. kötet 180. old.

pillanatban meghalhat. A magas vérnyomás következtében szívpanaszai állandósultak, legyen-gült és a hidegebb idők beálltával ismétlődő, általános ideggyulladás lép fel.

Most 66 éves, idős, testileg, lelkileg megtört ember.

Én 1950. óta dolgozom, fiatalkorommal felelősségteljes beosztásban, a Csepeli Építési, majd jelenleg a Bányászati Magasépítő Vállalatnál, és gondoskodom súlyos beteg anyám s a magam megélhetéséről. Nem ismerem, és nem lehetek illetékes elbírálni azokat a szempontokat, melyek édesapám letartóztatását szükségessé tették. Mint gyermeke azonban, kötelességemnek és legőszintébb vágyamnak tartom, hogy idős és súlyos beteg apámnak, élete még hátralévő éveire otthont nyújthassak és semmit sem tudok róla feltételezni, ami életfogytiglan tartó börtönben tartását indokolhatná.

Ezután kérem Igazságügyminiszter Urat, hogy édesapám ügyét megvizsgálni és részére az egyéni kegyelmet megadni szíveskedjék.

Budapest, 1954. december 6.”

Molnár Erik igazságügyminiszter válasza nem ismert, de az Elnöki Tanács majd csak egy év múlva döntött miniszterelődjének szabadon bocsátásáról – a többi, elítélt szociáldemokrata vezetővel egy időben.

A korábban már említett Szálasi-féle törvényhozás, a „Törvényhozók Nemzeti Szövetsége” 1945. január 2-ai, soproni ülésén Rajniss Ferenc vallás- és közoktatásügyi miniszter visszatért a debreceni „ellenkormány” kérdésére. „Nem fordult még elő a magyar történelemben – mondta –, ahhoz hasonló, amit Faragó (sic!) Gábor csinált. Szovjet Oroszországról rengeteg szennyet, piszkot rakott rá a szovjetre²⁴⁴, most pedig beállt hozzájuk miniszternek. (...) Egyet azonban biztosan tudok. Amikor meg fog érkezni Rákosi Mátyás, ezek az urak lógni fognak.”²⁴⁵

Sok mindenben tévedtek Szálasiék, de utóbbi mondatával Rajniss vátesznek bizonyult. Az 1944. december 22. és 1945. július 21-e között az Ideiglenes Nemzeti Kormányban közellátásügyi miniszterként részt vett Faragho Gábor vezérőrnagyot lemondását követően kitelepítették Kecskemét környéki tanyájára, amelyet 1953-ban bekövetkezett haláláig nem is hagyott el. Valentiny Ágostonnak, az Ideiglenes Nemzeti Kormány igazságügy-miniszterének a sorsát is ismerjük. Még kegyetlenebb megpróbáltatások vártak azonban a Valentinyt az igazságügy-miniszteri székben felváltó Ries Istvánra.

5.5. RIES ISTVÁN

Ries István²⁴⁶ (1945. július 21. – 1950. július 17.) Valentiny Ágostonhoz hasonlóan szintén a szociáldemokrata párt jelöltjeként foglalhatta el az igazságügyminiszteri széket. Tárcája programjának kidolgozásánál, amelyet 1945. november végén maga fogalmazott meg, abból indult ki, hogy Magyarországon „egy feudális elemektől teljesen átszőtt jogrendszer és a negyedszázados reakció által átítatott igazságügyi szervezetet örököltünk” és ezt nem lehet egyik napról a másikra lebontani. Annál kevésbé, mert nem forradalom söpörte el a régi állami és társadalmi

244 Faragho Gábor Szovjet Oroszország (Bp., Stádium, 1942.) című könyvéről van szó, amely az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. sz. rendelete nyomán összeállított, megsemmisítendő kiadványok közé is felkerült: Fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek I. sz. jegyzéke. 13. old.

245 Törvényhozók Nemzeti Szövetsége, 159–160. old.

246 Lásd: 13. sz. jegyzet

rendet, hanem a Vörös Hadsereg. Másfelől a hazai és a nemzetközi feltételek lehetővé teszik azt, hogy az átalakulás fokozatosan és békés úton menjen végbe. Ezért az „Igazságügyminisztérium munkájának fő tárgya a magyar jogrendszer demokratikus átalakítása”. Ennek érdekében a Belügyminisztériummal együtt munkába kívánta venni az államforma kérdésének és az ezzel összefüggő alkotmányjogi kérdéseknek a rendezését, továbbá az új választójogi törvény megalkotását; „a családi és öröklési jogból a feudális rendszer maradványainak eltávolítását; a polgári törvénykönyv ama részeinek, amelyeknek befogadására a jogi élet már megérett, tehát elsősorban a kötelmi jognak – megfelelő átdolgozás után való – életbe léptetését; a munkajog kiépítését és rendszerbe foglalását; a szövetkezeti és részvényjog reformját; a földreformmal kapcsolatos kérdések rendezését; a büntetőjog terén a személyiségi jog hatályosabb védelme biztosítását, a demokratikus rendszer védelméről szóló törvény megalkotását; a sajtóeljárás, valamint a sajtó-helyreigazítási jog reformját és a sajtószabadság intézményes biztosítását”. A minisztérium dolgozik „a bírói szervezet demokratikus kiépítésén; a polgári és bünvádi eljárási jog terén a múltban készült számos novelláris jogszabály revízióján, egységes szervezetbe foglalásán, mindkét eljárás gyorsításán és egyszerűsítésén, valamint a laikusok számára érthetőbbé tételén, természetesen az igazságszolgáltatás jóságának és alaposságának sérelme nélkül”.²⁴⁷

Ries öt évvel később bekövetkezett politikai bukásán túl személyes tragédiája, hogy kezdetől fogva tagja volt annak a szűkebb csoportnak, amely az MKP vezetőivel esetenként összejött, s különösen nagyobb politikai akciók előtt eszmei, politikai vitában egyeztetette az álláspontokat, a követendő vonalat és taktikát. A bizalmas összejöveteleken és az összekötő-bizottsági üléseken közösen kidolgozott politikai akciókat, lépéseket saját pártja vezetőségi ülésein következetesen támogatta.²⁴⁸ A két munkáspárt összeolvadását is szorgalmazta, de már az 1948-as fűziót megelőző közéleti szereplései, cikkei is kommunista orientációját jelezték. Az 1948 őszen, Hévízen megtartott, a felszabadulás utáni első jogász vándorgyűlésen ő tartotta a főreferátumot; létrehozták az új jogászszövetséget, amelynek első elnöke lett. Az MDP 1948 decemberében indított előadás-sorozatának keretében 1949 januárjában „Amerika igazi arca” címmel tartott előadást a párt Politikai Akadémiáján.²⁴⁹ 1949 decemberében Sztálin 70. születésnapján a Magyar Jogász Szövetség ünnepi ülésén Ries értékelte szerepét a szovjet és a magyar nép életében. Laudációja bármely kommunista vezetőtől is elhangozhatott volna: „Száz és százmillió ember szíve dobban össze abban a kívánságban, hogy még hosszú évekig vezesse Sztálin elvtárs az emberiséget, segítse az elnyomott népeket a felszabadulás útján, mutassa nekik a szocializmus felé vezető utat, támogassa őket a szabadságért folytatott harcaikban.”²⁵⁰ Ries István nevéhez fűződött számos, az átmenetet előkészítő törvény, rendelet megalkotása, közöttük az 1949-es alkotmány elkészítése is: „A nagy Szovjetunió alkotmánya az első, amelyik világosan kifejezésre juttatja a szocialista állam alapjait, s dolgozó lakosságának a jogait és kötelességeit. Mi szocialista államot akarunk építeni s ezért nyíltan valljuk, hogy alkotmányunknál példaként lebegett előttünk nagy felszabadítónk, a Szovjetunió sztálini alkotmánya. A Szovjetunió építette fel a világ első szocialista államát, s ezzel minden felszabadult népnek, amely szocializmust épít, irányt adott és megmutatta az utat. Ezt az utat követjük mi is, a Magyar Dolgozók Pártja és annak vezére, Rákosi Mátyás irányításával és vezetésével.”²⁵¹ A Jogtudományi Közlöny 1950. július 20-án

247 MNL OL XIX-E-1-b. 1M. Eln. 2340/19–45.

248 STRASSENREITER, 159–160. old.

249 Előadása meg is jelent az MDP Politikai Akadémiája propaganda kiadványsorozatában (Szikra, 1949).

250 RIES, 1950. 1. old.

251 RIES, 1949. 327. old.

megjelent számának fedőlapjáról azonban már hiányzott a neve. Az év végén kiadott név szerinti tartalomjegyzékből pedig törölték nevét cikkei elől.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára több mint háromszáz olyan dossziét tart számon, amelyeknek szereplői közvetlenül a szociáldemokrata párthoz való kapcsolatuk miatt kerültek az ötvenes évek elején az Államvédelmi Hatóság célkeresztjébe. Csak 1952-ben hetvenöt „volt jobboldali szociáldemokratát” tartóztattak le. Az ellenük felhozott vádpontok szerint, a népi demokratikus államrend megdöntésére szervezkedtek, röpcédulák és rémhírek terjesztésével igyekeztek a termelésben zavart kelteni és/vagy a külföldre szökött szociáldemokrata vezetőknek politikai és gazdasági adatokat szolgáltatottak ki. Közülük öt személyt életfogytig tartó, 31 személyt 6–9 évig tartó, és 19 személyt 5 éven aluli börtönbüntetésre ítélték. Az ügyek 1955-ös felülvizsgálata során a Belügyminisztérium Vizsgálati Osztálya 47, munkás- és szegényparaszt-származású elítéltet javasolt egyéni kegyelemre.²⁵²

Az ekkoriban elindult felülvizsgálati eljárások sorába tartozott az a revízió is, amely azokat a körülményeket igyekezett felderíteni, amelyek az ötödik éve az Igazságügyminisztérium vezetését ellátó Ries István 1950. június 7-én történt letartóztatásához, majd a három hónappal később bekövetkezett halálához vezettek. A vád kémkedés, hivatali hatalommal való visszaélés, és korrupció gyanúja volt. Kapcsolatot tartott imperialista államok budapesti (angol, francia, amerikai) diplomataival. A jegyzőkönyvek szerint Ries elismerte ugyan, hogy több ellenséges személy esetében a büntetőeljárás megszüntetésére adott utasítást, de tagadta, hogy a háború előtt rendőrbesúgó volt. Ezekre a vádpontokra nézve, a szintén az ÁVH fogságában lévő Szakasits Árpád és Kéthly Anna tanúvallomásait is felhasználták. Ráadásul a szovjet tanácsadóként a kormány közelében tevékenykedő Sz. Ny. Kartasov alezredes is állást foglalt a Ries-ügyben, Magyarországon szerzett tapasztalatairól 1950. február 10-én részletes jelentést küldött a szovjet elhárításnak. Szerinte Ries arra törekszik, hogy szembeállítsa a szakszervezeteket a párttal. Másrészt azzal vádolta, hogy „az SZK(b)P iránt ellenséges beállítottságú, angol orientációjú ember”, és felrótta neki, hogy az igazságügyi, bírósági és ügyészségi szervek – amelyek Riesnek vannak alárendelve – tele vannak ellenséges elemekkel.²⁵³

Ries István ügyében a vizsgálatot Péter Gábor közvetlen irányítása alatt, Bauer Miklós őrnagy végezte, aki kihallgatása során törvénytelen eszközöket alkalmazott vele szemben. A Legfőbb Ügyészség különleges ügyek osztályának 1955. február 4-ei felülvizsgálati jelentése szerint, a 65 éves Riest „többször megverték, kihallgatás közben leköpték. Nyirkos és hideg cellában tartották, az éjjeli pihenéstől megfosztották. Ries már letartóztatása előtt vese- és szívbántalmak miatt orvosi kezelés alatt állt²⁵⁴, betegsége a letartóztatás és az elszenvedett bántalmazások következtében súlyos méreteket öltött. Pár nappal halála előtt Ries Istvánt az államvédelmi hatóság fogdájából Vácra szállították, ahol kórházi ápolásban részesítették, amely azonban leromlott testi állapota következtében nem járt sikerrel. Azt a feltevést, hogy Ries István halálának közvetlen oka az általa több ízben elszenvedett verés volt, nem támasztották alá egyértelmű bizonyítékok, de nem is volt megcáfolható. Tény az, hogy „az államvédelmi szervek volt vezetői a törvényes

252 Javaslat az 1952-ben elítélt szociáldemokraták ügyében. ÁBTL 2.1. III/1a V-143387/1.

253 BARÁTH, 94. old.

254 Ries István özvegye, férje halála körülményeinek ismertetése során 1955. március 2-án kijelentette, nem emlékszik arra, hogy férjének régebben szívpanaszai lettek volna.

rendelkezéseket durván megszegve, Ries István halálának okait vizsgálati módszerekkel nem kutatták, és a kötelező bírósági orvosi boncolást mellőzték, ami kétségtelenül ellenük szól”.²⁵⁵

Bauer Miklós azonban kihallgatása során az általa alkalmazott fenyítési eszközöket indokoltan mondta, mivel „Ries a vizsgálat során meglehetősen gyáván viselkedett”, és ezt a tényt a vizsgálati eljárás során keletkezett jelentéseiben is rögzítette. 1950. július 22-én Bauer az alábbiakat jelentette: „Beismerő vallomása előtt a sírása, piszkossága és bevizelése általi megalázottságát leszidással, leköpéssel és néhány pofonnal igyekeztem fokozni”. Egy másik jelentésében, melyben említést tesz arról, hogy „az őrizetes önbizalma kezd visszajönni és ez magatartásában is megmutatkozik”, hozzátette, „tegnap azonban egy-két hangos szóval és szitkozódással ismét sikerült visszatérő önbizalmát elvenni”. Egy további, 1950. augusztus 11-én készült jelentése szerint „Ries István jelenleg őrizetének ötödik hetét tölti, ez a hét a vele való bánásmódban nagy változást jelentett, mert e hét keddjén igen gyengén meg lett verve.”, majd így folytatódik a jelentés: „A verést Ries meglepő jól bírta, egyáltalán nem tört meg utána, magatartása legfeljebb annyiban változott meg, hogy az eddigieknél is alázatosabb lett, de ravaszkodása, mellébeszélése továbbra is megmaradt. További veréssel szemben nem mutat különösebb félelmet.”

Ezek a jelentések valósággal sokkolták az MSZMP Központi Bizottsága 1962. augusztus 16-ai ülésnapjának résztvevőit. Marosán György, a Politikai Bizottsági tagja, aki régi szociáldemokrataként maga is hat évet ült Rákosi börtönében (első fokon 1950. december 11-én halálra ítélték²⁵⁶) hosszú, szenvedélyes hangú felszólalásban szólt hozzá a „Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről” című napirendi ponthoz. A határozatot előkészítő bizottság tagjaként hozzájuthatott a Ries kihallgatásait részletező titkos állambiztonsági jelentésekhez, ezekből olvasott fel részleteket az ülésen. Felidézte azt az esetet is (ez nem található meg az iratokban), amikor „Bauernek az egyik vizsgáló panaszkodott, hogy az őrizetese nem vall, ő gunyorosan jelentette ki: »Nem tudok kihallgatni! Látjátok, az én őrizetesem [ti. Ries – r. b.], inkább meghalt«.”²⁵⁷

Ries István holttestét a váci Állambiztonsági Büntetőintézet rabkórházból kiszállítva a református temetőben földelték el, jeltelen sírba. Az csak egy 1954-es szolgálati jegyből derül ki, hogy a váci anyakönyvvezetőségénél eredetileg 1950. április 20-ára regisztrálták elhalálkozásának időpontját. Ezzel nemcsak megkínzásának teljes történetét kívánták volna meg nem történné tenni, de még a július 7-ei letartóztatása elé is datálták volna a halálát. A szolgálati jegy viszont szeptember 29-ére javította ezt a dátumot, miközben másik, 1955-ös jelentés szerint ez 1950. szeptember 15-én következett be.²⁵⁸

1955. március 4-én, amikor a rabkórház ezredese tájékoztatta Ries Istvánnét férje haláláról, ő többször feltette a kérdést, hogy valóban meghalt-e a férje, ugyanis egyes helyekről olyan értesülései vannak, hogy férje még mindig életben van. Az orvos közölte vele, hogy ott volt a férje betegágyánál, amikor meghalt, és sem ő, sem más nem boncolta fel. Riesné elmondta

255 A szoc. dem. ügy felülvizsgálata. ÁBTL 2.1. III/1a. V-143387/1.

256 ÁBTL 2.1.- III/1a. V-143387/1. 265

257 Jelentés és javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekről. MSZMP KB 1962. augusztus 14–16. kibővített ülése. (MNL OL M-KS 288. f. 4/50-55. ö. e. 181–182. old.)

258 ÁBTL 2.1.- III/1a. V-143387/1. 236

azt is, hogy szeretne állásba kerülni (öt is szabadságvesztésre ítélték 1950-ben, 1953-ban szabadult), de nem mer sehová sem jelentkezni, mivel úgysem vennék fel. De mindenképpen szeretné meglátogatni férje névtelen sírját.²⁵⁹

A váci református temetőben a Ries István feltételezett eltemetési helyéről származó tetem kihantolásra és a tetemrészeknek az Igazságügyi Orvostani Intézetbe való szállítására végül 1958. augusztus 4-én került sor. Nagy valószínűséggel megállapították, hogy 50–60 év közötti, mintegy 170 cm magas férfiról van szó. A rendelkezésre álló fényképek adataival összehasonlítva valószínűsítették, hogy Ries István holttestének maradványait azonosították. Az agnoszkálási jegyzőkönyv szerint négy nappal később az özvegynek is bemutatták a testmaradványokat, ő – fogazata nyomán – elhunyt férje holttestét határozottan felismerte.²⁶⁰

A Lenhossék utcai hullatároló bemutató helyiségében megjelent az MSZMP Központi Bizottságának egy munkatársa is. Feltehetően azért, hogy biztonsággal rehabilitálni lehessen a volt minisztert, amelyre még ebben az évben sor is került, majd a Mező Imre úti temető munkásmozgalmi panteonjában kapott dízsírhelyet. Az 1950-ben szintén a demokratikus államrend elleni szervezkedéssel megvádolt, és csak 1953 szeptemberében szabadult felesége ellen, 1962. július 31-én szüntette meg a nyomozást bűncselekmény hiányában Szénási Géza legfőbb ügyész. Ugyanezen a napon ugyanezt a határozatot hozták meg Ries István ügyében is²⁶¹. Özvegye 71 éves korában, 1972-ben hunyt el.

5.6. NEZVÁL FERENC

Más oldaláról látható az állambiztonsági szervek és a minisztérium kapcsolata Nezvál Ferenc esetében²⁶². Minisztersége idején (1956. december 29. – 1966. december 7.) került sor a forradalomban részt vettek elleni perekre, illetve fogalmazták meg a megtorlást előkészítő jogszabályokat. Az Igazságügyminisztérium 1957-ben a következő lépésekkel biztosította az igazságszolgáltatásnak a Kádári politika irányába történő átfordulását: az Igazságügyminisztériumban tartott országos bírósági vezetői értekezlet 1957. február 15-én és 16-án; a bűnüldöző és igazságügyi szervek „ellenség” elleni harcát értékelő összefoglaló, amit az országos értekezlet után állítottak össze a tárcánál; a Törvényelőkészítő Főosztály kodifikáló munkáját, az 1956. november 4-e után készült rendeleteket elemző összefoglaló 1957. április végéről; az IM 1957. II. negyedévi munkatervének végrehajtásáról készített jelentés 1957. május 2-án; a megyei bírósági elnökök részére tartott országos értekezlet 1957. június 12-én; az IM Felügyeleti Főosztály jelentése a népbírósági tanácsok működéséről 1957. szeptember 26-án; az IM 1957. IV. negyedévi munkaterv 1957. október 7-én; végül a tárcának a katonai bíróságok 1957. évi működéséről készített tájékoztatója 1958. február 4-éről.²⁶³

259 ÁBTL 2.1.- III/1a. V-143387/1. 254.

260 ÁBTL 2.1.- III/1a. V-143387/1. 444–446.

261 ÁBTL 2.1.- III/1a. V-143387/1. 415/2.

262 Életrajzi adatait lásd: 7. sz. jegyzet.

263 ZINNER, 2001. 412–413. old.

Nezvál Ferenc (HUNGART © 2018)

Az 1957. február 15-én tartott országos bírósági vezetői értekezlet megnyitó beszédében Nezvál Ferenc kijelentette: „Ha abból indulunk ki, hogy októberben ellenforradalom zajlott le és azóta sem szűnt meg még teljesen az ellenforradalom veszélye, akkor másképpen fogjuk elbírálni azokat a bűncselekményeket, amelyeket egyesek elkövettek, mintha abból indulnánk ki, hogy hazánkban nemzeti szabadságharc folyt le. Ha felismerjük, hogy az ellenforradalom következtében hazánk békéje és szabadsága, sőt talán az egész világé halálos veszedelembe került, akkor helyesen alkalmazzuk törvényeinket az ellenforradalmi bűncselekmények elbírálásánál. Csak így válhatnak bíróságaink a proletárdiktatúra támaszaivá, így tölthetik be az osztálybíróság szerepét, így lehetnek hű végrehajtói pártunk célkitűzéseinek, s érdemelhetik ki dolgozó népünk bizalmát és megbecsülését. (...) Továbbra is feltétlenül biztosítanunk kell az igazságügyminiszteri felügyelet hatásosságát. Alkotmányunk szerint az igazságszolgáltatás működéséért, tehát az ítélezésért is a kormány és az országgyűlés felé az igazságügy-miniszter felel. Ebből pedig az következik, hogy az igazságügy-miniszter e felelősségének biztosítására megfelelő felügyeleti jogkörének kell lennie. Ez a felügyeleti jogkör nemcsak azt jelenti, hogy az ítékezés munkáját, mint szemlélő figyelemmel kíséri, hanem ott, ahol az ítékezés társadalmi rendünk, a dolgozó nép érdekeitől, az országgyűlés által megalkotott törvényektől eltér vagy azzal ellentétes, ott cselekvően, az alkotmányos formák betartásával közbe kell lépnie.”²⁶⁴

Ebben a helyzetben keletkezett a BM politikai nyomozó főosztálya hírszerzésének azon információja, hogy Nezvál Ferenc igazságügy-miniszter ellen terrorcselekményt terveznek elkövetni.²⁶⁵ A rendkívüli eseménydosszié megnyitásáról szóló határozat szerint a Strasbourgban Király Béla²⁶⁶ vezetésével megalakult Magyar Forradalmi Tanács létrehozta Forradalmi Bíróságát, hogy „a Magyar Népköztársaság politikai és gazdasági funkcionáriusai fölött ítéletet hozzanak”. Nezvált is „halálra ítélték”. Ellene a merényletet akként kívánták végrehajtani, hogy a miniszter titkárnőjét megbízták, egy későbbi időpontban nyújtson támogatást a terrorcselekmény

²⁶⁴ SOLT, 1993. 685–686, 689. old.

²⁶⁵ ÁBTL 3.2.5. O-10486.

²⁶⁶ Király Béla (1912–2009) az 1951-ben kiszabott életfogytiglani börtönbüntetéséből 1956 szeptemberében szabadult. A forradalom idején a Nemzetőrség főparancsnoka, a Forradalmi Karhatalmi Bizottság elnöke, Budapest katonai parancsnoka lett. 1957-ben a strasbourgi Magyar Forradalmi Tanács, majd több más emigráns szervezet vezetésében is közreműködött.

elkövetőjének, aki – konspiratív azonosításul – egy sárga pulóverrel fog jelentkezni nála. (Az 1958. november 25-én megnyitott dosszié fedőneve ezért lett „Sárga pulóver”.) A titkárnőről operatív ellenőrzése során kiderítették, hogy politikailag megbízhatatlan, ráadásul nyugati kapcsolatokkal is rendelkezik („gyakran fogad hajlongó, jólöltözött polgárokat”). Helyére az elhárítás saját, operatív állományába tartozó „titkárnőjét” ültette be, de lecserélték a miniszter személyvédelmét ellátó „kísérőket” is.

Az Igazságügyminisztérium Elnöki Főosztályának vezetője, Csendes Károly 1958. június 17-én jelentette a Belügyminisztérium Kormányőrség Parancsnokságának, hogy aznap 11 órakor egy raccsolva beszélő hang a következő telefonüzenetet diktálta le a főosztály titkárnőjének: „A Magyar Ellenállási mozgalom megbízásából tájékoztatom az Igazságügyminisztériumot, hogy az éjszaka folyamán végrehajtott halálos ítéletek miatt²⁶⁷ Nezvál Ferencet és családját halálra ítélték és ki fogják végezni őket. A kormány minden tagját halálra ítélte az Ellenállási Mozgalom és az ítéletüket végre fogják hajtani”.²⁶⁸ A terrorcselekmény megakadályozására Nezvál Ferenc mellé a Politikai Bizottság tagjai biztosítási szintjének megfelelő személy- és lakásvédelmet rendeltek el. A lakóháza környékén lakókra fokozott ellenőrzést vezettek be. Kiderült ugyanis, hogy az itteni lakástulajdonosok közül mintegy harminc személy szerepel az állambiztonság nyilvántartásában, mint volt nyilas párttag, illegális szervezkedésben részt vevő, a korábbi vezérkari főnökség hírszerzője, vagy mint népellenes bűntett miatt elítélt személy. Ezért a politikai nyomozó főosztály javaslatot tett az MSZMP KB Gazdasági Osztályának, tegyen intézkedést, hogy az igazságügyminiszter más, „megfelelő lakókörnyezetbe” kerüljön. Végül a „forradalmi ítélőszék” létét és működését a politikai nyomozó főosztálynak mégsem sikerült bizonyítani. Bár a rendkívüli eseménydossziét csak 1972. június 2-án zárták le, de az ügyben érdemi intézkedésekre 1959 végétől már nem került sor.

5.7. INFORMÁTOROK A MINISZTERIUMBAN

A titkosrendőrség belső elhárítása mindenkor nagy figyelmet fordított a pártállami struktúra hatalompolitikai szempontból fontos intézményeinek ellenőrzésére. Az információszerzést vagy a már ott lévők köréből beszervezéssel, vagy kívülről történő beküldéssel oldották meg. Például Domokos József – aki 1934-ben Rákosi Mátyás perének egyik védőügyvédje volt²⁶⁹ – 1945. augusztus 29-én lett legfőbb államügyész az Igazságügyminisztériumba berendelve, és ezt a tisztséget az ügyészségi szervezet létrehozásáig, 1953. július 2-áig töltötte be²⁷⁰, napi jelentéseket küldött a minisztérium vezetőiről, belső viszonyairól, a vezetőkről és beosztottjaikról a pártvezetésnek, gyakran személyesen Rákosi Mátyásnak, illetve az állambiztonság vezetőinek.²⁷¹

Természetesen a szervezetszerű, titkos együttműködésből eredő ügynöki információk is folyamatosan érkeztek a minisztériumról. Ezt dokumentálja Sarlós Béla (1913–1990) 1954-es levele,

267 Az 1958. június 17-én megjelent újságok ismertették a Nagy Imre és társainak kivégzéséről szóló közleményt.

268 ÁBTL 3.2.5. O-10486. 63.

269 DOMOKOS, 321–363. old.

270 ZINNER, 2015. 186. old.

271 Domokos József Farkas Mihályhoz és Rákosi Mátyáshoz küldött javaslatai, megjegyzései különböző jogi kérdésekről PIL VI. Személyi gyűjtemények, visszaemlékezések 698. f. 8. ö.e. 1945–1955.; Domokos József levelezése Rákosi Mátyással, a párt osztályai az Igazságügyminisztérium vezetőinek tevékenységéről. PIL VI. Személyi gyűjtemények, visszaemlékezések 698. f. 10. ö.e. 1946–1948.

amelyet Molnár Erik igazságügyminiszternek küldött és amelyben – tulajdonképpen dekonspirálódva – beszámol az Igazságügyminisztériumról küldött ügynöki jelentéseiről²⁷². Sarlós Béla már 1949 szeptemberétől információkat szolgáltatott a minisztériumról, de csak 1950 elején lett az Államvédelmi Hatóság beszervezett ügynöke. Ekkor Siklósi nevű tartótisztje kézzel írott életrajzot és fényképet kért tőle, és ettől kezdve 1951 júniusáig 41/64-es fedőszámon készítette jelentéseit. Sarlós Béla 1948 elején lett Major Ákos elnök mellett a Népbíráóságok Országos Tanácsának másodelnöke,²⁷³ majd 1950. március hó 31-éig a budapesti büntető törvényszéki tanácselnöke volt, amikor a budapesti felsőbírósághoz bírónak nevezték ki.²⁷⁴

Ezekben a beosztásaiban alapos rálátása volt az Igazságügyminisztériumra és a bírói apparátusra, de főként az előbbiben tapasztalható „káros jelenségek” érdekelték az Államvédelmi Hatóságot. Összesen mintegy 150-200 jelentést készített, egyenként 4-5 oldalnyi terjedelemben. Kezdetben saját tapasztalatairól jelentett, de 1950 elejétől a tartótisztje már konkrét személyekre, illetve egyes jelenségekre hívta fel a figyelmét és várt ezekről információkat. Ennek során jelentett a minisztérium költségvetési osztályának Radovics nevű volt osztályvezetőjének káros működéséről, aki ráadásul a háború előtt a „Wolff-pártnak” (Keresztény Községi Párt) egyik vezetőjeként is ténykedett. Sarlós Béla azt állította jelentéseiben, hogy a felszabadulás előtt a minisztérium a klérus irányítása alatt működött, felhívta a figyelmet a Piarista Diákszövetség fontos szerepére és rámutatott arra is, hogy a minisztériumban több jelentős pozíciójában olyan személyek maradtak, akik korábban valamelyik jobboldali vagy klerikális szervezet tagjai voltak, vagy egész közeli rokonukat fasiszta tevékenységük miatt népbíróság elé állítottak. Hibának tartotta, hogy ebben az időben a minisztérium káderpolitikáját ténylegesen Egyed Lajos és Pacsi Jenő irányította. Utóbbi kispap volt, előbbi a „Jogmíves”²⁷⁵, illetve a Piarista Diákszövetség tagja, sőt, „mindketten a népbíráskodás elleni álláspontjukról ismeretesek”.

Rámutatott arra is, hogy a különböző népbíróságokon, valamint a Népbíráóságok Országos Tanácsán is sok olyan személy működik, akik a felszabadulás előtt az „ötös tanács” tagjai voltak²⁷⁶, kommunistákat ítélték el. Több „felháborító, fasisztamentő” ítéletkiadmányt adott át az ÁVH-nak, melyek meghozatala az ilyen bírák működésének köszönhető. (Egy ilyen esetet, amelynek Sarlós Béla is szereplője volt, a sajtó is megszéllőztetett.²⁷⁷) Névsort összeállítva mutatott rá arra, hogy amíg a felszabadulás előtt exponált jobboldali bírákat sorra léptetik előre, addig a népbíráskodásban becsületesen részt vevő bírákat viszont eltávolítják az apparátusból.

272 Molnár Erik igazságügyminiszterhez érkezett javaslatok, átiratok az Igazságügyminisztérium és a Belügyminisztérium szervezeti átalakításával és működésével kapcsolatban, Közötte jelentés az Igazságügyminisztérium és a bíróságok személyi összetételéről, feljegyzés a bírósági ügyhatalról, a szigorúan titkos ügyekben történő eljárásokról 1954. október, december – 1955. november. PIL VI. Személyi gyűjtemények, visszaemlékezések 686. f. Kis személyi gyűjtemények 1. 1. állag 194.ő. e.

273 Igazságügyi Közlöny, 1948. február 2.

274 Magyar Közlöny, 1950 április 12.

275 A Magyar Jogmívesek Társasága 1935-ben alakult meg, 1937-ben 64 tagja volt. 1946-ban a belügyminiszter elrendelte feloszlását. Budapest Székesfőváros egyesületi alapszabályainak levéltári gyűjteménye. Bp. Szfv. alapszabályainak levéltári gyűjteménye BFL 33/1946 1946 IV.1429. 2p.

276 Lásd: 182. sz. jegyzet.

277 „Nyílt titok, hogy a népbíróság és a NOT tanácskozásain munkáspárti és a polgári pártok által képviselt felfogás a fasiszták bűnössége tekintetében nem fedi egymást. Ha hozzávesszük ehhez azt a megbízható forrásból származó értesülésünket, hogy dr. Sarlós Márton, a NOT-tanács kommunista elnöke különvéleményt jelentett be a népbíráskodás szellemét megcsúfoló ítélet ellen, és e különvéleményhez teljes mértékben csatlakozott a tanács szociáldemokrata tagja is, akkor világosan áll előttünk a rejtély megoldása: a munkáspárti bírák a szavazásnál nyilvánvalóan kisebbségben maradtak a polgári bírák szavazataival szemben. Sarlós tanácselnök az ítélet kihirdetésénél a tanácsának többségét kitevő bírák határozatát és indokolását volt kénytelen felolvasni.” Az összeesküvők Hetes Bizottsága befolyásolta az enyhe kunmadarasi ítéletet. Világosság, 1947. január–március.

Azt is jelentette az államvédelemnek, hogy 1949 végén a minisztériumban eltűnt az a javaslat, amelyet a Legfelsőbb Bíróság pártszervezete a reakciós bírák elbocsátására vonatkozóan adott át Hajdú Gyula akkori államtitkárnak, ugyanakkor „a Kúria épületében gyorsan tudomást szereztek erről a névsorról” – Sarlós Béla akkoriban a Legfelsőbb Bíróság pártszervezetének káderese volt. Felhívta a figyelmet Skorka Györgyre, aki korábban a kincstári jogügyi igazgatóságán dolgozott, majd ottani fegyelmi ügye után került át a minisztériumba. Testvére ugyanis Székesfehérváron, az ottani klerikális újság szerkesztője volt, így közvetlen kapcsolatban állt Shvoy Lajos püspökkel is. Jelentései eredményeként olykor helyes intézkedéseket is tapasztalt, de rosszalotta, hogy például Pacs Jenő – aki 1950-ben még párttag sem volt – a minisztérium pártbizottságának a tagja lett, Skorka György pedig a Tanulmányi Osztály vezetője.

1951 elején arra kapott megbízást, hogy külön is ellenőrizze Alapi Gyulát²⁷⁸, figyelemmel hivatali működésére, magánéletére, esetleges nőügyeire. Sarlós Béla ezt helytelenítette, mert „pártszerűtlennek” tartotta. Mivel a feladat elől mégsem tudott kitérni, Földes Lászlóhoz fordult, aki ekkoriban a párt Központi Vezetősége Párt – és Tömegszervezetek Osztályának helyettes vezetője volt. Közbelépését kérte, az ÁVH-tól kapott Alapi-megbízása ügyében, egyben felhívta a figyelmét arra is, hogy szerintem nem jutnak el a jelentései a megfelelő helyre, hiszen nem tapasztalja ezek eredményeit. Földes közölte vele, hogy utána néz a kéréseinek, ám a következő tartóztizti találkozóján mégis egy ismeretlen, magas rangú ávéház tiszt jelent meg. Fenyegető stílusban vont a felelősségre Sarlóst, amiért a pártközponthoz fordult az ÁVH-val kapcsolatos problémáival, egyben utasította, hogy a továbbiakban ilyen ne forduljon elő. Ettől kezdve azonban államvédelmi kapcsolatai fokozatosan lazultak. Sőt, 1951 júniusában, amikor Rákosi Mátyástól kért személyes meghallgatást az „igazságügyi apparátusban uralkodó lehetetlen állapotok” feltárására, az Államvédelmi Hatóság végleg kizárta a hálózathoz. (Rákosi titkárságáról sem érkezett válasz.) A Molnár Eriknek írt levele végén, még egyszer felhívta a miniszter figyelmét a népbíráskodásokban, tisztességesen részt vett bírák többségének megalázására, nem is titkolva, hogy maga is érintettje ezeknek a sérelmeknek. A miniszter válaszáról nincs további információ, Sarlós Béla pályája azonban röviddel ezek után ügyészési vonalon folytatódott²⁷⁹.

Valószínű, hogy Sarlós dekonspirálódásától függetlenül, mindenesetre éppen ekkor került véleményezésre az Igazságügyminisztériumba Piros László belügyminiszter utasítás-tervezete „az államvédelmi szervek áruló ügynökeinek büntetőjogi felelőssége” tárgyban. Mivel az ügynök beszervezésekor titoktartási nyilatkozatot is aláírt, így ennek a kötelezettségének a megszegése – az árulás – a hálózathoz való kizárását eredményezte.²⁸⁰ Ennek a büntetőjogi következményeit igyekezett a tervezett utasítás szabályozni, ennek észrevételezését pedig az Igazságügyminisztérium részéről Szabó Imre, a Törvényelőkészítő Főosztály vezetője állította össze Molnár Erik miniszter számára. Ebben kifogásolta, hogy a tervezet – feleslegesen – minden árulási ügyet a Legfelsőbb Bíróság katonai kollégiuma elé kívánt vinni, másfelől „nem lenne alkotmányos” a Legfelsőbb Bíróság elnökét utasításban arra kötelezni – amint ezt a tervezet javasolta –, hogy ő, vagy a helyettese elnököljön az ilyen tárgyalásokon.²⁸¹ A titkosság

278 Alapi Gyula (1911–1982) 1948-ban lett a Budapesti Államügyészség vezetője, főügyész volt Mindszenty József, Rajk László és Péter Gábor pereiben.

279 Sarlós Béla a Legfőbb Ügyészség osztályvezető ügyésze lett. Magyar Közlöny, 1960. április 13. 1963-tól az MTA Történettudományi Intézet munkatársa.

280 Hálózati Nyilvántartás Szabályzata. Belügyminiszteri parancs 1972. július 31. ÁBTL 4.2. 0012/1972. (VII.31.) 10-21/12/1972. 30. old.

281 PIL 686. f. 194. ö. e. I. kötet, 95–97.

megőrzésére ugyanis alkalmas lenne a Legfelsőbb Bíróság titkos ügyekben eljáró tanácsa is, kiegészítve az áruló ügynökök szigorúan titkos ügyeiben eljáró ügyvédekre vonatkozó megszorításokkal.²⁸² Az 1954. december 2-ai keltezésű vélemény nagy valószínűséggel utolsó munkája lehetett Szabó Imrének, aki közel tíz évig vezette az Igazságügyminisztérium Törvényelőkészítő Főosztályát. December 31-e napjával ugyanis – „a Pártközpont és a miniszter elvtárs hozzájárulásával” – elhagyta a minisztériumot²⁸³, hogy átvegye az Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetének vezetését, amelyet aztán huszonöt éven át irányított.

A Törvényelőkészítő Főosztálynak Szabó Imre távozásával megüresedett vezetői posztját Eörsi Gyula töltötte be, aki 1948-tól főelőadói majd osztályvezetői beosztásban dolgozott a minisztériumban. Közben 1951 novemberétől 1952 októberéig New Yorkban majd Washingtonban konzuli, illetőleg attaséi minőségben teljesített szolgálatot. 1950-ben hazafias alapon történő beszervezése után „Sárfi” fedőnéven lett az Államvédelmi Hatóság informátora.²⁸⁴ „Ebben az időben a volt horthysta igazságügyi szakemberek tevékenységének figyelemmel kísérése volt a feladata, amelyet – minősítése szerint – jól hajtott végre. Az általa adott jelentések alapján sikerült több ellenséges beállítottságú, régi horthysta jogászt a minisztériumból kiszorítani.”²⁸⁵ 1955-ben viszont szüneteltették vele a kapcsolatot, mivel az államvédelem megszűntette az elhárító munkát a minisztérium apparátusában, ráadásul Eörsi István 1957 tavaszán a minisztériumból távozva egyetemi tanár lett az ELTE jogi karán (ahol már 1950 óta megbízott előadóként oktatott)²⁸⁶.

1958 márciusában a II/5-ös, Belső Reakció Elhárító Osztály helyre állította vele a szervezetszerű kapcsolatot, majd 1958-ban a II/3-as hírszerző osztálynak átadva javasolták a Külügyminisztériumnak, hogy hírszerzési érdekből „szervezze meg a követségeken keresztül Eörsi Gyula meghívását, egyes országok egyetemére előadások tartása céljából”²⁸⁷. Az Egyesült Államoktól Indonéziáig terjedő utazásairól, kialakított kapcsolatairól részletes jelentésekben számolt be. Egy 1960. április 20-án kelt jelentése végén megemlítette: „A távol-keleti országokra vonatkozóan megjegyzem, hogy csak azokat tüntettem fel, akikkel egy-két udvarias szónál többet váltottam. Ezen kívül van egy mintegy 50 névből álló listám azokról, akikkel névjegyet váltottam, megismerkedtem stb. Ezek egy részével is valószínűleg feleleveníthető lesz a kapcsolat.”²⁸⁸ 1960. június 16-án viszont – megköszönve addig végzett munkáját – kizárták a hálózatból, mivel a hírszerzésénél „a széles körű nemzetközi jogász kapcsolatait operatív módon nem tudják kihasználni”. Megállapodás született viszont arról, hogy újabb külföldi útjai során – amennyiben erre a hírszerzésnek szüksége lenne – továbbra is vállal feladatokat²⁸⁹.

282 A titkos kezelésű bűnügyekben eljárásra jogosult védőügyvédek névsora. MNL OL XIX-E-1-z 1955. 75 d. 00107/1955. In: RÉVÉSZ 2016. I. 442–443. old.

283 PIL 686. f. 194. ö. e. I. kötet 87–88.

284 ÁBTL 3.1.1. B-91656. 5.

285 ÁBTL 3.1.1. B-91656. 24.

286 Eörsi Gyula titkosszolgálati kapcsolatai természetesen nem érintik kimagasló tudományos munkásságának értékeit: „Az intézetben folyt összehasonlító jogi kutatások egyik legnagyobb eredménye kétségtelenül Eörsi Gyulának, az intézet igazgató-helyettesének »Összehasonlító polgári jog« című magisztrális műve, amelynek angol nyelvű kiadása komoly nemzetközi sikert aratott.” PÉTERI, 12. old.

287 ÁBTL 3.1.1. B-91656. 14.

288 ÁBTL 3.1.1. B-91656. 23.

289 ÁBTL 3.1.1. B-91656. 34.

Hálózati kapcsolata megszüntetésének indokai között azonban szerepelt az a körülmény is, hogy a forradalom után nyolc évre ítélt elítélt öccsének, Eörsi István írónak büntetését nem tartotta igazságosnak és mindent elkövetett szabadságvesztése időtartamának csökkentéséért, esetleg kiszabadításáért. Ennek során fordult levélben 1960. január 23-án Kádár Jánoshoz is, amelyben így érvelt: „Ha helytálló a meggyőződése, hogy öcsém nem ellensége rendszerünknek és az ítélet aránytalanul súlyos, akkor azt hiszem, több mint háromévi börtön után érdemes megfontolni kegyelembe részesítését”²⁹⁰. Feltehetően a levél is közrehatott abban, hogy a „kis-amnesztiát” elrendelő 1960. évi 10. sz. törvényerejű rendelet következtében kiszabadult Eörsi István is. Ezt valószínűsíti, hogy a párt Központi Bizottságának adminisztratív osztálya által készített feljegyzés tulajdonképpen Eörsi Gyula érveit ismételte meg: „Eörsi István büntetőügyének iratait átvizsgálva véleményünk szerint a kiszabott büntetés túl szigorú. A cselekmény elkövetése idején 25 éves volt, s mint fiatalember igen korán Lukács György és Déry Tibor hatása alá került. Tekintettel arra, hogy Eörsi István büntetéséből több mint három évet már kitöltött, javasoljuk, hogy az Elnöki Tanács 1960. április 4-én kegyelemből büntetésének hátralévő részét engedje el.”²⁹¹

Az viszont tény, hogy 1955-ben az állambiztonság részéről az Igazságügyminisztérium apparátusában végzett elhárító munka fent említett megszüntetése csak átmeneti jellegűnek bizonyult. Sőt, a forradalmat követően Nezvál Ferenc miniszter az 1957. február 15-ei bírói értekezleten egyenesen biztonsági feladatnak nevezte a minisztériumban az „ellenforradalom heteiben eluralkodott elméleti zűrzavar”, a kispolgári, sovíniszta, nacionalista nézetek felszámolását.²⁹²

6. Az igazságügy igazgatásának pártirányítása

„Absolut kormány alatti országokban nincs az egyes polgárnak joga politikai kérdéseket feszegetni, s közigazgatási eljárásról a kormány nézetétől eltérő véleményt kérdeztelenül nyilvánítani, sőt ily tárgyakban még a szerény kérelmezés is gyakran tiltva van. Absolut kormány alatt, hallgatás a polgár szomorú kötelessége – hallgatás mellett pedig még a szélesre terjesztett határozatlan törvény szigorát, s veszélyt hozható alkalmazását is kikerülheti. De alkotmányos országban a honpolgároknak nemcsak joguk, hanem kötelességük is a közdolgokhoz hozzá szólni, véleményüket a törvényhozás s közigazgatás tárgyai fölött szabadon nyilvánítani. Itt a hallgatás kötelességmulasztás, s azt, kinek szólni szabad és kell, hallgatásra kényszeríteni annyi, mint őt jogától megfosztani, sőt kötelességének teljesítését is reá nézve veszélyessé tenni.”²⁹³

Deák Ferenc logikáját követve, ha amint a politikaiakat általában, úgy a jogpolitikai kérdéseket sem „feszegetik” az egyes polgárok, ott „absolut kormány alatti” az ország, ahol viszont a közdolgokhoz, esetünkben a jogpolitikához is hozzászólnak, ott alkotmányos az ország. Természetesen joggal állítható, hogy a jogpolitikáról való diskurzus hiánya egyszerűen,

290 ÁBTL 3.1.5. O-12358. 37.

291 Uo.

292 RÉVÉSZ, 2016, 467. old.

293 Deák Ferencnek az Országbírói Értekezlet büntető- és sajtótörvény átvizsgálására alakított alválasztmánya számára készített felirata. Ráth György: Az országbírói értekezlet a törvénykezés tárgyában, Pest, LANDERER és HECKENAST 1861. Első kötet 47. old. Idézi: SÁRLÓS, 286. old.

szakpolitikai jellegéből adódó akadályokból fakad, és ezért ebben az esetben nincs és nem is állhat fent a Deák által feltételezett megfeleltetés, a vélemény szabadsága és az alkotmányos berendezkedés között. Ha viszont nem a jogpolitika tartalmi vonatkozásaira, hanem inkább arra figyelünk oda, hogy vajon milyen politikai tényezők vesznek, vehetnek részt a jogpolitika kialakításában, akkor máris analógiát vagyunk hajlandók észrevenni a Deáki politizáció feltételrendszerével. Egyszerűbben: a politikai pluralizmus fokmérője a tény, hogy lehet-e szabad vitákat folytatni a jogpolitika alakulásáról, vagy ennek a kialakítása és működtetése az állam monopóliuma. Találó jellemzés: a jogpolitikának nevezett terület „kínos feszengés az egyetemi szemináriumokon”.²⁹⁴

A kommunista érában bár a párt „abszolút kormány” alatt tartja a népet, mégsem rendelkezik a társadalom egészére nézve közvetlen hatalommal (leszámítva a „munkásőr”-típusú paramilitáris csoportokat). Ezért lesz az államszervezet a közvetlen célpontja a párt „irányító erejének”, ugyanis csak ennek hatalmi intézményrendszerét felhasználva képes a társadalom teljes ellenőrzését, irányítását biztosító pozícióját megszerezni. Ezt egyébként – éppen ellenkező előjellel – a sztálinizmus is vallja: „A Párt a hatalom magva. De a párt nem az államhatalom és nem azonosítható azzal”.²⁹⁵ Bővebben és poetikusabban: „A Lenin–Sztálin pártja, politikájának megvalósítására hivatott szovjet állami szervek, a Haza és a nép iránti kötelesség tudatát oltják a Szovjetunió polgáraiba, beléjük nevelik a minden más nép jogai iránt érzett tiszteletet, megtanítják őket arra, hogy ugyanolyan magatartást tanúsítsanak a köz ügyei, mint saját életbevágó ügyes-bajos dolgaik iránt, felébresztik a szovjet polgároknak a tevékeny harci készséget a kommunizmusnak országunkban való felépítésére, megtanítják őket a törvények szigorú megtartására, valamint az állami, kolhozbeli, társadalmi és munka-fegyelem feltétlen betartására.”²⁹⁶

A XX. század történetében meghatározó szerepet töltött be a kommunizmus, úgy is, mint a világ egészéről kialakított radikális eszmerendszer és úgy is, mint bár nem minden előzmény nélkül, de a maga szervezettségében, intézményesültségében minden korábbi diktatórikus formát meghaladó hatalomgyakorlási technika. Autoritása a II. világháborút követően túllépte a Szovjetunió határait és világbirodalmi méretűvé vált, miközben a marxista-leninista-sztálinista ideológia iránti – elsősorban egyes nyugati értelmiségi körökben megmutatkozott – nemzetközi fogadókészség kezdettől fogva koherens világképet igyekezett nyújtani a polgári demokráciák kritikusaiknak. Ráadásul a hidegháború éveiben már a nyugati demokráciák is rákényszerültek arra, hogy éppen a kommunizmushoz való viszonyukkal kezdjék leírni saját történeti, politikai és kulturális identitásukat is. A pluralizmus és a monizmus világméretűvé tágult konfliktusában utóbbi két kizárólagossági dogmára hivatkozva kívánta igazolni saját érvényességét. Eszmeileg a marxizmus (vagy amit ők annak neveztek) monopóliumára, politikailag pedig a kommunista párt egyedüli hatalomgyakorlására. Ismeretelméleti szempontból Marxék igen korán elfoglalták a saját maguk által kijelölt elsődleges helyüket az eszmetörténetben, miszerint minden más nézettel szemben kizárólag az ő rendszerük – a „tudományos szocializmus” – nyugszik egyedül objektíve bizonyítható alapokon. Az „egyetlen világnézet – egyetlen párt” szükségyszerűnek hirdetett kapcsolatát a hatalom birtokában már nem volt nehéz Leninnek és Sztálinnak kellő érvekkel alátámasztani. Az egyedül érvényes világnézet monopóliumát,

294 GYEKICZKY, 10. old.

295 SZTÁLIN, 156. old.

296 SZTUGYENYIKIN, 17. old.

kizárólag az ennek az eszmei célnak a gyakorlatban történő megvalósításán fáradozó kommunista párt egyeduralkodó bízatosíthatja. A gondolkodás, az értékvilág, a világ szemléletének végletes redukciója teljes mértékben megfelel a monolitikus, egyszereplős, pártközpontú politikai szisztémának és fordítva.

De hogyan történt a kizárólagos hatalomgyakorlás, az egyszereplős társadalomirányítás, az egyedüli párt irányító szerepének megvalósítása a mindennapi életben. Vannak elképzelések, amelyek kizárólag egy pszichopata zsarnok hatalmi tébolyára egyszerűsíti le a rendszer létrejöttének és működésének magyarázatát: „Végül már minden csak a hatalomról szólt: arról, hogy kinek a kezében van a döntés, és hogy Sztálin élet és halál ura. A paranoia és a bizalmatlanság légköre kellett hozzá, hogy a zsarnoknak sikerüljön másokra kényszeríteni akaratát, saját világát mindenki más világává téve.”²⁹⁷ Az ilyen megközelítések figyelmen kívül hagynak egy lényeges körülményt. Az egyeduralkodó a modern társadalom megjelenéséig az egyetemes államtörténet szinte kizárólagos hatalomtechnikai formájaként létezett. Ahol a társadalmi, gazdasági és politikai modernizáció egyáltalán nem, vagy csak megkésve jelezte a demokrácia értékeinek korszakváltó jelentőségét, ott a tradicionális politikai attitűd társadalmi méreteiben „árazta be” az egyeduralkodó állandóságát, folyamatosságát. Ez az alkukhelyzet nem feltétlenül a monokrácia kívülről építettségét jelzi, hanem egyben ennek tradicionális elfogadottságát, és kifejezi a társadalom nagyobb része beletörődöttségének bizonyos mértékét is. Másfelől a struktúra „deperszonalizációja” is az mutatja, hogy az egyeduralkodó nem kizárólag egyetlen zsarnok, „a” zsarnok személyéhez kötődik, a rendszer túléli megalkotóját, ezért felcserélhetővé válnak a rendszer vezérei.

A „tudományos szocializmus” mítosza a hatalom gyakorlóinak számára azt a megrendíthetetlen hitet garantálta, hogy mindenkorai döntéseik megkérdőjelezhetetlenek, hiszen „tudományosan” megalapozottak és ez a tudás az egyetlen párt kizárólagos hatalmával párosulva jogosítja fel őket a társadalom totális ellenőrzésére, irányítására. A burzsoázia ugyanis – értelmezi a helyzetet a korabeli irodalom – a maga osztályérdekeinek megfelelően, a kapitalista gazdasági alapra támaszkodva hozza létre a maga elméleteit, amelyek „gyökerében tudománytalanok”, mivel a burzsoázia célja ezekkel az elméletekkel nem a tényleg érvényesülő törvények tudományos megvilágítása, ellenkezőleg, azok elrejtése. A burzsoázia tagadja elméletének osztálykötöttségét, pártosságát, azonban a rendelkezésükre álló minden eszközzel, sajtóval, iskolával stb. akarja ráerőszakolni ezeket tudományos tételeket a burzsoá társadalom minden osztályára. Ezzel szemben a marxizmus-leninizmusban a proletariátus érdeke szükségszerűen egybeesik a valódi tudományossággal. „A pártos elmélet az objektív igazságot tárja fel” minden társadalmi jelenségekről. A marxizmus-leninizmus küzd a „tisztta tudomány” hamis, burzsoá jelszava ellen, küzd az „objektivizmus” minden formája ellen, minden állítás ellen, amely arra irányul, mintha létezhetnének a társadalomról és jelenségeiről szóló „pártok feletti”, „osztályok feletti” elmélet.²⁹⁸

A következő kérdés, hogy milyen eszközök állnak a kommunista párt rendelkezésére, hogy a párt „szuverenitása” fölébe kerüljön az állami főhatalomnak. A hierarchikus kapcsolat

297 BABEROWSKI, (2015) 10. old.

298 CZÓBEL ERNŐ, 429. old.

létrehozására, majd a már kialakított helyzet fenntartására ugyanazok, a még Lenin által megfogalmazott módszerek álltak rendelkezésre²⁹⁹. Eszerint:

- Döntő jelentőségű a párt „csúcsainak” a szovjetek „csúcsaival” való összeolvasztása: „Ezek nálunk össze vannak olvasztva s úgy is maradnak. De gazdasági, államigazgatási, szociális-kulturális és más intézményeink sem a Kommunista Párt intézményei”.
- A Párt „a tömegek határtalan bizalmára támaszkodva, a pártonkívüliekkel való szoros tömörülésben, demokratikus választás alapján” beviszi a jelöltjeit a képviseleti szervekbe, a Tanácsokba. A dolgozók küldötteinek tanácsai útján a Párt az állam vezetésének alapvető kulcspozícióiba legjobb munkásait helyezi.
- Az állami szervek egyetlen fontos kérdést sem dönthetnek el a pártszervek irányító útmutatása nélkül, amelyek „a gyakorlati munkájuk során szerzett bőséges tapasztalatok gazdag tárházából merítenek”.
- A fontosabb állami kérdésekben a kommunista párt központi bizottsága és a minisztertanács együttes rendeleteket ad ki.
- A munkatervek elkészítésénél a pártszervek adják az irányító útmutatásokat. A nép-gazdasági terveket a pártkongresszusok bírálják el, döntéseiket azután az illetékes szovjet szervek hajtják végre.
- Minden kongresszuson, értekezleten és választott szovjet szervezetnél, ahol legalább három párttag van, pártcsoport alakul. E csoportok feladata „a Párt befolyásának a legnagyobb mértékben való megerősítése és politikájának a pártonkívüliek között való érvényre juttatása, a párt- és az állami fegyelem megerősítése, a bürokratizmus elleni harc, a párt- és a szovjet-útmutatások végrehajtásának ellenőrzése”.
- Bármilyen fontos állami állást is foglaljanak el a párttagok, mindenkor a Párt ellenőrzése alatt állnak. Ez biztosítja minden egyes párt- és állami fegyelem elengedhetetlenül szükséges párt- és állami fegyelem megtartását.
- A Párt ellenőrzi az állami szervek munkáját, kijavítja azok hibáját, kiküszöböli a meglévő hiányosságokat és elősegíti a pártszervek döntéseinek végrehajtását. Az állami gépezet munkájának az ellenőrzését a megfelelő szintű pártszervek végzik. A megyékben, a városokban és a járásokban a megfelelő vezető pártszervek a párt- és kommunista ifjúsági alapszervezetekre támaszkodva, közvetlenül ellenőrzik döntéseik végrehajtását.

Egy mondatban összegezve a fentieket: „Az irányításhoz az edzett kommunista forradalmárok hadseregére van szükség, ez megvan, a neve: párt.”³⁰⁰

A történelmi tapasztalatok nyomán látható, hogy a kommunista világrendszer hét évtizedes fennállása alatt az államszervezet és a kommunista párt viszonyát, a fenti elvek alapján működtető rendszer, gyakorlatilag semmit nem változott.³⁰¹ Elég, ha e tekintetben az MSZMP közel hatvan évvel későbbi szabályozására gondolunk, amely konkrétan is meg kívánta határozni az állami szervek pártirányításának és pártellenőrzésének elveit. Ezek a következők:

- a pártirányítás az egész államszervezetre kiterjedő elvi-politikai irányítás;
- a pártirányítás az állami szervekben dolgozó kommunisták és az illetékes párt-szervezetek útján valósul meg;

299 LENIN, 1977. 156. old. (az 1919-es fordító, Rudas László „döcögös” szövegétől nehezen tudtak a kiadók megszabadulni).

300 LENIN, 1978. 7. old.

301 A totalitarizmus közös platformján a III. Birodalom közel azonos megoldásokat alkalmazott a Párt – állam – társadalom kapcsolati rendszerben. KERSHAW–LEWIN, 9–35. old.

- a párt biztosítja és segíti az állami szervek rendeltetésszerű működését, növeli önállóságukat és felelősségüket;
- a párt káderpolitikájának érvényesítésével is biztosítja az állami szervek eredményes működését;
- segíti az állami szerveknél a párthatározatok végrehajtásának szervezését, és folyamatosan ellenőrzi megvalósulásukat.

Ezeket az elveket kellett érvényesíteni valamennyi állami szerv pártirányításánál mind a felső, mind a középszintű pártszervek és az alapszervezetek munkájában.³⁰²

Az állam központi szervei esetében, azonban – mint amilyenek például a minisztériumok – sajátos irányítási kapcsolatok alakulnak ki. Ezek ugyanis közvetlenül a párt legfelsőbb szerveinek irányítása és ellenőrzése alatt állnak. Az államélet pártirányítása szempontjából kiemelkedő jelentőséget tulajdonítottak a kongresszusi határozatoknak, amelyek hosszabb időre kívánták megszabni meg az állami szervek tevékenységének fő irányát. A folyamatos pártirányítást és -ellenőrzést a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság Titkársága látta el. A párthatározatok végrehajtásának megszervezésében és a pártellenőrzésben, a központi szervek megbízása alapján jelentős szerepet töltöttek be a Központi Bizottság különböző osztályai, illetve ezek alosztályai. A minisztériumok és az országos főhatóságok pártszervezeteinek feladatait, hatáskörét és irányításuk rendszerét a Politikai Bizottság 1972. július 25-ei határozata szabályozta. Alapvető feladatukat abban jelölték meg, hogy segítsék a párt politikájának érvényesítését, elvi–politikai irányítást végezzenek. Segítik az egyszemélyi felelősség érvényesülését, a döntések előkészítését, megvalósítását és ellenőrzését. A minisztériumi pártbizottságok joga és kötelessége a beszámoltatási és ellenőrzési jogkör gyakorlása. A miniszter és az országos főhatóság vezetőjének kivételével bármely vezetőt beszámoltathatnak. Megvitathatják a területük munkájával kapcsolatos elvi-politikai és szakmai kérdéseket. Fontos feladatuk a párt káderpolitikai határozatának érvényre juttatása, káderhatáskörük gyakorlása. Közvetlen irányításuk, ellenőrzésük a Központi Bizottság felhatalmazása alapján a Központi Bizottság illetékes osztályának a feladata.³⁰³

A Szervezeti Szabályzaton túlmutató, sajátos normatív összefüggésekre figyelmeztetett 1972-es előadásában Biszku Béla. A Központi Bizottságnak adminisztratív ügyekért felelős titkára arra hívta fel a kommunista vezetők figyelmét, hogy a párt által követelt vezetési normák illetve az állami törvények, rendeletek nem képviselnek azonos erkölcsi szintet. „Az előbbi norma ugyanis lényegesen magasabb az utóbbinál.”³⁰⁴ A megállapítás pontosan érzékelteti a politikának és a jognak a pártállami irányítási rendszerben jellemző viszonyát. Másfelől amit a Központi Bizottság titkára őszinte elismerésre számot tartó helyzetként írt le, az valójában a jogállamiság értékeinek teljes tagadásával nem más, mint a pártállam önleplezése.

302 Az államigazgatás és az állami szervek pártirányításának fejlesztése. MSZMP KB 1971. november 3-ai ülése. MNL OL M-KS 288. f. 4/114. ö. e.

303 A minisztériumok és országos főhatóságok pártszervezeteinek feladatairól, hatásköréről, irányításának egységes rendszeréről szóló határozat. MSZMP KB PB 1972. július 25. MNL OL M-KS 288. f. 5/586. ö. e.

304 BISZKU, 1975. 282. old.

Biszku Béla (HUNGART © 2018)

Sajátos viszony alakult ki a minisztériumok és a pártvezetés között, ha a minisztériumban működő párszervezet pártbizottsági rangra emelkedett. Ezt a kapcsolatot a többször módosított, 1962-ben elfogadott Szervezeti Szabályzat rögzítette³⁰⁵. Eredetileg a szervezeti rendszerben elfoglalt helyüket és jogkörüket illetően megyei jogú pártbizottságok működtek a fővárosban, 19 megyében, a Néphadseregben, a Határőrségnél, a Belügyminisztériumban és a Külügyminisztériumban. Munkájukat közvetlenül a Központi Bizottság és szervei irányították. Döntő szerepük volt a központi határozatok adaptálásában, az alsóbb szintű pártbizottságok – és rajtuk keresztül a pártalapszervezetek – munkájának irányításában.³⁰⁶ Érthető, hogy az adott korokban egy minisztérium számára fontos presztízskérdést jelenthetett pártszervezetének az önálló pártbizottság rangjára emelése. Így történt például az Igazságügyminisztérium esetében is, amelynek pártszervezete csak négy évvel később, 1966-ban kapta meg a pártbizottsági rangot.³⁰⁷

Az Igazságügyminisztérium pártirányítását gyakran tekintik azonosnak az igazságügyi szervek pártirányításával, ez utóbbit pedig a bíróságok pártirányításával. Ez annyiban igaz is, hogy a bírósági szervezet felé irányuló, változó irányú és intenzitású igazgatási és politikai elvárásokat – a bírói függetlenség állandó hangoztatása mellett – többnyire éppen az Igazságügyminisztérium közvetítette a bíróságok felé. Mindennek a hátterében a hatalmi ágak megosztásának, illetve a bírói függetlenségnek sajátos szocialista interpretációja, azaz fogadása húzódik meg.

A klasszikus sztálinista állam- és jogtudomány előszeretettel hivatkozott Marxra, aki „bebizonyította”, hogy az államhatalmi ágak megosztásának tétele „gyökerében tudománytalan”. Rámutatott ugyanis arra, hogy az államhatalmi ágak megosztása ténylegesen sohasem valósulhat meg, lényegében nem egyéb, mint az állami mechanizmusban megvalósuló közönséges munkamegosztás, amely ugyanúgy, mint a többi „örök, szent és megváltozhatatlan burzsoá alapelv” csak az adott viszonyoknak megfelelően nyer alkalmazást és hogy ez a tétel tulajdonképpen az állami szervek hatáskörében meglévő különbségeknek „teljesen önkényes és tudománytalan elvi alapokra helyezése.”³⁰⁸ A marxizmus-leninizmus fényében tehát az államhatalom megosztásának tétele,

305 1962. november 20–24. között ülésezett az MSZMP VIII. kongresszusa. Elfogadta az új szervezeti szabályzatot, amely az MSZMP XIII. kongresszusa 1985. március 25–28-ai kongresszusáig volt érvényben.

306 NEMES 183. old.

307 Önálló tag- és tagjelölt-felvételi és fegyelmi jogkör megadása a Pártbizottságoknak (benne az Igazságügyminisztériumnak). MSZMP KB Titkárság 1966. február 22. (MNL OL M-KS 288. f. 7/255. ö. e.)

308 ARZSANOV et al. 151. old.

mint „cáfolhatatlanul tudománytalan szemfényvesztés” lepleződik le. Szöges ellentétben áll ugyanis a marxizmusnak és leninizmusnak az államról szóló tudományos tanításával, miszerint az „állam az uralmon lévő osztály erőszakszerve, tehát oszthatatlan osztályhatalom”.³⁰⁹

Az államhatalom egységének elvéből vezették le azt a konklúziót is, hogy a bíróságok működését nem lehet az állam más szerveinek működésétől, általában véve pedig az állam egészének funkcióitól elszigetelten vizsgálni. Az állam mindenkori típusa és az igazságszolgáltatás között szerves a kapcsolat, az állam mindenkori funkciói, feladatai szabják meg a bíróságok funkcióit, feladatait is. A bírói függetlenség elvét eredetileg a burzsoázia hirdette a feudalizmus elleni harcában. A kapitalizmus fejlődése során azonban ez az elv is rövid idő alatt teljességében formalitássá és fikcióvá torzult. „A burzsoá bíró független a dolgozó néptől, de egyáltalán nem független az uralmon lévő burzsoáziától. A burzsoá államban a bíró kinevezésének és előrejutásának előfeltétele a kizsákmányoló uralkodó osztály feltétlen kiszolgálása”³¹⁰.

Ezzel szemben „a nép államában” a bírák választásának rendszere és tisztük megszűnésének módzatai (fegyelmi eljárás, visszahívás) a bírói függetlenség legfőbb biztosítékai. „A bírói függetlenség nem a néptől való függetlenséget, a néptől és a népi demokráciától való elszakadást jelenti, hanem ellenkezőleg: éppen eszköz arra, hogy a bíróságok a dolgozó nép és a proletariátus állama érdekeinek mindenkor szem előtt tartásával hozhassák meg ítéleteiket.”³¹¹ Biszku Béla is összekapcsolta a pártszerveknek az igazságügyi szervek munkájába való beavatkozási tilalmát az ítélezők politikai felelősségével: „Az igazságügyi szervek pártirányítása és ellenőrzése során a pártszervek nem avatkozhatnak be a konkrét ügyek elbírálásba, az ítélezés munkájába³¹². Kötelességük viszont, hogy ellenőrizzék a jogpolitikai elvek helyes érvényesítését. Fontos feladatuk a befejezett ügyek utólagos elemzése, értékelése és az általánosítható következtetések levonása. Az is kötelességük, hogy javaslatokat tegyenek a szocialista törvényesség követelményeinek megfelelő, a társadalom igényeit kielégítő ítélezési gyakorlat kialakítására. Mindez természetesen nem csökkenti a kommunisták utólagos felelősségét az illetékes pártszervek előtt.”³¹³

A „népi demokráciák” igazságszolgáltatása természetesen a sztálini igazságügyi igazgatástól örökölte meg, Igazságügyminisztériumaik lényegesebb funkcióit is, hiszen „igazságszolgáltatásunk

309 BEÉR et al. 123. old.

310 I. m.: 198. old.

311 I. m.: 327. old.

312 Elsősorban a Koordinációs Bizottsághoz kapcsolódó iratok jelzik a konkrét ügyek politikai befolyásolásának gyakorlatát. Az igazságszolgáltatási és pártvezetők szűk körű grémiumaként működő Bizottság munkájában Biszku Béla egy évtizeden át vett részt. A grémium három évtizedes összetétele pontosan érzékelteti a párt és az állam felsőszintű igazságügyi vezetésének személyi és intézményi összeolvadását: **Adminisztratív KB-titkárok:** Marosán György (1957. II. 26.–1962. X. 12.); Fehér Lajos (1962. X. 12.–1962. XI. 24.); Biszku Béla (1962. XI. 24.–1963. XII. 5.); Korom Mihály (1963. XII. 5.–1966. XII. 3.); Biszku Béla (1966. XII. 3.–1978. IV. 20.); Korom Mihály (1978. IV. 20.–1985. III. 28.); Horváth István (1985. III. 28.–1987. VI. 23.); Fejti György (1987. VI. 23.–1988. XII. 15.); **Az Adminisztratív Osztály, 1966-tól Közigazgatási és Adminisztratív Osztály vezetői:** Czinege Lajos (1955–1957); Kaszás Ferenc (1957–1961); Tömpe András (1961–1962. XI. 24.); Rácz Sándor (1962. XI. 24.–1966. XII. 3.); Borbándi János (1966. XII. 3.–1974. III. 20.); Rácz Sándor (1974. III. 20.–1983. VII. 6.); Varga Péter (1983. VII. 6.–1988. XI. 22.); **Belügyminiszterek:** Münnich Ferenc (1956. XI. 4.–1957. III. 1.); Biszku Béla (1957. II. 28.–1961. IX. 13.); Pap János (1961. IX. 13.–1963. XII. 7.); Benkei András (1963. XII. 7.–1980. VI. 27.); Horváth István (1980. VI. 27.–1985. III. 29.); Kamara János (1985. III. 29.–1987. XII. 16.); Horváth István (1987. XII. 16.–1990. I. 23.); **Igazságügyminiszterek:** Nezvál Ferenc (1956. XII. 29.–1966. XII. 7.); Korom Mihály (1966. XII. 7.–1978. IV. 22.); Markója Imre (1978. IV. 22.–1988. VI. 29.); Kulcsár Kálmán (1988. VI. 29.–1990. V. 23.); **A Legfelsőbb Bíróság elnökei:** Domokos József (1954–1958); Jahner-Bakos Mihály (1958–1963); Szalay József (1963–1968); Szakács Ödön (1968–1980); Szilbereky Jenő (1980–1990); **Legfőbb Ügyészek:** Szénási Géza (1956. XI. 16.–1975); Szijártó Károly (1975–1990. II. 14.). RÉVÉSZ, 2014. 387–399. old.

313 BISZKU, 1975. 283. old.

forradalmi átalakításánál is a világ leghaladottabb államának, a szocialista Szovjetuniónak a példáját követi”³¹⁴. Ezek szerint a minisztérium:

- irányítja az igazságszolgáltatás teljes vertikumát, benne a közjegyzők, ügyvédek, végrehajtók működését is;
- szervezi a különbíróságokat, a közjegyzői irodákat, az ügyvédséget és a bírói statisztikai szolgálatot; a bírói gyakorlat tanulmányozása és általánosítása, valamint a bíróságok felett gyakorolt felügyelet során szerzett tapasztalatok alapján szervezi a bíróságok munkáját;
- kinevezi és visszahívja a minisztérium tisztviselőit, a neki alárendelt intézmények vezetőit;
- ideológiai és szakmai szempontok alapján képezi és továbbképezi az igazságügyi igazgatás, a bíróságok és államügyészségek kádereit;
- kodifikálja a törvényeket;
- ellenőrzi a bíróságok működését.³¹⁵

Biszkú Béla is utalt korábban az igazságszolgáltatásban dolgozó kommunisták utólagos felelősségrevonhatóságára az illetékes pártszervek előtt. A párt XI. kongresszusán részletesebb is kifejtette ezt a felelősséget: „A pártirányítás és -ellenőrzés megvalósulásában az igazságügy területén is fontos szerepe van a kommunisták beszámoltatásának, a munka elemzésének és értékelésének. Az illetékes területi, és az itt működő hivatali pártszervezetek – eltérő hatáskörrel és illetékességgel – fontos feladata, hogy rendszeresen segítsék és ellenőrizzék a párt határozatainak végrehajtását, a törvények betartását, a jogpolitikai elvek érvényesülését. Fordítsanak gondot arra, hogy a törvény betűje, szelleme és a joggyakorlat között összhang legyen. A központi és területi pártszervek irányító tevékenységéhez tartozik a belügyi, ügyészi, igazságügyi és államigazgatási szervek együttműködésének segítése, tevékenységük koordinálása. A párt által kezdeményezett rendszeres megbeszéléseknek nagy szerepe van az itt dolgozók egységes tájékoztatásában, valamint más társadalmi szervezetekkel és a dolgozókkal való kapcsolatuk erősítésében. A területi pártszervek sajátos feladata, hogy elemezzék a bírói, ügyészi gyakorlat politikai hatását, általánosítsák a befejezett ügyek, tapasztalatait, és ezek alapján kialakított elvi-politikai állásfoglalással segítsék e szervek munkáját.”³¹⁶

Korom Mihály (HUNGART © 2018)

A pártakat „puhább” közvetítését volt hivatva transzferálni az igazságszolgáltatás felé a jogpolitika intézménye. Ez, mint a hatalom jogi relevanciájú gyakorlásának technikája, önmagában is

314 BEÉR et al. 320. old.

315 SZTUGYENYIKIN, 195. old.

316 BISZKÚ, 1975a, 499. old.

rejtőzködésre hajlamos, valódi szándékait illetően, akár a jogalkotásról, akár a jogalkalmazásról van szó. Jogpolitikával, mint szakpolitikával természetesen minden államiság rendelkezik és ez független annak normatív megjelenési formájától – ha egyáltalán megjelenik. A jog szerepét a hatalom eszközének tekintő „jogi nihilizmus” természetesen ódzkodik mindenféle jogi korlátozástól, de ettől még rendelkezik a jog tekintetében politikai stratégiával, azaz – még ha nem is nevezi így – jogpolitikával. A pártállami időszak a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány a jogalkalmazás jogpolitikai elveiről szóló 1963-as határozata megjelenése előtt is rendelkezett markáns, többnyire Sztálinig visszavezethető politikai jellegű jogfelfogással, jogpolitikával. Ebből a szempontból tehát a jogpolitika nem értékkategória, hanem a mindenkor államhatalomnak a jogról való gondolkodása, jogalkotó és jogalkalmazó szerveinek szerepéről kialakított nézetei és az azt alakító politikai gyakorlata.³¹⁷

Az 1963-as kormányhatározatot az 1956-os megtorlások és a kezdődő konszolidáció korszakhatárán hozták meg, a jogszabály számozásából következően nem is kívánták a tartalmát megosztani a nyilvánossággal³¹⁸, eleve belső használatra készült. Bevezetője utal is keletkezésének körülményeire: „A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány megtárgyalta az igazságügyminiszternek a jogalkalmazás egyes kérdéseiről, a jogpolitikai elvekről szóló jelentését. Az igazságügyminiszternek az érdekelt szervek vezetői egyetértésével tett javaslatára a törvényesség további erősítése, valamint a jogalkalmazó szervek munkája színvonalának további emelése érdekében hozta meg jogpolitikai határozatát.”

Azt pedig már az állambiztonsági szakanyagokból lehet megtudni, miért éppen ekkoriban vált időszerűvé a határozat: „Az MSZMP-nek az ellenforradalom óta követett töretlen marxista-leninista politikai irányvonala s következetes kétfrontos harca megteremtette az előfeltételt annak, hogy a társadalmi fejlődésünket híven tükröző, az új fejlődési szakaszból fakadó jogpolitikai konzekvenciák levonása, és a megfelelő irányelvek kidolgozása is megtörténjék.”³¹⁹ A kormányhatározatot szokás annak első fejezetével, a büntető jogalkalmazásra vonatkozó részével azonosítani. A megyei bírósági elnökök számára 1963. december 5-én tartott értekezleten el is hangzott, hogy súlypontinak tekintendők a büntetőítélkezést érintő problémák.³²⁰ Állambiztonsági oldalról ugyancsak ez a vonatkozása erősödött fel: „Hangsúlyozni kell, hogy a jogpolitika nem különálló, pártunk, és kormányunk általános politikai irányvonalától független, hanem lenini politikánk szerves része és mindenkor az általános politikai irányvonalnak van alárendelve; elveit azokból a feladatokból kiindulva határozzák meg, amelyeket az általános politika célkitűzései az adott időszakban tartalmaznak. A jogpolitika a törvényesség figyelembevételével éppen e célkitűzéseket határozza meg a bűnözés elleni küzdelem terén. Iránymutatást ad a bűnüldöző szerveknek a szocialista törvényesség érvényre juttatása és a törvények helyes alkalmazása tekintetében.”³²¹

Természetesen a kormányhatározat belső normaként való kezelésekor előkerült az az érvelés is, hogy a benne foglaltak kizárólag az érintett állami szervek számára fogalmaz meg kötelezettségeket, tehát a közvélemény informálására nincs is szükség. Azt azonban, hogy az az állampolgárok tájékoztatása felesleges-e vagy sem, egyrészt magukra az állampolgárokra kellett volna bízni, másfelől

317 A KB adminisztratív osztályának javaslatai a Politikai Bizottságnak a jogpolitikai irányelvekkel kapcsolatban szükségessé vált módosításokról. MSZMP KB PB 1963. április 17. (MNL OL M-KS 288. f. 5/298. ö. e.)

318 A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 3221/1963. (V. 30) számú határozata a jogalkalmazás jogpolitikai elveiről.

319 DEÁK, 6. old.

320 MNL OL XIX-E-1-p. 1963. 47. d. 921/4/1963,

321 DEÁK, 8. old.

kiderül, hogy akadnak nagyon is az egyénekre vonatkozó rendelkezései a határozatnak: „Jelenleg, a mi viszonyaink között az osztályhelyzetnek a bűncselekmények elbírálásánál általában nincs jelentősége. Az osztályidegenek által elkövetett bűncselekmények esetén az osztályhelyzetet az eljárás során csak akkor kell értékelni, ha az a bűncselekmény indítéka volt, azzal összefüggött.” Ráadásul az esetek többségében ez a körülmény éppen az államellenes bűncselekmények vonatkozásában lehet releváns.

Nagy nyilvánosságot, sőt, politikai propagandát kapott viszont tíz évvel később a 14/1973. számú NET határozat, amely felváltotta a jogalkalmazás 1963-as jogpolitikai elveit. Elveiben, szerkezetében és funkcióját tekintve nem sokban különbözött tíz évvel korábbi elődjénél, de legalább nem volt titkos határozatba zárva. A jogalkalmazó szervek köteleességét a következőkben határozta meg: „A jogalkalmazó szervek kötelesek minden határozatukban, intézkedésükben és eljárásukban érvényesíteni a szocialista törvényességet. Kötelesek a jogszabályokat megtartani és megtartatni. Feladatuk a törvénysértések megelőzése, a jogellenes cselekmények feltárása és az ellenőrzés eredményességének segítése. Tevékenységükkel neveljék az állampolgárokat, a törvények tiszteletére. Vegyenek részt rendszeresen a jogszabályok és a jogalkalmazásban szerzett tapasztalatok széles körű ismertetésében.” – mindezeket akár 1963-as kormányhatározat is tartalmazhatta volna.

A hetvenes évek végére viszont a társadalomtudományok körében felerősödött a jogalkotással kapcsolatos érdeklődés. A jogalkalmazás iránt megnyilvánuló mérsékeltebb figyelem mellett a jogalkotás problémái mind nagyobb mértékben kerültek az érdeklődés középpontjába. Jótékonyan elősegítették mindezt a pártkongresszusok határozatai az állam sokrétű szerepének hangsúlyozásával, és a jogszabályalkotásra, annak egyes elemeire történő közvetlen utalással jelezték, hogy a párt szerint milyen nagy jelentősége van a jogalkotásnak a társadalmi fejlődés szempontjából.

Markója Imre (HUNGART © 2018)

Az Országgyűlés 1969-ben, majd 1982-ben foglalkozott a jogalkotás eredményeivel és továbbfejlesztésének kérdéseivel. Az igazságügyi miniszter Markója Imre 1982. évi országgyűlési beszámolója után külön is hangsúlyt kapott a jogalkotás jogpolitikai elvei kialakításának szükségessége és időszerűsége. Mindezzel összefüggésben az Igazságügyi Minisztérium középtávú tudományos terve – kapcsolódva a közigazgatás komplex továbbfejlesztését célzó kutatásokkal – feladatul tűzte ki a jogalkotás jogpolitikai elveinek elméleti kimunkálását és megalapozását.

Mindezek a törekvések a majdani jogalkotási törvény kidolgozása irányába mutattak. 1979-ben a Magyar Jogász Szövetség „A jogpolitika, a jogalkotás és a jogalkalmazás aktuális kérdései” című IX. országos munkaértekezletén Antalffy György tartott nyitó előadást, Samu Mihály és Szotáczy Mihály korreferátumaival. Ettől kezdve Samu Mihály munkásságának szinte központi témájává vált a jogpolitikai kutatás³²². A minisztérium több téma feldolgozására adott megbízásokat, amelyek eredményeképpen az állam- és jogelmélet, valamint az államjog területének szakemberei elkészítették azokat a tanulmányokat, amelyek 1983-ban kötetbe rendezve is megjelentek.³²³

Kulsár Kálmán (HUNGART © 2018)

A látványosan gyarapodó munkák sorában azonban inkább csak az évtized második felében kezdett nyilvánvalóvá lenni, hogy a jogpolitikának és a jogalkotásnak a hatékonysága szempontjából hasznosabb lenne, ha nem a technikai, szabályozási feltételrendszer cizellált kimunkálása lenne a legfontosabb cél, hanem sokkal inkább az teljes döntéshozatali-törvényalkotási folyamat demokratikus, pluralista politikai környezetbe helyezése. Ezzel egy időben pedig szinte észrevétlenül feledésbe merült a csak kevesek által ismert jogalkalmazási jogpolitika felemásan létrehozott és egyébként is alig működő szabályozása.

* * *

A rendszerváltást követően, de részben már azt megelőzően is a történeti kutatások jelentős része fordult a kommunista időszak törvénysértő eljárásai, perei felé, illetve az igazságtételi jogalkotás irányába, hiszen ekkorra kiderült, hogy XX. századi diktatúrák felfedezték: „a büntető-eljárás nemcsak (sőt, elsősorban nem) az igazságszolgáltatás eszköze, hanem más, attól független célok megvalósítására is használható.”³²⁴ Ekkoriban a szovjet/orosz, de a nyugati kutatások is egyre

322 Samu Mihály idevonatkozó fontosabb munkái: A jogpolitika és a jogalkotás. Jogtudományi Közlöny, 1981. 9. sz.; Jogpolitika és jogelmélet. Magyar Jog, 1985. 1. sz.; Jogpolitika – jogelmélet. Budapest, Közgazdasági és Jogi K., 1989.; A jogpolitika lényeges vonásainak jogelméleti megközelítése. Jogtudományi Közlöny, 1990. 5. sz.; A jogpolitika értékelméleti alapjai. Magyar Jog, 1990. 7–8. sz.; Jogpolitika. Budapest. Rejtjel, 1997.; Általános jogpolitika: a jog depolitizálása. Budapest, Akadémiai K., 2003.; Jogállamiság és jogpolitika. Magyar Jog, 2006. 4. sz.; A jogpolitika mibenléte. Jura, 2007. 2. sz.

323 NIGRINY, 1983.

324 KAHLER, 113. old.

növekvő érdeklődést mutattak a Szovjetunióban zajlott nagy koncepciós perek iránt, a magyarországi kutatások pedig elkezdték feltárni az első koncepciós pereket – Pócspetri, MAORT, Mindszenty – majd gyorsan sorra kerültek a kulákperek, az egyháziak elleni perek, illetve szinte tömeges méretekben az 1956 utáni megtorlások pereinek feldolgozásai. Mindezek az esetek arra hívták fel a figyelmet, hogy a kommunista jogrendszerekben általában formálisan deklarált jogvédő alapelvek önmagukban nem jelentenek semmiféle biztosítékot arra, hogy az igazságszolgáltatás ne szegődhetne (esetleg kényszerülne) a cinikus diktatúra – beleértve a korszak igazságügyminisztériumait – szolgálatába. Ami pedig a pártirányítás mechanizmusának korai, politikai szociológiai kritikáját illeti, érdemes Bihari Mihálynak, kezdetben röpiratként terjesztett, mára feledni látszó „Reform és demokrácia” című munkájának ide vonatkozó mondanivalóját citálni: „A bolsevik típusú kommunista párt megkülönböztető jegye, s minden nem elit jellegű párttól elkülönítő jellemzője, hogy nem egyszerűen az azonos ideológiát elfogadó emberek összessége, hanem élcsapat. Önmagát élcsapatnak és az egyedüli tudományos politikai világnézet hordozójának tételezve, önképében az átlagemberek, a munkásosztály és a társadalom fölé kerül. Ez az ideológiai élcsapat és elitpárt önkép, pozitív autosztereotípa akkor is áthatja a tagokat, és főleg a párt vezetőit, ha a társadalom többi tagja egyáltalán nem ismerik el sem élcsapat, sem kiváltságos ideológiai elitpárt jellegét (ez a negatív heterosztereotípa), mert e pártöntudat a visszaigazolást és legitimációt nem mástól nem a társadalomtól várja.” A bírói hatalom és függetlenség megerősítésére tett javaslatai közül a bírák választási rendjének újrászabályozása került az első helyre. Az igazságszolgáltatás pártirányításának teljes felszámolása érdekében szükségesnek tartja a bírósági szervezet egész rendszerének kivonását az Igazságügyi Minisztérium felügyelete és irányítása alól. Biztosítani kell a bírói függetlenség jogi, szervezeti és személyi garanciáit. Jelentősen javítani kell a bírói kar egzisztenciális feltételein, megállítva a szakmai kontraszelekciót. Végül pedig teljesen függetleníteni kell az Ügyvédi Kamarát, illetve az Igazságügyi Minisztérium felügyeleti jogát minden vonatkozásban meg kell szüntetni.³²⁵

Nem sokaknak tűnt fel az MSZMP Központi Bizottsága 1988. november 22-ei ülésének második napirendi pontja, hiszen ez a kommunista pártok történetéből jól ismert sokadik szervezeti és munkamódszerbeli „megújulást” ígerte.³²⁶ Nem derült ki sokkal több Grósz Károly főtitkár sajtótájékoztatójából sem. Rámutatott arra, hogy a kormányzatnak szabadabb kezet kell adni feladatainak az ellátásában, támogatni kell a kormányt, bár lehetnek részkérdések, amelyekben a Központi Bizottság álláspontja eltér a kormány napi döntésétől. „A kormány akkor tudja eredményesen betölteni e rendkívül bonyolult és nehéz időszakban a feladatát, ha egyrészt teljes politikai bizalmat érez a Központi Bizottság részéről, szabad kezet kap a gyakorlati folyamatok irányításában, miközben a Központi Bizottság vállalja, hogy a kormányzati szándékot, törekvést igyekszik elfogadtatni a pártmozgalmon belül.”³²⁷

A KB határozata kissé pontosabban fogalmazott: „A Központi Bizottság tiszteletben tartja az Országgyűlés kizárólagos törvényalkotói szerepét, a Minisztertanács önállóságát és felelősségét a kormányzati munkában. Támogatja a kormány tevékenységét. Megszünteti a kormányzati tevékenységi körök – közöttük a kül-, és belügyek, a honvédelem – közvetlen irányítását, a párt és az állami testületek működésének párhuzamosságait.” A minisztériumok fölötti közvetlen pártirányítás megszüntetése – még ha a „közvetett” irányítás lehetőségét nyitva hagyta is a határozat – mindenképpen

325 BIHARI, 174., 218. old.

326 A KB és a PB munkarendje, munkamódszere, a KB munkabizottságainak és apparátusának feladatköre. A Központi Bizottság kibővített ülése. 1988. november 22. (MNL OL M-KS 288. f. 4/246-247. ö. e.)

327 GRÓSZ, 3. old.

fordulatot jelentett az állam pártirányításának négy évtizedes történetében. Az történt, amire kevesen számítottak: a párt „kivonult” az államból. Hogy ez nem ment egyik napról a másikra, és a negyvenéves beidegződések egészen a rendszerváltásig működtették a kapcsolattartás reflexeit, arra több példát is fel lehet hozni. De maga a határozat egyértelműen fogalmazott: a párt „megszünteti a kormányzati tevékenységi körök – közöttük a kül-, és belügyek, a honvédelem – közvetlen irányítását”. A végrehajtó hatalmi ág pártkötöttségeinek lazítása természetesen csak a probléma felületi kezelését jelenthette, a valódi megoldást a demokratikus politikai keretek közötti jogállami struktúra létrehozása jelentette.

A rendszerváltás óta eltelt időszak történet-, politika- és jogtudományi kutatásai jelentős eredményeket tudnak felmutatni mind a pártirányítás természetének feltárása, mind pedig az Igazságügyi Minisztériumnak az igazságszolgáltatás igazgatása területén betöltött politikai szerepe vonatkozásában. Jelen gondolatok, illetve a kötetben közölt dokumentumok inkább arra törekednek, hogy a részben már elemzett folyamatok információit eddig ismeretlen vagy kevésbé ismert iratok feldolgozásával elmélyítse, illetve némely, eddig nem közölt dokumentum bemutatásával árnyaltabbá tegye az Igazságügyi Minisztérium pártállami időszakának mintegy fél évszázados történetét.

Irodalomjegyzék

- ÁBRAHÁM–KUSSINSZKY = Ábrahám Ferenc–Kussinszky Endre (szerk.): *A Bárdossy-per. Ítélet a történelem.* A Magyar Országos Tudósító és a Magyar Távirati Iroda hivatalos kiadásából. Híradó Könyvtár. Budapest, Magyar Központi Híradó, 1945.
- ARZSANOV = Arzsanov–Kecsekjan–Manykovszkij–Sztrogovics: *Állam- és jogelmélet.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1951. 411 o.
- Baberowski = Baberowski, Jörg: *Felperzselte föld. Sztálin erőszakuralma.* Budapest, Európa, 2015.
- BALOGH = Balogh Margit: *A református egyház a koalíció éveiben (1945–1948).* In: Magyarország a XX. században (főszerk. Kollega Tarsoly István) II. kötet. Szekszárd, Babits Kiadó, 1997.
- BALOGH–SZABÓ = Balogh Sándor–Szabó Éva: *Koalíció és politikai érdekegyeztetés. (A pártközi értekezlet).* – Múltunk, 1994. 4. sz.
- BARÁTH = Baráth Magdolna: *A szovjet tényező: szovjet tanácsadók Magyarországon.* Budapest, Gondolat, 2017.
- BEÉR = Beér János–Névai László–Sarlós Béla–Szabó Imre–Világhy Miklós: *Magyar alkotmányjog.* Budapest, Tankönyvkiadó, 1951.
- BEREI = Berei Andor: *Magyarország hároméves terve.* Budapest, Szikra, 1947.
- BIBÓ = Bibó István: *A magyar demokrácia válsága.* In: Válogatott tanulmányok. Magvető Könyvkiadó, 1986. II kötet.
- BIHARI = Bihari Mihály: *Reform és demokrácia. Medvetánc.* Az 1987/2. szám melléklete. Budapest, ELTE–MKE, 1987.
- BISZKU, 1975 = Biszku Béla: *Az állami munka fejlesztésének és pártirányításának néhány kérdése.* In: uő. A párt és az állam a nép szolgálatában. Budapest, Kossuth, 1975.
- BISZKU, 1975a = Biszku Béla: *A párt feladatai az államhatalom erősítésében és a szocialista demokrácia fejlesztésében.* In: Rákosné Szőke Katalin (szerk.). A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának jegyzőkönyve. Budapest, Kossuth, 1975.
- BORBÁNDI = Borbándi Gyula: *Magyar politikai pályaképek: 1938–1948.* Budapest, Európa, 1997.
- Boreczky = Boreczky Beatrix (főszerk.) *A magyar állam szervei 1950–1970.* Központi szervek. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1985.

- BOTOS = Botos János: *Fejezetek a Belügyminisztérium történetéből I–V*. Budapest, BM Kiadó, 1992–2001.
- BOZÓKI = A rendszerváltás foratókönyve = Bozóki András–Elbert Márta–Kalmár Melinda–Révész Béla–Ripp Erzsébet–Ripp Zoltán (szerk.): *A rendszerváltás foratókönyve: kerekasztal-tárgyalások 1989-ben*. 1–4. köt.: Budapest, Magvető, 1999. 5–8. köt.: Budapest, Új Mandátum, 2000.
- BÖLÖNY = Bölöny József: *Igazságügyminiszterek*. In: uő. Magyarország kormányai 1848–1992. Negyedik, bővített és javított kiadás. Az 1987–1992 közötti időszakot feldolgozta és a kötetet sajtó alá rendezte Hubai László. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1992.
- CONNERTON = Connerton, Paul: *Megemlékezési szertartások*. In: Zentai Violetta (szerk.): *Politikai antropológia*. Osiris Kiadó, 1997.
- CZÓBEL = Czóbel Ernő (szerk.) *A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története*. Rövid tanfolyam. Budapest, Szikra, 1954.
- DEÁK = Deák József: *A jogalkalmazás jogpolitikai elveinek érvényesülése az állam elleni büntettek nyomozása során*. Budapest, BM Tanulmányi és Kiképzési Csoport Főnökség, 1970.
- DOMOKOS = Domokos József: *Emlékezik egy kommunista védőügyvéd*. Budapest, Gondolat, 1979.
- ECKHART = Eckhart Ferenc: *A Jog- és Államtudományi Kar története 1667–1935*. (A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Története II. köt.) Az egyetem 300 éves fennállása alkalmából kiadja a Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest, 1936.
- Fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek I. sz. jegyzéke*. Budapest, Magyar Miniszterelnökség Sajtóosztálya, 1945.
- FEITL, 2003 = *A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei: 1945–1947*. szerk. Feitl István; [sajtó alá rend., jegyz. Baráth Magdolna et al.; bev. Baráth Magdolna et al.; ford. Baráth Magdolna et al.] Politikatörténeti Intézet (Budapest) Napvilág, 2003, 453 p.
- FEITL, 2016 = Feitl István et al.: *Kérdések és válaszok az 1944–1949 közötti magyar történelemről*. Budapest, Napvilág, 2016. 299 p.
- FLECK, = Fleck Zoltán: *A bírói függetlenség állapota*. Fundamentum, 2002. 1.
- FÖGLEIN = FÖGLEIN Gizella: *Államforma és államfői jogkör Magyarországon: 1944–1949*. Eötvös Loránd Tudományegyetem (Budapest), Bölcsészettudományi Kar 1993, 204 p.
- Földesi –Szerencsés = Földesi Margit–Szerencsés Károly: *A megbélyegzés hatalma*. Pfeiffer Zoltán (1900–1981). Budapest, 2003.
- GANTNER = Gantner Péter: *Valentiny Ágoston, az elfelejtett államférfi*. I. A. T. K. 2010.

- GATTER = Gatter László: *Az igazságszolgáltatás reformja 1987–1997. Rendszerváltozás a bíróságok igazgatásában.* Budapest, KIK–Kerszöv Kft. 2004.
- GELLÉRT = Gellért György: *A Kúriától a Legfelsőbb Bíróságig.* Magyar Jog, 1975. 5.
- GLATZ = GLATZ Ferenc: *Az 1941. jún. 26-i minisztertanácsi ülés.* História, 1992. 2.
- GRÓSZ = Grósz Károly: *Modern kommunista pártot – jól működő szocializmust.* Népszabadság, 1988. november 23.
- GYARMATI, 1995 = Gyarmati György: *A parlamentarizmus korlátai és annak következményei az Ideiglenes Nemzetgyűlés tevékenységére.* In: Feitl István *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944–1945.* Budapest, Politikatörténeti Alapítvány. 1995.
- GYARMATI, 2004 = Gyarmati György: *A politika rendőrsége a Rákosi-korszakban, 1945–1956.* In: Gyarmati György–Schadt Mária–Vonyó József (szerk.): *Az 1950-es évek Magyarországa játékfilmekben.* Pécs, ASOKA Bt., 2004.
- GYEKICZKY = Gyekiczky Tamás: *Befordítva – Levéltári iratok a jogpolitikáról, a bíróságokról, és a bírászkodás lehetőségeiről a Kádár korszakban (1958–1990).* Patrocinium Kft., 2016.
- GYÖRFFY = Györffy Sándor (szerk.) *A Rákosi-per.* Budapest Magyar Munkásmozgalmi Intézet, Budapest, Szikra, 1950.
- HALMOSY = Halmosy Dénes (szerk.): *Nemzetközi szerződések 1918–1945.* Budapest, Közgazdasági és Jogi – Gondolat, 1983.
- HORVÁTH, 1998 = Horváth Zsolt: *Propaganda és történelem. 1848 századik évfordulójának ünneplése.* História, 1998. 3.
- HORVÁTH, 2003 = Horváth Julianna et al.: *Pártközi értekezletek: politikai érdekegyeztetés, politikai konfrontáció: 1944–1948.* Budapest, Napvilág, 2003.
- HORVÁTH, 2014 = Horváth Attila (szerk.): *Magyar állam- és jogtörténet.* Nemzeti Közszerzői Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, Budapest, 2014.
- IZSÁK–KUN = Izsák Lajos–Kun Miklós: *Moszkvának jelentjük... Titkos dokumentumok 1944–1948.* Budapest, Századvég Kiadó, 1994.
- KÁDÁR = Kádár János: *A szakszervezetek és üzemi bizottságok az újjáépítés szolgálatában.* Kézirat gyanánt – 1945. június 12. Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége Propaganda Osztálya, Budapest, Szikra Irodalmi Lapkiadó, 1945.
- KAHLER = Kahler Frigyes: *Igazságszolgáltatás – jogszolgáltatás.* in: uő. *Szemtől-szembe a múlttal.* Budapest, Kairosz Kiadó, 1999.

- KARSAI–MOLNÁR = KARSAI László–MOLNÁR Judit: *A magyar Quisling-kormány: Sztójay Döme és társai a népbíróság előtt*. Párhuzamos Archívum / Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 1956-os KHT, 2004.
- KERSHAW–LEWIN = Ian Kershaw–Moshe Lewin: *A rendszerek és a diktátorok – az összehasonlítás perspektívái*. In: uő.: Sztálinizmus és náciizmus. Diktatúrák összehasonlítása. Szeged, Szukits K., 2005.
- KULCSÁR = Kulcsár Kálmán: *Politikai és jogszociológia*. Budapest, Kossuth Kiadó, 1987.
- KERTÉSZ = Kertész István: *A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon* (részlet a „Szovjet és nyugati politika Magyarországon 1945–1947 c. tanulmányból). – In: Látóhatár, 1953. 1. sz.
- KÉZIRAT = Az Igazságügyminisztérium története tervezett megírásával kapcsolatos eddigi munkák anyaga. (Megőrzés céljából bekötéshez rendezve 1965. III. 1-jén.) Kézirat. Igazságügyminisztérium, 1965. Központi Könyvtár 4441/65.
- KOVÁCS, 2002 = Kovács Éva: *A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon*. Klió, 2002. 2.
- KOVÁCS, 2009 = Kovács Zoltán András: *A Szálasi-kormány belügyminisztériuma: rendvédelem, állambiztonság, közigazgatás a nyilas korszakban*. Máriabesnyő–Gödöllő, Attraktor, 2009. 373 o.
- LÁZÁR = Lázár Andor: *Visszaemlékezéseim*. Ráday Gyűjtemény, Budapest, 1995.
- LEKLI = Lekli Béla: *Az Igazságügyminisztérium szervezete és iratkezelése 1945–1985 között*. Új Magyar Központi Levéltár Közleményei, 1988.
- LENIN, 1977 = Lenin: *Állam és forradalom: a marxizmus tanítása az államról és a proletariátus feladatai a forradalomban*. Budapest, Kossuth, 1977.
- LENIN, 1978 = Lenin: *A párt vezető szerepe a szocialista építésben*. Budapest, Kossuth, 1978.
- LÉVAI = Lévai Tibor (szerk.): *A szocialista ügyészi szervezet fejlődése a Magyar Népköztársaságban (1953–1978)*. Budapest, A Legfőbb Ügyészség hivatalos kiadványa, 1978.
- LUKÁCS = Lukács Tibor: *A magyar népbírósági jog és a népbíróságok. 1945–1950*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1979.
- MEZEY, 1995 = Mezey Barna: *Büntetés-végrehajtás a két világháború közötti Magyarországon*. Börtönügyi Szemle, 1995. 3. sz.
- MIKÓ = Mikó Zsuzsanna: *A Legfelsőbb Bíróság Népbírósági Tanácsa működése és ügykezelési gyakorlata (1957–1963)*. Doktori értekezés, Budapest, 2012.
- NEMES = *Pártépítés. A párt- és a tömegszervezeti munka kérdései*. (szerk. Nemes István, Takács István) Budapest, Kossuth, 1981.

- NIGRINY, 1983 = Nigriny Elemér (szerk.): *A jogalkotás jogpolitikai elveiről*. Tanulmánykötet. 6. IM Tudományos és Tájékoztatási Főosztály kiadványai, Igazságügyi Minisztérium Budapest, 1983.
- PAÁL–RADÓ = Paál Jób–Radó Antal (szerk.): *A debreceni feltámadás: krónikás könyv a demokratikus új Magyarország megszületéséről, a moszkvai tárgyalásokról, a debreceni nemzetgyűlés és az első független nemzeti kormány megalakulásáról, a magyar nemzet történetének sorsdöntő hőskoráról*. Debrecen, 1947.
- PALASIK, 2000 = Palasik Mária: *A jogállam megteremtésének kísérlete és kudarca Magyarországon: 1944–1949*. Politikatörténeti füzetek, Budapest, Napvilág, 2000.
- PALASIK, 2010 = Palasik Mária: *Félelemben zárt múlt: politikai gyilkosságok Gyömrőn és környékén 1945-ben*. Budapest, Napvilág, 2010.
- PAPP = Papp Gyula: *Igazoló eljárások és a háborús bűnök megtorlása 1945 után Magyarországon*. Aetas, 2009. 2. sz.
- PAP = Pap László: *Tíz év és ami utána következett 1945–1963*, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern–Budapest, 1992.
- PAULER, = Pauler Tivadar: *Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó Hivatala, 1878.
- PÉTERI = Péteri Zoltán: *Magyar Tudományos Akadémia Jogtudományi Intézet*. (Glatz Ferenc szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2000.
- PETŐ = Pető Andrea: *Népbíróság és vérvád az 1945 utáni Budapesten*. Múltunk, 2006. 1. sz.
- PETRIKNÉ = Petrikné Vámos Ida: *Iratok a Történeti Hivatalban*. In: Gyarmati György (szerk.): *Trezor 1.: A Történeti Hivatal évkönyve: 1999*. Budapest, Történeti Hivatal, 1999.
- PINTÉR = Pintér István: *A Horthy-rendszer II. világháború alatti antifasiszta meghurcoltjai és áldozatai*. Múltunk, 2008/1.
- PÜNKÖSTI = Pümkösti Árpád: *Rákosi a hatalomért, 1945–1948*. Budapest, Európa Kiadó, 1992.
- RÁKOSI = Rákosi Mátyás: *A dolgozó nép alkotmánya*. Válogatott beszédek és cikkek. Budapest, Szikra, 513. o.
- RÉVAI = Révai József: *Kossuth, Petőfi, Táncsics öröksége*. Szabad Nép, 1948. márc. 14.
- RÉVÉSZ, 2001 = Révész Béla: *Az államiság értékeinek újrafogalmazása a rendszerváltás vitáiban*. Acta Juridica et Politica, Szeged, SZTE, 2001.

- RÉVÉSZ, 2014 = Révész Béla: *A pártállami időszak ismeretlen hatalmi testülete: a Koordinációs Bizottság (1975–1988)*. Acta Juridica et Politica : Tom. 76.: Ünnepi kötet Dr. Molnár Imre egyetemi tanár 80. születésnapjára (Jakab Éva és Pozsonyi Norbert szerk.) Szegedi Tudományegyetem. Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, SZTE, 2014.
- RÉVÉSZ, 2015 = Révész Béla (szerk.): *Vladár Gábor emlékkötet (1881–1972)* Igazságügyi Minisztérium – Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. 2015.
- RÉVÉSZ, 2016 = *Iratok az Igazságügyi Minisztérium történetéből 1944–1990*. I–III. kötet. Budapest, Igazságügyi Minisztérium – Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016.
- RIES, 1948 = Ries István (szerk.): *Állami költségvetés az 1949. évre*. 2. csoport: köz- és jogbiztonság. 3. fejezet: Igazságügyminisztérium, Budapest, 1948.
- RIES, 1949 = Ries István: *A Magyar Népköztársaság Alkotmánya*. Jogtudományi Közlöny, 1949. 15–16. sz.
- RIES, 1950 = Ries István: *Joszif Visszarionovics Sztálin*. Jogtudományi Közlöny, 1950. 1–2. sz.
- SÁRKÖZY = Sárközy Tamás: *A privatizáció joga Magyarországon: 1989–1993*. Budapest, Akadémiai K., 1993.
- SARLÓS = Sarlós Béla: *Deák politikai felfogása és az országbírói értekezlet*. Tanulmányok Deák Ferencről. Zalai Gyűjtemény 5. Zalaegerszeg, 1976.
- SASHEGYI = Sashegyi Zsófia: *Miniszterből békaőr*. „Mikecznek lenni sokszor nehéz, de nem lehetetlen” – Egy, a XX. század által megtépzott család története. Magyar Nemzet, 2016. június 5.
- SOLT, 1992 = Solt Pál (főszerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. I. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992.
- SOLT, 1993. = Solt Pál (főszerk.) *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. II. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1993.
- SOLT, 1995 = Solt Pál (főszerk.): *Iratok az igazságszolgáltatás történetéhez*. IV. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1995.
- SOÓS = Soós Mihály: *A háborús és népellenes bűntettek feltárásának forrásai a Történeti Levéltárban*. Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003. Budapest, 2004.
- STIPTA, = Stipta István: *A magyar bírósági rendszer története*. Multiplex Media Debrecen, 1997.
- STRASSENREITER = Strassenreiter Erzsébet: *Ries István. (1885–1950) Párttörténeti Közlemények*, 1986. 1.
- SZABÓ, 1987 = Szabó Imre: *Ismét a bírói függetlenségről*. Állam- és Jogtudomány, 1987. 1–2.

- SZABÓ, 1998 = Szabó Róbert: *Politikai propaganda és történelmi ünnep*. Történelmi Szemle, 1998. 3–4.
- SZEKÉR = Szekér Nóra: *A Magyar Közösség története*. PhD értekezés, PPKE BTK, 2009.
[<http://mek.oszk.hu/08400/08480/08480.pdf> (letöltve: 2015. 06. 12.)]
- SZTÁLIN = Sztálin: *A leninizmus kérdései*. Budapest, Szikra, 1956.
- SZTUGYENYIKIN = Sztugyenyikin, Sz. Sz.: *A szovjet államigazgatási jog*. Egyetemi tankönyv. Budapest, Tankönyvkiadó, 1951.
- SZÜCS = Szűcs László (szerk.): *Dálnoki Miklós Béla kormányának (Ideiglenes Nemzeti Kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei: 1944. december 23.–1945. november 15.* A-kötet, Budapest, MOL, 1997. 790 p.
- Törvényhozók Nemzeti Szövetsége = A Törvényhozók Nemzeti Szövetsége Sopronban tartott üléseinek jegyzőkönyvei. Kézirat. Országgyűlési Levéltár K 18.
- TRÓCSÁNYI, 1995 = id. Trócsányi László: *Jogászi pályafutásom*. Nagy és Trócsányi Ügyvédi Iroda, Budapest, 1995.
- ÚJKÉRY, 2001 = Újkéry Csaba: *Bírósági szervezet és igazgatás*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2001.
- VIDA, 1995 = Vida István: *Orosz levéltári források az 1944 őszi moszkvai kormányalakítási tárgyalásokról, az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívásáról és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megválasztásáról*. In: Fejtl István *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1944–1945*. Politikátörténeti Alapítvány. Budapest, 1995.
- VIDA, 1996 = Vida István: *Az Ideiglenes Nemzeti Kormány átalakítása 1945 júliusában és a szovjet diplomácia*. Vissza a történelemhez. Emlékkönyv Balogh Sándor 70. születésnapjára. Budapest, Napvilág Kiadó, 1996.
- VIDA, 1997 = Vida István: *A Szovjetunió és a magyar békeszerződés előkészítése*. Külpolitika, 1997/3.
- ZINNER, 2001 = Zinner Tibor: *A kádári megtorlás rendszere*. Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet, Budapest, 2001.
- ZINNER, 2015 = Zinner Tibor: *Utak és tévutak a XX. századi magyar felsőbbíráskodás káderpolitikájában '56 után*. In: Bódiné dr. Beliznai Kinga (szerk.) *A Kúria és elnökei III*. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015.

Iratjegyzék

1945. 01. 04.	Bírák eskütétele. IM-rendelet 1945 január 4. Magyar Közlöny 1945. 1. sz. (MNL OL XIX-E-1-B Elnöki O. 1945. 1. d. 13703/1945)	125
1945. 01. 25.	Jogi reformbizottság megalakítása. Ideiglenes nemzeti Kormány. 1945. január 25. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 39. ő. e.)	126
1945. 02. 13.	Szegedi szülők panaszos levele Valentiny Ágoston igazságügyminiszterhez lányuk eltűnése ügyében. 1945. február 13. (MNL OL XIX-E-1-C Elnöki O. 1944–45. 1. d. 46.217)	127
1945. 03. 08.	Háborús károk a pesti igazságügyi épületekben. 1945. március 8. (MNL OL XIX-E-1-B Elnöki O. 1945. 1. d. 46.174)	128
1945. 11. 24.	Budinszky László, a Szálasi-kormány igazságügyminisztere elleni vádirat. 1945. november 24. (ÁBTL 3.1.9 V-101531.)	132
1945. 12. 12.	Budinszky László, a Szálasi-kormány igazságügyminiszterének népbíróági ítélete. Magyar Távirati Iroda. 1945. december 12.	134
1946. 05. 25.	Nagy-Budapest kommunista jogászáinak értekezlete. 1946. május 25. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 22. ő. e.)	136
1946. 06. 22.	Pártközi értekezlet a népbíróságokról. Domokos József legfőbb államügyész. 1946. június 22. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 35. ő. e.)	139
1947. 04. 03.	Domokos József legfőbb államügyész levele Rákosi Mátyáshoz Kovács Béla letartóztatásáról. 1947. április 3. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 19. ő. e.)	140
1947. 06. 09.	Rémhír Rákosi Mátyás meggyilkolásáról. Domokos József államügyész. 1947. június 9. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 15. ő. e.)	141
1949. 03. 11.	Az ügyészi, a közjegyzői szervezet reformja. MDP Állampolitikai Bizottság. 1949. március 11. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 22. ő. e.)	142
1949. 03. 16.	Javaslat egyéves ügyészi és bírói jogi tanfolyam létesítésére. MDP KV Titkárság. 1949. március 16. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 34. ő. e.)	144
1949. 03. 23.	Az Igazságügyminisztériumi Kollégium javaslatai a minisztérium ügybeosztásáról. MDP KV Titkárság. 1949. március 23. 6. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 35. ő. e.)	149

1949. 08. 17.	Ries István igazságügyminiszter feljegyzése az alkotmánnyal kapcsolatban készítendő jogszabályokról. MDP KV Titkárság. 1949. augusztus 17. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 58. ő. e.)	151
1949. 08. 17.a	Esküminta a Magyar Népköztársaság alkotmányára. MDP KV Titkárság. 1949. augusztus 17. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 58. ő. e.)	152
1949. 12. 07.	Az Igazságügyminisztérium javaslata az MDP KV Titkárságának az amnesztiára az elítéltek egyes kategóriáiban, egyéni kiválogatás alapján. MDP KV Titkárság 1949. december 7. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 76. ő. e.)	153
1950. 04. 26.	Javaslat az Adminisztratív Osztály megszervezésére. MDP KV Titkárság 1950. április 26. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 97. ő. e.)	154
1950. 06. 07.	Az Igazságügyminisztérium kegyelmi ügyintézés. Az egyéni kegyelmi ügyek statisztikája 1948-tól. MDP KV Titkárság 1950. április 26. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 103. ő. e.)	155
1950. 07. 19.	A KV Adminisztratív Osztályának. 1950. július–szeptember közötti időre szóló ideiglenes munkaterve. MDP KV Titkárság. 1950. július 19. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 109. ő. e.)	159
1950. 10. 19.	Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az igazságügyi apparátus átszervezésére. MDP PB 1950. október 19. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 62. ő. e.)	164
1951. 01. 03.	Káderjavaslatok: Décsi Gyula igazságügyminiszter első helyettesi beosztásra. MDP KV Titkárság. 1951. január 3. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 125. ő. e.)	172
1951. 06. 20.	Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről szóló törvényerejű rendelet tárgyában. 1951. június 20. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 149. ő. e.) 1951. június 20.	173
1951. 11. 14.	A KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az IM kodifikációs munkájára. A Titkárság határozata, MDP KV Titkárság. 1951. november 14. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 168. ő. e.)	175
1952. 02. 04.	A KV Adminisztratív Osztályának 1952. első negyedévi munkaterve. Kiegészítő jelentés az Osztály munkájáról. 1952. február 4. (MNL OL M-KS 276 . f. 55. cs. 192. ő. e.)	180
1952. 05. 22.	Molnár Erik igazságügyminiszter jelentése az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-ei PB-határozat végrehajtásáról. MDP PB 1952. május 22. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 99. ő. e.)	188

1952. 07. 13.	Oktatási terv az igazságügy területén dolgozók szakmai továbbképzéséhez. Igazságügyminisztérium. 1952. július 13. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 42. ő. e.)	193
1952. 10. 21.	Molnár Erik igazságügyminiszter megnyitó beszédéből. A Magyar Jogász Szövetség II. küldött közgyűlése. 1952. október 21. MJSZ Budapest, 1952.	194
1953. 04. 15.	A megbízhatatlan elemek eltávolítása az igazságügyi apparátusból. MDP KV Titkárság. 1953. április 15. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 239. ő. e.)	195
1953. 07. 15.	Az Igazságügyminisztérium és a KV Adminisztratív Osztály közös javaslata az amnesztiáról. MDP PB 1953. július 15. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 126. ő. e.)	197
1953. 07. 15.a	Az Igazságügyminisztérium és a KV Adminisztratív Osztály közös javaslata az ügyészi szervezet felállításáról. MDP PB 1953. július 15. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 126. ő. e.)	199
1953. 09. 30.	Határozat a bírói szervezet fejlesztésére és az igazságügyi jogalkotás feladataira. MDP PB 1953. szeptember 9. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 139. ő. e.)	205
1954. 01. 13.	A KV Adminisztratív Osztálya, a Legfőbb Ügyészség és az Igazságügyminisztérium közös előterjesztése az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről. MDP PB 1954. január 13. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 156. ő. e.)	211
1954. 04. 14.	A KV Adminisztratív Osztály javaslata a Bírói és Ügyészi Akadémia megszűntetéséről. MDP PB 1954. április 14. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 170. ő. e.)	214
1954. 04. 28.	Az Igazságügyminisztérium kollégiumának tagjai. MDP KV 1954. április 28. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 172. ő. e.)	215
1954. 07. 21.	A KV Adminisztratív Osztálya és az IM közös javaslata a kitelepítettek visszaigénylési követelése ügyében. Ea. Erdei Ferenc. MDP PB 1954. július 26. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 186. ő. e.)	216
1954. 10. 25.	Szabó Imre javaslata a Törvényelőkészítő Főosztályról az Állam- és Jogtudományi Intézetbe történő távozása alkalmából Molnár Erik igazságügyminiszternek. 1954. október 25. (PIL 686. f. 194. ő. e. 87. o.)	218
1954. 12. 06.	Valentiny Ágnes kérvénye Molnár Erik igazságügyminiszterhez elítélt édesapja, Valentiny Ágoston, korábbi igazságügyminiszter szabadon bocsátásának ügyében. 1954. december 6. (PIL 686. f. 194. ő. e. 180. o.)	220

1955. 02. 02.	Az Igazságügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottságnak a minisztérium munkájáról. MDP PB 1955. március 10. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 214. ő. e.)	221
1956. 05. 07.	Az igazságügyminiszter jelentése a Politikai Bizottság 1955. március 8-ai ülésén a bírósági apparátus felfrissítése érdekében hozott határozatának végrehajtásáról. MDP PB 1956. május 7. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 399. ő. e.)	228
1956. 11. 28.	Javaslat készítése az Igazságügyminisztérium megerősítésére. MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottság. 1956. november 28. (MNL OL M-KS 288. f. 5/6. ő. e.)	234
1957. 04. 30.	Javaslat egyes bíróságoknál a népi ülnökök soron kívüli pótválasztására. MSZMP Politikai Bizottság. 1957. április 30. (MNL OL M-KS 288. f. 5/24. ő. e.)	235
1957. 09. 03.	Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának jelentése az Igazságügyminisztérium vezető kádereinek helyzetéről. MSZMP Politikai Bizottság. 1957. szeptember 3. (MNL OL M-KS 288. f. 5/42. ő. e.)	236
1958. 02. 18.	Előterjesztés az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1958. február 18. (MNL OL M-KS 288. f. 5/67. ő. e.)	238
1958. 03. 16.	Kommentár Domokos Józsefről, a Legfelsőbb Bíróság elnökéről. Szabad Európa Rádió. 1958. március 16. (PIL VI. fond főcsoport 698. f. 57. ő. e.)	240
1959. 02. 13.	Jelentés az Adminisztratív Osztály munkájáról. MSZMP KB Titkárság 1959. február 13. (MNL OL M-KS 288. f. 7/44. ő. e.)	244
1959. 03. 03.	Jelentés a Polgári Törvénykönyv-tervezet elvi kérdéseiről. Kádár János felszólalása. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. március 3. (MNL OL M-KS 288. f. 5/120. ő. e.)	247
1959. 08. 11.	Az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség közös jelentése a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. augusztus 11. (MNL OL M-KS 288. f. 5/144. ő. e.)	248
1959. 12. 22.	Az Igazságügyminisztérium előterjesztése a még működő népbíróági tanácsok megszüntetésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. december 22. (MNL OL M-KS 288. f. 5/162. ő. e.)	250
1959. 12. 22.a	Az MSZMP KB Adminisztratív Osztály kiegészítő javaslata a még működő népbíróági tanácsok megszüntetésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. december 22. (MNL OL M-KS 288. f. 5/162. ő. e.)	252

1960. 01. 23.	Eörsi Gyula levele Kádár Jánoshoz Eörsi István ügyében. 1960. január 23. (MNL OL ÁBTL 3.1.5. O-12358. 36–38 o.)	253
1960. 03. 08.	Javaslat a társadalmi bíraskodás megerősítésére és kiterjesztésére, valamint a bírósági hatáskörök csökkentésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1960. március 8. (MNL OL M-KS 288. f. 5/173. ő. e.)	255
1960. 04. 05.	Javaslat a Büntető Törvénykönyv tervezetének nyilvános vitára bocsátásáról. MSZMP KB Titkárság. 1960. április 5. (MNL OL M-KS 288. f. 7/75. ő. e.)	257
1960. 07. 05.	Javaslat a Legfelsőbb Bíróság népi ülnökeire. MSZMP KB Titkárság. 1960. július 5. (MNL OL M-KS 288. f. 7/83. ő. e.)	260
1961. 01. 31.	Javaslat a büntetésvégrehajtás feletti felügyeletre és a feltételes szabadlábra helyezés, valamint a büntetés félébeszakítás jogkörének törvényi rendezésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1961. január 31. (MNL OL M-KS 288. f. 5/220. ő. e.)	261
1961. 03. 21.	A KB Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata a népbírói tanácsok megszüntetésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1961. március 31. (MNL OL M-KS 288. f. 5/226. ő. e.)	262
1961. 09. 26.	A KB Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata a Büntető Törvénykönyv-tervezet elvi és politikai kérdéseire. MSZMP Politikai Bizottság. 1961. szeptember 26. (MNL OL M-KS 288. f. 5/245. ő. e.)	263
1962. 08. 07.	Javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben részt vett igazságügyi dolgozók áthelyezésével kapcsolatban. MSZMP Politikai Bizottság. 1962. augusztus 7. (MNL OL M-KS 288. f. 5/274. ő. e.)	265
1963. 03. 19.	A bírósági ülnökök újjáválasztása. MSZMP KB Titkárság. 1963. március 19. (MNL OL M-KS 288. f. 7/162. ő. e.)	271
1963. 04. 17.	A KB Adminisztratív Osztályának javaslatai a Politikai Bizottságnak a jogpolitikai irányelvekkel kapcsolatban szükségessé vált módosításokról. MSZMP PB 1963. április 17. (MNL OL M-KS 288. f. 5/298. ő. e.)	272
1964. 11. 18.	Javaslat a KB Adminisztratív Osztályának feladatára és szervezetére. MSZMP KB Titkárság. 1964. november 18. (MNL OL M-KS 288. f. 7/221. ő. e.)	274
1965. 09. 20.	A Koordinációs Bizottság ügyrendje. Koordinációs Bizottság 1965. szeptember 20. (MNL OL M-KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 1. d.)	276
1966. 02. 22.	Önálló tag- és tagjelöltfelvételi és fegyelmi jogkör megadása a Pártbizottságoknak (az Igazságügyminisztériumnak). MSZMP KB Titkárság. 1966. február 22. (MNL OL M-KS 288. f. 7/255. ő. e.)	278

1966. 06. 06.	A Koordinációs Bizottság javaslatai állampolgárságtól megfosztásra. Koordinációs Bizottság. 1966. június 6. (MNL OL M-KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 2. d.)	279
1970. 10. 20.	Az államélet pártirányításának kérdései. Biszku Béla előadói beszéde az MSZMP 1970. október 20-ai ülésén. (MNL OL M-KS 288. f. 5/529. ő. e.)	280
1970. 10. 20.a	Az MSZMP Központi Bizottságának határozata az államélet pártirányításának kérdéseiről. 1970. október 20. (MNL OL M-KS 288. f. 5/529. ő. e.)	281
1971. 09. 27.	Az MSZM KB Adminisztratív Osztályának jelentése az igazságügyi jogszabályok előkészítésének helyzetéről. MSZMP KB Titkárság. 1971. szeptember 27. (MNL OL M-KS 288. f. 7/386. ő. e.)	282
1971. 10. 05.	Az államélet pártirányításának kérdései. MSZMP PB 1971. október 5. (MNL OL M-KS 288. f. 5/565. ő. e.)	283
1973. 05. 21.	Kádár János a Koordinációs Bizottság szerepéről. MSZMP PB 1973. május 21. (MNL OL M-KS 288. f. 5/637. ő. e.)	288
1974. 05. 06.	Az állam- és közbiztonsági jogalkotás, a rendőrségi, határőrizeti jogszabályok a Koordinációs Bizottság napirendjén. 1974. május 6. (MNL OL M-KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 3. d.)	289
1975. 02. 17.	A Koordinációs Bizottság állásfoglalása a Konrád-Szelényi ügyben. 1975. február 17. (MNL OL M-KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 3. d.)	290
1976. 05. 19.	A Koordinációs Bizottság állásfoglalása a párttagok által elkövetett bűncselekményekről. Koordinációs Bizottság. 1976. május 19. (MNL OL M-KS 288. f. 31/V/1. ő. e. 4. d.)	291
1977. 06. 20.	Az államigazgatási és igazságszolgáltatási szerveknél bevezetett címrendszer tapasztalatai és továbbfejlesztése. MSZMP KB Titkárság. 1977. június 20. (MNL OL M-KS 288. f. 7/528. ő. e.)	292
1978. 01. 24.	Az új Büntető Törvénykönyv irányelvei. MSZMP PB 1978. január 24. (MNL OL M-KS 288. f. 5/736. ő. e.)	294
1981. 05. 18.	Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának javaslata a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának feladatköre, munkamódszeréről és szervezetről. MSZMP KB Titkárság. 1981. május 18. (MNL OL M-KS 288. f. 7/630. ő. e.)	295
1984. 02. 06.	A Koordinációs Bizottság aktuális állásfoglalásai. 1984. február 6. (MNL OL M-KS 288. f. 31/1984/1. ő. e.)	298

1984. 05. 01.	„Pártszervezetünk mozgósít a cselekvésre”. Interjú dr. Körmendi Annával, az Igazságügyi Minisztérium Pártbizottságának titkárával. (Jogpolitika, 1984. 5.)	299
1985. 01. 07.	A Koordinációs Bizottság állásfoglalása a Krassó-ügyben. Koordinációs Bizottság. 1985. január 7. (MNL OL M-KS 288. f. 31/1985/3. ő. e.)	300
1985. 03. 03.	Igazságügyi vezetők névsorának közlése az MSZMP KB Irodájával. 1985. március 3. (IM KI IRM 1985. 1-170. d. 0078/1/1985.)	301
1985. 12. 02.	A Legfőbb Ügyész feljegyzése a Koordinációs Bizottság számára Hegedüs András, volt miniszterelnök nyugaton tett nyilatkozataival kapcsolatban. Koordinációs Bizottság. 1985. december 2. (MNL OL M-KS 288. f. 31/1985/3. ő. e.)	302
1986. 03. 12.	Az MSZMP XIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, az igazságügyi szervekre háruló feladatok. Országos vezetői értekezlet. Markója Imre igazságügyi miniszter bevezető előadása. 1986. március 12. (MNL OL XIX_E-1-p 1986. 3. d.)	304
1987. 02. 16.	Markója Imre igazságügyi miniszter előterjesztése a Koordinációs Bizottsághoz a jogszabályelőkészítés és a jogalkotás elveiről. 1987. február 16. (IM KI IRM 1987. 1987. 1-80. d. 0010/4-2/1987.)	308
1987. 05. 19.	A jogalkotásról és a jogszabály-előkészítésről szóló törvény elvei. MSZMP PB 1987. május 19. (MNL OL M-KS 288. f. 5/997. ő. e.)	312
1988. 04. 11.	Az Igazságügyi Minisztérium felkérése a Fidesz megalakítását tiltó politikai állásfoglalás jogi érveinek végiggondolására. Koordinációs Bizottság. 1988. április 11. (MNL OL M-KS 288. f. 31/1988/3. ő. e.)	313
1988. 05. 13.	Markója Imre igazságügyi miniszter átirata a belügyminiszternek a „Szabad Kezdeményezések Hálózata” jogi természetéről. 1988. május 13. (IM KI IRM 1988–1989. 3-193. d. 00134/1988/2.)	314
1988. 06. 23.	Az 1988. évi költségvetés igazságügyi fejezetének végrehajtása. 1988. június 23. (Jogpolitika, 1988. 3.)	315
1988. 11. 14.	A Koordinációs Bizottság állásfoglalása Nagy Imre és társai perével, illetve az 1956-os ellenforradalmi cselekmények miatt halálra ítélttel kapcsolatos kegyeleti kérdések rendezéséről. (MOL M-KS 288. f. 31/1988/3. ő. e.)	316
1988. 12. 15.	A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság létrehozása. MSZMP KB 1988. december 15. (MNL OL M-KS 288. f. 4/248–249. ő. e.)	317
1989. 02. 03.	A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság munkarendje. 1989. február 3. (MNL OL M-KS 288. f. 62/1. ő. e.)	318

1989. 02. 07.	A megyei/fővárosi bíróságok elnökeinek párthatáskörbe vonása. MSZMP PB 1989. február 7. (MNL OL M-KS 288. f. 5/1051. ő. e.)	319
1989. 03. 14.	Állásfoglalás a politikai pártokkal, az alkotmánybírósággal és a közigazgatási bíraskodással kapcsolatos törvényekről. MSZMP PB 1989. március 14. (MNL OL M-KS 288. f. 5/1057. ő. e.)	320
1989. 04. 19.	Az egy-, illetve kétkamarás Országgyűlés kérdése. A köztársasági elnöki intézményről szóló törvény elvei. MSZMP PB 1989. április 19. (MNL OL M-KS 288. f. 5/1062. ő. e.)	321
1989. 04. 28.	Nagy Imre és társai perének felülvizsgálata és a temetésükkel kapcsolatos tennivalók. Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter hozzászólása. A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság ülésének jegyzőkönyve. 1989. április 28. (MNL OL M-KS 288. 62/4. ő. e.)	322
1989. 05. 02.	Az Igazságügyi Minisztérium előterjesztése a bírósági szervezet korszerűsítésének alapkérdéseiről. MSZMP PB 1989. május 2. (MNL OL M-KS 288. f. 5/1063. ő. e.)	327
1989. 05. 10.	Feljegyzés a bíróság által jogerősen halálra ítélt személyek kegyelmi kérvényének elbírálásáról. IM Büntetőjogi Főosztály. 1989. május 10. (IM KI IRM 1988–1989. 3-211. d. 00108/1988.)	328
1989. 06. 09.	A Belügyminisztérium jelentése a bel- és állambiztonság kérdéseiről a Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság ülése számára. 1989. június 9. (MNL OL M-KS 288. f. 62/5. ő. e.)	330
1989. 12. 27.	A koncepciós iratok kezelésével kapcsolatos szabályok felülvizsgálata. Igazságügyi Minisztérium. 1989. december 27. (MNL OL XIX-E-1-9 1980. 8. d.)	333

Rövidítések

ÁBTL – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
ÁVH – Államvédelmi Hatóság
BFL – Budapesti Fővárosi Levéltár
Bp. Szfőv. – Budapest székesfőváros
Bünt. Int. – büntetésvégrehajtási intézet
d. – doboz
Ea. – napirendi pont előadója
EGK – Európai Gazdasági Közösség
ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem
f. – fond
FKgP – Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt
Ig. – igazgatási
IM – Igazságügyi Minisztérium
IRM – Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium
JTK – jogtudományi kar
KB – Központi Bizottság
KEB – az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottsága
KGST – Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
KI – Központi Irattár
KV – Központi Vezetőség
MAORT – Magyar–Amerikai Olajipari Részvénytársaság
MDP – Magyar Dolgozók Pártja
MJSZ – Magyar jogász Szövetség
MKP – Magyar Kommunista Párt
MNL – Magyar Nemzeti Levéltár
MSZDP, SZDP – Magyarországi Szociáldemokrata Párt
MSZMP – Magyar Szocialista Munkáspárt
MTA – Magyar Tudományos Akadémia
NET – Népköztársaság Elnöki Tanácsa
NKVD – Народный комиссариат внутренних дел, Szovjetunió Belügyi Népbiztossága
NOT – Népbíróságok Országos Tanácsa
O. – osztály
OL – Országos Levéltár
ő. e. – őrzési egység
PB – Politikai Bizottság
PIL – Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár
SZEB – Szövetséges Ellenőrző Bizottság
SZK(b)P – Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja
SZKP – Szovjetunió Kommunista Pártja
TÜK – titkos ügyiratkezelés
ut. – utasítás

Iratok

3. §.

A jelen rendelet 1945. évi január hó 10-én lép hatályba.

Debrecen, 1945. évi január hó 4-én.

v. Faragho Gábor s. k.,
közeliállásügyi miniszter.

AZ IGASZÁGÜGYMINISZTER
45.010/1945. I. M. SZÁMÚ RENDE-
LETE

az ítélembírák esküteléről.

Az ideiglenes nemzeti kormány 17/1945. M. E. sz. rendeletének 1. §. 3. bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem el:

1. §.

Minden kinevezett, tényleges szolgálatot teljesítő ítélembíró az alábbi esküt köteles letenni:

„Én esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz, annak alkotmányához, az Ideiglenes Nemzetgyűléshez és az Ideiglenes Nemzeti kormányhoz és az Ideiglenes Nemzeti kormányhoz hű leszek, a hivatali ülköt megőrööm, a törvényeket, a törvényes szokásokat és rendeleteket, így az Ideiglenes Nemzetgyűlés határozatait és az Ideiglenes nemzeti kormány rendeleteit megtartom, ezek szerint erőmhöz és tehetőségemhez képest a hivatalomhoz tartozó minden ügyben az előttem perlekedőknek, vagy hozzám folyamodóknak személyvédőleg, érdekeltég és elfogultság nélkül, kérelmet, jutalmat, kedvezést a kedvezérendet, fölcímzet és gyűlöletet félretéve, részrehajlatlanul, lelkiismeretesen és meggyőződésem szerint igazságot szolgáltatok és ügyemben híven, pontosan, színyen, a nép érdekének szem előtt tartásával eljárak. Isten engem úgy segítjen.”

2. §.

Az ítélembírák az esküt a bíróság székhelyén a bírák együttes ülésében az igazságügyminiszter kiküldöttjének jelenlétében teszik le.

3. §.

Az eskü letételének megtagadása a szolgálatból való azonnali, nyugdíj-

igény nélküli elbocsátást von maga után.

4. §.

Az ítélembírók jegyzőkönyvet kell felvenni. A jegyzőkönyv tartalmában az eskü szövegét, az esküt tevők neveit, hivatali állásukat, az esküt tevők és az igazságügyminiszter kiküldöttjének, valamint a jegyzőkönyvvezetőnek aláírását.

A felvett jegyzőkönyv másolatát a bíróság elnöke (vezetője) haladéktalanul megküldi az igazságügyminiszternek.

5. §.

Az eskütételre később jelentkezők a területileg illetékes ítélembíró, illetve törvényszék elnöke (vezetője) előtt tesznek esküt, aki az erről felvett jegyzőkönyv másolatát haladéktalanul felterjeszti az igazságügyminiszterhez.

6. §.

A bíróság elnöke (vezetője) külön jegyzőkönyvet készít az ítélembírákról, akik az eskü letételét megtagadták. A jegyzőkönyvet haladéktalanul felterjeszti az igazságügyminiszterhez.

7. §.

Az eskü letétele nem mentesíti az igazolási eljárás alól. (15/1945. M. E. sz. rendelet.)

8. §.

Ez a rendelet 1945. évi január hó 10. napján lép hatályba.

Debrecen, 1945. évi január hó 4. napján.

Valentiny Ágoston s. k.,
igazságügyminiszter.

A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTER
39.001/1945. F. M. SZÁMÚ RENDE-
LETE

a mezőgazdasági adatszámítások céljára

A JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

NEMZETKÖZI JOGÖSSZEHASONLÍTÓ ES REFORM- BIZOTTSÁGI ÁLLANDÓ MELLÉKLETE

Szerkesztik: dr. Beér János, dr. Nárai László és dr. Szabenyi Endre

Beszámoló

a jogi reformbizottság megalakításáról és 1945. évben
kifejezett munkájáról

Az elmúlt politikai irányzat azoknak a jogszabályoknak a tömegét termelte ki, amelyek egyrészt a demokratikus jogfejlődésnek nem felelnek meg, másrészt pedig bonyolultságuknál fogva áttekinthetetlennek teszik a jogilletet. Szükségre van tehát, hogy a meg nem felelő jogszabályokat kiküszöböljék, a megfelelőket pedig világos szerkezetben összegyűjtsék. Ezeknek a feladatoknak elvégzésére olyan szervezetet kellett életre hívni, amely mintegy jogász vezérkaraként szellemileg irányító és koordináló tevékenységet végez.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány a 4470/1945 M. E. sz. rendeletében minden feladatok ellátására a miniszterelnökség mellett működő jogi reformbizottságot hívta életre.

A bizottság kiküldött és meghívott tagjai a következők: dr. Bacsó Ferenc, dr. Beér János, dr. Bibó István, dr. Bojta Béla, dr. Feri Sándor, dr. Haraszti Ferenc, dr. Kádár Miklós, dr. Kecskés István, dr. Láng Lajos, dr. Marton János, dr. Moór Gyula, dr. Pfeiffer Zoltán, dr. Rics István, dr. Szabenyi Endre, dr. Szadits Károly.

A bizottság folytatólag még dr. Domokos József, dr. Sajtó Jenő és dr. Thury Sándor Kornélak a meghívására tett előterjesztést.

A bizottság tagjai maguk körül elnököt és jegyzőt választottak. Az elnök: dr. Rics István igazságügyminiszter, a jegyző pedig dr. Beér János székesfehérvári tisztifőügyész.

2

J E L E N T É S
a pesti igazságügyi épületekről.

Az igazságügyi minisztérium épületén a tetőzet súlyosan megsérült, azt teljesen át kell rakni és azokat a részeket, amelyekre cserep vagy pala nem jut, bituménpapírral kell bevonni.

A főkupolát aknatakalat érte, amely az alatta lévő dísztetőt teljesen elpusztította, emiatt a kupola alatti könyvtár értékes könyvanyagát beázás veszélye fenyegeti. Ezért a főkupolának ideiglenes befedést elrendeltük.

Az épület homlokzata kielégítőnek mondható, csak egy helyen, a Koháry-utcai szakaszon érte nagyobb találat.

A felsorolt munkák elvégzésére és a legsürgősebb ablak- és ajtójavításokra felmíltó pengőt irányoztunk elő.

A károkoz műszaki felvételével kényszerűen kezdő építést megkezdtek.

A Körig-homlokzatán a tetőzetét több bomba- és aknatakalat érte. Az épület megsérült díszítése veszélyeztetik az utóán járókat. A kupolaterem több helyen megsérült, és sürgős intézkedés esetén úgy a kupola, mint a freskók megmenthetők.

Az épület vízvezetékhalozata megsérült, ezért a vízvezetési főcsapot el kellett zárítani, így az épület víz nélkül van.

A kárát becsülhetővé tételé végett legsürgősebb a tetőhiányok kijavítása, a mennyezetablakok pótlása, a vízvezeték kijavítása, a leomlással fenyegető épületrészek biztosítása, végül az ajtók és ablakok kijavítása. Ezek elvégzéséhez legalább felmíltó pengőre van szükség.

A károkoz műszaki felvételével és hozzávetőleges költ-

ELMÍLTÓ
1945. 3. 8.

Magyar Országos
Légió

- 2 -

ségirányzat elkészítésével Wémeti pend építéssz bíztuk meg.

A központi társasház épületén sürgős az erősen sérült homlokzati fal és a főpárkányok helyreállítása, a tetőzet légnyelés által megbontott fedésének lebontása és újarakása, az eresz- és lefolyócsatornák, valamint a szeglet- és hajlatbádorgás kijavítása, a földszinti nagyszarnok-drótvégezésének lebontása és 50 % új drótvég felhasználásával újrafedése.

csak a munkák 7-800.000 P körüli összeggel végezhetők el.

A károk műszaki felvételeivel és költségelőirányzat elkészítésével Wéhl József mérnök, építőmestert megbíztuk.

A budapesti törvényesek tetőzetét kb. 2000 m² területen át kell rakni; kb. ugyanekkora területen pedig a tetőt kátránypapírral kell befedni. A gerendázatot és a lécezet helyenként pótolni kell.

Es a munka a házasságtalan bádorgás, üreges és asztalosmunkákkal, valamint a tőrmelők elfuvarozásával együtt 5-600.000 P költséggel végezhető el.

A munkák műszaki felvételével Wéhl József mérnök, építőmestert bíztuk meg.

A kincstári jogügyi igazgatóság épületén legsürgősebb a földszinten beomlott tehertartó pillér újrafalazása, ugyanott a megrongált folyosó és pinceszemélyeset megjavítása, az épület végfalának befalazása, a tetőszerkezet és cserepfedés kijavítása.

A munka elvégzéséhez kb. 100.000 P-re van szükség.

A költségelőirányzat elkészítésével Csikó István vállalkozót bíztuk meg.

Általában megjegyezzük, hogy a fenti költségszámítás annak figyelembevételével történt, hogy csak az épület állagának

- 3 -

megóvása végett, valamint a feltétlenül szükséges helyiségek használatbavétele végett halaszthatatlan munkák elvégzését irányítottuk elő. A tetőcseréket kijavítani jelenleg csak úgy tudjuk, hogy a pala- és cseréptető átráccsa után a hiányzó fedőanyagot más lebontásra kerülő épületek anyagából pótoljuk, vagy pedig más fedőanyag hiányában a tető egy részét bedensziszuk és kátránypapírral befedjük.

Minden épületünkön szükség van az eres- és lefolyócsatornák kijavítására. Ennek a munkának az elvégzéséhez aránylag kevés új anyagra lesz szükség, mert a leszakadt, behorpadt, kilyűkadt lefolyó- és párkánycsatornákat ki lehet javítani.

A javítási munkáknál feltétlenül szükség lesz mészre, cementre és homokra, amely építési anyagok a dolog természeténél fogva a bontásból nem kerülnek ki.

Minden egyes épületünkön nagyméretű, az ablakhiány. Egyelőre csak néhány helyiséget sikerült beüvegeztetni, hogy ezáltal a munkának szűk keretec közt megindulását lehetővé tegyük.

Általában az épületeinken nagy munkát jelent a romok eltakarítása, a használható anyagok kiválogatása, megtisztítása és külön raktározása, végül a nem használható törmelék eltávolítása. Ezt a munkát hiszilag, az igazságügyi alkalmazottak munkakörejének a felhasználásával megkezdjük. A munka azonban lassan halad, mert fagypont alatti hőmérséklet mellett a tetőzet, ajtó- és ablak nélküli, légvezetős épületben az egészség komolyabb veszélyeztetése nélkül hosszabb időn át egyfolytában dolgozni nem lehet, továbbá, mert az alkalmazottak munkaköreje a nagyon gyenge táplálkozás miatt általában csökkent. Sokan vonakodnak munkába állni ezért, mert a rajtuk lévő ruhán kívül másik nem marad, a bontási munkák során pedig a ruha nagyon hamar kopik és piszkolódik. Végül megemlítjük, hogy a nehezebb lakó tisztviselőket

"Ez az anyag
szigorú őrzést igényel"

"Magyar Ország
Lévelelérő"

- 4 -

egy része nem mer rendszeresen a hivatalba bejárni azért, mert sok esetben az utcán sefognak a azokat nemcsak Budapest területén, hanem a városon kívüli helyekre is állítólag munkára elvisszik.

Emlékeztet hozzájárul, hogy a budai tisztviselők hid hiányában Pestre átjárni még nem tudnak. Így a szükséges és megfelelő munkaerő hiányában a hisztig elvégzendő munka nagyon lassú ütemben halad.

MAGYAR IGAZSÁGSGY. / SZTÉRIUM	
E. 11. 11. 1945. M. R. - 8. 11. 11. 11.	
Sz. 11. 11. 11. 11.	Magaslat:
Előzetes:	Utózetes:
11. 11. 11. 11.	11. 11. 11. 11.

II.

Feltétel
 Budapest 1945. május 11.
 H. 11.

Feltétel: Budapest
 Feltétel: Budapest
 Feltétel: Budapest

Feltétel: Budapest
 Feltétel: Budapest
 Feltétel: Budapest

Feltétel: Budapest
 Feltétel: Budapest

II.

II.

azok kivétel a többi bűntett#intézkedés#el is kiegészítették törzsi utasítás felytén politikai bűntettek miatt letartóztatottakat a szovjetek, akiket a bűntudási kiküldetések ugyancsak ismeretlen helyre szállítottak el.

[illegible]

Törbölt az előzőekben részletesen megkezelesek előve-
tével számos volt szekeret törvényszerűen kivándorolt és megkezelesek.

4. -am /napló VI. kötet 79. l. /a következőket mondotta :

" Mi egy szellemet képviselünk, amely Európában most a diadal-
lét útján halad. Mi sokszor voltunk szegények. Mi mindig megcsodáltuk
magunkat, hogy a tevényt eljuttatjuk a tengerre.

1942. november 25-én a parlamentben a szélsőlt kegyedek
elhelyezésén tárgyalás az al a miniszterelnökkel a a következőket az ad-
3-1 /XVI. kötet 253. l./

".....mindent meg kell tenni ahhoz, hogy az emberek megértsék az igazságot, mert ezáltal a hadsereg áttérhet a békére, a kint lévő katonák bízalmát elnyerjük és hadiállat csatlakoznak....."

Ugraszenes a napen a kőpincelészeken a kővetkeszköppön
arilakosok: / XVI. kötet 253 l. /

".....Azokra pedig, akik itt bent még mindig a kommunizmusnak és egyrészt ilyen jelenségeknek, a liberalizmusnak pajzsa mögé buj-
va a hitüket, a hadigondosok érdekeit védik, ne vörösek más his-
tória, mint a freudok és a szociális : a halál!

MAGYAR ORSZÁGOS TUDÓSÍTÓ
/MOT/

A NEMZETKÖZI JOG SZERINTI ÉRTÉKELÉSE

1945. DECEMBER 12.
XXVII. ÉVFOLYAM

13. ÉVA 15. FORD.

ELŐKÍRDÉS

BUDINSZKY-OSY 4. NAP. /ITÉLET/

Szerdán délután tizenkét órakor hirdetett ítéletet Gálfalvy István dr. népbíróági tárgyalásvezető Budinszky László dr. háborús és népellenes bűnperében. A népbíróság bűnének mondta ki Budinszky Lászlót a népbíróági rendelet 11. §-ának 4. pontja 2. felében továbbá a 11. §. 5. pontja és a 11. §. 6. pontjában utkötő, valamint a 13. §. 1. és 4. pontjában meghatározott háborús és népellenes bűntettek miatt. Mivel a népbíróság Budinszky Lászlót csakbüntetéssel halálbüntetésre ítélte. A 13. §. 3. pontján alapján esett alá elől felmentette.

Az ítélet indokolása rövid történelmi hát és megmagyarázása után megállapítja, hogy Budinszky László az 1935-ben, a törvényhatósági választásokon még a szabadelvű Raszay-listán szerepelt, később azonban egyre inkább a fasiszta és nemzeti szocialista irányzatba csatlakozott. Belépett a Szálasi-féle Nemzeti Frontba, majd az 1939-es országgyűlési választásokon, anélkül, hogy a nyilas pártnak tagja lett volna, nyilas keresztény párti képviselőnek választották meg. Mint képviselő 1939 végén, majd 1940 elején több ízben felszólalt a parlamentben. Szüntelen jogfosztó rendelet és törvény meghozatalát sürgette és egyúttal ilyen törvények meghozatalában mint képviselő résztvett. De nemcsak a parlamentben fejtett ki ilyen tevékenységet, a jobboldali lapok hasábjain is ismerte a háború fokozottabb mértékű folytatására kellett.

- Ilyen előzmények után következett be 1944 október 18.-án, amikor a nyilas párt a német katonaság segítségével hatalomra került. Szálasi Ferenc lett a miniszterelnök, aki először a vádlottal megállapodott, hogy igazságügy-minister lesz az ő kormányában. Budinszky László vállalta az igazságügy-ministeri tisztséget, mely felhőztte alkotmányjogi aggályait. Ebben az időben a háború további folytatására uszított, hozzátárult ahhoz, hogy a politikai bűntettek miatt letartóztatottak német biztonsági közegeknek adassanak át. Igaz, hogy Vajna és Kovács nyomást fejtettek ki, ennek ellenére mint igazságügy-ministernek ez ellen tiltakoznia kellett volna. Büntetésenként követett el ezzel is, hogy 1945 áprilisáig mint miniszter működött és benyújtotta a vegyes házasságok felbontásáról szóló, a néz széles rétegét súlyosan érintő törvényjavaslatot. Mindezek alapján meg kellett állapítani a bűnösséget.

-Érdegtelen, - hangzott az indokolás - hogy a vádlottal nagyon sok enyhítő körülmény jelentkezik. Ő az első háborús főbűnös, aki bűnösségét teljes egészében beismerte és bűnének megbánást tanúsított. Illetékeségi kifogást a népbíróság ellen nem tett és ezzel elismerte, hogy törvénytelen módon került a miniszteri székbe. A hatalom átvétel idején nem volt Pesten, ebben tevékenységet nem fejtett ki, a németek

/Folyt.köv./

MAGYAR ORSZÁGOS TUDÓSÍTÓ
/NOT/

A MAGYAR FÜGGETLENSÉG SZÜZSÉGEKÉRT VÉDELMEZŐ VÁLSÁGALÁSA.

1945. DECEMBER 12.
XXVII. ÉVFOLYAM

13. ÉVI 20. SZÁM

MÁSODIK KIADÁS

BUDINSZKY-ÚJ 4. SZÁM. /UTÓLET/

/1. FOLYTATÁS/

Által láthatóztatottak érdekében több ízben exponálta magát, a Szálasi kormányban a megrázkelt irányt képviselte és nem teljesen rejtta el, hogy ennek nem volt kellő eredménye. A bíróság nem helyeskedett a kollektív felelősségre vonás álláspontjára a vádlottal szemben. A Szálasi-kormány minden tagját súlyos felelősség terheli, és mindenkit külön-külön kell elbírálni. Súlyosbíró körülménynek tekintette a népbíróság, hogy vádlott mint miniszter hosszú ideig, 1943 április közepéig a kormányban tagja volt és ezáltal részese az ország tömegretörtetésének, babrerek tízezrei halálának. Ezek olyan súlyosbíró körülményekként vannak 1. be, hogy a népbíróság más büntetést, mint halálbüntetést, nem szabhatott ki.

Az ítélet kihirdetése után Budinszky László fellebbezést jelentett be, részben a büntetés megállapítása, részben pedig az enyhítő okok nem-alkalmazása miatt. Különi ítélet vádú ugyancsak fellebbezést jelentett be és személyes okokat fenntartotta. Fenei Ferenc dr. népbíró ezért jelentett be fellebbezést, mert a népbíróság vádlottja a 13. §. 6. pontja alapján emelt vád alól felmentette.

Budinszky László erre a kérdésre, hogy kér-e kegyelmet, igenlő válasza. A bíróság eztán a kegyelem ügyében tanácskozott. A határozat titkos. /NOT/

Nagy-Budapest kommunista jogászainak Budapestien 1946. május 25.-én megtartott értekezlete a következő.

h a t á r o z a t

fogadja el:

1./ A védelem jogát a legnagyobb bűnszekértől, tehát a háborús és népellenes bűnszekértől sem lehet megvonni és a védelem teljes szabadságát részükre is biztosítani kell. A védelem teljes szabadsága pedig magában foglalja a szabad védőválasztás jogát is. Mince is jogszabály, mely bármely védőt is eltiltana az ily ügyekben való védelem vállalásától.-

De lehet jogszabálynál erősebb szabály is: az erkölcsi szabály. Ez a szigorú szabály pedig a védők két kategóriájánál tilalmazza a háborús és népellenes bűnszekek védelmét: akiket szilárd világnézetük szembeállít a háborús és népellenes bűnszekekkel - a bűnszekek védelmét; akik az elmúlt korokban jog- és erkölccellenesen üldözött társadalmi réteghez tartoznak - a volt üldözöknök védelmét a tiltó szabály értelmében nem vállalhatják. A védők e két kategóriájánál a védelem vállalása elé a tiltó szabály erkölcsi gátat emel, melyet csupán a vagyoni előny, vagy kétes értékek hírnév megszerzése iránti gyarló vágyuk képesek ledönteni.

Mint hogy pedig a magyar kommunistákat a magyar nép a legnagyobb bűnszekivel kommunista világnézetük a leghatározottabban szembeállítja, kommunista erkölccelfogások pedig a tiesta erkölcsi szabályainak legszigorúbb megtartására kötelezi, az értekezlet határozatban kimondja, hogy:

a háborús és népellenes bűnszekelökkel gyarmasítottaknak mind a bíróság, mind a közigazgatási hatóság előtti védelmét a kommunista párttagsággal összeegyeztethetetlennek tartja.

Egyben megbizsa az állampolitikai főbizottság jogúgyi osztályát ezzel, hogy ezt a határozatot jóváhagyja és a Párt összes jogdeztágyait kötelező érvényre emelve előjából hozza a Pártvezetőség tudomására.

Felolós: Szabenyi Endre elvtárs.

Kimondja az értekezlet, hogy a most meghozott határozat a jelenlévőkre nyomban kötelezővé vált. Megbizsa az értekezlet a felolós elvtársat a határozatnak a Szabad Szóben való közzétételével.-

2./ Az értekezlet a kommunista jogászok nyilvántartásának elkészítését határozta el, a munka megkezdésének időpontja május 27.

. /

- 2 -

Felolvas Nagy István elvtárs. A felfektetett nyilvántartás a szendlyek közvetlen megvizsgálása útján kiegészítendő, felolvas Domokos József elvtárs. A munka megkezdésének időpontja június 5.

3./ Az értekezlet a kommunista jogászok számára külön szemináriumok szervezését és a jogi tudományok területenkénti megismerését határozza el. A megszervezés határideje június 15. Felolvas Ferri Sándor elvtárs.

4./ A Jogász Szakszervezet- és az Ügyvédi Kamarral kapcsolatban a kommunista jogászok érdekeinek képviseletére és koordinálására bizottságot állít fel. A bizottság tagjai: Nagy István, Kovács József Károly, Kovács István, ~~Kovács István~~ ^{Kovács István} elvtársak és a Jogügyi Államtitkárság által be kellendő egy tag. A bizottság működését megkezd június 5.-én, működéséről jelentést tesz az értekezletnek június 30.-ig. Felolvas Kovács István elvtárs.

5./ Az értekezlet a jogásztanulók párttagságotól való kizárásérhetetlenségi ügyekben Állami Szakszervezetlenségi bizottságot alakít. Tagjai: ~~Domokos József~~ ^{Domokos József}, ~~Kovács István~~ ^{Kovács István}, Mészáros Dénes, Váradi István elvtársak és a Jogügyi Államtitkárság által be kellendő egy tag. Működését megkezd június 5.-ig. Ügyrendjét elkészíti június 15.-ig, működésének első időszakáról jelentést tesz június 30.-ig. Felolvas Mészáros Dénes elvtárs.

6./ Az értekezlet elhatározza, hogy a jogászok Szakszervezetében létesített ifjúsági csoport megszűntetését és a joghallgatóknak a szervezet teljesjoga tagjaiként való felvételét kezdeményezi. Felolvas Kovács István elvtárs. Az értekezletnek becsúszol június 30.-ig.

7./ Az értekezlet elhatározza, hogy a nagybudapesti pártaszervezet minden jogász tagja a jogalkotás terén felmerülő problémáit és kívánalmait rövid beszérfoglalkozásban átadja Szabó Imre elvtársnak, Szabó Imre elvtárs köteles az átadott javaslatokat Szabó Imre elvtársnak megbeszélve az átadástól számított két héten belül a Jogügyi Államtitkárság elé terjeszteni.

8./ Az értekezlet elhatározza június 30.-ig újabb értekezlet tartását. Az összehívásért felolvas Szabó Imre elvtárs.

9./ Az értekezlet a következő indítványokat elveti:

I. Tocsolár Béla elvtárs indítványozta, hogy az értekezlet határozatban mondja ki a védelem jogának a háborús bűnösektől való megvonását. Az elvetés indoka: Elvileg sem helyes és tényleg törvénybe is ütközik.

II. Dr. Kovács József Károly indítványozta, hogy

a/ a határozati részben 1./ pontonként szereplő részt az

. / .

PH

4

- 3 -

értékesítet hozza az Ügyvédi Kamara és a pártok tudomására. Kérje fel a pártokat hasonló díldésfoglaldásra,

B/ kérje meg az Ügyvédi Kamarát, hogy kommunista jogász hivatalból ne rendeljen ki védőnek háborús és népfellenes bűnös ügyében,

a/ terjessze ki a határozatot és mondja ki az értekezlet, hogy népbíróság előtt egyáltalán ne védhessen kommunista jogász.

ad a/ Az elutasítás indoka: A Párt határozatait nyilvánosságra hozza és annak követésére saját párttagjait kötelezi. Nem tartja célszerűnek a kérdést az Ügyvédi Kamara és más pártok elé vinni.

ad b/ Az elutasítás indoka: A kirendelés eltiltásának kérelme tökéletes törvénybe ütközik. Erdemben az értekezlet helyesli Kovács elvtárs indítványát és a kommunista védők kirendelésének tényleges megakadályozásával megbízza Ferri Sándor elvtárat.

ad c/ Az elutasítás indoka: A kommunista jogászok törekvése az, hogy fokozatosan minden büncselekmény népbírósági hatáskörbe utaltassék, sőt a polgári bíráskodás is egészen, vagy részben hasonló szervezeti intéző szerv elé kerüljön. Elfogadva Kovács elvtárs indítványának elfogadása egyértelmű lenne az ügyvédség teljes kizárásával. A háborús és népfellenes bűnösek esetét kivéve alkalmas lesz a pártkomponthól össze nem egyeztethető esetleges ügyvédi szereplések meggátolására a most elhatározott összeíráhatatlansági bizottság működése.-

PH

J e g y z é k e n y v

felvettették dr. Domokos József legfőbb államügyész urnái és igazságügyminiszteriushan 1946. június hó 22-én é.e. 9 órákor népbíráskodással kapcsolatban a politikai pártok megbízottjainak részvételével megtartott értekezleten.

Jelen vannak: dr. Domokos József legfőbb államügyész, dr. Bajor László miniszteri tanácsos a népbíróvási osztály vezetője, dr. Simándi Tamás a Népbíróvási Osztályos Tanácsának elnöke, dr. Major Ákos a budapesti Népbíróvási elnöke, dr. Szűcs János népbíró, dr. Ferencs Tibor a budapesti népbíróvási vezetője, valamint a pártok részéről dr. Baksey Miklós kizsámpárti, dr. Nagy István magyar kommunista párti, dr. Bánky Richard szociáldemokratapárti, dr. Wjhegyi Lőrinc nemzeti pártapárti, dr. Aradi Rosenberg Sándor polgári demokratapárti megbízott és dr. Szentkirályi Tóth György jegyzőkönyvesvezető.

dr. Domokos József először a megjelenteket s az értekezletet megnyitja. Kifejti, hogy az országban jelenleg súlyos kül és belpolitikai gondok neheznek, legnehezebbnek látszó kérdés a gazdasági helyzet rendbehozása. E problémák mellett az igazságügyi kérdések kisebb mértékben eszternek látszanak, nekünk azonban legfontosabb feladatunk továbbra is a népbíráskodással kapcsolatos kérdések megvitatása és megoldása. Az értekezlet célja egyrészt a felmerülő általános panaszok lehető orvoslása, másrészt jogalkotás terén felmerülő problémák alapján kezdeményező lépések megtétele közös megbeszélés alapján. A népbíróvási jogalkotás még anyagi jogi téren precedenstörvényi újításokat hozott, addig eljárás tekintetben semmi könnyítés nincs, a népbíróvási továbbra is a bonyolult bíróvási eljárást követelik meg, ami tekintetbe véve azt, hogy a népbíráskodásban a laikus népbírók szerepe igen nagy, sok nehézség okozója.

Ezután az általános problémák megvitatásához a pártok képviselőinek hozzájárulása következett.

PIL

41

Nagyon sürdés !Dr. Domokos József legfőbb államügyész.

Kedves Rákosi Elvtárs,

Kovács Béla mentelmi ügyében azért fordultam 8-10 nappal ezelőtt Rajk elvtársához, mert az a hír érkezett hozzá, hogy Kovács Bélát az oroszok esetleg rövidesen visszahadják. Minthogy pedig a Nemzetgyűlés Kovács Béla mentelmi jogát nem függesztette fel, visszahátrahozás után az a kellemetlen helyzet adódna, hogy nem tudnánk őt letartóztatásba helyezni. Ezen a helyzeten szerettem volna segíteni.

Most késő lehet, hogy a jegyzőkönyvek feldolgozása már megtörtént és így azok alapján a mentelmi jog felfüggesztését már is kérhetnénk. Tekintettel azonban arra, hogy a Nemzetgyűlés csak 9.-án ül össze, csak 9.-én nyújthatnánk be a vonatkozó kérelmet. Az írásba foglalt ítélet valószínűleg 16-18.-án áll rendelkezésükre és így annak alapján a mentelmi jog felfüggesztését 18-21.-én kérhetnénk. A két módot közötti időközönbe tehát 10-12 nap.

Amennyiben megtudható lenne, hogy az oroszok 24-25.-ig Kovács Bélát nem adják át, úgy nincs probléma, mert akkor van idő az ítélet megvárására.

Ezért igen kérek sürgős, lehetőleg 1-2 órán belüli rendelkezést a tekintetben, hogy mely módotot vegyük igénybe, mert a később négy napi hivatalosünet miatt még a mai délelőtti folyamán kellene utasítást adnom a jegyzőkönyvi módot szerinti keresetfolyvitásra.

Budapest, 1947. április 3.

Szabadság !

Rákosi Mátyás főtitkár

elvtársunk,

PIL

Budapest.

FÖLDES SÁNDOR dr.
Igret
BUDAPEST
VI. Főosztály. 4.

Budapest, 1947. június 9.
Feltűnő (REKKE)

Kedves J ó z s e i k á m !

Jelentem hogy a /Barát/Fidél Lajos perőcsényi lakos
Egyőben semmit nem tudok.Nincs etthen.Es elég baj!! Amint láttam az első
képtől megállapítottam hogy internálásnak nincs helye. Akkor meg nem tu-
dam felfogni, hogy miért nem engedik szabadon. A kivégzés előtt elpusztul
az ártatlan ember /magánzárkában 61 7-ik hete/ és elkövetkezik az éjszaka.-Ugy
látom a rendőri egy nem a " józan parancsi éjszaka "-

Rájöttem ezen kőszéghen a legvakmerőbb reakció nyitására.Egy rem-
gyes 15 halálos parancs,a Kiszegedapárt helyi elnöke,mindenkora elér a keze.
Arra kérlek légy kegyes megtudni hogy a /Barát/Fidél Lajos elvtársra ellen
felvett jegyzőkönyvet aláírta e, az a /Kasza/Fidél Lajos.- Gyűjtöm a bizonyít-
ékat a Népbírók elé való állítására és egy megérdemelt internálására.-
Mielőtt beadom,leszek bátor nekem bemutatni.-

Készenként elmesélem: A falvakban már szembetűnően elvett terjed-
ve a hír: Rákosi Mátyás 6 lövéssel letartóztatták,a családját is meggyilkol-
ták.Rákosi Mátyás e l m e s e k e l t.Budapestet az oroszok körülvevették, te-
le van harcokozókkal,több ezer repülő jött Oroszföldről.-Ezen az a legérde-
kesebb hogy Nagyménestől Bernesebáráti kőszéghen /tehát Kétegyháza/minden
kőszéghen elterjedt.Természetesen nem lehet megtudni hogy kik terjesztik,
mert a parancs el nem árulja.- Az egyes kőszéghelyi felújárd csoportok be-
tűről-betűre egyforma kőszéghelyi egyenlővel.-

Ma nap a /Barát/Fidél Lajos ügye miatt teszem tiszteletlenet.-

PIL

Szeretettel köszönt,

Dr.Domokos József legfőbb Államügyész
elvtársunk
B u d a p e s t .

Domokos József

F o l j e g y z é s

az MDP állampolitikai bizottsága jogügyi albizottságának az 1949. évi március hó 11. napján tartott üléséről.

Jelen vannak: Rics, Bajda, Szabenyi, Domokos, Már, Világhy, Feri és Szabó elvtársak.

1./ Az ügyészi szervezet reformjának alapelvei.

A bizottság a felvetett elvi kérdések alapján tárgyalta az Ügret és az alábbiakban foglalt állást:

a/ A legfőbb államügyész jogköre tekintetében a bizottság felhívja a főtitkárság figyelmét a szovjet megoldásra, amely szerint az ügyészi szervezet a Szovjetunióban a szorosán vett igazságügyi szervezettől különálló szervezet, melynek élén az országgyűlés által választott és annak felelős legfőbb ügyész áll. Ez a legfőbb ügyész az általa kinevezett és irányított ügyészi apparátussal nemcsak az ügyészi teendőket látja el, hanem egyben a törvényesség legfőbb őréként a köz- igazság felett is bizonyos fokú ellenőrzést gyakorol.

A jogügyi bizottság alkotmányjogi szempontból ezt a megoldást tartja helyesnek.

Mindaddig azonban, amíg a párt illetékes szervei ebben az alapjában alkotmányjogi kérdésben határoznak, a jogügyi bizottság a jelenlegi állapotot is - annak általában való fenntartásával - azt a módosítást látja helyesnek, hogy a legfőbb államügyész, aki jelenleg lényegében, mint a Karia mellé rendelt ügyész működik, jogi kérdésekben utasítást adhaton a főállamügyészeknek és az ügyészeknek.

b./ A jogügyi bizottság az ügyészségek /főállamügyészségek/ elnökeinek /vezetőinek/ felelősségét fenntartani kívánja.

c/ A jogügyi bizottság az ügyészségi megbízottak kérdésében azt a megoldást látja helyesnek, hogy a járásbírói büntető tanácsokkal a vádat bírói vagy ügyészségi fogalmazó, illetőleg olyan ügyész képviselje, aki a járásbírókhoz az ügyészi teendőket ellátva végetti kiutazik.

PIL

Domokos László elvtárs.

12

- 2 -

d/ A bizottság elmondhatetlenek tartja, hogy a büntetés-végrehajtás kérdése: az ítélet jogerőre emelkedése után az Ügyész kezéből kivétessék és a letartóztató intézet vezetőjére bízassék. A letartóztató intézetek feletti felügyeletet is ki kell venni az Ügyésznek hatásköréből.

e/ Az Ügyésznek képesítője tekintetében a bizottság ugyanast a képesítést tartja szükségesnek, mint a bíróságnak.

2./ A közjegyzői szervezet reformjának alapelvei.

A bizottság a lényeges alapelvek tekintetében a következőképpen határozott:

a./ A közjegyzői intézmény fenntartandó.

b./ A közjegyző állami tisztviselő legyen, aki szilárdan meghatározott illetményt élvez, függetlenül irodájának forgalmától. A közjegyzők mellett a szükséghez képest fogalmazói állásokat is kell szervezni.

c./ A közjegyzők feletti a közvetlen felügyelet és fegyelmi jogkör a törvényszék gyakorolja, a táblának azonban bizonyos általános ellenőrzési jogot kell biztosítani. A közjegyzői kamarak megszűnnek.

d./ Minden járásbírósg mellett közjegyzői állást kell rendezésrezíteni; nagyobb városokban a szükséghez képest több közjegyzői állás rendezésrezítése kívánatos.

e./ A közjegyzők ügyekre a jelenlegihez képest arányban csökkenedjék, hogy a perenkívüli ügyeket lehetőség szerint a közjegyzőkre kell a jövőben bízni.

f./ A közjegyzőnek a bíróval, illetőleg az államügyészszel azonos képzettsége legyen.

g./ A b/ pontban foglaltak folytán a közjegyzők nyugdíj-ügyeiként nyer rendezést, hogy állami nyugdíjat fognak élni.

h./ A közjegyzőkre kell ráruházni a bírósági végrehajtói funkciót is.

[PDU]

26

110

Magyar Dolgozók Pártja Főtitkárságának.

Kovács István elvtárs kezéhez.

Tárgy: egy éves ügyészi és bírói jogi tanfolyam létesítése.

A magyar bírói és államügyészi karon belül a felszabadulást követően lényeges változás nem történt a kar összetételét illetően; ha negatív irányban el is távolították az igazoló és létszámszékkel ellátott eljárások során a fasiszta elemeket és a néppellenes elemek jelentős részét, pozitív a kar felfrissítése tekintetében változása nem került a nem is kerülhetett sor, a politikai nehézségeken kívül első sorban azért, mert a szakképesítésre vonatkozó előírások egyben a kiválasztás lehetőségeinek is gátat szabtak.

A bírói és ügyészi funkciók rendkívüli jelentősége a népi demokráciában, fejlődési lehetőségeinek biztosítása, az osztályharc élesedése azonban feltétlenül megkívánják, hogy az állam büntető hatalmát képviselő és megvalósító bírói és ügyészi kar jelenlegi összetételét rendkívüli és átmeneti intézkedésekkel megváltoztassuk. Figyelembe kell venni ugyanis, hogy egyetemes jogi karaink a hallgatók összetétele lényegében csak az 1948/49 tanév kezdetén változott meg, ekkor sem teljesen kielégítő módon; egyetemes jogi oktatásunk körében is csak az említett tanév hozott lényegesebb tárgyi és szerzői változást. Mindezeknél fogva a törvény által előírt képzettséggel rendelkező és a bírói és ügyészi pályára politikai szempontból is alkalmas jogászok feltételezhetően csak 5-6 év elteltével állnak majd rendelkezésünkre. Minthogy azonban a bíróságok és ügyészségek belső átalakításának és szerzői összetétele megváltoztatásának megkezdésével évekig várni nem lehet, mert ez a bírói és ügyészi feladatok elvégzésének rovására menne, elengedhetetlennek látszik a Bírói és Ügyészi kar felfrissítésére rendkívüli intézkedések útján való gondoskodás akként, hogy a bírói és ügyészi kar munkakörületekkel kiegészüljön és ilyen módon a bíróságok és ügyészségek helyes politikai fejlődése biztosítható.

- 2/2

110

OSZTÁLYOS LEVÉLTÁR

17

- 2 -

Kiindozok alapján a következő intézkedéseket kívánjuk tenni:

1./

1. éves jogi tanfolyamot kell létesíteni.

2./

Es a tanfolyam Alsógőzön az erre alkalmas épületekben működik.

A tanfolyam mellé bentlakás szervezendő.

A tanfolyamok működéséhez szükséges személyi és dologi kiadások a következők:

Az épület megfelelő átalakítása, jó kárta helyezése, berendezése butorokkal, padokkal, hálókelyekkel, ágyneműkkel, könyvtárral, iskolaszekszókkal, étkezdével és konyhával . . . 600.000 Ft.

A tanfolyam fntartása 1 éven át: 100 személy
1 évi étkezése, segédszendélyzet díjja, mosás, tüzelő, mosás, takarítászszerek, világítás 400.000 "

100 hallgató havi illetménye szendélyenként átlag 600 Ft. egy évre, összesen 720.000 "
Összesen: 1.720.000 Ft.

Ezt az összeget kölcsönhitellel kell társunk részére biztosítani.

3./

A tanfolyamot azok a személyek hallgathatják, akik az 1983:I.t.c.l.5-dnak a./ és b./ pontjaiban foglalt feltételeknek megfelelnek.

4./

A jogi tanfolyam valamennyi hallgatója bentlakó.

A hallgatók a tanfolyam egész tartama alatt havonként 400 Ft. illetményt kapnak, szemkereső családtagnaként pedig 50 Ft. családi pótlékot.

5./

A tanfolyam 1949 június 1 napján veszi kezdetét.

A felvétel kérdésében az Igazságügyminisztérium Szendélyzeti Bizottsága határoz a KAB-bal való előzetes megbeszérés alapján. A felvételnél irányadó szempont, hogy a hallgatók

47.5

ORIGINÁLIS LEVELET

- 3 -

28. 24

munkás káderek, elősorban nagyüzemi, ipari munkások közül kerüljenek ki, akiknek munkalmi múltja és tapasztalata, ideológiai fejlettsége előre valószínűsíti, hogy igazságos ítéleteikkel a szocializmus építését elő fogják segíteni.

A tanfolyamon 100 hallgató vesz részt.

az iskola vezetője dr. Lakatos László ítélőtáblai bíró, szeminarium vezetők: dr. Sándor György miniszteri tanácsos, dr. Majoros Richárd főállamügyész-helyettes, dr. Márkus Ferenc törvényszéki bíró és dr. Skerka György bírósági jegyző.

A tanfolyam előadói: dr. Rics István igazságügyminiszter, dr. Hajdu Gyula igazságügyi államtitkár, dr. Székely János belügyi osztályfőnök, dr. Szabó László és Tímár István igazságügyminisztériumi főosztály vezetők, dr. Bajor László ig.min.osztályvezető, dr. Nagy Miklós a budapesti ítélőtábla elnöke, dr. Szilárd Márton a budapesti büntetőtörvényszék elnöke, dr. Székely István budapesti egyetemi tanár és dr. Kádár Miklós a budapesti ügyvédi kamara főtitkára.

A világnézeteti tantárgy előadóját az N.D.P. oktatási osztálya jelöli ki. A tanfolyam gondnokát az Igazságügyminisztérium Személyzeti Bizottsága a Kád-al való előzetes meggyőzés alapján erre alkalmas munkás kádert javasol ki.

6./ A hallgatókat az igazságügyminisztérium az iskolában ingyenes ellátásban részesíti és a tanulmányhoz szükséges tankönyveket és taneszközöket támogatás nélkül rendelkezésükre bocsátja.

7./

Az alábbi tananyagot kell előadni:

- 1./ Általános jog- és államelmélet 30 óra.
- 2./ Magyarország történelme, különös tekintettel gazdasági, társadalmi és jogi fejlődésére 60 óra.
- 3./ Gazdasági jog /tervezőgazdálkodás, munkajog, szövetkezeti jog, nemzeti vállalatok és a gazdasági ellenőrzés szabályozása/ 30 óra.
- 4./ Alkotmánytan és közigazgatási jog 60 óra.
- 5./ A marxizmus-leninizmus alapjai, politikai gazdaságtan és filozófia/ 75 óra.

OSZTÁLYOS LEVELEZÉS

- 6./ Magánjog, különös tekintettel a Szovjet-Unió jogrendszerére 60 óra.
- 7./ A bíróságok és ügyvédségek szervezete és ügyvitel 60 óra.
- 8./ Értéknilátás és börtönügy 30 óra.
- 9./ Aláírt büntetőjog 90 óra.
- 10./ Anyagi büntetőjog 180 óra.
- 11./ A tanfolyam szervezés részét képező bírósági tárgyalások és igazságügyi intézmények látogatása.

A tananyagot szeminárium keretében gyakorlati példákkal is fel kell dolgozni.

Az előadások és a szemináriumi gyakorlati foglalkozás reggel 7- órától 13- óra 50 percig tartanak, 13- órától 16- óráig tartó, ebédszünet célját szolgáló megszakítással.

Egy előadás időtartama 50 perc; az előadások között 10 perces szünetek tartandók.

A délelőtti folyamán az előadásokat, délután pedig a szemináriumi gyakorlati foglalkozásokat kell megtartani.

8./

Az előadásoknál szükségesnek képest a szemináriumvezetők az előadók segítségére vannak.

Az előadók által előadott anyagot a szeminárium vezetők, a hallgatónak legfeljebb 25 tagból álló csoportjával, a szeminárium keretében gyakorlatilag feldolgozzák.

9./

A tanfolyam az igazgató vezetése és felügyelete alatt áll.

Az igazgató ellenőrzi az előadások és a szemináriumok tanrendjének betartását, figyelemmel kíséri a hallgatók előmenetelét és ennek érdekében szükség szerint intézkedik.

Az igazgató biztosítja a tanfolyam működését, felügyel a belső fegyelmre, tisztaságra, a helyiségekre, a berendezésre és a felszerelés karbantartására, a kisegítő személyzet kifogástalan munkafegyelmére. Gondoskodik a szükséges beszerzésekről és a hallgatók jó ellátásáról.

Az igazgató állandó összeköttetésben áll az igazságügyminisztérium tanulmányi osztályával, melynek a tanulmányi előmenetelről és a tanfolyam működéséről havonként jelentést tesz, a hiányok és nehézségek elhárítására megfelelő intézkedéseket javasol.

ORVOSI LEVELEZÉS

- 5 -

28

10./

A tanfolyam végétével a hallgatókat vizsgára kell bocsátani. A vizsgáló bizottság a vizsgatantervek tanáraiból áll, elsőke pedig az igazságügyminiszter, vagy az általa kijelölt helyettes.

A vizsga írásbeli részből és a következő tantárgyakat felölelő szóbeli vizsgából áll: 1./ büntetőjog, 2./ bűnvádi eljárás, 3./ a bíróságok és ügyészségek ügyvitela és szervezete, 4./ magánjog, 5./ a marxizmus-leninizmus alapjai.

Izoknak a hallgatóknak, akik a vizsgát sikerrel tették le, végbizonyítvány adandó, melyet az igazságügyminisztérium tanulmányi osztálya állít ki.

A végbizonyítvány alapján a hallgatók bírósági vagy ügyészségi nevezhetők ki.

11./

A végbizonyítvány alapján kinevezett bírók és ügyészek állandó tovább képzéséről az igazságügyminisztérium tanulmányi osztálya gondoskodik.

12./

A rendelkezések végrehajtásáért az igazságügyminisztérium tanulmányi osztálya felelős.

Budapest, 1949. évi március hó 14. napján.

13/a

-2-

A főosztályokon kívül, mint osztályok működnek tovább:

V. Kisbéri osztály, vezetője kijelölendő munkahelyén és az az osztály intése a személyzeti és költségvetési ügyeket.

VI. Önkormányzati osztály, amely az Igazgatási ügyek stórium rendelkezése alatt álló épületek gazdasági teendőit intézi. Vezetője: Szabó János /párttagkivált/.

VII. Társalgási osztály, amely a bíróság demokratikus átképzését és az igazságszolgáltatás keretében szükséges oktatást végzi. Vezetője: Mándi István /MS/.

VIII. Bírói Felügyeleti osztály, amely a bíróságok tevékenységének, intézkedéseinek, a bírói személyek nevelésének felügyelője. Vezetője először: Szabó Mihály /MS/, helyette egy megfelelő más bíró lesz kijelölendő.

Ezen szervezeti á. vezérlés az - a IV. főosztály, amelynek hatáskörét ott végeztük, továbbá az eddigi Minisztérium és Bírósági osztályok egy főosztályba való összevonása. Ezt részint az ügykörök közös kezelésénél, részint személyi szempontok indokolják.

A többi főosztályok, illetve osztályok a mai szervezeten és hatáskörön működnek tovább. Mégis lényegesen aktívabban kívánunk tenni a VIII. Bírói Felügyeleti osztályt, amelyet az vezető alá kell helyeznünk és amely a személyzeti teendőknek az Kisbéri osztályba való átkapcsolása után a bíróságok felügyelettel foglalkoznak.

Magyar Nemzeti Levéltár
OKMÁGIOS LEVÉLTÁR

Relotár

128

36

Feljegyzés

az alkotmánnyal kapcsolatban készítendő jogszabályokról.

A főtitkárság határozatához képest Bedr János és Szabó Imre elvtársakkal együtt elkészítettük azoknak a jogszabályoknak jegyzékét, amelyek az alkotmánnyal kapcsolatban szükségességeknek mutatkoznak.

A jogszabályok a következők:

- 1/ A Magyar Népköztársaság büntetőjogi védelméről szóló törvény,
- 2/ Az országgyűlés ügyrendje,
- 3/ A Népköztársaság Elnöki Tanácsának ügyrendje,
- 4/ Az országgyűlési képviselők összeférhetetlenségéről szóló törvény /az alkotmányba foglalt alapelv esetleges részletesebb kifejtése/,
- 5/ a/ A Népköztársaság Elnöki Tanácsa elnökeinek, helyettes elnökeinek, titkárnak és tagjainak esküje,
b/ a miniszterek új esküjének szövege.
- 6/ A közfunkciókat ellátó személyeknek az új alkotmányra való feleltetéséről szóló törvény.
- 7/ A törvények, törvényerejű rendeletok, a minisztertanácsi és miniszteri rendeletok kihirdetéséről /közvetítéséről/, hatálybalépéséről és gyűjtéséről szóló törvény.
- 8/ A Népköztársaság Elnöki Tanácsa és a minisztertanács tagjainak büntetőjogi felelősségéről szóló törvény.
- 9/ Az országgyűlési képviselők visszahívásáról és becsúfolási kötelességéről szóló törvény /a rendelkezések valójában a választójogi törvénybe tartoznának/,
- 10/ A Magyar Népköztársaság címerének használatáról és a régi címer használatának tilalmáról szóló törvény.
- 11/ A bíróságok és ügyészségek szervezetével kapcsolatos kérdésekről szóló törvény /amélkül, hogy a bírák választásának intézményét bevezetné, vagy a legfőbb ügyési intézményt rendszerezné/,
- 12/ Az állam és az egyház viszonyának szabályozásáról szóló törvény.
- 13/ A helyi államhatalmi és államigazgatási szervek rendszeréről szóló törvény,

ÖSSZEFOGLALÓ

E s k ű m i n t a .

Én....., mint a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnöke - helyettes elnöke - titkára - tagja esküszöm, hogy minden erőmmel, tehetségemmel és munkakészségemmel mindenkor a Magyar Népköztársaság alkotmányának megfelelően a dolgozó magyar nép érdekeit és a szocializmus építése nagy célját fogom szolgálni.

Mindent elkövetek a Magyar Népköztársaság társadalmi rendje fenntartására és megerősítésére. Azon leszek, hogy a nép állambatalomát következetesen szilárdítsam, a dolgozó magyar nép társadalmi tulajdonát megerősítsam, hozzájáruljak a gazdaság szocialista rendjének következetes építéséhez, védelmezem a munkával szerzett tulajdont és a Magyar Népköztársaság jogrendjét.

Mindent elkövetek azoknak a baráti szilaknak a megerősítésére, amelyek a Magyar Népköztársaságot a béke tábor díszöségén vezető erejéhez, a hasátnak felszabadító Szovjetunióhoz, továbbá a békétábor valamennyi tagjához és a világ minden szabadságért küzdő békeszerető népéhez fűzik. Mindent elkövetek a békát védelmező és építő munkánk felett őrökő Néphadseregünk fejlesztésére.

Munkám ellátásában a dolgozó magyar nép iránti hűség és az a büszke tudat fog vezetni, hogy a dolgozó magyar népnek tartozom felelősséggel. Ha eskümet megszegem, sújtsam a Magyar Népköztársaság törvénye és a dolgozó magyar nép megvetése.

Rágsi elvtárs

054

3 28

Feljegyzés.

Javaslatot teszek arra, hogy az elítélteknek a következő kategóriáit az Igazságügyminiszter felülvizsgálhassa és egyéni kiválogatás alapján az arra érdemeseket kegyelemre terjeszthesse elő a Népköztársaság Elsőki Tanácsához:

1./ Az 1949. január 1. előtti statáriális uton elítéltek közül azokat, akik az eddig eltöltött idővel lényegileg kitöltötték azt a büntetést, amelyet rendes bíróság előtt kaptak volna.

A statáriális elítéltek egyéni felülvizsgálása már folyik. Eddig megvizsgáltunk 427 elítéltet. Ezek közül kiengedünk most, 1949. decemberében 80-at és 1950. évben folyamatosan 136-ot, tehát összesen 216 elítéltet. Hátra van még a sopronköhídei fegyintézetben lévő 215 statáriális elítélt felülvizsgálása, ami ezen a héten meg fog történni.

2./ Igen sokan vannak, akik az 1945.VII.t.-c.-be ütköző háborús, vagy népellenes bűncselekményeik miatt a törökre kiszabott néhány hónapos büntetést most töltik, vagy büntetésük kitöltésére vár. Ezek többsége szimpatizáns a Volksbund tag, Hunyadi páncélos, falusi nyilas pártfunkcionárius, stb. volt, akiknek terhére a népbíróság előtt nem került fel más, másokhoz képest a szervezetekbe beléptek, vagy valamely funkciót teljesítettek. Lehetne talán kegyelemben részesíteni azokat, akiknek ilyen ügyekből kifolyólag 6-8 hónapos büntetésük még kitöltve nincsen.

3./ Mint ismeretes a Minisztérium határozata alapján az 1948. augusztus 1. előtti elkövetett gazdasági bűncselekményekre vonatkozó felülvizsgálat befejezést nyert és ennek kapcsán több, mint 20 ezer személy részesült kegyelemben főleg a falusi dolgozó parasztság köréből. 1949. év folyamán a gazdasági bűncselekmények száma lényegesen csökkentet mutatott, így az 1948. augusztus 1. előtti elkövetett gazdasági bűncselekményekre vonatkozólag egy a múltkorhoz hasonló felülvizsgálat volna elrendelhető.

4./ A sváb kitelepítésekkel kapcsolatban számos veszteséget, okirathamisítást, stb. követtek el. Az ezekre kiszabott büntetések túlnyomó többsége végre is lett hajtva. Akadnak azonban még most is olyanok, amelyeknek végrehajtása nem történt meg és ezek kegyelmet kérnek a svábokkal kapcsolatos új kormányrendeletre hivatkozással. Ezek tekintetében javaslom a kegyelem megadását.

Budapest, 1949. december 6.

33

/Dr. Rics István

1949. 12. 07. Az Igazságügyminisztérium javaslata az MDP KV Titkárságának az amnesztiára az elítéltek egyes kategóriáiban, egyéni kiválogatás alapján. MDP KV Titkárság 1949. december 7. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 76. ó. e.)

Lakos

T 20 II 26
180Ref. Sz. H. H. Sz. Sz. Sz. Sz.
Hatalmalkodó
LakosJavaslat az adminisztratív osztály megszervezésére.

Az osztályon belül a következő alosztályok szükségesek:

- 1./ Fegyveres-erők alosztálya. Ide tartozik a Honvédelmi minisztérium és az ÁVH pártépítés és pártoktatás kérdései, továbbá a Rendőrség, a Rendőrség Politikai Osztálya és a pénzügyőrség, az Országos Magyar Rádió Egyesület, Rövidhullámú Rádióamatőrök Egyesülete.
- 2./ Közigazgatási alosztály. Az alosztályhoz tartozik a Belügyminisztérium /közigazgatási apparátus, tűsoltóság/, az Országos Tűsoltó Egyesület.
- 3./ Igazságügyi alosztály. Ide tartozik az Igazságügyminisztérium, a bíróságok, az ügyvédségek. A tömegszervezetek közül a Jogász Szövetség.
- 4./ Külügyi alosztály. Ehhez az alosztályhoz tartozik a Külügyminisztérium.
- 5./ Egységességi alosztály. Ide tartozik a Népjóléti Minisztérium, OTI, a tömegszervezetek közül a Vöröskereszt.
- 6./ Sportszervezetek alosztálya. Ide tartozik a Sporthivatal, a Szabadidőharcos Szövetség, a Magyar Vadászok Szövetsége.

Osztálytitkárság.

As osztályt fokozatosan kell kiépíteni. A meginduláshoz szükséges az osztályvezető és helyettesének, a Fegyveres-erők alosztályára 3 politikai munkatárának, a többi alosztályra egy-egy politikai munkatárának a kijelölése. Az osztály végleges státuszát a Titkárság egy későbbi időpontban állapítja meg.

As adminisztratív osztály első feladatai közé tartozzon, hogy a Belüggyel együtt mindjárt vizsgálja felül, hogy milyen egyesületek és szervezetek működnek e kétszáz javaslatot ezeknek a szervezeteknek részben megszűntetésére, részben pedig a Központi Vezetőség osztályaihoz való beosztására.

Kulcsár

112

J a v a s l a t

az Igazságügyminisztérium kegyelmi ügyintézésére.

Jogszabályaink szerint a kegyelmezés kétféleképpen történik, vagy közkegyelem formájában törvénnyel, vagy törvényerejű rendelettel vagy egyéni kegyelem útján. - Utóbbi akként történik, hogy az igazságügyminiszter tesz előterjesztést a Népköztársaság Elnöki Tanácsához.

A felfezáradulás óta közkegyelmet rendelkezés két ízben volt, mégpedig 1948. február 1.-én, és 1950. április 4.-én. Ezenkívül még két esetben történt minisztertanácsai határozat alapján az ügyek egyes kategóriáira nézve központi felülvizsgálat és kegyelmi előterjesztés, mégpedig az 1948. október 1.-e előtt elkövetett gazdasági bűncselekményekre, 1949. decemberében pedig a statáriális uton, valamint egyes politikai bűncselekmények miatt elítéltekre vonatkozólag.

A háború utáni gazdasági helyzet, a nagyarányú társadalmi és politikai átalakulások különösen a gazdasági bűncselekmények számát rendkívüli mértékben megnövelték. Ezekben, és más természetű ügyekben is jelentős számú elítélt kapott egyéni kegyelmet. A mellékelt statisztika azt mutatja, hogy a kegyelmek száma a múlthoz viszonyítva erősen csökkent. A statisztikai adatok azt is mutatják, hogy egyéni kegyelemben tulajdonképpen olyan elítéltek részesülnek, akik munkások, vagy dolgozó parasztok.

A társadalmi és gazdasági viszonyok stabilizálódása szükségessé teszi, hogy a népi bíróságok bevonásával itélkező büntetőbíróságaink ítéltelei a lehetőséghez képest feltétlenül végrehajtásra kerüljenek.

Eznek megfelelően a jövőben a kegyelmezés általában közkegyelem formájában történjék és csak kivételes, rendkívüli indokoltság esetén tegyen az Igazságügyminiszter előterjesztést egyéni kegyelmezésre az Elnöki Tanácshoz.

Megjegyzem, hogy munkásbíróságaink a kezdeti időben számos, akkor feltétlenül szükséges és helyes elrettentő ítéletet hoztak. Ezek az ítéletek azonban az már nem állnak arányban az elítéltek által elkövetett bűncselekményekkel és így ezeknek az ügyeknek a felülvizsgálata még szükségesnek látszik.

11/1

Mellékelem az egyéni kegyelmi ügyekre és a Vámtör-
vényi ítéletek számszerűségére vonatkozó statisztikai adatokat.
Budapest, 1950. június 5.

R. 11/1

Egyéni Kezesség

Az egyéni kegyelmi ügyek statisztikája.

1948.év.

Ebben az évben érdemben elintézkedést nyert 4273 személy kegyelmi ügye.

Ebből kegyelmi előterjesztés 2068
elutasítás 2205

A kegyelmi előterjesztések megoszlása a következő:
szabadságvesztésbüntetés egészbeni elengedése 522 vagyis 25.3 %
" részbeni elengedése 246 " 11.9 %
" pénzbüntetésre átváltoztatása 75 " 3.7 %
pénzbüntetés egészbeni elengedése 223 " 10.7 %
" részbeni elengedése 2 " 0.1 %
mellékbüntetés elengedése 5 " 0.2 %
pertörlés 916 " 44.2 %

1949.év.

Ebben az évben érdemben elintézkedést nyert 5156 személy kegyelmi ügye.

Ebből kegyelmi előterjesztés 1991
elutasítás 3165

A kegyelmi előterjesztések megoszlása a következő:
szabadságvesztésbüntetés egészbeni elengedése 644 vagyis 32.9 %
" részbeni elengedése 352 " 17.7 %
" pénzbüntetésre átváltoztatása 251 " 12.6 %
pénzbüntetés egészbeni elengedése 140 " 7.1 %
" részbeni elengedése 6 " 0.3 %
mellékbüntetés elengedése 107 " 5.4 %
pertörlés 511 " 25.7 %

Polgárikegyelmi ügyek.

1948.év.

Ez évben érdemben elintézkedést nyert . . . 1245 személy kegyelmi ügye.

Ebből kegyelmi előterjesztés 252
elutasítás 1013

1949.év.

Ez évben érdemben elintézkedést nyert . . . 1626 személy kegyelmi ügye.

Ebből kegyelmi előterjesztés 504
elutasítás 1122

1950.év.

Az 1950.év január 1.napjától április 30-ig terjedő első évharmad adatai a következők:

Ebben az első évharmadban érdemben elintézkedést nyert 2265 személy kegyelmi ügye.

Ebből kegyelmi előterjesztés 375
elutasítás 1890

A kegyelmi előterjesztések megoszlása a következő:
szabadságvesztésbüntetés egészbeni elengedése 59 vagyis 16. %
" részbeni elengedése 179 " 47.7 %
" pénzbüntetésre átváltoztatása 48 " 12.8 %

- 2 -

pénzbüntetés egyezbent elengedése	5	va. is	3
részbeni elengedése	7	"	1
perbírás	30	"	1
szilenciumtétel elengedése	47	"	12

Az 1950. évben kegyelembre ajánlottak osztályonként a következők:
a kegyelembre ajánlott 375 személy közül

ipari munkás	94
szövegírási munkás	67
kisiparost	5
középparost	26
kulák	4
kisiparos	31
kereskedő	21
értelmiségi és alkalmazott	62
egyéb	20

Légy különösen a szabadságvesztés büntetését változtattuk át megfelelő súlyos pénzbüntetésre, mert ezekből a jelentőségi közellátási büntetéseknél miatt voltak kisebb szabadságvesztés büntetésre ítélve és magas koruk / 70-80 évesek / miatt látnak indokoltnak az előterjesztést pénzbüntetésre való átválttatására.

Az 1950. évben kegyelembre javasolt 375 személy közül az 1950. évi 9. sz. tv. alapján kb. a fele annyi is kegyelemben részesült volna, a kegyelmi előterjesztés azonban korábban történt.

A büntetést kiosztó bíróságotok számcsokról.

Az 1949. évben elítéltek összesen kb. 120.000 embert,
az 1949-ben lemondókat kb. 110.000 emberre,
1950. év első negyedében, tehát 1.3-tól
19.3-ig jogerősen elítéltek 27.832 embert.

A rendelkezésre álló adatok szerint általában az elítélteknek több, mint 50 %-a gazdasági, elsősorban közellátási büntetéseknél követelt el. A legnagyobb számban fordulnak elő a gabona, zsír, tej, stb. beszedés, elvitelének elmulasztása miatt történt elítélések.

A második leggyakoribb kategória a vagyon elleni büntetéseknél, közöttük elsősorban a lopás. Ezek az összes büntetéseknél kb. 25 %-át teszik ki.

Jelenlétben kb. 10 % a még a testi sértés, kb. 10 % és a rágalás, becsübelésért kb. 5-7 %.

Különösen sokat még a demokratikus államrend és a köztársaság elleni büntetéseknél kategóriájú. Ilyen ügyekben marasztaló ítéletet hoztak az év első negyedében kb. 500-at. A tiltott határátlépés kb. 600 és a fegyverrel való támadás kb. 400.

* Gyűjtés a bíróságról

Rahon elvt.

3.

103

A M.D.P. Központi Vezetősége Administratív Osztályánakideiglenes munkaterve,1950. VII-II. közs.I. A Titkárság határosatának végrehajtása az Administratív Osztály szervezéséről.

Az Administratív Osztály létrehozásáról szóló titkársági határozat értelmében az osztályt fokozatosan kell kiépíteni. A hat alosztályból álló Administratív Osztály a titkársági határozattal számára kijelölt munkaterületet tehát csak fokozatosan tudja átfigni, szervezeti kiépülésével párhuzamosan tudja a hatáskörébe tartozó szervekkel a kapcsolatokat kifejleszteni, problémákat és feladataikat megismerni és közreműködésével ezekben a szervekben a Párt politikájának érvényt szerezni.

A Titkárság határozata szerint az osztály munkájának megindulásához szükséges az osztályvezetőnek és helyettesének, a fegyveres-erők alosztályára 3 politikai munkatársnak és a többi alosztályra 1-1 politikai munkatársnak a kijelölése. A titkársági határozat f.h. 13-ig csak annyiban nyert végrehajtást, hogy a titkárságon kívül a felosztott Sportkollégium 1 munkatársát és 1 gépírást, titkársági határozat alapján, az Administratív Osztály vette át. 1950. július 13-ig az osztályon egyetlen politikai munkatárs segédolgosott. F. h. 17-én kezd meg munkáját 2 politikai munkatárs, az egyik a fegyveres-erők alosztályán, a másik a közegészségügyi alosztályon. Politikai munkatársak bevonása az osztály más munkaterületére - fegyveres-erők alosztályára 1 politikai munkatárs, a közgazdasági alosztályra 1 alosztályvezető és 1 politikai munkatárs - folyamatban van. Osztályvezető helyettesét és a fegyveres-erők alosztályára vezetőt a pártiskoláról - annak elvégzése után - ad a Kádérosztály.

Az osztálynak nemcsak a szervezete, a feladatai, de a munkamódszerei sem alakultak még ki. Minden alapjában meghatározta az osztály munkáját azok az alosztályok épülnek ki, amelyekre kérdéseket tudunk beállítani és ezek munkaterületét érintő problémák azok, amelyekkel foglalkozunk, ami akadályozza a tervezési munkát. Ennek ellenére azonban, hogy eddig az osztály politikai munkatársak nélkül volt kénytelen dolgozni, mind a hat alosztály legfontosabb szerveivel megvan a kapcsolat, legelőször feladataik terén megkezdük a munkát és hozzáfogtunk munkaterveik kidolgozásához.

Munkatervünkben, amely a fentiek miatt ideiglenes jellegű, a felsorolt nehézségek és hiányosságok minden vonatkozásban megmutathatók.

/.

104

[OSZTÁLYOS UTÓJEL]

- 2 -

II. Az Administratív Cestély szervezeti kiépítése.

- 1./ VIII. 15-ig ki kell építeni az Administratív Cestélyt a titkársági határozattal az elindulásra megadott keretek között.
- 2./ II. 1-ig minden alcestély munkatervet dolgoz ki, amely felöleli a hozzájuk tartozó szervek munkáját és azok munkatervét alapján készíti el.
- 3./ I. 1-ig az Administratív Cestély jelentést terjeszt a Titkárság elé az cestély munkájáról és javaslatot tesz továbbfejlesztésre. /Milyen alcestályokat, milyen mértékben és utamban szükséges továbbfejlesztetni./

III. Az Administratív Cestély legfontosabb feladatai.

Az cestély munkáját a hat alcestély területén július -szeptember hónapokban a következő feladatok határozzák meg:

1./ Fegyveres-erők alcestélye.

- a./ II. 1-ig a Honvédség több /kiseb/ meghatározandó/ alakulatánál megvizsgálni a pártszervezet munkáját, a szolgálati fegyelen megszilárdítása, tag- és tagjelölt felvétel, a pártadminisztráció /nyilvántartás/ terén.
- b./ II. 15-ig megbírálni a "Héphadsereg" c.lap egyhavi számait. Kiértékelés után a tapasztalatokat megbeszélni a H.M. illetékes szervével.
- c./ VIII. 15-ig megvizsgálni I. egységben a politikai nevelés és oktatás anyagát.
- d./ II. 10-ig megbírálni az Á.V.H. politikai cestélyának munkáját és javaslatot kidolgozni annak megjavítására.
- e./ VIII. 30-ig a határőr alakulatoknál megvizsgálni a pártszervezet munkáját a pártonkívüliek között és a tagjelölt felvételek szempontjából.
- f./ II. 15-ig feldolgozni a Rendőrség alakulataiban folyó nevelés, oktatás kérdéseit, különös tekintettel a jobboldali szociáldemokrácia és a klerikális reakció elleni haromra.
- g./ VIII. 15-ig kidolgozni és a Szervező Bizottság elé terjesztetni a Rendőrség politikai cestélyára vonatkozó F.B. határozat végrehajtásáról szóló jelentést.
- h./ VII. 24-ig kidolgozni és a Szervező Bizottság elé terjesztetni az OMRE átszervezéséről szóló határozati javaslatot és az új Szervezeti Szabályzatot.
- 1./ Ellenőrizni és biztosítani az OMRE átszervezésében a Párt határozatának végrehajtását, elsősorban a szakkérdések felhasználása, az ifjúság tömeges bevondása és oktató-kérdők képzése terén.
- 2./ VIII. 26-ig elkészíteni, a Titkárság elé terjesztetni a Szabadságharcos Szövetségre vonatkozó párt határozat végrehajtásáról szóló jelentést.

./ 165

[cestélyi...]

- 3 -

13

2./ Közigazgatási osztály.

- a./ VIII. 30-ig felülvizsgálni az egyesületeket és szervezeteket, valamint javaslatot készíteni részbeni megszüntetésükre, részben a Központi Vezetőség osztályaihoz való beosztásukra.
- b./ Megvizsgálni a Belügyminisztérium apparátusát az éberegről hozott parhatározat végrehajtása szempontjából.
- c./ IX. 1-ig megvizsgálni 1-2 megyei tanács munkáját, a dolgozó tömegekkel való kapcsolat, valamint a bürokrácia elleni harc szempontjából és a tapasztalatokat feldolgozni.
- d./ Közreműködni a járási és városi tanácsok megalakításának politikai előkészítésében és irányelvek kidolgozásában. Bistó-eítani a járási és városi tanácsok, valamint a Végrehajtó Bizottságok összetételére a Titkárság által megadott irányelvek végrehajtását.
- e./ VIII. 10-ig a Titkárság elé terjeszteni a Légő besorolási tervet.
- f./ IX. 6-ig elkészíteni a Légő fejlesztési tervét.
- g./ IX. 15-ig felülvizsgálni az Örségek Tiszoltó Főparancsnokság munkáját és javaslatot vinni a Szervező Bizottság elé a Tiszoltóság munkájának megjavítására, valamint a vezetés politikai és szakmai megállapítására.

3./ Igazságügyi osztály.

- a./ IX. 3-ig jelentést terjeszteni a Titkárság elé az Igazságügy-minisztérium munkájáról./ korábbi határozat./
- b./ I. 1-ig javaslatot kidolgozni és a Titkárság elé terjeszteni a minisztérium és az igazságügyi apparátus átszervezésére, a fasiszta, reakció, jobboldali szociáldemokrata elemektől való megtisztításra, a letartás csökkentésére és a jogi képzés átszervezésére./ folyamatban./
- c./ IX. 1-ig megvizsgálni és kiértékelni az igazságügyi szervek munkáját, az aratási, céplési és begyűjtési kampány során elkövetett váncselekmények terén.
- d./ I. 1-ig megvizsgálni és kiértékelni az igazságügyi szervek munkáját a norma-, bér- és táppénz csalások terén.
- e./ Kiszállások során ellenőrizni a börtönök, /fegyházak, stb./ belsőrendje terén kiadott utasítások végrehajtását.
- f./ IX. 15-ig megvizsgálni az igazságügyi szervek munkáját a bürokratizmus szempontjából.
- g./ I. 1-ig megtárgyalni az Igazságügyminisztérium munkatervét az év utolsó negyedére.
- h./ VIII. 10-ig kidolgozni a jogi oktatás, a képzésükéséglet és összetétel kérdéseit az 1950/51 tanévre./ az agit.próp. bizottsággal egyetértésben.

./ .

166

KÖZLÉSI LEVÉLTÁR

- 4 -

14

- 1./ VIII. 15-ig előkészíteni a Birói és Ügyészi Akadémia új, felkészült létesítése tanfolyamát és kidolgozni a Birói és Ügyészi Akadémiát végzett hallgatók elosztásának és behelyezésének tervét.

4./ Külügyi alosztály.

- a./ II. 1-ig megvizsgálni a Külügyminisztérium pártszervezetének politikai és oktatási munkáját.
- b./ II. 15-ig felülvizsgálni és jóváhagyásra Szerkesztő Bizottság elé terjesztani a külképviseleteinken működő pártcsoportok felelőseit.
- c./ I. 1-ig javaslatot vinni a Titkárság elé a külképviseleteinken dolgozó kommunisták pártoktatásának megjavítására, valamint a pártcsoportok és a Külügyminisztérium pártszervezete közötti kapcsolatok megszilárdítására.
- d./ II. 1-ig felülvizsgálni a külügyi apparátusban dolgozó munkatársak szakmai továbbképzését és javaslatot tenni a hiányosságok kiküszöbölésére.
- e./ VIII. 20-ig ellenőrizni a Külügyi Akadémia új tanfolyama hallgatóinak összehívását.

5./ Egészségügyi alosztály.

- a./ II. 1-ig jelentést terjesztani a Titkárság / Sz.B. / elé a Népjóléti Minisztérium munkájáról.
- b./ II. 15-ig javaslatot készíteni a minisztérium apparátusának megtisztítására, valamint munkás és szak / orvos / kádereknek az apparátus vezető helyeire való behelyezésére.
- c./ I. 1-ig tervet készíteni az egészségügy egyesítéséről, a minisztérium átnevezéséről és a Népegészségügyi Minisztérium létesítéséről.
- d./ II. 15-ig megvizsgálni az OTI apparátus munkáját és javaslatot készíteni a bürokrácia leküzdésére.
- e./ II. 20-ig kidolgozni az OTI pártszervezeteinek feladatát a táppénzcsalások elleni harc terén.
- f./ I. 1-ig a Titkárság elé terjesztés céljából rendszabályokat kidolgozni a kórházi orvosoknak az állással szembeni visszaélés ellen.
- g./ VIII. 15-ig javaslatot készíteni a Vöröskereszt tömegszervezetté való kiépítésére, vezetésének megszilárdítására és gyorssegély tanfolyamok szervezésére.
- h./ II. 25-ig kidolgozni a minisztérium munkatervét 1950. utolsó negyedére.

6./ Sportszervezetek alosztálya.

- a./ VII. 15-ig tervet kidolgozni a bajnoki rendezések átvezetésére./ végrehajtva./

- 5 -

15

- b./ VII. 15-ig kidolgozni a játékos átigazolásokra vonatkozó irányelveket./ végrehajtva./
- c./ VIII. 10-ig elkészíteni a Testnevelési és Sportbizottság tervét, apparátusának felépítését és a Kádrosztállal együtt javaslatot tenni a TSB személyi összetételére.
- d./ VIII. 20-ig a Titkárság elé terjesztani a TSB-ről szóló törvénytervezetet és munkájának ütemtervét.
- e./ VIII. 15-ig kidolgozni az ágazati sportszövetségek átszervezésének és megtestesítésének tervét.
- f./ IX. 1-ig a SZOT és DSIZ bevonásával elkészíteni az egyesületi községüléseket a reakcióba elemek kizsorítására és politikailag megbízható, új vezetőségek választására.
- g./ VIII. 20-ig tervet készíteni a Sz.U.-val és a népi demokratikus országokkal való sportkapcsolatok tervezési fejlesztésére.
- h./ IX. 1-ig kidolgozni a MKE második időszakai próbázásainak pontos tervét, végrehajtásának ütemét és a tömegszorgatás módját.
- i./ IX. 15-ig a DSIZ-el együtt tervet kidolgozni a DSIZ-be tömörülő ifjúsági tömegeknek a sportmozgalomba való szorozás bekapcsolására.
- j./ VIII. 30-ig megvizsgálni a DSIZ részvételét a Szabadságharcos Szövetség munkájában és kidolgozni a két szövetség szoros együttműködésének módjait.

Általános feladatok.

- 1./ Az osztály szeptember végéig fokozatosan kiépíti szoros kapcsolatát a munkakörébe tartozó valamennyi szervezettel.
- 2./ Politikai munkatársain keresztül az osztály rendszeresen tanulmányozza és feldolgozza a beosztott szervezetek munkáját, javasolataival, tanácsaival mindennapi segítséget nyújt munkájukban.
- 3./ Az osztály és alosztályok vezetői, valamint politikai munkatársai részt vesznek a hozzájuk tartozó szervezetek fontosabb értekezletein, tanácskozásain és azokról rendszeres beszámolót adnak. .
- 4./ Az alosztályok munkájának összefogására, valamint a politikai munkatársak munkájának irányítására, az éberség és a konspirációs szempontjának kidomborításával IX. 1-ig kidolgozzuk az osztály belső munkarendjét.

Budapest, 1950. július 15.

Nagy Imre

[CHASAGOS IS VOLLAGE]

hoi el
Adminisztratív Osztály
Igazságügyminisztérium

11

Szigorúan bizalmas!

30

Javaslat

az igazságügyi apparátus átszervezésére.

I.

Az Igazságügyminisztérium és az igazságügyi apparátus mai szervezetében és személyi összetételében nem felel meg a követelményeknek. Az igazságügy-vezetése felszabadulásunk után a legutóbbi időkhöz ellenséges körben volt. Részletesen és környezetben a legszükségesebb változtatásokat is csak vonakodva vagy egyáltalában nem hajtották végre. Így az igazságügyi apparátus erősen lemaradt a népi demokrácia általános fejlődése mögött. Sürgős átszervezésre szorul, hogy a proletárdiktatúra igazságszolgáltatására háruló feladatok ellátására képesek legyenek.

A jelenlegi apparátus legfőbb hiányosságai:

- a./ Az igazságügyi apparátus személyi összetétele nagyjában a régi. A horthysta, ellenforradalmi bírák és ügyészek eltávolítása a régi apparátusnak csak kis részét érintette... A bírói és ügyési karban, valamint a minisztérium tisztviselői körében aktív fasiszták is meghúzódnak. Az igazságügyi szervezetbe a felszabadulás után bekerültek túlnyomó része régi kispolgári ügyvéd, és Részletesen általános jobboldali szociáldemokrata. Ez a túlsúlyos bürokrácia mellett a korrupció növekedésére is vezetett. Munkásbíróságot a bírói és ügyési karba a legutóbbi időkhöz egyáltalán nem került.
- b./ Az igazságszolgáltatási apparátus lényegében ma is a régi bürokratikus, antidemokratikus, nehézkes szervezet. A munkásbíróságot és népi üléseket bevonása a büntetőbíráskodásba ezen csak közvetett tudott változtatás. A bírósági szervezet sem ügyészségben, sem részleteiben nem idomul az ország közigazgatási szervezeti felépítéséhez (lásd: I. melléklet). Az Alkotmány által előírt bírói és ügyési szervezet felállítása a legutóbbi időkhöz nem került napirendre.
- c./ Az igazságügyi apparátus túlméretezett. Az apparátusban tömeges aktivitásgazdálkodás folyik, virul a kispolgári szemérmesség. A polgári peres ügyek lényeges csökkenése, a feleslegesen fennálló ügyfélelése körül a felsőbíróság megszüntetése, az ügyviteli egyszerűsítése a személyi létszám lényeges csökkentését teszi lehetővé.

6-4

OSZTÁLYOS LEVÉLTÁR

- 2 -

31

4./ Az igazságügyi apparátus elszakadt az élettől. Ez megmutathatik mind a jogszolgáltatás, mind a jogalkotás terén. A jogi oktatás, a képzésképesítés sem felel meg a követelményeknek. A képzésképesítést különösen megnehezíti, hogy a mai rendszer szerint a középiskola elvégzése után legalább nyolc esztendő szükséges a bírói képzítés megkezdéséhez.

II.

A legfontosabbban biztosítani kell, hogy az igazságügyi apparátus a szocializmust építő dolgozó nép hathatós fegyverévé váljon az ellenséggel vívott harcban. Az igazságügyi apparátusnak az Alkotmány szellemében, a Párt vezető és irányító erejére támaszkodva, a Szovjetunió jogrendszerét, jogalkotását és tapasztalatait szem előtt tartva, a proletárdiktatura fokozott védelmét és erősítését kell szolgálnia,

a z á r t

1./ az igazságügyi apparátusból azonnal el kell távolítani mindazokat, akik a Horthy-rendszer politikai ítélkezéseiben résztvettek, exponáltak magukat, vagy egyébként megbízhatatlannak, /lásd: II. melléklet/. El kell bocsátani a jobboldali szociáldemokratákat, a kispolgári és egyéb alkalmazatlan elemeket. A túlméretezett apparátusban jelentős létszámcsoökkentést kell végrehajtani összekapcsolva az ellenséges elemek eltávolításával. Az apparátusban dolgozó 6896 fő 1280 fő eltávolításával 5616-ra csökkentendő, /lásd: III. melléklet/.

határidő: 1950. november 30.

A kulcs állásokat politikailag megbízható, szakmailag megfelelő párttagokkal kell betölteni. Irányt kell venni a munkaközegek vezető helyekre való beállítására. Meg kell javítani a bírói és ügyvéti foglalkozók, fiatal bírák részére rendezett tanfolyamokat, és az itt kivált legjobbak foglalkozókat és bírákat előléptetve, megfelelő posztokra kell állítani. A demokratizált igazságügyi szervezet munkatársait közelebb kell hozni a dolgozó lakossághoz, biztosítani kell a helyi pártszervezetekkel, a tanácsokkal való szoros együttműködést. Az apparátus folyamatos felfrissítésére gondoskodni kell megfelelő képzésképesítéssel. A büntetőbírói és ügyvéti akadémia minisztertervezési rendelettel bírói és ügyvéti akadémiává szervezendő át, hogy az új tanfolyamot elvégző 200 főnyi hallgató bírói vagy ügyvéti is kinevezhető legyen. /A rendelettervezet készen van./ A Tudományegyetemen most utolsó éveket hallgató jogászok közül a legjobbak számára lehetővé kell tenni, hogy legkésőbb 1951. márciusában zárvizsgáikat letesszék, s így az apparátusba felvehetők legyenek.

V.5.

összefoglaló értékelés

Az új fiatal káderek megfelelő felhasználása céljából egységes bírói és ügyési vizsga helyett minisztertanácsai rendelettel bírói szakvizsgát kell rendszeresíteni, amelyet az eddigi 3 évi gyakorlat helyett 1 évi gyakorlat után lehet letenni. /A rendelettervezet készen van./

Vizsgálja meg a minisztérium az egyetemi oktatás reformjának hatását, vizsgálja felül az előadó tanárokat, előadásukat. Bízton el minden akadályt a megfelelő kéderutánpótlás útjából és kísérje figyelemmel az új káderek fejlődését már az egyetemen. A jogi oktatás megfelelő rendjének kidolgozására

Határidő: 1951. június 30.

- 2./ Át kell szervezni a minisztériumot, a bírósági és ügyéségi apparátust, összehangba hozva a tanácsrendszerrel, így alkalmazás kell tenni az apparátust arra, hogy a nép bírósága legyen.

a./ A minisztérium átszervezésével kapcsolatban /lásd: IV. melléklet/ meg kell szüntetni a főigazgatói irodát, építési osztályt, családjogi osztályt, bírókrendezési és telekhönyvi osztályt. A megszüntetett osztályok nem felesleges ügykörét részben más osztályok vegyék át, részben decentralizálva az alsóbb szervekre és a tanácsokra kell átruházni. A tanulmányi osztályt a kéderutánpótlás szolgálatába állítva a szociális ügyi osztályon belül kell megszervezni. Az ellenőrzési, a bírói és ügyési felügyeleti osztályok munkáját meg kell erősíteni.

Határidő: 1950. november 30.

- b./ Az átszervezés biztosítása új bünvádi perrendtartás és polgári perrendtartás életbeléptetésével az úlnöki rendszer továbbfejlesztését és a népi úlnököknek polgári perekbe való bevonását. A járásbíróságokat és megyebíróságokat az új közigazgatási határoknak megfelelően kell kiépíteni. Alapfokú bíróság a járásbíróság, általános fellebbviteli bíróság a megyebíróság. Minden járás, illetőleg megye székhelyén egy bíróság legyen, a feleslegesséket meg kell szüntetni, a hiányzókat meg kell szervezni /lásd: I. melléklet/. Felesleges bíróságok megszüntetésére határidő: 1950. dec. 31. A hiányzó bíróságok megszervezésére határidő: 1951. dec. 31. Az egyfokú fellebbviteli rendszer általánossá tételével feleslegessé váló felebbbíróságokat meg kell szüntetni, ezzel egyidejűleg kell életbeléptetni az új bünvádi és polgári perrendtartást.

Határidő: 1951. febr. 1.

A felsőbbbíráóság megszüntetését alkotmánymódosítással mondjuk ki, összekapcsolva külsőbbrendű más alkotmánymódosítással /Egészségügyi minisztérium/.

Az új perrendtartásokban meg kell szüntetni a felsőbbbíráósági tanácsokat. Elsőfokon egy bíró és két népi ülőből, másodfokon két bíró és három népi ülőből, a legfelsőbb bíróságon három bíró és két népi ülőből álló tanácsok ítélkezzenek.

- 3./ A minisztérium gyorsítsa meg az elavult jogszabályok hatályon kívül helyezése és az új, a proletárdiktatúra államának megfelelő törvények előkészítésére irányuló munkáját. Új bűnvádi és polgári perrendtartáson kívül elsősorban új államvédelmi törvény készítenendő. Ki kell dolgozni a büntetőtörvénykönyv külső részét, a fiatalokunk feletti büntetőbíráskodásról szóló törvényt, a büntetésvégrehajtás új rendszerét. A tanácsrendezés bevezetése folytán sürgősen kidolgozandó az új közigazgatási eljárás és kihágási jog. Készítenendő az OMB-val együtt az új munkatörvény javaslata. Meg kell reformálni a csalási és örökösödési jogot, felül kell vizsgálni a régi kereskedelmi és ipartörvényt. Határidő: 1951. szeptember 30.
- 4./ A minisztérium készítse elő a bírói és ügyési apparátus átszervezését az Alkotmánynak megfelelően. Legelőbb a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyési tisztét és az Alkotmányban előírt ügyési szervezetet kell megszervezni. Határidő: 1951. december 31.
- 5./ A megítélt bírói apparátus megfelelő működéséhez szükséges a bírák és ügyészek illetményének rendezése. A bírói és ügyési illetményekről úgy kell megállapítani, hogy azok a megfelelő tanácsoknál megállapított illetményekkel álljanak arányban.

Határidő: 1951. február 1.

A Politikai Bizottság határozatának végrehajtására bizottság alakítandó. Tagjai legyenek: a miniszter, az Államtitkár, a minisztérium személyzeti felelőse, a KV. Kádarsektálynak és Adminisztratív Osztálynak egy-egy munkatársa. A bizottság vezetője a miniszter elvtárs legyen.

A határidők betartásáért a miniszter elvtárs felelős.

Budapest, 1950. október

OSZTÁGOS LEVÉLTÁR

67

I. melléklet.

Jelenleg 4 fajta bíróságunk van:

143 járásbíróság
21 megyebíróság
5 felsőbíróság és a
Legfelsőbb bíróság

I.

A járásbíróságok eloszlása a következő:

114 járásban van	114 járásbíróság
8 járásban van	18 járásbíróság
18 járásban nincs	--
Budapesten van	7
Járás nélkül, városterületre ille- tőkes /Kisujtasszállás, Karcsag, Hód- mezővásárhely, Békéscsaba/	4 járásbíróság
140 járás	143 járásbíróság

6 járásbíróság nincs a járás
székhelyén.

II.

A 19 megyében 21 megyei bíróság /törvényszék/ van.
Bács-Kiskun megyében 2 megyei bíróság /Kecskeméten és Baján/ van,
Komárom megyében nincs megyei bíróság. Budapesten 2 törvényszék
van, külön büntető és külön polgári törvényszék.

A bíróságok illetékességi területe nem esik egybe a
közigazgatási területekkel. A Nagybudapesthez csatolt peremvárosok-
ra pl. a pest megyei /Pestvidéki/ törvényszék illetékes.

III.

Felsőbíróság van Budapesten, Győrött, Pécsen, Bőre-
cenben, Szegeden.

A Felsőbíróságnak megfelelő közigazgatási egység nincs.
Az ország fellebbezítel folytán a Felsőbíróságokra nincs szükség.
Fennállásuk bírói igazgatási és ítélkezési szempontból kéros.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

35

II. melléklet.

Néhány jellegzetes eltávolított személy:

Dr. Majsik László, a Legfelsőbb Bíróság "kiváló munkás" bírója, erdélyi kommunista perek ítélőtáblázó bírója volt.

Dr. Molnár Sándor, legfelsőbb bírósági bíró, ugyanannak az ötlettanácsnak volt tagja.

Dr. Lee Tibor, a budapesti főállamügyészség elnöke, az 1940-es években a budapesti ügyészségnél a kommunista ügyek előadója volt.

Dr. Zalán Ernő, a minisztérium törvényelőkészítő osztályán főelőadó, főrekönyv volt hosszú ideig keresetlél titkára, ma is aktív ellenség.

Dr. Radovics Lajos, a minisztérium költségvetési osztályának vezetője, klerikális beállítottságú fasiszta.

Dr. Munkhárd Alfréd, az ügyészi felügyeleti osztályról rövid idővel excéltt került ki a felső bírósághoz, 1938-1943-ig, mint ötlettanács tag több kommunista perben ítélkezett.

Dr. Somogyi Ödön a Legfelsőbb Bíróság másodelőnöke, a jelenlegi vezetője, jobboldali szociáldemokrata.

Dr. Bojta Béla legfelsőbb bírósági tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt államtitkár.

Dr. Faragó György, törvényesítési tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt belügyi államtitkár.

Dr. Szűcs János, felsőbírósági tanácselnök, jobboldali szociáldemokrata, volt igazságügyi államtitkár.

OROSZÁGGAL KÖZÖS

7.2

Az igazságügyminisztérium szervezeti felépítése.

Miniszter

Államtitkár

I. Igazgatási főosztály	
1. Igazgatási oszt.	
2. Gazdasági hivatal	
a. Közigazgatási oszt.	
b. Gazdasági oszt.	
c. Kulturális oszt.	
3. Ügykezelési csoport	

II. Elvi főosztály	
1. Tervezési oszt.	
2. Nemzetközi jogi oszt.	

III. Birtokügyi főosztály	
1. Ügykezelési oszt.	
2. Birtokügyi oszt.	
3. Földhasználati oszt.	

IV. Birtokügyi főosztály	
1. Birtokügyi oszt.	
2. Képzési oszt.	

Önkormányzatok	
1. Szervezési oszt.	
2. Ellenőrzési oszt.	

37

III. melléklet

A igazságügyi apparátus létszámcsoökkentése.1./ A minisztérium létszámának csökkentése:

	jelenlegi létszám	tervezett létszám	csoökkentés	%
miniszter, államtitkár	2	2		
foglalkozók	179	159	20	11
segédhivataliak, könyvelők	296	211	85	28
hivatalsegédek, gépkezelők	97	87	10	10
	574	459	115	20

2./ Ügyészségi alkalmazottak:

Ügyészek	357	337	20	5.6
foglalkozók	94	75	19	20
	451	412	39	8.6

3./ Bírósági alkalmazottak:

a./ Bírók				
bírók	1355	982	373	27
foglalkozók	211	560	151	21
	2066	1542	524	25.3
b./ segédhivataliak				
segédhivataliak	2515	2033	482	19
hivatalsegédek	787	684	83	10
	3202	2717	565	17.2

Összevont:

1./ a minisztérium	574	459	115	20
2./ ügyészségek	451	412	39	8.6
3./ bírók és foglalkozók	2066	1542	524	25.3
4./ segédhivataliak	3202	2717	565	17.2
5./ telekkönyvesek	357	320	37	10.3
6./ könyvtárosok	166	166	-	-
Összesen:	6896	5516	1280	18.5

Az igazságügyi apparátus fenti létszámában nem szerepel:

a./ a fiktálisan bevezetési alkalmazottak	262
b./ a letartóztatási alkalmazottak	2354

Megjegyzés: A bírók számának Budapest és vidék közötti megoszlása:

A mai állapot szerint			
az 1355 bíróból Budapeston van	542	vidéken van	813
a 211 foglalkozóból " "	258	" "	453
	2066		1266

A létszámcsoökkentés után a tervezett

982 bíróból Budapeston lesz	330	vidéken	652
75 foglalkozóból " "	142	" "	418
	472		1070
1542	csoökkentés	328 /41 %/	196 /15.7 %/

Összesen: 1542

Szigorúan bizalmas!

Téveszt 12 példányban.Köf.

Javaslat

a Titkársághoz.

Dr. Décsi Gyula elvtársat az Igazságügyminisztérium Birói- és Felső-
Ügyeleti Főosztályok miniszterhelyettesének, egy-
ben a miniszter első helyettesének.- Jelenleg i-
gazságügyi államtitkár.-

1944-óta MKP tag.-

Javasolja:

Dr. Molnár Erik
igazságügyminiszter
elvtárs.

1919-ben született Szentgotthárdon. Kiszármazása cse-
lédből származik. Iskolai végzettsége jogtudományi
egyetem. Szakképzettsége ügyvéd.- Népi, folszói
párttag.-

Érettségije után 1937-ben Budapestre jött, ahol
beiratkozott a Pázmány Péter Tudomány Egyetem jo-
gi karára.- Egyetemi tanulmányai mellett - hogy meg-
élhetését biztosítsa - különböző alkalmi munkákkal
foglalkozott.-

1940 elején a Pénzügyi Képzési Központ alkalmazásába
került, mint reviszor, majd később a jogügyi osz-
tályon dolgozott 1945-ig.

Javaslatot elvető:

Kádarszékely,
Adminisztratív osz-
tály Keleti elvtárs.

A fellembeszélés után 1945 elején a Szikra Lapkiadó
vállalatához került, majd 1945 áprilisában a rendőr-
séghoz árnagyri rendfokozattal. 1947 decemberében
alacsonyabb rendfokozatot kapott.-
1948-ban az ÁVH-ban került alacsonyabb minőségben,
mint alosztályvezető. Jelenlegi funkciójában 1950.
júniusában került.-

1943-ban bekapott a Független Kisgazda Pártba. Ek-
kor kapcsolatba került Pálfi György, Súlyos László,
Orbán László és Antal János elvtársakkal.-
1944-ben a német megszállás után Pálfi és Novák
György elvtársakkal együtt katonai propaganda vo-
nalon dolgozott.- Mikor Novák elvtársat letartós-
tatták, elhagyta lakását és hivatalát és a fellemb-
beszélésig Budapesten bujkált.- 1945-től megma-
rád Pálfi-val való kapcsolata.-

Péter Gábor elvtárs véleménye szerint az ÁVH...
jól munkát végzett. Beosztása, a Pártban...
elvtársnak tartja.- Jelenlegi munkáját igen aktívan
és politikai éberséggel végzi. Jó szervező.-
Megtartásában kifogásolható, hogy nem elég szolid.

Budapest, 1950. december 29.

Felvi Földi

Rakosi elvt

368/51.

A/21/679.

2,

Adminisztratív Osztály,
Igazságügyminisztérium.

133

Szigorúan bizalmas!

14

Javaslat

a Titkársághoz

az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről szóló
törvényerejű rendelet tárgyában.

Az Üzemgazdasági Tanács határozata értelmében törvényjavaslatot kell készíteni az államtitok megőrzéséről. Az Ü.T. abból a helyes elvből indult ki, hogy felemelt Stóves tervünk sikeres megvalósítása, a szocializmus építése városban és faluban egyaránt, valamint a béke megvédése egyre feszültebb nemzetközi viszonyok, a belső osztályharc kiéleződésének talaján történik. Ilyen helyzetben az ellenség fontos államtitok és hivatali titok megszerzésére törekszik. Aki ehhez akár tudatosan, akár hanyagságból segítségnyújt, az kell, hogy a munkáscsapatok hatalmának teljes szigorával találkozzon.

A jelenlegi helyzet szerint az állami és a hivatali titok megsértésének súlyos esetei, mint hátrahagyott bűncselekmények, az 1930. évi III. tc. 60. §-a alapján megfelelően büntethetők a esetekben az esetekben, amelyek egykorlátozottan rendszert egyéb kárhódási cselekményekkel függenek össze, a katonai bírság jár el. A hivatali titoksértés enyhébb esetei pedig az 1940. évi IVIII. tc. 4. §-a alapján büntethetők a jogi bírság előtti eljárásban. E mellett is szükségesnek látszik azonban, hogy - az 1930. évi III. tc. vonatkozó rendelkezéseinek hatályban tartása mellett - az államtitok és a hivatali titok megsértésével kapcsolatos büntető rendelkezéseket új jogszabályban foglaljuk össze és ennek kihirdetésével dolgozó népünk figyelmét a fokozott óvatosság szükségességére felhívjuk.

Ennek megfelelően csatoltam mellékelyek

- a/ az államtitok,
- b/ a hivatali titok és
- c/ a titokban kezelendő iratok

büntetőjogi védelméről szóló törvényerejű rendelettervezetet.

A tervezet a védett állami érdekek súlyos esetei megkülönböztetést tesz az államtitok és a hivatali titok között; meghatározza az államtitok és a hivatali titok fogalmát és megállapítja, hogy

166

[Cselekmény leírása]

1951. 06. 20. Az MDP KV Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről szóló törvényerejű rendelet tárgyában. 1951. június 20. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 149. ő. e.) 1951. június 20.

- 2 -

a titkosan kezelt/6 iratok /Ugykezelsi csoport iratai, katonai titkos iratok stb/ mindig államtitokként minősülnek.

Az államtitoknak és a hivatali titoknak együtt szabályozása folytán most a titok védelmére vonatkozó minden szabály, a kárhadás eseteit nem tekintve, egy jogszabályba került és a régi törvénynek a hivatali titok büntetésére vonatkozó rendelkezése is új megerősítést nyer. Az együtt való szabályozás lehetőséget ad a cselekménynek a szükséghez képest súlyosabb vagy enyhébb minősítésére.

A tervezet szerint az államtitok megszerzése és elárulása tíz évig, - a hivatali titok pedig öt évig terjedhető börtönnel büntetendő. Új rendelkezés az államtitok elvesztésének büntetése öt évig terjedhető börtönnel és az államtitok kezelésére vonatkozó szabályok megszegése három évig terjedhető börtönnel. Ugyancsak új rendelkezés a feljelentési köteletség elrendelése és megszegésének két évig terjedhető börtönnel való büntetése.

A tervezet nem foglalkozik a hivatali eskü kártyájával. A hivatali esküt szabályozó 4268/1949.M.T. Kormányrendelet által adott esküszövegben szó van a hivatali titok megőrzéséről is. Az államtitok és a hivatali titok büntetőjogi védelméről azonban nem lenne célszerű az esküre hivatkozni. Közművelődési munkaviszony létrejöhet ugyanis szerződéses alapon is, sőt konkrét hivatali megbízatásból nem közfelhatalmazott is szerezhet hivatalos tudást titokról. Ezeknek büntetőjogi felelőssége ugyanolyan, mint az esküt tett közhivatalnokoké. Nem lenne célszerű a közfelhatalmazott és nem közfelhatalmazott büntetőcselekménye és büntetése között a jogszabály szövegében megkülönböztetést tenni azért sem, mert rendszerint csak az adott eset körülményeinek képest lehet eldönteni, hogy a közfelhatalmazottat terheli-e a nagyobb felelősség, vagy pedig esetleg felbujtóját.

- * -

Az államtitok és hivatali titok büntetőjogi védelme tárgyában készült rendeletet az Igazságügyminisztérium mellékelt szövegében nyújtva be elfogadásra a Köpköztársaság Elnöki Tanácsának legközelebbi ülésére.

A határozatot kapják meg: Molnár Erik és Rénei Sándor elvtársak, Budapest, 1951. június 20-án.

Rece, 11.
 Administratív Osztály
 Igazságügyminisztérium

26

MDP KV 14.
 K/11/1181/51.
 Szigorúan bizalmas!
 Készült 18 példányban

Javaslat
 a Titkársághoz

az Igazságügyminisztérium kodifikációs munkájáról.

A Politikai Bizottság 1950 október 17. 19.-i határozatának 3. pontja értelmében a minisztériumnak 1951 szeptember 14-ig a következő anyagokra nézve kellett törvényjavaslatokat előterjesztenie:

- a./ a büntető perrendtartás,
- b./ a büntetőtörvénykönyv különös része,
- c./ az új Államvédelmi törvény,
- d./ a fiatalok feletti büntető bíráskodás,
- e./ a büntetővégrehajtás új rendszere,
- f./ a közigazgatási eljárás,
- g./ a kihágási jog,
- h./ a Bunka Törvénykönyve,
- i./ a polgári perrendtartás,
- j./ a csalásjog,
- k./ az árskedvelési jog,
- l./ a régi kereskedelmi és ipartörvény felülvizsgálata.

I.

A felsorolt javaslatok közül elkészült:

- a./ a Bunka Törvénykönyve, törvényerejű rendelet formájában jelent meg,
- b./ a büntető perrendtartás, törvény formájában jelent meg,
- c./ a fiatalok feletti büntető bíráskodásról szóló törvényerejű rendelet tervezete,
- d./ a kihágási eljárásról szóló törvényerejű rendelet tervezete, a tervezet a Belügyminisztériummal együtt készült,
- e./ az államigazgatási eljárás ügyviteli részéről szóló tervezet, a Belügyminisztériummal együtt készült,
- f./ a régi kereskedelmi és ipartörvény felülvizsgálatát illető tervezet a Népgazdasági Tanácsnál tárgyalás alatt állnak.

- 2 -

II.

Azoknak a szempontoknak megfelelően, amelyeket a Titzkára től büntető perrendtartás tárgyalása során kaptunk, szükségesnek látszik ismét dönteni, idősebbre-e a kodifikáció az előbbi körökben:

a./ A büntető törvénykönyv különbe része: A ma hatályos Btk. szerkezetében, az egyes büntettek meghatározásában, a büntetőcselekmények egymáshoz való arányában elavult, a korszerű jogszabályi formákra. Bármilyen újjászervezés azonban elkerülhetetlenül a szigorítás létszavával járna és az újjászervezés során bizonyos cselekmények büntetési tételeit, az egyes büntetőcselekmények új megítélésé folytán fel kellene emelni. Élesebben kellene megfogalmazni egyes büntetőcselekmények tényállásait, ugyanakkor tágabb meghatározást kellene bizonyos büntetőcselekményeknek adni. A büntető perrendtartáshoz hasonló újjászervezés megoldhatatlan. Az újjászervezésnek nyilvánvalóan nem kíván visszahangja lennie. A meglevő büntető törvénykönyv megfelelő alkalmazásához szempontokat tudunk adni úgy is, ha hivatalos összeállítást készítünk a hatályos jogról, ennek során a szétszórt jogszabályokat rendszerbe foglalva állítjuk össze és főhivatalos kommentárral látjuk el.

Javaslat: A büntető törvénykönyv különbe részének kodifikálása helyett egyelőre a hatályos jogszabályokról hivatalos összeállítást kell készíteni és ezt megfelelő magyarázattal kell ellátni.

b./ Új államvédelmi törvény. Már államvédelmi törvényünk /1946:VII. tv./ és későbbi törvényeink /1930:III. tv. és módosításai/ rendszere és művegezés még fokozottabban elavult, a gyakorlatban azonban jól boldogulunk velük és politikai büntettek üldözésére lényegesen megfelelnek. Az előző pontban kifejtett szempontok itt még fokozottabban indokolják a kodifikáció elhalasztását. Az államvédelemre vonatkozó büntetőjogi szabályok megfelelő formában bekerülhetnek az előbb említett hivatalos összeállításba.

Javaslat: Az államvédelmi törvény elkészítését egyelőre el kell halasztani.

c./ A büntetőeljárás új rendszere. Átfogó büntetőeljárásügyi törvény szerkesztését az ma tartjuk szükségesnek. A büntetés-

- 3 -

végrehajtás egyes kérdései megfelelően szabályozhatók igazságügyi miniszeri rendletekkel, illetőleg belső utasításokkal.

Javaslat: A büntetővégrehajtás szabályait egyelőre nem kell egyesíteni törvénybe foglalni.

d./ Az Országosbűnei törvény. Az Országosbűnei kérdésnél felvetése akkor is nyugtalanságot okozna a dolgozó parasztság körében, ha az újraszervezés során nem hoznánk lényegesebb változást az Országosbűnei jogban.

Javaslat: Az Országosbűnei jog kodifikálását el kell halasztani.

III.

A büntető perrendtartás tárgyalása során a Titkárság úgy határozott, hogy a polgári perrendtartás és a családjogi törvény megalkotása össze halasztódik.

A két javaslat előkészítése idősebb.

a./ A polgári perrendtartás. A büntető perrendtartás előkészítése során kialakultak azok az eljárás alapelvek, amelyek a polgári perrendtartásra is érvényesek. A polgári perrendtartás leegyszerűsítése és lerövidítése az igazságszolgáltatás területén a törvénnyel egyszerűbbé és gyorsabbá tenni és lehetővé válni a népi bíróságok bevezetése a polgári bírósághoz is. A tervezet egyébként előkészület alatt áll.

Javaslat: A polgári perrendtartás tervezetét 1951. december 31-ig el kell készíteni.

b./ A családjogi törvény. A családjog kérdései a szovjet példán nyomán a népi demokratikus országokban is tisztázódtak. Csehszlovákiában és Lengyelországban már egy éve elűrt hatályba léptek az új családjogi törvények. Az új törvény biztosítani a házastársak egyenjogúságát, egyszerű szabályokat hozni a házastársak jogi viszonyait illetően. A törvény egyébként új módon szabályozná a házasság felbontását is: a korábbi, abszolút bentétele helyett a bíróság belátásától függene, hogy a körülmények megkövetelik-e a házasság felbontását és a házasságtól származó gyermekek érdekeit is figyelembe véve döntse a felbontás tárgyában.

Javaslat: A családjogi törvény tervezetét 1951. december 31-ig el kell készíteni.

Budapest, 1951. november 15.

Kovács

145

Holai E. [Signature]

1951. nov. 14. i. Általános határozat

11/1181/4/1951.

Szigorúan bizalmas!

Készült: 7 péld.-ban. 201.

A Titkárság határozata

az Igazságügyminisztérium kodifikációs munkájával kapcsolatban.

- 1./ A büntetőtörvénykönyv különöse részének kodifikálása helyett egyelőre a hatályos jogszabályokról hivatalos összesítlítést kell készíteni és ezt megfelelő magyarázatokkal kell ellátni.
- 2./ Az államvédelmi törvény elkészítését egyelőre el kell halasztani.
- 3./ A büntetődevégrehajtás szabályait egyelőre nem kell egyedi törvénybe foglalni.
- 4./ Az örökösödési jog kodifikálását el kell halasztani.
- 5./ A polgári perrendtartás tervezését 1951. december 31.-ig el kell készíteni.
- 6./ A családjogi törvény tervezetét 1951. december 31.-ig el kell készíteni.

Budapest, 1951. november 15-én.

Kelt.

[CSEC/308 LEVÉLTÁR]

- 3 -

3

8. lap. 11. JAVASLAT A K.V. ADMINISZTRATÍV CENTRÁLIS MUNKATERVÉRE ÉS RÖVID KIMUTATÓJÁRA AZ ORSZÁGI KÖZGÁZDÁRSÁRÓL.

/Előadó: Keleti Ferenc elvtárs./

A Sz.B. a munkatervet nem fogadja el. A munkaterv fő hiányosságai, hogy a feladatok vállalásánál nem az osztály régió erőviszonyaiból indul ki és a. osztály sok olyan feladatot vállal meg, amelynek végrehajtása a minisztériumok feladata. /Pl. Minisztériumok munkájával kapcsolatos szakkérdések kidolgozása stb./ Az osztály munkája így nem elég alapos, javaslataik nem adják meg a szükséges segítséget az egyes területeknek. Az előterjesztések számát jelentős mértékben csökkenteni kell.

A munkatervben nem domborodnak ki az osztály fő feladatai. Ki kell dolgozni az osztály előtt legfontosabb feladatokat és azokat a munkatervben előtérbe kell állítani, különösen a fontosabb munkájának megsejlesztését, ellenőrzését és segítését.

A minisztériumok vezetőinek egyéni felelőssége a munkatervben a Párt és az állami szervek feladatainak összekovetése miatt nem érvényesen megfelelően. A minisztériumokban biztosítani és erősíteni kell az egyezményi vezetést. Az osztály csak a legfontosabb elvi kérdésekkel foglalkozzon és azt terjesse a Párt vezetői szívére elő. A kisebb szakkérdéseket a minisztériumok dolgozzák ki és terjesztik az illetékes kormányzati szervek elé. Az osztály fő feladata a pártbizottságok folyamatos végrehajtásának ellenőrzése, az illetékes minisztériumok és tömegszervezetek munkájának segítése. Az ellenőrzés tapasztalatairól nem kell minden esetben irásos jelentést készíteni, mert az a téglalagos ellenőrzést bürokratizálja és nehézséget teszi. A legtöbb kérdést operatív úton, helyszínen való személyes megbeszélés alapján, vagy esetleg telefonon/ kell az illetékes vezetőikkel elintézni.

Az osztályban dolgozó elvtársak dolgozzák fel a Szovjetunióban járt pártdelegációknak az Adminisztratív Osztály munkájával kapcsolatos tapasztalatait.

A munkaterv időszaka alatt meg kell kezdeni az osztályhoz tartozó káderekkel kapcsolatos kádermunka átvételét. Az osztály betöltött státusza nincs erélyben az éles munkaterületével és a feladatokkal. Ezért a munkatársak létszámát növelni kell. Ki kell dolgozni a státusz bővítésre vonatkozó javaslatot. A Káder Osztály nyújtson fokozott segítséget az Adminisztratív Osztály káderekkel való megismeréséhez. Átmenetileg össze kell vonni azokat az elemzést, ahol csak egy-egy munkatárs dolgozik és el kell érné, hogy kb. fél éven belül teljes létszámú elemzést készítsenek. Az Adminisztratív Osztály is jobban szervezze a hiányzó státuszok betöltését.

Az osztály munkájában lévő hiányosságokhoz hozzájárul, hogy a megyei, budapesti és városi pártbizottságoknál nincs adminisztratív osztály. A Sz.B. javasolja a Titkárságoknak: a megyei pártbizottságoknál, a Budapesti Pártbizottságnál és a legfontosabb városi pártbizottságoknál /kb. 2-4 létszámú/ adminisztratív osztály létrehozását.

A Sz.B. megbizná az Adminisztratív Osztály, vizsgálja meg nem volna-e helyes a Bolsevik Párt tapasztalatai alapján a Külügy-minisztériumot az osztály munkaköréből kivonni.

ORSZÁGI LEVÉLTÁR

Szendrői e.

K. S.

K/11/26/1952.

9

Administratív OsztálySzervezési bizottság I.
Készült 27 péld.-ban!A Kormányati Vezetőség Administratív OsztályánakMunkaterv

1952. január 1-től március 31-ig.

I.

Tájékoztató a Szervezési Bizottság részére

A K.V. Administratív Osztálya 1950 második felében alakult meg: Az osztály hat alosztályból: fegyvereserők, közigazgatási, igazságügyi, külügyi, egészségügyi és sportalosztályból áll, amelyek a honvédelmi, belügyi, külügyi, igazságügyi és egészségügyi minisztériumokkal, valamint az OTESZ-vel, ÁVTI Készenléti és Belső Kormányzat Politikai Osztályával, MSZKSZ-el, MDSZ-el, Vöröskereszttel, Magyarok Világszövetségével, Pénzügyőrrel és a Jogász Szövetséggel foglalkoznak. Az Osztály létszáma: 16 politikai és 5 adminisztratív munkatárs.

Az Osztály feladata: segíteni és ellenőrizni a felsorolt minisztériumokban és szervezetekben a Párt politikai irányvonalának érvényesítését, a Párt és Kormányhatározatok végrehajtását, a minisztériumok és szervezetek munkájáról rendszeresen tájékoztatni a Párt felsőbbbelső szerveit; egy-egy terület hibáinak feltárásával a további fejlődést, a szervezeti és munkamódszerbeli megújulást biztosítani; elősegíteni a kéderproblémák megoldását.

Az Osztály illetékes alosztályvezetője, vagy munkatársa részt vesz a minisztériumok kollégiumi és más fontos ülésén, megbeszéléseket tart a külső szervek munkájának megjavítása érdekében. Egyéni, vagy brigád-munkával tárgyalja fel a szerv eredményeit, vagy a hiányosságokat. Információs jelentéseket és feljegyzéseket készít, javaslatokat tesz egyes munkaterületek politikai, szakmai és szervezeti fejlesztése érdekében. Jelentéseket kér be a külső szervektől ellenszámra előljből. Foglalkozik a kérdések megismerésével, nevelésével, szükség esetén javaslatot tesz kérdések beállítására, vagy lezárására.

Az Osztály a külső szervek felé általában jó kapcsolatokat teremtett: Elősegítette a minisztériumok és szervezetek munkájának ^{meg}javítását, a politikai és szakmai színvonal fejlődését, egyes területeken az ellenség leleplezését.

/ /

SZERVEZÉSI BIZOTTSÁG

- 2 -

10

Az Országgyűléshez tartozó minisztériumok és külső szervezetek munkájának megjavítása céljából kb. 30 jelentést és javaslatot vittünk a Párt valamely felelős szerve elé. A hozott határozatok alapján át lettek szervezve a Belügyminisztérium, Egészségügyi Minisztérium, Igazságügyminisztérium, Külügyminisztérium, Orsz. Testnevelési és Sport Bizottság, Szabadsgágharcos Szövetség, H. Repülőszövetség és a Vöröskereszt.

Ezek a pártbizottságok komoly segítséget nyújtottak a munka megjavításához.

151 különböző észrevételt tartalmazó feljegyzést és javaslatot juttatott el az országgyűlés a hatáskörébe tartozó minisztériumok és szervezetek felé, melyek az eredményekre, a hibákra és a feladatokra hívták fel a figyelmet.

Az országgyűlés együtt dolgozik a Központi Vezetőség többi országgyűléseivel a közös feladatok megoldása céljából. /Különösen a KV Kérdőörszággyűlési Adminisztratív alosztályával, az Agit-prop. Országgyűlési fegyveres erők részlegével, megbeszélésig a Párt és Tömegszervezetek Országgyűlési Tanácsok alosztályával, a Budapesti Pártbizottság Várospolitikai Országgyűlésével./

Hibák és hiányosságok az országgyűlés munkájában:

1./ Az országgyűlés munkamódszerei a követelményekhez képest még nem elég fejlettek.

Nagy Iare elvtárs, az országgyűlés vezetője a Bejegyzési Minisztériummal levő elfoglaltsága miatt nem tud kellően foglalkozni az országgyűléssel. Az országgyűlés vezető-helyettes elvtárs egyedül nem képes kellő segítséget nyújtani az alosztályok számára.

A fegyveres erők alosztályának több mint egy éve nincs vezetője, ami erősen érezteti hatását az országgyűlés munkájában.

Az igazságügyi vonalon dolgozó elvtárs negyedik hónapja pártiskolában van, új munkatársra nem lett helyette beállítva, így az igazságügyi munka ellenőrzése meggyengült.

2./ A Párt felelős szervei számára készített jelentések és javaslatok politikailag és szakmailag több esetben nem tüntették meg a kívánt mértéket, végrehajtásukat az országgyűlés nem eléggé ellenőrizte, vagy kevés segítséget adott a végrehajtáshoz. Az országgyűlés hosszú ideig nem ismerte fel az ellenőrzési munka fontosságát, az alacsony létszám általában akadályozza a megfelelő ellenőrzést.

Az országgyűlés és a munkatársak a legutóbbi időig nem foglalkoztak eléggé a kapcsolatos minisztériumok és más külső szervek főbb elvi kérdéseivel hanem főként részletkérdésekkel foglalkoztak. A feljegyzésekben foglalt észrevételek és javaslatok ennek következtében nem mindig segítettek

4. SZAKASZ LEVELEZÉS

- 3 -

44

elégge a külső szervek munkáját:

- 3./ A kédermunka területén még nem kielégítő az osztály munkája: A kéderreferens elvtárs egyben a fegyvereserők alosztályának összfogásával és az MRSz ellenőrzésével is meg van bízva, ezáltal a referensi munkát nem tudja kielégítően elvégezni.
- 4./ Egyes politikai munkatársak politikai, de különösen szakmai tudása általában hiányos a rájuk bízott területek fontosságához viszonyítva. Ezen továbbképzéssel igyekeznek segíteni, de kielégítő eredmény csak hosszabb idő után várható.

II.

Az Osztály néhány fontosabb elvi feladata a munkaterv ideje alá íti:

- 1./ Még kell javítani az osztályvezetés munkáját, szervezettebbé kell tenni kapcsolatát az alosztályokkal. Fejleszteni kell az elvtársak politikai és szakmai ismereteit, emelni kell a jelentések és feljegyzések tartalmi színvonalát. A munkamódszerek javításával fokozottabban kell elvi jelentőségű kérdésekkel is foglalkozni a napi problémák feltárása mellett.
- 2./ A Kéderosztály segítségével a megadott feladatok megoldására főként az 5 hónapos pártciklusról új, megvalósuló kéderket kell behozni: alosztályvezetőt kell beállítani a fegyvereserők alosztályára, a Közigazgatási alosztályra 3, a fegyvereserők alosztályára 2, a sport-alosztályra 1 új politikai munkatársat, és ügykezelési csoporthoz 1 adminisztrátort kell beállítani.
- 3./ Szorosabb, szervezettebbé kell tenni a Központi Vezetőség többi osztályával a meglévő kapcsolatokat.
- 4./ Rendszeresen kell ellenőrizni az osztályhoz tartozó területeken a Párt és a Kormánytatórások végrehajtását, a Párt elvi-politikai irányvonalának érvényesülését. Tovább mélyíteni a kapcsolatot a külső szervekkel és szervezetekkel. Elő kell segíteni azok további tartalmi és szakmai fejlődését, munkamódszerteli és szervezeti erősödését. Munkájukról rendszeres információt kell adni a Párt felső vezetői számára.
- 5./ Segíteni és ellenőrizni kell a 3 éves kéderfejlesztési terv végrehajtását. Tovább kell nevelni az osztály munkatársait a kédermunka végzésére.

A munkaterv következő részletezése csak a fontosabb feladatokat tartalmazza, melyeken kívül más kérdésekkel is foglalkozunk és feljegyzéseket készítünk:

• / •
KÖZPONTI VEZETŐSÉG

- 4 -

12

F e j e r t e s z e s e k a l o s z t á s a i:

- 1./ Jelentést terjesztünk a Titkárság elé a hadseregben folyó politikai munkáról. /Köze munka a HM Pol.Főfőfővel./

Határidő: január 23.2

- 2./ Jelentést terjesztünk a Titkárság elé az ÁVH Határőrség munkájáról. /Köze munka az ÁVH Határőrség és Belső Kartotalom Parancsnokságával./

Határidő: Január 30.

- 3./ Jelentés terjesztünk a Titkárság elé a Magyar Szabadságharcos Szövetség 1951 évi munkájáról. /Köze munka a SzHSe-el./

Határidő: Január 30.

- 4./ Megvizsgáljuk az ÁVH Határőrség kapcsolatát a lakossággal. A vizsgálat eredményét kiértékeljük az ÁVH Pol. Oszt. vezetőjével.

Határidő: január 31.

- 5./ Megvizsgáljuk a Szabadságharcos Szövetség légóval kapcsolatos munkáját, az Őrvédelmi csoportok kiképzését. /Köze munka a Közigazgatási alcafélllyal./

Határidő: Január 31.

- 6./ Megvizsgáljuk a Magyar Repülő Szövetség hajózási és szerelő iskoláinak szociális összetételét, oktatási és nevelési módszerét.

Határidő: Január 31.

- 7./ Jelentést készítünk a Pénzügyi Oszt. szociális összetételéről, a határ-
sávban működő pénzügyi Oszt. megfigyeléséről. /A Titkárság 1950 decem-
beri határozata alapján./

Határidő: január 31.

- 8./ Jelentést készítünk a H.H. vonalon folyó pártvezetőségi választások-
ról. /Köze munka a Pol. Főfőfő inspektoraival./

Határidő: február 10.

- 9./ Megvizsgáljuk a KÖMI szervezetét, a robusztizáció újraszervezésének kérdéseit.

Határidő: február 18.

- 10./ Megvizsgáljuk a rendőrségi érpártsszervezetek munkáját, a fegyver-, a szolgálat ellátása szempontjából,

Határidő: február 19.

- 11./ Javaslátot terjesztünk a Titkárság elé a rendőrség feladatairól és
hatásköréről szóló törvényre jó rendelettervezetsee. /Köze munka a
Belügyminisztériummal./

Határidő: március 6.

- 12./ Megvizsgáljuk a Hadsereg területén a rendkívüli események okait,
javaslátot teszünk azok csökkentésére. /Köze munka a Káder és Agit-
Prop. Osztályokkal, valamint a Pol.Főfőfővel./

Határidő: március 10.

ALLOS LEVÉLTÁR

- 13./ Megvizsgáljuk a Határőrség és Belső Karszolgálat területén a pártszervezetek munkáját.

Határidő: március 15.

- 14./ Megvizsgáljuk a Felső-páncsoos-iskola munkáját: /Köze munka a Kéder-, Agit-prop. Osztályokkal és a Polgármesteri Hivatalal./

Határidő: március 25.

- 15./ Jelentést készítünk arról, hogy az 1951-ben kiképzett új rendőrök hogyan állják meg helyüket. /Köze munka a Kéder, és Agit-Prop. Osztályal, valamint a Körszolgálati Főosztály Politikai Osztályával./

Határidő: március 31.

- 16./ Jelentést készítünk a páncsoos-iskola munkájáról; hogyan segítik a munkai feladatok végrehajtását.

Határidő: március 31.

Feladat: K. u. a. Mihály elvtárs.

Köze i. g. a. s. a. t. á. s. i. l. osztály:

- 1./ Jelentést készítünk a Pártbizottságok és a tanácsok kapcsolatáról. /Köze munka a Párt- és Tömegszervezetek Osztályával és a BPS Várospolitikai Osztályával./

Határidő: január 25.

- 2./ Jelentést készítünk a tanácsokról lévő állami fegyverekről. /Köze munka a Párt- és Tömegszervezetek Osztályával és a BPS Várospolitikai Osztályával./

Határidő: február 10.

- 3./ Tájékoztató jelentést készítünk a légvédelmi helyzetéről. /Köze munka a Belügyminisztériummal./

Határidő: február 10.

- 4./ Jelentést terjesztünk a Titkárság elé a tüzoltóság munkájáról és helyzetéről.

Határidő: február 20.

- 5./ Javaslátot terjesztünk a Titkárság elé a nemzetgazdasági ügyek és szociális viszonyok felülvizsgálata. /Köze munka a Belügyminisztériummal./

Határidő: február 27.

- 6./ Megvizsgáljuk a fontosabb körszolgálati BM rendeletek végrehajtását a tüzoltóság területén.

Határidő: február 28.

- 7./ Jelentést készítünk a Titkárságnak arról, hogy a tanácsok hogyan töltik be feladataikat mint tömegszervezetek.

Határidő: március 1.

- 6 -

14

- 8./ A Zala-megyei tanács munkájáról szóló jelentéshez kiegészítőt készítünk a Sz.B. számára. /Köszö munka a Párt- és Tömegszervezetk és az Agit-prop. osztályoknál./

Határidő: március 3.

- 9./ A csengeri járási tanács munkájáról szóló jelentéshez kiegészítőt készítünk a Sz.B. számára. /Köszö munka a Munkásgazdasági és a PTO-val./

Határidő: március 3i

- 10./ Jelentést készítünk a Tithátság kétféle fejlesztésre vonatkozó határozatának végrehajtásáról tanács-vonalon. /Köszö munka a Kádaroosztály Adm. minisztérium alosztályával./

Határidő: március 13.

- 11./ Javaslatozt terjesztünk a Tithátság elé a tanácsai kirendeltségek elvi kérdéseire és egyes városoknál kerületek alakítására. /Köszö munka a Belügyminisztériummal./

Határidő: március 19.

- 12./ Jelentést készítünk a Füzerevárosi Pártbizottság és a megyei töltőparancsnokságok szervezeti csoportjainak munkájáról. /Köszö munka a Kádaroosztályal./

Határidő: március 31.

- 13./ Tájékoztató jelentést készítünk a DISE, KOSZ, SZISZ és a Vöröskereszt légteljesítményéről.

Határidő: március 31.

Feladatok P i n t é r Sándorral egyetemben

K o l o s y i alosztály:

- 1./ Jelentést készítünk a Magyarok Világ Szövetségére vonatkozó tithátsági határozat végrehajtásáról.

Határidő: január 29.

- 2./ Jelentést készítünk a KÖM káderek helyzetéről. /Köszö munka a Kádaroosztályal./

Határidő: február 28i

- 3./ Jelentést készítünk a KÖM hivatali pártszervezetének munkájáról, figyelemmel a külképviseleteken levő pártcsoportok irányítására.

Határidő: március 20.

Feladatok K o l t a i Ferenc alvára

K a d a r o s t a l y alosztály:

- 1./ Tájékoztató jelentést készítünk a Szervező Bizottság határozata alapján a Vöröskereszt munkájáról.

Határidő: január 30i

- 7 -

45

- 2./ Jelentést terjesztünk a Titkárság elé az Egészségügyi Minisztérium helyzetéről, vezetésének rendszeréről, a vezetőkörök összetételéről, munkájáról és javaslat a kéderutánpótlás biztosítására. /Köze munka a Kéderosztállyal./

Határidő: február 13.

- 3./ Tájékoztató jelentést készítünk a Városlátó Szolgálat helyzetéről.

Határidő: február 25.

- 4./ Megvizsgáljuk az anya- és csecsemővédelmi munkát, valamint a szülész-kerületek decentralizálásának problémáját.

Határidő: március 10.

- 5./ Jelentés készítünk az Egészségügyi Szakszervezet munkájáról az egészségügyi téren dolgozók nevelésével kapcsolatban.

Határidő: március 20.

- 6./ Jelentést készítünk az Országos Mentőszolgálat kerületi és megyei szerveinek munkájáról.

Határidő: március 27.

Feladós: S z e b ő Józsefné elvtársnő

I g a s s á g s á g y i a l o s t á l l a m i

- 1./ Javaslattal terjesztünk a Titkárság elé a családjogi törvény-tervezetre. /Köze munka az Igazságügyminisztériummal./

Határidő: február 6.

- 2./ Javaslattal terjesztünk a Szerszám Bizottság elé a polgári perrendtartási törvény tervezetére. /Köze munka az Igazságügyminisztériummal./

Határidő: február 21.

- 3./ Javaslattal terjesztünk a Titkárság elé a büntető törvénykönyv különös része összehállítására. /Köze munka az Igazságügyminisztériummal./

Határidő: március 3.

Feladós: K e l e t i Yvanc elvtárs

S p o r t s z e r v e z e t e k a l o s t á l l a m i

- 1./ Javaslattal terjesztünk a Titkárság elé a testnevelés kötelező bevezetésére a főiskolákon és egyetemeken. /Köze munka az OTSZ-vel./

Határidő: január 23.

- 2./ Tájékoztató jelentést készítünk a Titkárságnak a nyári olimpiai előkészületek helyzetéről.

Határidő: január 30;
február 20.
március 30.

. / . ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

X

- 8 -

46

3./ Javaslatot terjesztünk a Szervező Bizottság elé egyes sportkérdésekben, a Szovjetunióban szerzett tapasztalatok alapján. /Késő munka az OTSZ-vel./

Határidő: február 4.

4./ Megvizsgáljuk a Tolna- és Vas megyei TSB-k munkáját.

Határidő: február 13.

5./ Javaslatot terjesztünk a Szervező Bizottság elé a sportolók orvosi vizsgálatának és más sportegészségügyi kérdések rendezésére. /Késő munka az OTSZ és Egészségügyi Minisztériummal./

Határidő: február 20.

6./ Feljegyzést készítünk az MTK 1952 évi beindításáról.

Határidő: március 13.

7./ Javaslatot terjesztünk a Titkárság elé a sport-tudományos kutató intézet és a tudományos módszertani tanács megalkotására. /Késő munka az OTSZ-vel./

Határidő: március 23.

Feladói: T a r á n y i Lászlóra.

=====

Budapest, 1952: január 28-án.

Magyar Nemzeti Levéltár

Tarjányi László
Magyar László

=====

...FAGOS LEVELTÁR

X

Igazságügyminisztérium.

199

4111/175/112
Sajátos hivatali

Készült: 1 példában.

Jelentés

a Politikai Bizottsághoz

az Igazságügyminisztérium átszervezésére és káderhelyzetének meg-
javítására 1950-ban hozott P.B. határozat végrehajtásáról.

A Politikai Bizottság 1950 október 19-i határozata értelmében az igaz-
ságügyi apparátust úgy kellett átszervezni, hogy az dolgozó népünk fegy-
vervévé váljon a szocializmus építésében és a proletárdiktatúra fokozott
védelmét és erősödését szolgálja.

I.

A minisztérium közvetlen feladatának tekintette, hogy a túlméretezett
apparátus létszámát lecsökkentse és ezzel kapcsolatban az ellenséges ele-
meket eltávolítsa. A létszámcsonkítás során nagyrészt kikerültek az ap-
parátusból azok, akik magukat a Horthy-rendszer mellett exponáltak, az
aktív fasisták, jobboldali szociáldemokraták és egyéb ellenséges elemek.
1950 december végén eltávolítottunk 364 bírót, 54 ügyészt, 59 közjegyzőt,
178 fogalmazót, 19 minisztériumi előadót, összesen 676 foglalkozási alkalmi-
masottat és 876 kezelő személyzeti dolgozót. /Ezenfelül 57 bírót, illetve
ügyészt a közjegyzői karba helyeztünk át./

1951-ben további 27 reakciós, régi minisztériumi előadót, 79 ügyészt, 36
bírót, 18 közjegyzőt, 36 fogalmazót távolítottunk el.

A P.B. határozata óta letöltöttük 9 ügyességet és 15 megyei bíróság vene-
tőjét. A jelenlegi vezetők valamennyien párttagok. Az új ügyességi vene-
tők közül 3 az első akadémáról kikerült munkás- és parasztkáder. A járás-
bírók vezetéi közül 82 főt cseréltünk ki. A járásbírók vezetéi kö-
zül 67 párttag, 60 nem.

Az igazságügyi apparátus jelenlegi létszáma: minisztérium 329, /ebből elő-
adó 149/ bíró 303, fogalmazó 571, ügyész 434, közjegyző 153, telekhiv-
vezető 613, könyvelési, segédhivatali tisztviselő, hivatalnagó, géphivatal-
vezető 2.050, összesen 5.339. Az átszervezés előtti létszám 6.896 fő volt.

II.

Uj káder az igazságügyi apparátusba a P.B. határozata óta összesen 362
került: az első Bírói és Ügyési Akadémiáról 1950 végén 47, a második aka-
démáról 1952 január 1-én 109, az egyetemek jogi karairól pedig 146 fiatal
jogász. Az egyetemről kikerültek között igen kevés a munkás- és parasztká-
der.

./.

1951. május 22. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 99. ó. e.)

1952. 05. 22. Molnár Erik igazságügyminiszter jelentése az Igazságügyminisztérium átszervezésére
és káderhelyzetének megjavítására hozott 1950. október 19-ei PB-határozat végrehajtásáról. MDP PB 1952. május 22.
(MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 99. ó. e.)

- 2 -

származásu. Az első Akadémián is sok volt a kispolgári elem, csak a második Akadémiáról került be az apparátusba nagyobb számú munkás és paraszt. Ez azonban az apparátus összetételét csak kevésbé javította. Míért február 15-én újabb egyéves tanfolyamot indítottunk, amelynek 175, főleg munkás- és paraszt hallgatója van.

A kúlcseállításokat a rendelkezésre álló képzőanyag következtében, továbbá a személyzeti és a tanulmányi osztály nem teljesen kielégítő munkája miatt csak részben sikerült politikailag megbízható és szakmailag is megfelelő kaderekkel betölteni. Az Akadémiáról az év elején kikérült új munkáskaderek közül azonban 30-40 vezetőre alkalmaztuk sütemezők.

III.

Az apparátusban dolgozó kaderek politikai és szakmai képzéséről részben kötelező magántanulás útján, részben tanfolyamok szervezésével gondoskodunk.

Fiatalt és fejlődőképese bírók, ügyészek és foglalkozók részére tanfolyamokat rendeztünk, amelyeket eddig 137-en végeztek el. Kéthetes tanfolyamokat rendeztünk a járási bírósági vezetők részére, ezeken eddig 140 járási bírósági vezető vett részt. Ugyancsak kéthetes tanfolyamokat rendeztünk a büntető fellebbviteli eljárásban résztvevő tanácsvezetők, ügyészek és járási bírósági kövadozók részére.

A tanfolyamok eredményeként számos fiatal kadert bízunk meg vezetői munkával.

A magántanulók részére kötelező és javasolt irodalom alapján 4-6 hetenként konferenciákat tartunk. Az oktatási munka megújítására ebben az évben megyebíróságonként függetlenített oktatási feladatokkal állítottunk be. Az oktatásnak ezt a formáját, bár teljesen eredménytelennek nem mondható, mindenképp bizonyos tervszerűtlenség jellemzi. Dolgozóink megfelelő politikai fejlődést csak azokban a megyékben sikerült biztosítani, ahol a legtöbb bíró és ügyész résztvevő a partoktatás magasabb formájában. /Pl. Szolnok, Hajdu, Szabolcs megye./

IV.

Az igazságügyi apparátus 85 %-ban ma is a volt horthysta rendszer igazságügyi dolgozóiból áll. Közülük időközben sokan, jelentősen fejlődtek, többségükben azonban nem képesek még az előttük álló feladatok megfelelő és csillló megoldására, származásuk és a múltból eredő politikai-ideológiai beállítottságuk következtében. A fontosabb ügyek megfelelő intézkedést általában sikerült biztosítani, a tömeges ügyek intézkedéseiben még megnyilvánul az apparátus idegen és bürokratikus szelleme. Különösen a büntető igazságszolgáltatásban még mindig nem érvényesülnek megfelelően az osztályszempontok. Gyakori a part peresztropolitikájával ellentétes vélemények és ítélet,

-./-

- 3 -

az osztályellenességgel szembeni opportunizmus, a dolgozók elleni indokolatlan eljárás. Csak a minisztérium erőteljes központi irányító és ellenőrzési munkájával sikerült a kiugró hibákat nagyjából megelőzni, vagy legalább időben orvosolni. A minisztérium a fontosabb ügycsoportokban rendszeres jelentési kötelezettséget ír elő, a fontosabb büntető ügyek vadírátát a bírósághoz való benyújtás előtt feldolgozgatja. A járásbírók közhatalanként jelentést tesznek a fontosabb büntető ítéletekről a megyei bírósági elnököknek, aki erre vonatkozó dekretumokat felterjeszti a minisztériumba. A megyebírói elnökök háromhavonként részletesen beszámolnak a területükön folyó ítélkezéssel. A minisztérium instruktorai a területen is állandóan ellenőrzik a munkát és segítik a vezetőket. A múlt év második felében minden ügyre kiterjedő statisztikai adatszolgáltatást vezettünk be, amely lehetővé teszi az apparátus egész munkájának kiértékelését. Már eddig is egy sor kiugró hibára felhívta a figyelmet.

V.

1951 január 1-ével az igazságügyi szervezetet a tényszerűséggel bevezetett új közigazgatási egységeknek megfelelően átalakítottuk, ezzel közelebb hoztuk a dolgozó lakossághoz. A felsőbírókat megszüntettük, általános alapfokú bírósággá a járásbíróságot tettük és bevezettük az egyfokú felülvizítést.

A múlt év folyamán sikerült az igazságügyi apparátus korábbi elszigeteltségét jelentős mértékben megszüntetni. A párt Adminisztratív Osztályának segítségével elértük, hogy ma már a legtöbb megyében a megyebizottságok foglalkoznak az igazságügyi apparátus helyi szerveivel és hathatósan előmozdítják az apparátus fejlődését.

A múlt év óta az ügyességi és bírósági vezetők tájékoztatják munkájukról a megyei és a járási tanácsokat. A bírák és ügyészek fokozódó mértékben vesznek részt a tanácsok munkájában, mint a bizottságok tagjai, vagy azok aktívai.

Az ügyességeket megerősítettük a viszonylag legjobb káderekkel. Ma már az ügyességek mindinkább részt vesznek a rendőrségi nyomozásban, segítik és tanítják az őrsőket nyomozó munkájukban, egyes ügyekben - különösen a társadalmi tulajdon elleni és terrorizmusjelenségekben, valamint a munkafegyelmi ügyekben - önálló nyomozásokat is végeznek. Egy-egy tárgyalás után, vagy a helyi pártszervezet és szakszervezet felhívására előadásokat tartanak a társadalmi tulajdon védelméről, az elleni- és terrorizmusról stb.

VI.

Az apparátus munkájának egyik legfontosabb hibája az ügyek indokolatlanul magas száma, ami az ügyességi munka bizonytalanságának és a bürokratikus agilitásnak következménye. Az ügyesek nagyjából akkor is vadat emel, ha a tanács, vagy a rendőrség részéről beérkezett feljelentés alapján. Ez év

- 4 -

első negyedében az ügyészségekhez összesen 90.000 feljelentés érkezett. Ennek kb. 15 %-a formális feljelentés volt /ismeretlen tettes, nem büncselekmény, stb./ és így megszüntetésével végződött, az esetek további 50 %-ában az ügyészség az eljárást megszüntette, de 45.000 ügyben vádat emelt. Az elmúlt negyed év folyamán bíróság elé került összesen 54.000 vádlott. Ebből 18.000 felmentő ítélettel végződött. A bíróságok összesen 56.000 ügyben hoztak marasztaló ítéletet. Ebből 15.000 pénzbüntetés, 8.000 felfüggesztett börtönbüntetés és 12.000 végrehajtásra kerülő börtönbüntetés volt /ebből 7.000 volt hat hónapra aluli, 3.000 hat hónaptól egy évig terjedő és 2.000 egy éven feletti./

Az ügyek számának bizonyos növekedése indokolt, mert jelentősen megnőtt a kulákok, tőkések és egyéb ellenséges elemek elleni büntető eljárások száma. Emellett az ítélkezés lényegesen szigorúbbá vált egyes büncselekmény kategóriákban /mint pl. tiltott határátlopás, fegyverrel fenyegetés, határségi közeg elleni erőszak, gazdasági büncselekmények/. Fokozódott a büntető úldozás a társadalmi tulajdon elleni büncselekmények esetében is. Az állami fegyver megsemmisítése érdekében az utóbbi félévben a dolgozó-parasztokkal szemben is súlyosabb ítéleteket hoznak. A felfüggesztett börtönbüntetések közül 3.500, az egy éven aluli börtönbüntetések közül 3.800, az egy éven felüli börtönbüntetések közül több mint 600 ítéletet hoztak gazdasági, közellátási büntettek miatt, míg társadalmi tulajdon elleni büncselekményekért 1.100 felfüggesztett, 1.040 egy éven aluli és majdnem 300 egy éven felüli börtönbüntetést szabtak ki.

A büntető eljárások feltűnő nagy számára és erre való tekintettel, hogy az ügyek kb. 60 %-ban megszüntetéssel, ill. felmentéssel végződnek és ezenfelül is megszámolva a jelentéktelen büntetés, a múlt év végén a belügyminiszter elvtársakkal együtt intézkedtünk, hogy a tanácsok, arányosság és az ügyészség együttesen gondoskodjanak arról, hogy büntetőbírókhoz csak megalapozott ügyek kerüljenek. Ennek nyomán a büntetőügyek száma apriltól kezdve észrevehetően csökken.

VII.

További javaslataink az apparátus munkájának megjavítására:

- 1./ a szendlyválti osztály és a megyei szendlyválti apparátus személyi összetételét úgy kell megjavítani, hogy az ott dolgozók valamennyien politikailag fejlettes szakmailag is képzett párttagok legyenek. Fokozott gondot kell fordítani az új kádereket, és a megfelelőket kellő időben előre kell vinni, illetve vezető helyre állítani.
 - 2./ Meg kell erősíteni a tanulmányi osztályt, a politikai és szakmai továbbképzést tervszerűbbé és alaposabbá kell tenni.
- Az erre alkalmas birákat, ügyészeket és fogalmazókat be kell vonni a pártoktatásba, előképzettségüknek megfelelő fokon.

./.

11 7-5

ORIGINÁLIS LEVÉLTÁR

Igazságügyminisztérium.

Tanulmányi osztály.

O K T A T Á S I T E R V :

a bírák, ügyészek, közjegyzők és vizsgáló fogalmazók 1952/1953. évi szakmai továbbképzéséhez.

A szakmai továbbképzés 1952. szeptember 15. napján veszi kezdetét.

a előreláthatóan 1953. június második felében ér véget.

A fenti idő alatt 8 konferenciát tartunk. Az egyes konferenciák anyaga, főbb irodalma és időbeosztása a következő:

I. konferencia.

Igazságügyi szerveink helye és feladatai Rákosi elvtárs "Népi demokráciánk útja" című művének megvilágításában.

Irodalom: Lenin: Az alkotmányozó gyűlési választásokról.

Rákosi: Népi demokráciánk útja.

Rákosi: Népi demokráciánk néhány problémájáról. /:Szabad Nép 1949. jan. 16.:/

Horváth M: A Párt felvilágosító munkája a tömegek között. /:Szabad Nép 1952. jun. 29.:/

Szabó I: Népi demokráciánk jogi feladatai. /:Jogtudományi Közlemény Kiadványtára 1. szám.:/

A tanulmányi osztály állásbeszédet dolgoz ki.

Feldolgozási idő: 4 hét.

II-VIII. konferencia.

A szocialista büntetőeljárás legfőbb kérdései.

Irodalom: Az 1951. évi III. tv. és miniszeri indokolása.

Vicsinszkij: A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban.

Sifman: Az ügyész szerepe a büntetőperben.

Alapf. Gyala: Büntető Perrendtartás.

Cikkek a Jogtudományi Közleményből.

Feldolgozási idő összesen: 9 hónap **PIL**

A MAGYAR JOGÁSZ SZÖVETSÉG
II. KÜLDÖTT-KÖZGYŰLÉSE

Összehívás

a Magyar Jogász Szövetség és az Állam- és Jogtudományi Intézet

munkaközössége

BUDAPEST, 1952

Október 21-én a küldött-kögyűlést Molnár Erik igazságügy-miniszter, a Magyar Jogász Szövetség elnöke nyitotta meg.

A ránk váró feladatok közül mindenekelőtt azokra kell utalni, amelyeket a Szövetségnek a békemozgalom terén kell elvégeznie. A Szövetségnek az eddigieknél fokozottabb mértékben kell maga és a békemozgalom köré tömörítenie a magyar jogászokat a egységesebbé és következetesebbé kell tennie a magyar jogászok részvételét a békemozgalomban. A Magyar Jogász Szövetség eddig is felfigyelt az imperialista tábor egy-egy jogsértőjére: rámutatott a Tito-banda aljas mesterségesnek nemzetközi-jog-ellenességére, tiltakozott a náci-banditák szabadonbocsátása vagy a szabadságjogok megsértése ellen; a jövőben még éberebben kell a Szövetségnek ezen a téren dolgoznia és azon kell lennie, hogy megfelelő jogi felkészültséggel a legszélesebb jogász körök előtt feltárja azt a gyalázatos, jogtipró gyakorlatot, amelyet az imperializmus bel- és külpolitikájában folytat. A Szövetség által kiadott két könyv: »A jog a béke szolgálatában« és a »Békehare és nemzetközi joga, számot adnak az eddigi küzdelemről; de a munkának nem szabad megállnia. Szorosabban kell fűznünk kapcsolatainkat a béketábor vezető erejének, a Szovjetunióval és a béketáborba tartozó többi országoknak jogázaival és az egész világ haladó jogázaival. És segítenünk kell a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szövetségét a világ haladó jogázaainak mozgósításában.

Pártunk, a Magyar Dolgozók Pártja foglalkozott a Magyar Jogász Szövetség tevékenységével, értékelte és ugyanakkor megbírálta azt a tevékenységét. Megállapította azokat az eredményeket, amelyeket a Szövetség a szakmai képzésben, az ideológiai oktatásban, a példamutató szovjet szocialista jog megismertetése és a békemozgalom terén elért. De a párt ugyanakkor azt is megállapította, hogy a Szövetség működése különböző hiányosságokat mutat, amelyek nehezítik az eredményes munkát. Így a Magyar Jogász Szövetség vezetősége elszakadt a tagságtól, a vezetőség jelentős része csak névlegesen vesz részt a Szövetség munkájában és a tagok kooptálása folytán a vezetőség részben elvesztette demokratikus jellegét. A párt felhívta a figyelmet arra is, hogy a Magyar Jogász Szövetség egyes helyi csoportjaiba ellenséges elemek férkőztek be, akikkel szemben a Szövetség vezetősége nem tanúsított kellő éberséget. Megállapította végül a Párt, hogy a Szövetség alapszabályainak egyes pontjai nem demokratikus szelleműek és nem biztosítják megfelelően a tagság jogait.

Pártunk építő bírálata megmutatta az utat, amelyen haladva kiküszöbölhetjük a hibákat és a szervezetünket megerősíthetjük, demokratikusabbá tehetjük.

1952. 10. 21. Molnár Erik igazságügyminiszter megnyitó beszédéből.

A Magyar Jogász Szövetség II. küldött közgyűlése. 1952. október 21. MJSZ Budapest, 1952.

T. 1953. IV. 15.

4/6/8

MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJA
Központi Vezetősége.

Szigoruan bizalmas!
Készült 10 példában. Szám.
K/11/C/85/1953.

M a t á r o z a t

a megbízhatatlan elemek eltávolítására az igazságügyi apparátusból.

Az igazságügyi apparátus összlétszáma jelenleg 5.255 fő. Ebből 3.371 fő a felcsabadulás előtt is igazságügyi dolgozó, vagy ünlő ügyvéd volt /64.2 %/.

Az összlétszámon belül a minisztérium létszáma 333 fő, melyből 174 fő /52.3 %/ dolgozott a felcsabadulás előtt is igazságügyi területen.

Az apparátuson belül 2.330 fő végez érdemi munkát, mint bírő, ügyész, vagy fogalmazó. Közülük 1.424 /60.8 %/ volt már a felcsabadulás előtt is igazságügyi alkalmazott, vagy ügyvéd. Ezek túlnyomó többsége osztályidegen származású.

Az igazságügyi apparátus megtisztítása a következő módon, 3 lépésben kell végrehajtani:

- 1./ 1953 május 31-én el kell távolítani 230 ellenséges és politikailag megbízhatatlan elemet. Ebben a csoportban távoznak azok az ellenséges elemek, akiket Décsi feladat: - eddig 37 - és akikre az ellenséges kártevők munkájukban ismereteink alapján leginkább támaszkodhattak.
- 1/a. Az eltávolítottak helyére június 1-ével ki kell nevezni az apparátusban már egy-két év óta dolgozó munkás, vagy paraszat származású bírői és ügyészi akadémiát végzettk közül 104 főt, a fogalmazói korból 181 főt bírónak, illetve ügyésznek. Utánpótlásként fogalmazónak ki kell nevezni 130 segédhivatali alkalmazottat.
- 2./ 1953 augusztus 31-én további 125 fő osztályidegen és politikailag megbízhatatlan elemet kell elbocsájtani.
- 2/a. Helyükre szeptember 1-én ki kell nevezni 125 fogalmazót bírónak és ügyésznek. Ugyanakkor 125 segédhivatali dolgozót fogalmazónak kell előléptetni.
- 3./ 1954 augusztus 31-én - a most induló bírői és ügyészi akadémia befejezése után - 275 fő osztályidegen, politikailag megbízhatatlan, illetve érdemi munkára alkalmatlan elemet kell elbocsájtani.

1953. 04. 15. A megbízhatatlan elemek eltávolítása az igazságügyi apparátusból. MDP KV Titkárság.
1953. április 15. (MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 239. ő. e.)

- 2 -

3/a. Az elbocsájtottak helyét fiatal, egyetemet végzettekkel, akadémistákkal és belső előléptetéssel kell megoldani.

4./ Az elbocsájtás módja:

- a/ bűnvádi eljárás indítása,
- b/ két hét felmondás minden igény nélkül,
- c/ két hét felmondás, egyes esetekben nyugdíjjal.

5./ Az elbocsájtandók közötti párttagokat, akik multjükkal kapcsolatban kompromittáló tényeket hallgattak el /ciomista kapcsolat, étkeztetés, tagság, osztályidőben származás stb./, ki kell tárnai a pártból. Ki kell tárnai minden további nélkül azokat a párttagokat, akik Décsi vallomásaiban szerepelnek, akikkel szemben bűnvádi, vagy fegyelmi eljárás indul. Az első csoportban lévő párttagok kiszűrését május 20 és június 1 között kell végrehajtania az illetékes pártalap-szervezetnek.

6./ Az apparátus megtisztításánál és a feltöltésénél az Igazságügyminisztérium, Budapest területe, a déli és nyugati határmenti megyék igazságügyi szerveit kell elsősorban figyelembe venni.

7./ Minden elbocsájtásra javasolt személyt gondosan, egyénileg kell elbírálni. Egyes esetekben polgári származású régi bírót, vagy ügyészt, ha egyébként kielégítően dolgozik, vezető helyről leváltva, beosztottként meg kell hagyni az apparátusban.

Ilyen módon el kell bocsájtani összesen 630 ellenséges, megbízhatatlan elemet.

Az eltávolított személyek példásánál az Igazságügyminisztérium ügyeljen arra, hogy fiatal, megfelelő lettapasztalattal nem rendelkező káderekkel ne higitassák fel az igazságügyi apparátust.

Budapest, 1953 május 6.

Mélt.

[CSEKÁCS KIVONAT]

Részlet

423/53

Administratív Osztály.
Igazságügyminiszter.

saigoruna bírósága:
Készült 23. pld-t. b. Gnd.
K/11/C/169 1953.

J a v a s l a t
a Politikai Bizottsághoz
amnesztiaira.

A Központi Vezetőség június 27-28-i határozata alapján a közkegyelem gyakorlásáról szóló törvényerejű rendelettervezetet jóváhagyás végett mellékelten előterjesztjük.

A tervezet alapján közkegyelemben részesülők száma:

A két évet meg nem haladó szabadságvesztésre ítélték 19.666

A büntetés időpontjára való tekintet nélkül:

fiatalkoruk 77

teherben lévő nők /kb/ 100

gyermekes anyák /kb/ 900

50 évet betöltött nők és 60 évet betöltött férfiak 739

a büntetés egyharmadával való csökkentés folytán büntetését kitölti /kb/ 570

az eljárás megszüntetése folytán szabadulni előzetes le-
tartóztatásban levők /kb/ 1.000

21.700

A javasolt amnesztia tehát összesen mintegy 23.061 személyt érint.

A ténylegesen adott helyi számadt azonban csökkentik a törvénytervezet

11. pontjában meghatározott kizáró rendelkezések. Ezek alkalmazásával a felsoroltak közül nem részesül közkegyelemben összesen mintegy 2.500 fő.

A közkegyelem javasolt módon való végrehajtása tehát végeredménykép 20-21.000 személy szabadulásra helyezését jelenti. /Az összes elítéltek és előzetes tartóztatásban levők száma július 1-én 39.435./

Kiemelve mentesülnek a büntetés következményei alól a javítónevelő munkára ítélték, akiknek a száma mintegy 6.000.

A fentiek alapján javasoljuk:

1./ Az igazságügyminiszter a tervezetet terjeszti a Minisztertanács, illetve a Népköztársaság Munkai Tanácsa elé, úgy, hogy a törvényerejű rendelet július 15-ig kiadásra kerüljön.

Le

./.

- 2 -

- 2./ A törvényerejű rendelet végrehajtásáról a népköztársaság legfőbb ügyésze, a belügyminiszter, az igazságügyminiszter, a korrupciós miniszter és a pénzügyminiszter az alábbiak szerint gondoskodnak:
A törvényerejű rendelet megjelenésétől számított egy hónapon belül, legkésőbb augusztus 15-ig folyamatosan szabadon kell bocsátani a kőszegyelem alá esőket. Napenként legfeljebb 1.000 személyt az alábbi módon;
először a teherben lévő nőket, a gyermekes anyákat, az enyhébb elítélteket, az öregeket.
Ezek befejezése után a többi összes kőszegyelembe részesülteket.
- 3./ A kőszegyelem gyakorlásából folyó egyéb intézkedéseket /rehabilitálás, megszakított büntetések elengedése, eljárás alatt lévő ügyek eldöntése stb./ úgy kell végrehajtani, hogy a törvényerejű rendeletben foglalt kőszegyelem szeptember 15-re teljes egészében végrehajtásra kerüljön.

Budapest, 1953. július 15.

Mező F. Kádár János

14

Rakosi utasítás

K. 11/53

429/53

Administratív Osztály.
A Népköztársaság Legfőbb Ügyésze.

szigorúan bizalmas!
 Készült 25 példányban.
 K/11/C/168 /1953.

Ez a név?

Javaslat
 a Politikai Bizottsághoz

az Alkotmányban előírt legfőbb ügyész felállítására.

I.

A Magyar Népköztársaság Alkotmányának 43.§-a értelmében "a törvényesség megtartása felett a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyése őrködik", aki az Alkotmánynak megfelelően "üggyel érve, hogy a minisztériumok, az alájuk rendelt hatóságok, hivatalok, intézmények és egyéb szervek, az államhatáron helyi szervei, valamint a polgárok a törvényeket megtartják". A legfőbb ügyész "gondoskodik arról, hogy a Magyar Népköztársaság rendjét, biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető mindennemű cselekmény következtében elkövetések".

az Alkotmány 43.§-a értelmében a legfőbb ügyész az országgyűlésnek felelős és működéséről beszámolni köteles. A legfőbb ügyész törvényi joggal részt vehet az Elnöki Tanács és a Minisztertanács ülésén.

A legfőbb ügyész megválasztásával az Igazságügyi Minisztérium Miniszterjele és ügyési főosztályja a legfőbb ügyész irányítása alatt működik.

Még nincs olyan törvényünk, amely konkrét módon meghatározza az ügyészség feladatait, jogait, kötelezettségét és az ügyészség szervezeti felépítését. Minden egyik alapvető oka annak, hogy az ügyési szervek munkája alacsony színvonalú és nem felel meg az Alkotmány követelményeinek.

A minisztériumok, az alájuk rendelt szervek és az államhatáron helyi szervei feletti felügyelet a törvényesség betartására vonatkozóan nem, vagy alig érvényesül. Az ügyészség számos alkalommal nem figyel fel hivatalos személyek által elkövetett törvényesítésekre, ami ezek büntetlenségét segíti elő.

Mint ahogy a fentebb az ügyési felügyelet a rendőri nyomozásunka felett, számos esetben előfordul, hogy az állampolgárokat alaptalanul vonják büntetőjogi felelősségre és törvénytelenül vezetik őrizetbe, a büntető törvényeket nem fedik fel kellő időben.

-./-

1953. 07. 15. a Az Igazságügyminisztérium és a KV Adminisztratív Osztály közös javaslata az ügyési szervezet felállításáról. MDP PB 1953. július 15. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 126. ő. e.)

- 2 -

Az Ügyészségről szóló törvény hiánya az ügyési és nyomozószolgálatok szakmai és politikai továbbképzését is megnehezíti.

Az Ügyészségeknek az Igazságügyminisztériumtól való elkülönítésén lehetnév teszi, hogy a minisztérium teljes mértékben a bíróságok megsemmisítésével és a bírósági munka megjavításával foglalkozzon, előrevigye a jogi kérdések megjavításának ügyét, megjavítsa az ügyvédek munkáját, új törvényeket készítsen elő, előszörben az új bírói szervezetről szóló törvényt és az új büntetőtörvénykönyvet.

Az önálló ügyési szervezet megteremtése erősíti a törvényesség megértését, a büncselekmények elleni küzdelem fokozását, a vállalatokban, az állami gazdaságokban és a szövetkezetekben az állami fegyelmet és a munkafegyelmet erősíti.

II.

Ezért:

1./Az Alkotmánynak megfelelően törvényt kell alkotni a Magyar Népköztársaság Ügyészségről, mely szerint a legfőbb Ügyészség és az alája rendelt Ügyészségek feladatai a következők:

- a/ felügyelet a felett, hogy a minisztériumok, az alájuk rendelt hivatalok és vállalatok, helyi államhatárai szervek által kiadott rendelkezések, határozatok, utasítások és egyéb intézkedések megfeleljenek a törvényeknek, felügyelet a felett, hogy a hivatalos személyek és az állampolgárok tevékenységük során a törvényeket ne sérték meg;
- b/ annak biztosítása, hogy a büncselekményeket gyorsan feltárják és kinyomozzák, felügyelet a nyomozószervek tevékenységének törvényessége felett;
- c/ felügyelet a felett, hogy a bíróságok az igazságszolgáltatás során tartják be a törvényeket;
- d/ felügyelet a felett, hogy a letartóztatásiintézményekben tartják be a fegyelemterettséghez vonatkozó törvényeket és szabályokat.

2./Az Ügyészség köteles kellő időben megtenni a szükséges intézkedéseket minden törvényesítés kiderítésére és kiküszöbölésére, bárki követelése esetén.

3./Az Ügyészség biztosítani kell azt a jogot, hogy betekinthessen a

./.

14

csatlakozó levél

- 3 -

minisztériumok, az általuk rendelt hivatalok és vállalatok, a helyi államhatalmi szervek, a szövetségek és más szervek által kiadott rendelkezésekbe, utasításokba és egyéb intézkedésekbe, a hivataloknál, vállalatoknál és szervezeteknél a törvényességet illetően szükség esetén vizsgálatot folytatnak és ellenőrzéseket, illetve esetlegesen okmányokat, amelyekkel ezek a szervek, vagy hivatalok személyek az állam érdekét, vagy az állampolgárok törvényes érdekét megérintették.

- 4./Az Gyűlésnek jogában áll a törvényesség megérintésének felderítésével összefüggésben a hivatalok, vállalatok és szervezetek vezetőitől a szükséges okmányokat és felvilágosításokat bekövetelni.
- 5./Az Gyűlés részére biztosítani kell, hogy tudásközlési jogai résztvehesen a helyi tanácsok és végrehajtóbizottságok ülésén.
- 6./Törvényesítés megállapítása esetén az a gyűlés köteles javaslatot tenni /vagy/ a törvényellenes rendelkezés visszavonására /vagy/ a rendelkezés hatályon kívül helyezésére, a szerv vezetője pedig köteles az Gyűlési órdát tíz napon belül megvizsgálni.
- 7./Az Gyűlés a törvényeket megérintő hivatalos személyek vagy állampolgárok ellen foglalkozási eljárás megindítására tehet javaslatot, vagy a felelősökkel szemben büntetőügyi eljárást indíthat.

Az Gyűlés által a legfőbb Gyűlésre rótt kötelezettségek teljesítése és minden büncselekmény következtében üldözésének biztosítása érdekében az Gyűlések mellett nyomozóapparátust kell szervezni a legfontosabb büncselekmények kinyomozására.

- 8./Az Gyűlésnek joga van arra, hogy a nyomozószerveknek kötelező utasításokat adjon a büncselekmények felderítésére, hogy részt vegyen a nyomozásban és a nyomozószervektől a bűnügyeket felülvizsgálat céljából a gyűlés követelhesse.
- 9./Az Gyűlésnek kötelessége felügyelni arra, hogy a bíróságok által hozott büntető és polgári ítéletek, határozatok és döntések megfeleljenek a Magyar Népköztársaság törvényeinek. Ennek érdekében az Gyűlés képviselheti a vádat a bíróság előtt, a bírósági szervektől felülvizsgálat céljára bekövetelheti az általuk eldöntött büntető és polgári ügyek ítéleit és órdát emelhet a bíróság törvénytelen vagy alaptalan ítéletei, határozatai és döntései ellen. A legfőbb Gyűlés órdát emelhet a legfelsőbb bíróságnál bármely jogerős ítélet, hatá-

./.

T.H.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

- 4 -

roszt vagy döntés ellen, ha azt törvénytelennek vagy alaptörvénynek találja. Szükség esetén a legfőbb ügyész a jogerős bírói ítélet, vagy döntés végrehajtását is felfüggesztheti.

10./Az ügyész köteles felügyelni arra, hogy a letartóztatási intézkedésekben csak azokat tartassák fogva, akiket nyomozószerv, az ügyész, vagy a bíróság törvényes határozata alapján helyeztek őrizetbe. Feladatuk kell arra, hogy a letartóztatási intézkedésekben a letartóztatásra vonatkozó előírásokat betartsák, az ügyész a törvény ellenére őrizetbe vett személyeket szabadlátra helyezi.

11./Az ügyészi nyomozóapparátus létrehozásával a rendőri szervek mentesülnek jelentős mértékben a nyomozási alól, mivel biztosítani kell, hogy a rendőrség megfigyelés munkáját a büntetőalkönyvek feldolgozása, a bűnések felkutatása és a rendfenntartás terén.

III.

Az ügyészség szervezetének felépítése.

- 1./A Magyar Népköztársaság ügyészsége élén a legfőbb ügyész áll, aki az ügyészi szervek egész tevékenységét irányítja. A legfőbb ügyésznek helyettesei vannak, akiket a Népköztársaság Ministri Tanácsa nevez ki.
- 2./Megyei ügyészségek és Budapest ügyészsége, élén a megyei illetékes Budapest ügyésze áll, akiket a legfőbb ügyész nevez ki.
- 3./A megyei ügyészség alá tartozó kinevelt városi ügyészségek és városi ügyészségek, élén a városi és járási ügyészek, akiket a legfőbb ügyész nevez ki öt évre.
- 4./A Néphadsereg katonai főügyészsége és az annak alárendelt katonai ügyészségek.

A katonai főügyész a Magyar Népköztársaság legfőbb ügyészeinek van alárendelve és annak helyettese. A legfőbb ügyész a katonai ügyészségek munkájának irányításánál és a katonai ügyészségek kivételénél a honvédelmi miniszterrel egyetértve jár el. A katonai ügyészségek a katonai felügyelési szabályzat alá tartoznak. /Az a szervezet és az a felépítés és alárendeltségi rendszer világosan következik abból az alkotmányos alapról, amely szerint a Magyar Népköztársaság ügyészsége egységes és aljárda során független az államigazgatástól és a

./.

241

- 5 -

helyi államhatárai szervektől./

- 5./Az államvédelmi szervek nyomonését illető ügyései felügyeletűek, különlegesen osztályokat kell megszervezni, ezeket az osztályokat politikailag külön megvizsgálni és megfelelően minősített dolgozókkal kell beszeréllíteni. Ezek az osztályok felügyelnek arra, hogy az államvédelmi szervek az állampolgárok letartóztatása és a nyomonészek lefolytatása során megtartsák a törvényeket. Az osztályok nem avatkozhatnak be az államvédelmi szervek operatív munkájába.

A Népköztársaság legfőbb ügyészségét a következőkben kell megszervezni: eszméleti főosztály, általános felügyeleti főosztály, nyomozati főosztály, különlegesen ügyek főosztálya, pénzügyi bírsági felügyeleti főosztály, polgári ügyi bírsági felügyeleti osztály, letartóztatási intézetek feletti felügyeletet ellátó osztály, igazgatási - pénzügyi osztály.

17.

Létszám:

Jelenleg az ügyései szervek létszáma: 562 ügyései és 563 adminisztratív dolgozó.

- 1./Az átszervezés után kb. 1.000 ügyései dolgozóra és kb. 1.000 adminisztratív erőre lesz szükségünk. A legfőbb ügyészségnél kb. 70 operatív dolgozó és kb. 100 fő adminisztratív munkakörben,

a megyei ügyészségeknél és Budapest ügyészségénél kb. 300 fő operatív és kb. 400 fő adminisztratív munkakörben,

a városi és járási ügyészségeknél kb. 600 fő operatív és kb. 550 fő adminisztratív munkakörben.

- 2./A megszervezendő ügyészség eszméleti állományát a következőképpen kell felépíteni:

a jelenlegi ügyészség operatív létszámát 562 főről kb. 1.000 főre.

/Az a létszámenekelés magában foglalja a kb. 300 főt kitevő újonnan létesítendő ügyései nyomonészszerkezetet is./

- 3./A legfőbb ügyészség státuszára vonatkozó eszmék csak hozzávetőlegesek. Megfelelő javaslatot a legfőbb ügyész két héten belül terjeltessen be a Minisztertanácsnak.

- 4./Az újonnan megszervezendő nyomonészszerkezet részére 150 nyomonészt státusszal együtt a Belügyminisztérium adjon át, mert az ügyészségről

./.

ORFADON LEVELEZÉS

24

- 6 -

szóló törvénytervezet egyes táncszekciósintezgőiről nyomonkérő munkáját az Ügyészség munkakörébe utalja.

5./Az ÁVH állományából státusz átadásával 31 főt adjon át, akikkel a legfőbb Ügyészség különleges osztályát kell megszervezni. Mivel az ÁVH az igényelt kádereket jelenleg nem tudja rendelkezésre bocsátani, a különleges osztályt később kell felállítani./ A táncszekciós operatív dolgozók létszámát az egyetlen jogi kérdés kizárta, továbbá a bíróságokon és ügyészségeken dolgozó olyan foglalkozók kinevezésével kell biztosítani, akik 1945 után fejezték be egyetemi jogi tanulmányaikat.

6./Az Ügyészségi nyomozószolgálat eredményes és gyorsan történő nyomozóképessé jogi tanulmányokat kell szervezni. Ezen felül biztosítani kell a nyomozóapparátus szándéki állományának rendszeres szakmai továbbképzését is. A bírói és ügyészi akadémiák, valamint az egyetemen az 1954-ben végző hallgatók munkafeltöltésével kell az ügyészi szervek feltöltését biztosítani. A káderek elosztására a legfőbb Ügyész az igazságügyminiszterrel később egyetemen meg.

7./Az Ügyészségről szóló törvény kiadása után elsősorban a Magyar Népköztársaság legfőbb Ügyészségét kell megszervezni, ezt követően kell hozzáfogai a megyei Ügyészségek átselektálásához, valamint a megyei és járási Ügyészségek felállításához.

8./Az ügyészségeknél és az igazságügyi szervekben dolgozó jogi egyetemen végzettek jobb felkészülésére meg kell változtatni a fiatal szakemberek ügyészi és bírói beosztására vonatkozó jelenlegi kinevezési rendszert és el kell törölni a bírói és ügyészi pályázati rendszert.

- . . -

Az igazságügyminiszter egy hónapon belül dolgozzon ki és tegyen javaslatot az igazságügyminisztérium felépítésében és státuszában az ügyészi szervezet átselektálásáról szóló változásokra.

Budapest, 1953. július 15.

200007

Lehel Károly

Magyar Dolgozók Pártja
Központi Vezetőség

1953. 09. 30.

404 63C
[szigorúan bizalmas]
Készült 10 példányban.
K/11/E/639/1953.

005

Határozat

a bírói szervezet fejlesztésére és az igazságszolgáltatás feladataira.

A Központi Vezetőség 1953. júniusi határozata és a kormányprogram után a szocialista törvényesség megszilárdítása nem kielégítő. Ennek oka többek között az is, hogy az alkotmánynak a bírói szervezetre vonatkozó rendelkezései általában minsemnek végrehozva és számos fontos területen régi, a múltból eredő jogszabályok vannak érvényben, amelyek nagymértékben akadályozzák a törvényesség megszilárdításának.

Emiatt:

I.

A bíróságok irányításának a módszerét meg kell változtatni és meg kell változtatni azt az alkotmányban kifejezett elvet, hogy "a bírók függetlenek és csak a törvénynek vannak alávetve."

1./ Az Igazságügyminisztérium irányító munkájában fokozatosan meg kell szüntetni az ítéletekre vonatkozó adminisztratív utasításokat és ehelyett a bíróságok működésének helyes megszervezéséről és ellenőrzéséről kell gondoskodni.

a./ Az Igazságügyminisztérium egyik főfeladata a bírósági igazgatás: a bíróságok szervezése, a bírói eljárás ügyviteli szabályozása és különösen a bírák társadalmi kapcsolatainak a kidolgozása működési területük párt- és állami szerveivel, tömegszervezeteivel és az egész lakossággal. Ehhez kapcsolódó további feladata az Igazságügyminisztériumnak a bírósági káderek fejlesztése, oktatása és a nép államért felelősséget éreztetése, a dolgozó néppel együttműködés, ellenséggel szemben éber és szakszerűen képzett új szocialista bírói kar kialakítása.

b./ Az Igazságügyminisztérium másik főfeladata a bírói itélkezés állandó figyelemmel kísérése, az ítéletek mélyreható tanulmányozása és a bírói gyakorlat helyes fejlesztése érdekében tör-

- 2 -

ványhordási úton, vagy a Legfelsőbb Bíróságon keresztül gyalog-
kodni a szükséges elvi jelentőségű ítéletek és határozatok a
hozataláról.

- 2./ A fenti irányelveknek megfelelően az év december 31-ig ki kell dol-
gozni az Igazságügyminisztérium új szervezeti és működési szabály-
zatát.

II.

A Legfelsőbb Bíróságot ki kell emelni az Igazságügyminisztérium admi-
nistratív irányítása alól és feladatává kell tenni, hogy az alkotmány-
nak megfelelően "elvi irányítást gyakoroljon az összes bíróságok bírói
működése és ítélkezése tekintetében", továbbá "elvi döntéseket hozzon,
melyek a bíróságok számára kötelezőek."

- 1./ A bírói szervezetnek az alkotmányban meghatározott fejlesztése ér-
dekében új bírói törvényt kell alkotni. Ebben meg kell szabni a
Legfelsőbb Bíróság feladatait és eljárási szabályait s a gyakorlat-
ban érvényesíteni kell azt az elvet, hogy a Legfelsőbb Bíróság a
Magyar Népköztársaság legfelsőbb bírói szerve, amely az Igazság-
ügyminisztérium szervezetébe tartozik, azonban a bírói ítélkezés
tekintetében önálló feladatával határoz és működéséért az ország-
gyűlésnek felelős.

A bírói szervezetről szóló törvényjavaslatot az igazságügyminis-
ter az év október 31-ig terjessze a Minisztériumhoz elő.

- 2./ A bírói szervezetről szóló törvényben ki kell mondani, hogy a Leg-
felsőbb Bíróság a Népköztársaság Legfőbb Ügyésze révén alapján el-
vi döntéseket köteles hozni és ilyen határozatokat hozhat a Legf-
első Bíróság elnöke kezdeményezésére is.

- 3./ A Legfelsőbb Bíróság elnöke az év novemberétől havonta adja ki a
Legfelsőbb Bíróság közlönyét, melyben tegye közzé saját elvi jelen-
tőségű ítéleteit és elvi döntéseit, valamint az alsóbb bíróságok
fontosabb elvi jelentőségű ítéleteit.

- 4./ A Legfelsőbb Bíróság bíráit az igazságügyminiszter a bíróság elnö-
kével együtt vizsgálja felül és a legközelebbi országgyűlés elő-
terjeszti javaslatot a megválasztandó bírókra.

64

ORSZÁGOS LEVELTÁR

- 3 -

III.

Az új bírói törvény bíróságainak eddigi tapasztalatai és a szovjet bíróságok példája alapján megvalósítja az igazságszolgáltatás specializált szervezetét és bevezeti a bírók választásának rendszerét.

- 1./ A bírói eljárásban meg kell valósítani a területi bírálkodás rendszerét, oly módon, hogy minden bíró meghatározott terület ügyeiben bírálkodjék és területre összes büntető és polgári ügyekben járjon el. Emért az ítélőbírók területi beosztását mind budapesti, mind vidéken 1953 év végéig teljes mértékben végre kell hajtani.
- 2./ Az ügyési szervezetnek megfelelően a megyei és járási bíróságokon kívül a közlekedéssel kapcsolatos ügyek elbírálására közlekedési egységeként egységes /vasuti, közuti, vízi/ közlekedési külsőbíró-ságokat kell szervezni. 1953 december 31-ig fel kell állítani a budapesti közlekedési bíróságot.
- 3./ A bíróságokon az ítélkező tanácsokat egységesen háromtagú tanácsokként kell megszervezni, oly módon, hogy az első fokon eljáró tanácsok egy tanácsvezető szakbíróból és két ülőből, a másodfokon eljáró tanácsok pedig három szakbíróból álljanak.
- 4./ A bírók jelenlegi kiválasztási rendszerét fokozatosan meg kell reformálni. A megyei bíróságok bíráit és népi ülőkeit 1954 végéig a megyei tanácsoknak kell megválasztani, a járásbíróságok bíráit és népi ülőkeit pedig az új tanácsai választásokat követő féléven belül a járási tanácsoknak kell megválasztani.
- 5./ A bírók elmondítását az alkotmánynak megfelelően így kell rendelkezni, hogy a visszatérési joga az igazságügyminiszter javaslata alapján a megválasztó tanácsot illesse meg. Bírói bűnvádi eljárás elvonni - a fellebbezés esetét kivéve - csak a legfőbb ügyésznek, az Elnöki Tanács elnöke által jóváhagyott határozata alapján lehet.
- 6./ Az új bírói szervezetet 1954 január 1-től kell megvalósítani.

IV.

Az Igazságügyminisztérium kérdőmunkájának megjavításával el kell érni, hogy az egyetemen végzett új jogászokérok számára növekedésével, az akadémián végzettek további számaival képzésével, a fajtájuk/pos és be-

/.

ORSZÁGOS IREKTÁR

- 4 -

letes régi jogász^{ok} politikai és szakmai nevelésével - a megbízhatatlan, alkalmazhatatlan elemek egyidejű kiszűrésével - a bírók összetételét megváltoztassuk, politikai és szakmai színvonaluk jelentősen emelkedjék, és képesek legyenek az új szervezettel járó feladatok ellátására, a specialista törvényesség maradéktalan megvalósítására.

- 1./ Az Igazságügyminisztérium központosított kérdőmunkáját decentralizálni kell. A megyei bírósági elnökök helyi kérdőmunkájával, a helyi párt- és állami szervek segítségével a bírók válnakésszává, idejére minden bírói hely betöltésére megfelelő jelöltet kell javaslatba hozni és a megbízhatatlan elemeket a válnakésszából ki kell rakasztani. Ennek érdekében a jelenleg működő bírósági fogalmazók, a tanácsok kihágási bírói és a vállalati jogászok köréből bírói munkára alkalmas kérdőket kell felkutatni.
- 2./ Az egyetemi jogászképzést a bíróságok, a válságok, a rendőrség és az állami hivatalok tényleges kérdőszükségletének megfelelően növelni kell és jelentősen fejleszteni az oktatás színvonalát, mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban. A jogászképzés fejlesztése érdekében a jogi oktatásról és jogtudomány fejlesztéséről minisztériumi határozatot kell hozni, amelynek tervezetét az igazságügyminiszter - és az oktatásiügyi miniszter 1953. december 31-ig terjessze a Minisztériumra elő.

V.

A ügyvédek, vállalati jogászok, közjegyzők és végrehajtók tövénységét, mint az igazságügyi szervek munkájának kiegészítő részét úgy kell megszervezni, hogy az elősegítse a specialista törvényesség érvényesítését, meggyorsítan a bírói eljárás menetét, egyben megjavítsa az állami és szövetségi szervek, valamint az állampolgárok jogi képviselőit és jogi védelmét.

- 1./ Az ügyvédi tövénység rendezésére az igazságügyminiszter október 31-ig terjesszen törvénytervezetét a Minisztériumra elő és a törvény alapján november 15-ig készítse el az ügyvédi szabályzatot a következő irányelvek figyelembevételével:
 - a./ Az ügyvédi kamarák helyett megyéenként Szakértő társadalmi szervezetekként működő ügyvédi Testületeket kell szervezni, amelyek a megye ügyvédi feladatainak ellátására megfelelő számú ügyvédi irodát /munkaközbizottságot/ szerveznek;

./.

ORSZÁGOS ARCHIVÁR

.. 5 -

- b./ Az Ügyvédek központi felügyeletét és az ügyvédi törvényesség elleni védelmet a jogszabályi és jogszabályi szintű ellenőrzés mellett az igazságügyminisztériumnak kell ellátni.
- c./ Ügyvédi törvényesség 1954. december 31. után csak az ügyvédi testület köztársasági törvényes ügyvédi irodában /szakszervezetben/ folytatható, utána az ügyvédi /szakszervezetben/ csak kivételként és az igazságügyminiszter engedélyével.
- Az ügyvédi törvényesség új rendszerét 1954. január 1-én kell életbe léptetni.

- 2./ Az állami vállalatok jogi képviselőit továbbra is alkalmazottiként működő vállalati jogászokkal kell ellátni, de kell tiltani, hogy a vállalati jogászok külön ügyvédi törvényességet folytassanak ki. Ennek megfelelően a vállalati jogászok teljes mértékben a vállalati vezetők irányítása és felügyelete alá tartoznak és ügyvédi testületek tagjai nem lehetnek. Szakszervezetek külön alkalmazotti jogást nem tarthatnak, azonban a szükséges körben a gazdasági termelőszakszervezetek, ipari szakszervezetek és földművelőszakszervezetek részére a terület ügyvédi testülete külön ügyvédi irodát szervezhet.
- 3./ A bírósági végrehajtói szervezet és a végrehajtási eljárás törvényben kell szabályozni, ezért az igazságügyminisztériumig terjesszen törvénytervezetet ki- és beiktatással. A törvényben ki kell mondani, hogy a bíróságok mellett létre kell hozni az állami végrehajtói szervezetet és a végrehajtókat 1954. január 1-től kezdve állami alkalmazottiként kell beállítani.

VI.

A jogalkotás törvényessége pótolni kell a fennálló súlyos hiányosságot és rendezni kell mindezeket a jelentősebb jogi kérdéseket, melyek népi demokratikus fejlődésünk jelenlegi államati szakaszán is tartósan szabályozhatók és rendezendők a szocialista törvényesség érvényesítésének alapfeltétele.

- 1./ Az új bírósági, továbbá a kiadott bírósági szervezetnek megfelelően módosítani kell a büntetőeljárás. Ezért az igazságügyminiszter a büntetőeljárás módosítására vonatkozó törvénytervezetet az év november 1-ig terjessze a Minisztertanács elé.
- 2./ A legnagyobb törvényi és feladat az elavult, áttekinthetetlen és

./.

04

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

- 6 -

magyar sok részben a szocialista törvényességgel összegyeztethetően büntető és polgári jogszabályok hatályon kívül helyezése és új büntetőjogi és polgári jogi törvénykönyv megalkotása. Ezzert az igazságügyminiszter november 1-ig tegyen javaslatot a Minisztertanácsnak egy-egy kormánybizottság kiküldésére ezzel a feladattal, hogy a kormánybizottságok a büntetőjogi törvénykönyv kidolgozását, valamint a polgári törvénykönyv tervezetét 1954 október 1-ig terjesszék a Minisztertanács elé.

- 3./ A törvényesség előtérítése érdekében egységes törvényt kell hozni az államigazgatási eljárásokról, amely kiterjed a Minisztertanácsai és egyéb állami szervek minden olyan eljárására, amely az állampolgárokat közvetlenül érinti. Az orrovenetkezé javaslatot az igazságügyminiszter az év december 31-ig köteles a Minisztertanács elé terjesztani. Ugyanerre a határidőre törvénytervezetet kell a Minisztertanács elé terjesztani a kihágási eljárás megszüntetéséről és az államigazgatási szervek bírósági jogának egyidejű szabályozásáról. E törvények alapján 1954 március 31-ig meg kell szüntetni a kihágási bíróságra vonatkozó és a gyakorlatban be kell vezetni az új államigazgatási eljárási szabályokat.
- 4./ A termelésővetkezetek megszilárdítása és az egyéni gazdálkodók termelésének előtérítése érdekében az állami időszek viszonyainak megfelelően törvényben elűten rendezni kell a földre vonatkozó jogszabályokat, valamint a termelésővetkezet és a termelésővetkezeti tagok jogviszonyait. Ezzel a jogszabályokkal a kidolgozásra 1953 november 1-ig tegyen javaslatot az igazságügyminiszter egy kormánybizottság kiküldésére, amely a tervezetet 1954 február végéig köteles a Minisztertanács elé terjesztani.
- 5./ A szocialista törvényesség erősítése és a dolgozók nevelése érdekében Népköztörvényünk új törvényeit nagyobb példányszámban és a széles tömegek számára is hozzáférhető módon ki kell adni, emellett a legfontosabb törvényeket rendszeresen kell ismertetni és oktatni mind az iskolai oktatásban, mind azon kívül. Ennek érdekében az igazságügyminisztériumban az év december 31-ig előkészítendő a népköztörvények jogi szakpropaganda irányítását és a megfelelő propagandaanyaggal való ellátását.
- 6./ Az igazságügyminiszter az igazságügyi kérdések kidolgozásába vonja be a Honvédelmi Minisztérium igazságügyi szervét is.

Budapest, 1953 november 1.

85

Attila Hűvös

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

Rákhon István

26.

Administratív Osztály.
Legfőbb Ügyész.
Igazságügyminiszter.
00207/1953. Legf. Ü. sz.

"Előterjesztés"

Készült: 4 példányban.

Kapják: Keleti Ferenc 2 példány
Csukó Kálmán 1 példány
Erdi Ferenc 1 példány

Előterjesztés

a Magyar Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának
az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezé-
sek kiegészítéséről.

Egyetérti: B. részéről: Józsa István
B. részéről: Rákhon István

I.

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1953. évi július hó 12-én kelt 26. sz. tvr.-tel kiegészítette az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezéseket. Ez újabb jogszabály kimondot-
ta, hogy a katonai büntetőbírók és az alá tartozó az a személy, aki külföldre menekül, vagy a szökést megkísérli, életfogytig tartó börtönnel büntetendő, csoportos vagy fegyveres elkövetés esetén pedig a büntetés halál. Ugyanígy büntetendő az a polgári személy is, aki a külföldre szökést lági járművel követi el. A bűncselekmény elősegítését, az arra való felhívást, ajánlkozást, közbe el-
követésre való meggyőzést vagy bármilyen előkészületi cselek-
ményt is tíz évig tartható börtönnel kell büntetni.

A tvr. a továbbiakban öt évi börtönt ír elő a szökevény feladottko-
ru hozzátartozóira, akik a szökésről nem tudtak és tíz évet, ha
tudtak és nem jelentették fel a hatóságoknak.

A szociális törvényesség megszilárdítása érdekében korábban már előterjesztést tettünk a szótanforgó tvr. olyan irányú módosításá-
ra, hogy a szökésről megelőzően nem tudó hozzátartozók tekinteté-
ben a büntető rendelkezést hatályon kívül kellene helyezni. Ugyan-
is ezekre nézve a bűncselekmény és bűncselekmény törvényes elemei hiány-
ának és pusztán a fennálló rokoni kapcsolat alapozza meg a bünte-
tőjogi felelősségrevonást, ami ellentétben áll a szocialista bün-
tetőjog elveivel.

85

1954. 01. 13. A KV Adminisztratív Osztálya, a Legfőbb Ügyész és az Igazságügyminisztérium közös előterjesztése
az ország területének elhagyására vonatkozó büntető rendelkezések kiegészítéséről. MDP PB 1954. január 13.
(MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 156. ő. e.)

- 2 -

A törvényességnek ilyen irányú érvényre juttatását, vagyis az említett tvr-nek az e részben való módosítását - korábbi előterjesztésén folytán - a Politikai Bizottság már helyeselte és a Minisztertanács is elfogadta. Ennek során azonban a szabványforgó tvr-nek olyan további fogyatékosságai is vetődtek fel, amelyek törvényessé teszik annak a jogszabálynak helyett és előzetesebb felülvizsgálását a már a Minisztertanács is a vonatkozó hatáskörében a kérdésnek a törvényesség ellenében való átfogó rendezése mellett döntött.

A szabványforgó tvr-nek legjelentősebb fogyatékosságai a következők:

1/ A hivatkozott tvr. titkos jogszabályként szerepel. Az 1950. évi tvr-tek sorában ugyan a 26. számot kapta, azonban ilyen szám alatt az Elnöki Tanácsnak a Nemzeti Bankról szóló, másikk tvr-e került beiktatására és kihirdetésére. A szabványforgó jogszabálynak a katonai személyek előtt való kihirdetéséről ugyan a honvédelmi miniszternek egy "Szigorúan titkos" rendelkezéssel ítéskedett, de a tvr. - az Alkotmány 20. §-ának /6/ bekezdésében foglalt rendelkezése ellenére - a hivatalos lapban kihirdetése nem lett.

2/ Az Alkotmány 20. §-ának /1/ bekezdése előírja, hogy az Elnöki Tanács által alkotott törvényerejű rendeleteket az országgyűlés legközelebbi ülésén be kell mutatni, - ez esetben ez sem történt meg.

Ezek a hiányosságok az Alkotmánynak és a törvényességnek nemcsak alakai, hanem alvi és tartalmi megsértését is jelentik. Emiatt indokolt a kérdés újról rendezése, éppedig az Alkotmányt sértő jogszabály hatályán kívül helyezése és - amennyiben erre az egyeztetés megengedőkedig is szükség van - a bürokratalelményi körnek új, átfogó, világos és tartalmilag is helyesbített tvr-tel való szabályozása.

II.

E tekintetűre tekintettel javasoljuk, hogy a Politikai Bizottság járjon el a következőképpen:

- 1/ A külföldre szökésnek nyílt törvényerejű rendelettel történő újbóli szabályozásához és annak szabályozásáról kihirdetéséhez.
- 2/ A megbeszandó új tvr. a következő elveket tartalmazza:
 - a/ A jogszabály érvényességét a katonai bírósághoz hatálya alá

. 87

- 3 -

tartozó összes fegyveres, illetőleg rendészeti testületre is kell terjesztani, így a Belügyminisztérium összes fegyveres és rendészeti testületeire, valamint a pénzügyőrségre és a vámszélsőkre is.

b/ Az eddigi rendelkezéstől eltérően nem kell büntetés alá vonni a cselekményről nem tudó hozzátartozót, de aki a cselekményről előzetesen tudomással birt és annak feljelentését elmulasztotta, büntetni kell, akár hozzátartozó, akár nem. Eddig ugyan is a feljelentési kötelezettség a nem hozzátartozókra nem terjedt ki /:est kihirdetés híján nem is lehetett kötelezővé és büntetőnővé tenni:/.

A feljelentési kötelezettség büntető jellegű - az egyéb leg súlyosabb államellenes bűncselekményeknél összehasonlítva - egyrészen tíz év helyett öt évig terjedhető börtönnel kell megállapítani, minthogy a hozzátartozó sem lehet nagyobb súllyal a feljelentésre kötelezni, mint más személyt, akit ebben vitathatatlan érzelmi kapcsolatok sem befolyásolnak.

c/ El kell különösbülni végül azt a szerepet is, ami a feljelentési kötelezettség elmulasztása esetén a teljes vagyonelkobzást minden esetben kötelezően írja elő és a bíróságnak azt a kivételes méltánylási lehetőséget sem hagyja meg, amit nem kisebb súlyú más államellenes bűncselekményeknél a törvény lehetőknek ismer el.

Még mindig megmarad az az aránytalan egyenlőség, amely jelen jogunkban a polgári személynek sokszor nem korábbra visszányúlóan disszidálás, azaz tiltott határátlépés büntetéseként és mindössze öt évig terjedhető börtönnel rendel büntetni, míg a katonai büntetés életfogytiglani börtön, vagy halálbüntetés. Ezt viszont a szabályozás keretében nem lehet rendezni, csak a későbbi Büntetőtörvénykönyv keretei között.

3/ A Politikai Bizottság kötelesse a legfőbb Egyeztető és az Igazságügyminisztérium, hogy a fentieknek megfelelő tör. tervezetet a Minisztertanács útján terjesszék az Elnöki Tanács elé.

Budapest, 1953. december 12.

Erdősi Ferenc
/:Erdősi Ferenc:/

Erdősi Ferenc
/:Erdősi Ferenc:/

Csákos Zoltán
/:Csákos Zoltán:/

88

ORSZÁGOS LIVELTAR

KAROSZ

Adminisztratív Osztály

1284/

Szigoruan bizalmas
Készült 2 példában. (Kb. 1)
K/11/E/257/1954

L. bíró

Javaslat
a Politikai Bizottsághoz
a Bírói- és Ügyészi Akadémia megszüntetéséről.

A Politikai Bizottság és a Minisztertanács határozata alapján a Bírói és Ügyészi Akadémia 1949 óta működik. Ez idő alatt egy éves évfolyamaiban többször jogász szakokért képzett ki a felkészítette az igazságügyi, a bírói és ügyészi szervezet megerősítését. Az Akadémia jelenlegi évfolyamán 250 hallgató tanul, akik 1954 szeptemberében fejezik be a tanulmányaikat.

A Bírói- és Ügyészi Akadémia fenntartása már nem indokolt. Egyeteminkben má már többségében munkát végeznek származásos hallgatók tanulnak és szereznek képzést. Egyetemi oktatásunkban, így jogi oktatásunkban is fejlődés következett be, az állam- és jogtudományi karokon a bírói és ügyészi, valamint a belügyi szervek jogász szakokéért szükséglete jelenleg megelégedésig biztosítható.

Ezért:

- 1./ A Bírói- és Ügyészi Akadémia működését 1954 szeptember végén - a mostani évfolyam befejezése után - be kell szüntetni. Az Igazságügyminiszter és a Legfőbb Ügyész tegyen előterjesztést ilyen irányban a Minisztertanács elé.
- 2./ Az Akadémia megszűnése folytán előálló egyes kérdések tekintetében az igazságügyminiszter a legfőbb ügyessel egyetértésben határozzon.

Budapest, 1954. április 1.-én.

Erdőfi Ernő

Melli

Magyar Köztársaság

1954. 04. 14. A KV Adminisztratív Osztály javaslata a Bírói és Ügyészi Akadémia megszüntetéséről. MDP PB 1954. április 14. (MNL OL M-KS 276. f. 53. cs. 170. ő. e.)

RAKOSI elvtárs

Administratív Osztály

146/41

020

Sajgoruan
Készült 2 példán
K/11/E/3

Javaslat

a Politikai Bizottsághoz.

Az Igazságügyminisztérium kollégiumának hét tagja egyen. A kollégium tagjaiul az alábbi elvtársakat javasoljuk:

- 1./ Erdő Ferenc igazságügyminiszter,
- 2./ dr. Kovács Kálmán miniszteri titkár,
- 3./ dr. Szabó Imre, törvényelvi osztály főosztály vezetője,
- 4./ dr. Gyulai Dezső, bírói osztály vezetője,
- 5./ Mátyás András, főosztály vezetője, a min. titkárságának vezetője,
- 6./ Dékány József főosztály vezetője, a főkönyvelőség vezetője,
- 7./ dr. Lakatos Imre, a bírósági bíróság elnöke.

Molnár Erik elvtárs a kollégium ülésén résztvevő, azonban kollégiumi taggá történő kinevezése a megfontolandó ténnyel a Legfelsőbb Bíróság alkotmányában meghatározott hatáskörével.

Budapest, 1954. április 28.

huu

172

Rákosi elnökre
Administratív Osztály
Legszécsényminiszter

025
 274

444/E/546/1954. MNL
Szigorúan bizalmas. 67
 Készült 2 példányban.

JAVASLAT A POLITIKAI BIZOTTSÁGHOZ
a kitelepítettek által érvényesített igények tárgyában.

A köztegyezmény és a kitelepítések feloldásával kapcsolatban a Politikai Bizottság határozatot hozott, amely szerint a kitelepítettek különböző visszaigénylési követeléseit el kell utasítani. Ennek ellenére igen nagyra valószínűsíthető, hogy van az államigazgatási szervek és a bíróságok előtt. Ezek főbb típusai a következők:

a./ A kitelepítettek igénylik az ingóságok eladásából befolyt vételárát. A pénzügyminiszternek a kitelepítések ideje alatt kiadott utasítás értelmében az ingóságok értékesítéséből befolyt elismertéktől 5.000 forintig terjedő összeg a köztartozások levonása után kifizethető a kitelepítetteknek. Ezen a címen még folyik kifizetés és a budapesti fővárosi tanács adatai szerint többször ilyen függő ügy van.

b./ A volt kitelepítettek a bíróságok előtt különböző igényeket érvényesítenek állami szervekkel és vállalatokkal szemben. Így a KKE-től követelnek térítést az állami tulajdonba került lakások /örök-lakások/ helyreállítására befolytított összegükért, amelyeket egyébként beszámítandónak a lakásukba; érvényesítenek eltűnt ingóságok visszaadása iránti követeléseket is.

c./ A kitelepítettek lakásaiba beköltözött dolgozókat különböző módon zaklatják, felháborításokat küldenek a lakás kiürítésére, illetőleg a lakásban maradt bútorok és egyéb vagyontárgyak visszaadására, sőt egyes esetekben büntető feljelentéseket is tesznek.

d./ Különböző pereket indítanak olyanok ellen, akiknek annakidején megőrzésre, vagy használatra ingóságokat adtak át, illetőleg olyanok ellen is, akiket ezzel vádolnak meg, hogy bűncselekmény útján kerültek az ingóságok birtokába.

e./ Érvényesíteni akarnak vállalatokkal szemben különböző munkabér- és felmondási követeléseket.

E különböző követelések eldöntését bonyolulttá teszi az, hogy az ilyen követelések érvényesítői között vannak olyanok is /kisparaszt, dolgozó értelmiségi, stb./ akik téves intézkedéssel kerültek kitelepítésre. További nehézséget okoz, hogy a kitelepítések során visszahagyott ingóságok egy részét leltár készítés mellett vették át, más esetekben pedig az ingóságok leltárbevétel nélkül kerültek eladásra, vagy kiosztásra.

- 2 -

68

Ezekben az ügyekben részben a központi állami szervek bizonytalansága, részben a helyi szervek opportunizmusa folytán sok esetben olyan döntések születtek, amelyek a dolgozók széles körének a zaklatásához vezettek és felbátorították az ellenséges elemeket. Megállapítható, hogy az ilyen követeléseknek a kivételes esetekben indokolt megítélése is zavarokat és zaklatásokat idézett elő, ezért ezek megszüntetése is szükségesnek látszik.

Mind ezek alapján javasoljuk:

1./ A Legfelsőbb Bíróság elvi döntésben mondja ki, hogy volt kitelepítettek ingóeszközeiért, lakásáért, ingatlanáért, azok hasznáért, stb. támasztott kártérítési, illetőleg visszatérítési igénye sem a bíróságnál, sem az államigazgatási szerveknél nem érvényesíthető és az ilyen követeléseket azon a jogi alapon kell elutasítani, hogy a kitelepítést elrendelő hatósági intézkedést a vagyonelkobzásra is kiterjedőnek kell tekinteni. Az elvi döntés azt is mondja ki, hogy kitelepítés stb. miatt elmaradt munkabért vagy felmondási járandóságot megítélni nem lehet.

2./ A pénzügyminiszter adjon ki utasítást, hogy a zárolt egyéni számlán levő összegek további kifizetését meg kell szüntetni.

3./ A város- és községgazdálkodási miniszter adjon ki utasítást arra, hogy volt kitelepítetteknek a lakások visszatérítését a helyi szervek szüntessék meg és indokolt esetben szükségletek kiutalásáról gondoskodjanak.

4./ A gazdasági miniszterek utasítsák a vállalatokat, hogy a kitelepítés stb. folytán munkaviszonyból kikerültek munkakönyveiben az "elbocsátva" bejegyzést töröljék és "felmondással kilépett" bejegyzésre változtassák.

5./ A kitelepítettek ingóeszközeiből lefoglalt összeget a pénzügyminiszter bocsássa a fővárosi és a megyei tanácsok végrehajtóbizottsága rendelkezésére ebből a célból, hogy ebből az összegből segítyt adjon olyanok részére, akik tévedésből kerültek kitelepítésre, vagy egyéb okból indokolt a segítségük.

6./ A belügyminiszter rendelje el, hogy a volt kitelepítetteknek a nélkülözhetetlen személyi okmányait adják vissza, egyéni kirendeléseket azonban véglegesen át kell adni az Országos Levéltárnak.

A felsorolt intézkedéseket az érdekelt állami szervek július végéig hajtsák végre.

Budapest, 1954. július 9.

Mezői Ferenc
/Mezői Ferenc/

Erdősi Ferenc
/Erdősi Ferenc/

68

84

Szabó Imre

Javaslat

a törvényelőkészítő főosztály január 1-e utáni munkájára.

Mint hogy a Pártközpont és a Miniszter elvtára hozzájárulásával az 1954. évi december hó 31. napjával kilépek az igazságügyminisztérium kötelékéből s átveszem az Állam- és Jogtudományi Intézet vezetését, a törvényelőkészítő főosztály további működésére, illetőleg a szükséges szervezeti változtatásokra a következő javaslatot teszem:

1. A törvényelőkészítő főosztály továbbra is főosztályként működjék, a jelenlegi létszám mellett. Mint hogy mind a főosztályvezető, mind pedig az osztályvezető állása a főosztály dolgozói sorából betölthető, egy főelőadói állás megüresedik a főosztályon. Ennek betöltéséről január hó 1-vel gondoskodni kell. A főosztály jelenlegi létszáma november hó 1. napjával egyébként betöltődik. A január 1-én betöltendő főelőadói helyre később teszek javaslatot, a személyzeti főosztállyal együtt.
2. A főosztály mellé szükség, 6-8 tagú kodifikációs tanácsadó bizottságot kell szervezni. Ennek tagjaiként számításba jöhetnek: Világhy, Mészáros, Beér, Schultheisz, Kovács István, Feltner, Szabó, továbbá az Állam- és Jogtudományi Intézet 1-2 dolgozója. A bizottságot a jelentősebb jogszabálytervezetek megtárgyalására kell összehívni, de egyes tagjait rendszeresen fel lehet kérni véleményezésre különböző javaslatokat illetően. A bizottsági tagok mellett egyes tárgyalásokra szakértőket is meg lehet hívni.
3. Ha a Miniszter elvtára hozzájárul, a kodifikációs munkákkal kapcsolatos teendőket a kodifikáció befejeztéig megtartom. Ebből a célból a főosztály dolgozóival hetenként megbeszélést tartunk.
4. A főosztályvezetőnek rendszeresen kell referálnia a Miniszter elvtárnak; a Miniszter elvtára az új főosztályvezetővel rendszeresen foglalkozsék a edjő részére - különösen a kezdeti időben - közvetlen elvi irányítást.
5. Munkaviszonyom megszüntetése a Miniszter elvtárnak az Akadémia elnökével meggyezésében történő áthelyezés útján történjék.

84

1954. 10. 25. Szabó Imre javaslata a Törvényelőkészítő Főosztályról az Állam- és Jogtudományi Intézetbe történő távozása alkalmából Molnár Erik igazságügyminiszternek. 1954. október 25. (PIL 686. f. 194. ő. e. 87. o.)

- 2 -

87

6. Intérkedni kell a kollégium tagjai sorában beálló változás megerősítéséről, esetleg arról, hogy az Állam- és Jogtudományi Intézet igazgatója a kollégium tagja, vagy állandó megbízottja legyen.

Javasolom, hogy Miniszter elvtárs a midézsekkel kapcsolatos tennivalók folyamatos elintézésével bízva meg Nádor elvtársat.

Budapest, 1954. október hó 25. napján.

FI

Andor

85

Igazságügyminiszter Ur!

Alulírott Valentiny Ágnes assal a kérelemmel fordulok Önhez, hogy édesapám, dr. Valentiny Ágoston hátralevő szabadságvesztésének elengedésére egyéni kegyelmet adni sziveskedjék.

Édesapám a Szociáldemokrata Párt tagjaként a feloszabodulás után Szeged város polgármestere, majd a debreceni Ideiglenes Kormány igazságügyminisztere lett. Lemondása után folytatta Ügyvédi gyakorlatát. 1950. június 14-én az Államvédelmi Hatóság lakásán letartóztatásba helyezte. 1953. decemberéig, - amikor is első lapját írta a Gyűjtőfogházból - semmi hírt nem hallottunk róla. 1954. augusztusában engedélyezték először beszélőt, melynek folyamán megtudtam, hogy még 1950. évi életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték, az ítélet indoklásáról azonban nincs tudomásunk. A beszélgetés alkalmával elmondta, hogy letartóztatása óta állandóan betegeskedik, legnagyobb részt kórházi kezelés alatt állt, dolgozni egyáltalán nem tud. Magas, időnként 300-as vérnyomással küszködik, ami köztudomásúlag azt jelenti, hogy bármely pillanatban meghalhat. A magas vérnyomás következtében szívpanaszai állandósultak, legyengült és a hidegebb idők beálltával ismétlődő, általános idegyulladás lép fel.

Most 66 éves idős, testileg-lelkileg megtört ember.

En 1950. óta dolgozom, fiatal korommal felelősségteljes beosztásban, a Csepeli Építési-, majd jelenleg a Bányászati Magasépítő Vállalatnál és gondoskodom súlyos beteg anyám s a magam megélhetéséről. Nem ismerem és nem lehetek illetékes elbírálni azokat a szempontokat, melyek édesapám letartóztatását szükségesé tették. Mint gyermeke azonban kötelességemnek és legfőképpen vágyamnak tartom, hogy idős és súlyos beteg apámnak, élete még hátralevő éveire otthont nyújthassak és semmit sem tudok róla feltelesen, ami életfogytiglan tartó börtönbentartását indokolhatná.

Kérem Igazságügyminiszter Urat, hogy édesapám ügyét megvizsgálja és részére az egyéni kegyelmet megadni sziveskedjék.

PIL

Budapest, 1954. december 6.

Valentiny Ágnes
Bp., I. Szirtes-ut 3/a.

147

1954. 12. 06. Valentiny Ágnes kérvénye Molnár Erik igazságügyminiszterhez elítélt édesapja, Valentiny Ágoston, korábbi igazságügyminiszter szabadon bocsátásának ügyében. 1954. december 6. (PIL 686.f. 194. ő. e. 180. o.)

doi:10.1017/S0022292412001609

U. Komarovska blick
Kallmark.

54

Salicornia bicolor
Kauslt: 2 pld.-ban
K/11/2/799/195a 3x8

46.55
L. B. 240
I-1

Politik
u. Politikal. Wissenschaften
an Fachhochschule für Technik

Response	Percentage
Yes, a serious threat	85%
No, not a serious threat	15%

A Kormányt Tisztelt Szécsédség juttatni határozata és a kormányprogram
sziként tette ki a törvényesség megállapítását. Azon kapcsolatos leg-
fontosabb feladatait az igazságügyminisztérium a következőképpen eldö-
lté meg.

1./ A kormányprogramban bejelentett intézkedések és az intézkedések megvalósításának irányában az igazságügyi minisztérium kidolgozta a szükséges jogszabályokat és azokat a törvényi, illetve rendeleti végrehajtásban. Ugyanakkor kidolgozta a szabályozottak stb. által érintett közigazgatási igények rendelkezéseit a módját a erre vonatkozó javaslatot bejelentette a Politikai Bizottságban.

2./ A mezőgazdasági területek és igazságügyminisztérium az eddigre sokkal nagyobb körre vonatkozó a gazdasági kötelezettség nem teljesítése, továbbá a termelési kötelezettség elmulasztása miatt indítható büntető eljárás. Az Ig. igazságügyminisztérium javaslatai alapján a Minisztertanács több határozatot hozott, amelyek a termelési kötelezettségből eredő követelések megfizetését szabályozták a termelőszövetkezetek és az egyéni gazdaságok által az árak drágulásának figyelembevételével. Kezdeti határozatlanság után az igazságügyminisztérium fokozott figyelmet fordított a termelőszövetkezetek, amelyekben a legfeljebb bírsággal olyan elvileg lehetett volna kérésztől, amely korlátozza a termelőszövetkezetek ellen érvényesíthető követelések bírsági megfizetését. Ugyanakkor gondoskodott a termelőszövetkezetek jogi képviselőiről és megismerve azok jogi határozatát a bírsági dolgozóktól.

5./ A kihágási eljárás az Igazságügyi minisztérium által kidolgozott 1. vasúti alapszín új törvényerejű rendelet szabályozta, amely a rendszert beárazkodtat megsemmisítette, a jelenideigben csatlakozókat bírósági határozatok utalja az igazságtörvények hatáskörébe utalt csatlakozások beállításában az eljárás megkezdését. Azon túlmenően az igazságügyi minisztérium törvényeset dolgozott ki az egyes kihágási rendszerek megsemmisítésére szolgáló, amelyet bevezetett a Minisztériumhoz.

- 2 -

4./ Az igazságügyminisztérium kidolgozta és az Országgyűlés törvénytervezőre bízta a büntető és a polgári perrendtartás módosítását, amelyek növelik a személyi szabadságjogoknak és az anyagi jogok és érdekek védelmének biztosításait.

5./ Az ismertetett intézkedések következtében a bíróságok előtt indított büntetőeljárások és a bíróságok által elítélt vádlottak száma lényegesen csökkent. Körvidas büntetettek számát, jogerősen befejezett ügyekben 1953 első felében 42.692 vádlott került a bíróságok elé, akik közül 32.943 főt ítéltek el. 1954 első felében viszont az ilyen ügyekben 32.416 vádlott állott a bíróságok előtt, akik közül 24.316 főt ítéltek el. Közéleti és elleni vádatok miatt 1953 első felében 14.304 vádlottat, 1954 első felében csak csak 2.241 vádlottat ítéltek el. Lényegesen csökkent a kihágási ügyek száma is, amely 1953 első felében 240.091 volt, 1954 első felében pedig csak 52.637.

6./ A korábbi helyzettel szemben viszont megnőtt azoknak a vagyonjogi vitáknak a száma, amelyeket a polgárok a bíróságok elé visznek. 1953 második felében - fideszi megfigyelésből alakult pereket nem számítva - 42.055, 1954 első felében már 52.513 vagyonjogi per indult. Ezzel kapcsolatban az igazságügyminisztérium arra törekedett, hogy megszüntesse a polgári jogi viták eldöntésének korábbi lebecsülését és a továbbiakban nagyobb teret biztosított a polgári jogi kérdéseknek.

II.

Az új szakaszban az igazságügyminisztériumnak nagy jogszabályalkotói feladatokkal kellett foglalkoznia, amelyeket a következőképpen teljesített.

1./ Résztvett az igazságügyminisztérium a Munka Törvénykönyve módosításának a kidolgozásában, amely sokoldalúan biztosítja a dolgozók jogait.

2./ Résztvett továbbá az új tanácsai törvénytervezet és a tanácsai választásokról szóló törvénytervezet kidolgozásában és előkészítésében mindegyik törvénytervezet országgyűlési tárgyalását.

3./ Törvény- és kormányhatározat értelmében a Minisztérium két Kormánybizottságot küldött ki az új büntetőjogi és polgári jogi törvénykönyv kidolgozására, amelyek a munka jelentős részét el is végezték. A két törvénykönyv még 1955 év folyamán elkészül.

128

- 3 -

A kodifikáció színvonala különösen a polgári jog területén alacsonyabb, a büntetőjogi kodifikáció színvonala ennél alacsonyabb.

III.

Az igazságszolgáltatás szervezete területén a következő intézkedések történtek.

1./ Az igazságügyminisztérium kidolgozta az Országgyűlési szervezet felállításával kapcsolatos jogszabályokat és szervezeti intézkedéseket.

2./ Kidolgozta tovább az új bírósági szervezeti törvényt, amelyet az Országgyűlés törvényerejűre emelt, majd ennek alapján a Minisztérium jóváhagyta és kiadta a bírósági szervezeti szabályzatát.

3./ A bírósági szervezeti törvény értelmében a Legfelsőbb Bíróság az Alkotmányban meghatározott szervezeti, amely abban áll, hogy a bírósági gyakorlatnak elvi irányítását nyújtson, ma már ténylegesen is gyakorolja. A Legfelsőbb Bíróság eddig 11 büntetőjogi és 10 polgári jogi elvi döntést hozott.

4./ Az új kezdeményési bíróságok működése megindult. A katonai bíróságok beolvasztása az országos bírói szervezetbe most van folyamatban és rövidesen befejeződik. Ezzel az igazságszolgáltatás specialista szervezetének körébe lényegesen kiépülnek. Nem lépett azonban még hatályba a bírósági végrehajtásnak elve, mert a Politikai Bizottság a Legfelsőbb Bíróság bíróságának a megválasztását 1954 végére, a megyebírói és járásbírói bíróságok választását pedig a tanácsválasztások utáni időre halasztotta.

5./ A júliusi fordulat előtt az igazságügyminisztérium a bírói tevékenység adminisztratív utasításokkal irányította. A fordulat után ez megváltozott és az igazságügyminisztérium az adminisztratív eszközök helyett felügyeleti tájékoztatásokkal, a megyebírói vezetők országos értekezletein és az instruktorok által megadott szempontok útján törékennyel a bírói gyakorlat helyes irányba való terelésére.

6./ A bírósági végrehajtás megjavítása végett az igazságügyminisztérium új végrehajtási törvénytervezetet dolgozott ki és javaslatot tett a bírósági végrehajtási szervezeti kialakítás tárgyában. Ezek a javaslatok jelenleg a Minisztérium előtt vannak. Az ügyvédekkel kapcsolatban előterjesztés készült a Minisztériumhoz, amely az ügyvédi rendtartás módosításával lehetővé teszi, hogy az igazságügyminiszter hatáskörében irányítsa és ellenőrizze az ügyvédi tevékenységet.

- 4 -

IV.

1./ Az igazságügyileti kiderülése a következőképpen mutatja.

a./ A bíróságok kiderülése az utóbbi időben javult. A régi korthyista apparátusból származó bírók aránya ma, az a kormányprogram idejében 79 % volt, 63 %-ra csökkent. Az a jelenléti végzett munkákra bírók száma a legutóbbi év alatt 7 %-ról 16.7 %-ra emelkedett, míg a felszabadulás után egyetemet végzett bírók száma jelenleg 11.4 % azok az arányok valójában kedvezőtlen. Azok a járásbírói vezetők összehasonlítva, de lényegesen kedvezőnek a megyebírói vezetők összehasonlításában. A párttagok száma a bírói állományban a legutóbbi év alatt 32 %-ról 38.7 %-ra emelkedett. Az igazságügyi apparátusban dolgozó közül 2 éves pártfőiskolát v. volt 1 elvtárs /a minisztériumban dolgozik/, 1 éves pártfőiskolát végzett 3,2 a minisztériumban dolgozik/, 3 hónapos pártfőiskolát végzett 7 / 1 elvtárs a minisztériumban dolgozik/. Az 3 hónapos iskolát most végzi 8 elvtárs, - közülük 2 a minisztériumban dolgozik. Számukban lenne a fokozottabb pártfőiskolai képzés, főleg az 1 éves pártfőiskolán.

b./ A bírók részének területi pártbizottságban, de az a tapasztalat szerint a régi bírók politikai fejlődését csak csekély mértékben segítette elő. Általában nem kielégítő a szakmai oktatás színvonala sem, amelynek külsőben a munkákra bírók szakmai fejlődése szempontjából v. va jelentősége.

c./ A jelenlegi bírósági vezetők egyrészre - kb. egy negyede - főleg politikai szempontból nem képes feladatnak megfelelni. Magában a bírói apparátusban is kb. 6-8 %-ra tehető azoknak a bíróknak a száma, akik nem bírnak meg a kiválasztás - elsősorban politikai - mértékét.

d./ A minisztériumi vezetők és dolgozók egyrészre szintén nem felel meg a joggal támasztható követelményeknek. Jelenleg még a bírósági apparátus legfontosabb irányító helyén is olyan kiderül, akik politikai okokból sürgetően le kellene váltani.

2./ A bírói állásokról legfontosabb állapossággal kiderül tartoznak a bírák gyakorlatban érvényesülő liberalizmus.

a./ A júniusi fordulat után a büntető állásokról területén a.n.m., liberális szellem haragdosott el. Az kifejezésre jutott abban, hogy míg 1953 első felében a közbiztonság miatt jogerősen elítéltek 43.4 %-át állították felfüggesztett börtönbüntetésre, főszabadságtételre és javítószovány munkára, addig 1954 első felében az az arány-

- 5 -

szám 36.8 %-ra csökkent. Egyidejűleg az egy évi vagy ennél súlyosabb börtönbüntetésre ítéltek arányának 17.4 %-ról 12.8 %-ra csökkent. Ugyanakkor a büntetés is laányult. Tízadalmi tulajdon elleni bűntett miatt 1953 első felében 16.788 személyt, 1954 első felében már csak 9.561 személyt ítéltek el jogerősen.

b./ Az igazságügyminisztérium elkéve, csak 1954 elején ismerte fel az ítélkezésben létezőkapott liberalizmust és ezért azonban nem megfelelő eszközökkel vette fel a kérdelmet. 1954 gyökeres politikai irányításának a júniusi fordulat után kidolgozott módszerrel előzeteseknek bűntettelt. Az igazságügyminisztérium elítelt bűntettét június 12-én a bíróságonban foglalt bűntettét elítelt bűntettelt nem továbbított előzetes komor formában a bíróságonban és nem nyújtott a bíróságnak elegendő támaszt a helyi bíróságonban és a bíróságonban, a bíróságonban nyújtott azonban, amely a bíróságonban bűntettét irányában hatott. Ezért az igazságügyminisztérium törekvése az ítélkezés javítására az év első felében előzetes eredmény. Az a javítás az év harmadik negyedében is felelté lassa volt.

c./ Mindezek október hónapban az év első felétől kezdve, hogy az ítélkezésben a fordulat kezdett volna. Az igazságügyminisztérium azáltal dró el, hogy megváltoztatta az év első felétől kezdve. Az október elején megváltoztott eredmények elítelt bűntettét a bíróságonban elítelt és meghívást kaptak, az év első felétől kezdve bűntettét pedig elítelték a minisztérium vezető funkcionáriusai is. Ezekkel a bíróságonban instruktorhálózat helyére a bírói szakszervezetbe került előzetes léptek. Az októberben bekövetkezett év. Az megváltoztatta a statisztikai adatok körében is. Az 1954 első felében a bíróságonban tulajdon elleni bűntett miatt jogerősen elítelt 36.8 %-ról 12.8 %-ra csökkent előzetes bűntettét, pénzügyi bűntettét és elíteltével munkára és csak 10.7 %-ot egy évi vagy ennél meghaladó bűntettét, eddig október hónapban a felfüggesztett börtönbüntetés arányának az első felében elítelt között lecsökkent 22 %-ra, viszont az egy évi vagy ennél súlyosabb börtönbüntetésre ítéltek arányának felhalmozódott 20 %-ra. Ezzel, de még erőteljesebb javulás mutatkozott a bíróságonban elleni erőszak miatt bűntettét is. A bíróságonban tulajdon elleni bűntett miatt elítelték az év második felében továbbra is a bíróságonban miniszterelnök. Ezen pedig, hogy az igazságügyminisztérium a bíróságonban eredményt dró el, le kell még küldenie a bíróságonban, különösen a bíróságonban bűntettét ellenállás, az a bíróságonban függetlenségre bűntettét, kifejezésük az igazságügyminisztérium jogpolitikai irányítását, az a fellebbezési bíróságonban törvényben gyökeres irányítását is.

131

szociális igazság

- 7 -

2./ Az Igazságügyminisztérium központi apparátusait meg kell erősíteni, az új apparátusokból átvett személyekkel. El kell dönteni az igazságügyi kérdések politikai és szakmai továbbképzésének az eddiginél hatékonyabb módszereit, különös tekintettel az új kérdésekre.

3./ El kell dönti - amennyiben a bírói létszám becsúszkáltság viszonya lényegesen el nem telődik - a politikai létszám a bíróságok feladatokát, vizátn 3 hónap, a fővárosban 6 hónap alatt.

4./ Gondoskodni kell a közhatalmokról, az ügyvédek, továbbá a végrehajtók munkájának jobb megszervezéséről és a további ellátásáról.

5./ Meg kell szervezni a bírói és ügyvédi apparátus együttműködését /közös vizitációk, értekezletek stb./ a büntetőfeladatok megoldása érdekében el kell alakítani az igazságügyminisztérium, a legfőbb ügyészség és a belügyminisztérium, illetve a rendőrség együttműködésének szervezett formáit.

VI.

A Legfelsőbb Bíróság bíróságok megválasztására vonatkozó javaslatot az igazságügyminisztérium a Titkársághoz beterjesztette. Szükséges azonban a Politikai Bizottság döntése abban a kérdésben, hogy a megyebírói és a városbírói bíróságok választását mikor kell megkezdeni.

Budapest, 1933. január 12.

Udvarhely

IGAZSÁGÜGYMINISZTER

Szigorumn titkos!
Készült: 3 példányban.

Jelentés a Politikai Bizottságnak
az 1955. március 8-án - a bírósági apparátus felfris-
sítése érdekében - hozott határozatának végrehajtásáról.

I.

E határozat az igazságügyminisztérium elé azt a feladatot tűzi ki, hogy a bírósági apparátust fel kell frissíteni, a volt horthysta apparátusbeli bírák számát lényegesen csökkenteni kell. Az akkori tényleges arány 640 horthysta apparátusbeli és 330 a felszabadulás után az apparátusba került bíró volt.

A határozat kimondotta, hogy 1958. év végére 400-ra /400 fő/ kell lecsökkenteni a horthysta apparátusbeliek számát, mégpedig 1955-ben kb. 36-40 főt, 1956-1957-1958-ban pedig évenként 60-70 horthysta bírót kell kicserélni fiatal, új bírakkal.

E határozatnak megfelelően 1955-ben 70 fővel csökkentettük a horthysta bírák és 137 fővel emeltük a fiatal, új bírák számát. A jelenlegi arány: régi bíró 570, a felszabadulás után az apparátusba került bírák száma 467 fő. A cserék során egyelőre a legnagyobb fiatalítást a járásbíróságokon tudtuk elérni, míg a megyei bíróságokon - melyek fellebbezési fórumok és a bonyolultabb ügyeket tárgyalják a ellátásukhoz nagyobb szakmai tudás szükséges, - jóval kevesebb csere történt és törtenhetett. Ez évben már itt is végrehajtottunk jelentősebb fiatalítást.

1956. évben kb. 60-70 horthysta bírót tervezünk leváltani, így számuk az év végére kb. 500-ra fog csökkenni.

JAVASLATOK LEVÉLTÁRA

1956. 05. 07. Az igazságügyminiszter jelentése a Politikai Bizottság 1955. március 8-ai ülésén a bírósági apparátus felfrissítése érdekében hozott határozatának végrehajtásáról. MDP PB 1956. május 7.

(MNL OL M-KS 276. f. 54. cs. 399. ő. e.)

- 2 -

II.

A bírói apparátus felfrissítésével kapcsolatos problémák.

1. A felfrissítés szükséges és elődíshatatlan. Ezt bizonyítja a bíróság többsége által folytatott ítélkezési gyakorlat, amelynek során hol jobbról, hol balról érintik meg a Párt politikáját, túlnyomó részben nem is a jószándék hiányában, hanem egyszerűen azért, mert képtelenek a Párt politikájának a lényegét megérteni és gyakorlatban megvalósítani.

2. A végrehajtott mozgatás eredményesen csökkentette ugyan a horthysta bírák arányát, azonban lényeges javulást nem jelent a bírói apparátus politikai összetételében. A kinevezett új bírák jelentős része - igényes szempontból nézve - bírói funkcióra egyelőre még alkalmatlan, éretlen lenne és csak kényszerűen megalkodva a jelenlegi káderutánpótlási lehetőségekkel került sor kinevezésükre.

3. A kinevezések és leváltások során a bírói apparátus nagymértékben - bizonyos fókig egészségtelen mértékben - megfiatalodott úgy korban, élettapasztalatban, mint pedig a bírói gyakorlat időtartama szempontjából. 23-25 év között 55, 26-30 év között 182 bíróság van, vagyis a bírói apparátus 23%-a 30 éven aluli. A bírói gyakorlatot tekintve: jelenleg 169 bíróságnak egy évnél kevesebb, 267 bíróságnak pedig mindössze 3-1 év közötti bírói gyakorlata van, azaz három évnél rövidebb bírói gyakorlata összesen 436 főnek, a bíróság 43%-ának van. Ez a szám már jelenleg is túlságosan magas, de az elkövetkező években még szükségzetlenül tovább fog nőni, amivel nekünk számolnunk kell.

4. Az eddigi cserék során a szociális összetételben lényeges változást nem tudtunk elérni. A következő változásokat érték el: a munkás származásúak aránya 11%-ról 16%-ra nőtt, 107-ről 163-ra, a dolgozó paraszt származásúak aránya csökkent 4%-kal, 132-ről 103-ra, az alkalmazotti származásúak száma 289-ről 356-ra nőtt, az értelmiségiek száma 290-ről 262-re csökkent, a kisiparos-kiskereskedő származásúak száma 112-ről 132-re

- 3 -

nőtt. A párttagok száma 362-ről 398-ra nőtt.

Az összetétel ilyen nem kielégítő alakulásának oka a jogi egyetemről kikerülő fiatalok összetétele, emiatt a változások nem egy esetben csupán formálisak. Nem jobb egyelőre a jövő évben bírónak kinevezhető fogalmazók összetétele sem.

Ahhoz, hogy bíránk szociális összetétele ilyen rossz, nagymértékben hozzájárul a jelenlegi kérsen alacsony bírói fizetés is. Valamennyi jogi munkakör közül a legalacsonyabb illetményük a bírának van, ami nemcsak anyagi hátrányt jelent, de a fiatal munkás- és paraszt származású jogászok ebben a bírói munkakör erkölcsi lebecsülését is látják és így nem lehet őket rábírni, hogy más, jobban fizetett munkakörből kevesebb fizetésért, kevesebbé megbecsült munkakörbe jöjjenek át.

5. A múlt évi leváltások a régi horthysta bíránk között nagy nyugtalanságot keltettek, ami munkájukban is eléggé érezhető. Ez a nyugtalanság valószínűleg esévben tovább fokozódik. A minisztérium e nyugtalanság csökkentését mindenképp a becsületes régi bírák munkájának elismerésével igyekszik elérni.

Az apparátusunkból elbocsájtott és még nem nyugdíj-jogosult bírákról - asokról akiket nem tartunk politikailag rossz elemeknek - csak egy tudunk gondoskodni, hogy hozzájárulunk ügyvédi bejegyzésükhöz. Ez azsal jár, hogy eléggé magas a horthysta bírák száma az ügyvédi karban. Ezek ellenére mégis szükségesnek tartjuk ügyvédi bejegyzésüket, mert ezeket az idősebb bírakat sem politikai, sem egyéb okokból nem lehet egyszerűen az utcára kitenni és sorokra hagyni őket, s emellett az ügyvédi kar mai összetételét inkább javítják, mint rontják.

III.

Összefoglalva.

A Politikai Bizottság határozatának megfelelően természetesen folytatjuk a régi bírák leváltását és helyükre új, fiatal bírák beállítását. Azonban az elért eredmények mellett is sokszor csak formálisan tudunk eleget tenni a párthatározatnak,

- 4 -

mindőségileg azonban nem sikerült még az apparátust lényegesen megjavítani.

Igen nehéz helyzet állott elő azáltal, hogy a bírói kar jelentős része 23-30 év közötti, kevés élettapasztalattal rendelkező fiatalból áll. Látni kell azt is, hogy a jelenlegi körülmények között ez a fiatalítás tovább folytatódik és így két éven belül legalább további 150 fővel növeljük a 30 éven aluliak számát, és ugyanilyen arányban csökkentjük az idősebb bírák számát. Ha a bírói kar utánpótlásának biztosítására csak azt az egyetlen utat vesszük igénybe, ennek során annyira elfiatalítjuk a bírói apparátust, hogy tagjai csakély élettapasztalatai miatt képtelen lesz feladatát megfelelően betölteni és a politikai igénynek sem tud eleget tenni, így minden jószándéka mellett is igen súlyos hibákat követhet el.

Bírócsapatunk itélkezésétől mindaddig nem várhatjuk el a megfelelő politikai szilárdságot, a Párt politikájának eredményes végrehajtását, amíg a bíróságok képzészetétele ehhez nem nyújt megfelelő biztosítékot. A megoldás útja csak az lehet, hogy kb. 200 politikailag szilárd, az államigazgatásban már tapasztalatokat szerzett idősebb, pártból munkakérdert egyetemi színtvonalú, de az egyetemenél gyorsabb képzés után - visszünk a bírói apparátusba, hogy ilyen módon megteremtjük a bírói képzészetétél megfelelő politikai bázisát, amely jelenleg még hiányzik.

A bíróképző egyetemi tanfolyam évi költségvetése kb. 3-3.5 millió forint.

IV.

Határozati javaslat.

1. A Politikai Bizottság a beterjesztett jelentés alapján megállapítja, hogy az igazságügyminisztérium a múlt évben szám szerint végrehajtotta Politikai Bizottság által meghatározott célsérket. Ennek során azonban csak részben tudott megfelelni azoknak a követelményeknek, amelyeket a határozat előírt, és

- 5 -

a káderekesszettel politikai megjavítása terén az egyetemről kikerült fiatalok káderekesszététele miatt lényeges eredményt még nem ért el, ezért változatlanul a határozat érdemi, következetes végrehajtása a feladást. Nem lehet szem elől tévesztetni azokat a veszélyeket sem, amelyeket a bírói apparátus nagyszámú fiatalítása magában rejt.

2. A hiányosság kiküszöbölése érdekében a Politikai Bizottság jóváhagyja az igazságügyminiszter javaslatát a bírósághoz egyetemi tanfolyam megindítására.

a./ Az egyetemi tanfolyam 4 évi időtartamú legyen, amelyből az első két év bentlakásos a budapesti jogi kar mellett, két évet pedig mint levelező hallgatók végeznének.

A tanfolyamot két alkalommal kell megrendezni, tanfolyamonként kb. 120-150 fővel. Az első 1956-ban, a másodikát pedig 1957-ben kell megindítani.

b./ Az egyetemi tanfolyam első két éve alatt - a bentlakásos részben - a hallgatók tanulják meg a bírói munkához szükséges legfontosabb tananyagokat. A bentlakásos tanfolyam elvégzése után a hallgatókat bírónak kell kinevezni és mint bírák végzik el a másik két évet levelező hallgatóként, amelyet 4 éven belül el kell végezniük.

c./ A rövidített egyetemi tanfolyamra 28-40 év közötti munkás- dolgozó paraszt származású párttagokat kell vinni, olyanokat, akik jelenleg párt, tanácsai vagy egyéb államigazgatási munkakörben dolgoznak és ebben megfelelő gyakorlatot szereztek. Lehetőleg szakértettséggel, esetleg négy középiskolai végzettséggel és öt hónapos pártiskolai végzettségnek megfelelő színvonalalal rendelkezzenek.

A kiválasztást a megyei pártbizottságoknak kell elvégezni azval, hogy a tanfolyam után ezeket az elválasztottakat túlnyomó részben a megyei pártbizottságok

- 6 -

saját területükre visszakapják bírói beosztásokba. A kiválasztást a Központi Vezetőség Administratív Cserélynak és az Igazságügyminiszternek javaslatára a Központi Vezetőség illetékes titkára hagyja jóvá.

- d./ Az egyetemi tanfolyamért az Igazságügyminiszter és az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar dékánja közösen felelősek. A tematikát a Központi Vezetőség Tudományos és Kulturális Osztálya, valamint az Administratív Osztály közösen hagyja jóvá. A tematikát úgy kell összeállítani, hogy az - megfelelő színvonalon - minél nagyobb segítséget adjon a bírói gyakorlat helyes megvalósításához.
- e./ Az Igazságügyminisztérium folytatassa a bírói apparátus személyszervezési felmérését - a munkában való helytállás alapján - támaszkodva a megyei pártbizottságok véleményére. A felmérés eredményeként meg kell állapítani, hány horthysta bíró alkalmas arra, hogy véglegesen megmaradjon a bírói apparátusban.
- f./ A Politikai Bizottság 1955. márciusi határozatát a bírák cseréjére vonatkozóan úgy kell végrehajtani, hogy a jelenlegi túlsótt fiatalítás ne fokosódjék. Ennek érdekében az utánpótlást elsősorban a rövidített egyetemi tanfolyamról kell biztosítani, így a Politikai Bizottság által meghatározott arányokat 1958. helyett 1959-ig kell biztosítani.

Budapest, 1956. április hó 18.

Yolbi

Igazságügyminisztérium megerősítése.

Műnich elvtárs:

A bíróságok nem működnek Domokos elvtárs mellett. Ha a törvénytességet be akarjuk tartani, akkor bizonyos határidő lejártával az embereket szabadon kell engedni. Kell tehát feltétlen megfelelő igazságügyminisztérium. Ha nem tudok elvtársakat javasolni, mert a jogászokat nem ismerem.

Kádár elvtárs: Tegnap felmerült az a javaslat, hogy az Igazságügyminisztérium kormány által megbízott vezetője Mező elvtárs legyen. Felmerült Rajda Gyula elvtárs is, ő azonban ezt nem vállalta, annál ért egyet velük.

Fehér Lajos elvtárs:

Eni javasolom, hogy Domokos elvtársat erősítsék meg úgy is, hogy segítsék neki, hogy dolgozzon, úgy is, hogy megfelelően képzett, politikailag szilárd elvtársat adjunk mellé. Helyesnek tartom, hogy Domokos elvtárs ott maradjon.

M e z ő e l t á r s:

Szükségessé tartjuk Domokos elvtárs megerősítését oly módon is, hogy megfelelő eszközzel rendelkező, politikailag szilárd elvtársat adjunk mellé. A személyekre vonatkozó javaslatot Műnich elvtárs becsülje meg Karócsa és Csunder elvtársakkal.

1956. 11. 28. Javaslat készítése az Igazságügyminisztérium megerősítésére. MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottság.
1956. november 28. (MNL OL M-KS 288.f. 5/6. ő. e.)

5./ Előterjesztés egyes bíróságoknál népi elnökök soron kívüli pótválasztásáról.

Kisvölgy Ferenc elvtárs:

Felvetődik a kérdés, hogy megcíméljük-e megyékben is a népbíróválasztási tanácsokat. Ide megyékben is politikailag megbízható elnökök kellene, ami kb. 35-40.000 forint pluszt jelentene havonta.

Biszkó Béla elvtárs:

Amikor a Legfelső Bíróság különválasztására vonatkozó határozatot elfogadtuk, az volt az elképzelés, hogy szervezetet ne csináljunk lefelé. Inkább arra lenne szükség, hogy a tanácsok majon ki megyékbe egyes ügyek helyesbítési tárgyalására. A rendelet lehetővé teszi, hogy annyi tanácsot hozunk létre, amennyire szükség van.

Kisvölgy Ferenc elvtárs:

Biszkó elvtárs javaslatát nem lehet elfogadni, mert akkor 4-5 utasó bizottságot kellene létrehozni. Ezek állandóan utasgátlanok, ami országban igen sokat jelentene a népgazdaságnak. Az biztos, hogy centralizáltabb lehetne összehozni így a tanácsok munkáját, de sok pénzbe kerülne.

Előterjesztés egyes bíróságoknál népi elnökök soron kívüli pótválasztásáról.

Előadó: Kisvölgy Ferenc elvtárs
Beszélgetők: Biszkó Béla, Ápró Antal elvtársak.

Az Intéző Bizottság az előterjesztett határozati javaslatot elfogadta.

Szükségessé tartja, hogy az Igazságügy-minisztérium a Belügyminisztériummal és a K.S. Administratív Csatállyal egyetértésben hozzon javaslatot az Intéző Bizottság elő: határozata meg, mely megyékben szükséges egy időszakra függetlenített népbíróválasztási feldolgozás.

**Az Intéző Bizottság határozata
egyes bíróságoknál a népi elnökök soron kívüli pótválasztásáról**

Az 1955-ben megtörtént népi elnöki pótválasztás óta eltelt idő alatt — az ellenőrzésből kiderült — a rendszeres — a rendelkezésre álló, politikailag megbízható, a párt célkitűzéseit maradéktalanul megvalósító népi elnökök száma annyira lecsökkent, hogy a bíróságok működésének zavartalanodását csak újabb pótválasztással lehet biztosítani.

Ezért az Intéző Bizottság szükségesnek tartja, hogy a megyei, járási, illetve városi bíróságoknál határozottan gondoskodjanak a népi elnökök pótválasztásáról, ezért a megválasztásra illetékes járási (városi) tanácsok nyomban hívjanak össze rendkívüli ülést a népi elnökök pótválasztására.

Az Intéző Bizottság szükségesnek tartja, hogy a megyei Intéző Bizottságok a pótválasztás megtörténte után tájékoztassák az illetékes állam szerveket, bizottságokat, hogy politikailag megbízható, a párt célkitűzéseit maradéktalanul megvalósító népi elnökök válasszanak.

1957. 04. 30. Javaslat egyes bíróságoknál a népi elnökök soron kívüli pótválasztására.
MSZMP Politikai Bizottság. 1957. április 30. (MNL OL M-KS 288. f. 5/24. ő. e.)

- 2 -

Nádas András elvtársakkal együtt a minisztérium megfelelő vezetője biztosítva van.

Javasoljuk a következő elvtársakat az elítéloltok helyett a funkciójukban megőrsíteni:

Dr. Jáhnor Bakos Mihály miniszterhelyettes elvtársai,
Kisaki Pócsatályvezetőnek; Csontos Károly elvtársat,
Törvényalkotó Pócsatály vezetőnek; Dr. Timár István elvtársat.

Felügyeleti Pócsatályvezetőnek; Dr. Jászai Dezső elvt.
Pócsatályvezetőnek; Dr. Nádas András elvtársat.

A bizottság véleménye szerint azonban még az elítélolt intézkedések szükségesek a minisztérium vezetésének további javításához:

1./ Kovács Kálmán elvtárs, a miniszter első helyettesének felmentése. Kovács elvtárs 1954 elején foglalta el hivatalát. Már az első hónapokban kiderült, hogy erre a feladatra nem alkalmas, aminek oka részben hiányos jogi műveltség, részben szervezőképességének teljes hiánya, bizonytalan, kapkodó munkája, de főleg szilárd, céltudatos politikai irányvonala hiányaik. Mindezek miatt már hónap alatt lejáratta magát a dolgozók előtt.

A minisztérium egyes feladatok vezetői többszörösen felvették azokat a kérdéseket a párt és a kormány illetékes szerveitől Kovács elvtárs lemondásáról. A probléma az illetékesek előtt ismeretlen volt és az elvtársak egyet is értettek velük, gyakorlati megoldásra azonban nem került sor. Kovács elvtárs politikailag egészen október végéig a Nagy Imre-főle vonal képviselője volt. Szoros baráti kapcsolat fűzte a csoportban tartó egyes személyekhez/Losonczy, Ujhelyi /, November 5-én korbácba került, ahonnan csak Novák elvtárs kinevezése után jött ki, és az a vélemény alakult ki, hogy emögött a feladatoktól való félrehúzás és "kivétel" politika van. Az MSZMP-ba való átigazolását január elején kérte.

Kovács elvtársat ma is teljes bizonytalanság, politikai ingadozás jellemzi. A könnyes politikai kérdésekben nem hajlandó állást foglalni, becsúszta maga sem tartja véglegesnek, amit bizonyít az is, hogy a Lenin-egyetemen irodalomcsakból tesz vizsgát. A helyzet ma olyan, hogy további funkcióban tartása hátráltatja az apparátus munkájának szilárd irányítását.

OSZLÁGOS LÉVÉTEL

A Politikai Bizottság 1958. február 18.-i határozata
az ügyvédi kérdés politikai és jogi rendezéséről.

Az ügyvéd szerepe politikailag jelentős egyéniség, azért, mert államal kapcsolata van az állampolgárok széles rétegeivel, másrészt, pedig, mert működése kihat az igazságszolgáltatás működésének eszöve-
szára és így a szocialista törvényesség érvényesülésére is. Az
ügyvédi karunk a bíróságok és más állami szervek előtt tekintélye
széles ellátásra alkalmas, az ügyvéd politikai és erkölcsi szempont-
ból agraant képes tevékenysége miatt, ami kihat a néphes hű,
jelentős szöma becsületesen dolgozó ügyvédre is.

Ezért okát az Igazságügyminisztérium megvizsgálta és a követ-
kezőket állapította meg:

Az ügyvédi létésám jelenleg 2037, amely nagyobb a szükségse-
nél, mert Budapeston 1200 ügyvéd működik, egyes kisebb város-
helyeken pedig alig van egy-két ügyvéd. A kereszariati megoszlás
megnérdő ellátásihiány mutat. A 40 éven aluli ügyvédek száma ugyancs
alig haladja meg az országos létésám 10 %-át, a 40 éven felüliek
viszont csak kb. 75 %-át teszik ki. Ezek között mintegy 75% hatvan
évesnél idősebb.

Budapeston az ügyvédek körében 40 %-a, vidéken pedig 75 %-a
folytat megfigyeltetést.

A párttagok létésám az ellenforradalom előtt 134 volt, akik
közül 45-en kérték áttagosulást. Jelenleg Budapeston 41, vidéken
pedig 21 ügyvéd tagja a pártnak. Az ügyvédjelöltek között 5 párt-
tag van.

Az ügyvédség politikai elmaradottsága különösen kitűnik az
ellenforradalom idején, amikor számosan gyíltan kigutatták ellen-
esége éreztetéseket. Az ellenforradalom-on főként vidéken több ügyvéd
vállalt irgálytö szerepet és vett részt tevékenyen államellenes
megmozdulásokban. Ezért több mint 100 ügyvéd ellen fogyelet, 44
ügyvéd ellen pedig büvárdi eljárás indult, 48 ügyvéd le rült rövi-
dőbb ideig tartó rendfűrtetési, illetve közkeletességi éreztetbe.
Az ügyvédi kamarák fogyeletai eljárás során 58 ügyvéd előzetes fel-
fűggesztést rendeltek el.

Tiszvárosi kamara közeli tis kamarában alakult különféle elne-
vezésű ellenforradalmi bizottság, melynek vezetési jobboldali ele-
mek vettek a kezükbe. A vállastott vezetők, a tisztikarnak és
vállastotásnak politikailag szűldő tagjait eltávolították helyük-
ről. 64 ügyvédi kamarában az ellenforradalom hatásá alatt lemondott
a vezetőség, és voltak olyan vezetők is, akik maguk is szerepet
vállaltak az ellenforradalmi megmozdulásokban. Az Igazságügyminis-
ter az ellenforradalmi bizottságok bomlasztó tevékenysége miatt a
budapesti és miskolci kamara önkormányzatát felfűggesztette.

Ezenk érvényben a MUNK. Központi Bizottságnak Politikai Bizottsága a következő

h a t á r o z a t o k a t

bizmai

I. Létre kell hozni olyan Ugryódi szervezetet, amely biztosítja, hogy az Ugryódi hivatali szocialista Ugryódiak méltóan tudják teljesíteni.

- 1./ El kell készíteni az új Ugryódi Rendtartást, melynekben az Ugryódi munkások általános formája a munkahelyiség, és magán-Ugryódi gyakorlatot csak az folytathat, akiknek erre az Igazságügyminiszter hivatalosan engedélyt ad. A jogszabály és a végrehajtási utasítás 1956. március 31. napján lép életbe, és ennek végrehajtásával biztosítani kell, hogy 1956. szeptember hó 1. napjáig a magánugryódiaknak lényegében megszűnjék.
- 2./ Az Ugryódi munkahelyiségeket szocialista tartalommal kell megteríteni és biztosítani kell, hogy valóban az Ugryódi kollektív szervei legyenek. A vezető megvalósításával, a megvalósításnak a tagok közötti arányos elosztása következtében keresztmírtelével meg kell erősíteni az Ugryódi jóvávalak közötti aránytalanságot. A jóvávalak elosztása alapja természetesen a jóvávalak is a végzett munka mennyisége és minősége lesz. A jóvávalak fejlesztése érdekében a jóvávalak ugryódiak bevonásával és szocialista alap létesítésére kell fordítani. Szervezeti ellenőrzéssel, rendszeres politikai és szakmai továbbképzéssel erősíteni kell az Ugryódi munka szilárdságát.

II. Az Ugryódi kart meg kell tisztítani a hivatali gyakorlatára politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemektől. Ennek során első kell mondítani a helyes Ugryódi létezés kialakítását és megfigyelés területi elosztását. Az Ugryódi szocialista Szervezettel politikailag szilárd elemek felvételével meg kell változtatni.

Az egyetlen jogi karit elvágás hallgaték 15-20 %-át a természet utánpótlás biztosítása végett az Ugryódi munkaterületre kell irányítani és Ugryódi jelöltek munkahelyiségben kell elhelyezni. Az Ugryódi jelöltek illetményeit más munkaterületen dolgozó kezdő jogászok béreminőségére kell emelni. Ezenkívül biztosítani kell azt is, hogy más munkaterületről politikailag alkalmas személyek az Ugryódi pályára kerüljenek. Az új Ugryódi bejegyzéseknél az 1957. évi 66. sz. tör., valamint ennek végrehajtásáról szóló kormány határozatok rendelkezéseit kell alkalmazni.

"A vádlottak padján"

Szabad Európa Rádió 1958. március 16.

Ma dr. Domokos József, a Legfelsőbb Bíróság elnöke kerül a vádlottak padjára, aki személyében felelős a magyarországi terrorhadjárat kiméletlen végrehajtásáért. Kicsoda dr. Domokos József, akinek nevét nemcsak az elője kerülő vádlottak, hanem bírótársai is remegve emlegetik.

Az ez idő szerinti legfelsőbb bíró pályafutását Ugyvédként kezdte. Ebben a minőségében Rákosi Mátyás egyik védője volt.

Ilyen előzmények után érthető, hogy a fordulat éve, a kommunista hatalomátvétel dr. Domokos József számára is meggyitotta a szakácsos népi demokratikus villámkarrier minden lehetőségét.

A Rákosi Mátyásnak tett szolgálata jutalmául 1950-ben az Ugyvédi kamarák országos bizottságának főtitkára lett. Ebben a minőségében mindent elkövetett a szabad Ugyvédség megfojtása érdekében.

Dr. Domokos József, aki amekidején minden törvényes eszközt igénybe vehetett védelem érdekében, és aki az Ugyvédi immunitás oltalmában gyakorolhatta hivatását, kiemelkedő szerepet játszott a védővé Ugyvéd típusának kialakításában és az Ugyvéd-kolhozok létrehozásában.

Rákosi egykori védőjének következő állomása igen stilszerűen az Államügyészség lett. Ez, szeriben főállamügyészhezlyettesnek nevezték ki dr. Domokos Józsefet. 1953 nyarán azonban karrierjében némi visszacsúszás következett be. Domokos főügyészt, aki az államügyészség ugynevezett intellektuális osztályát vezette, 1953 júniusában a bírósági elbocsátások során váratlanul me-
nevezették állásából **PIL**

- 2 -

Vajon mi lehetett a feltűnő és váratlan megvesztettség oka? Talán kiderült volna, hogy az Ügyvéd ur korántsem rendelkezik azzal a szaktudással, azzal az előképzettséggel, amely a főállamügyészi tiszt betöltéséhez szükséges és amelyet rendszeren csak évtizedes szolgálati pályafutás alapján szerezhettek meg azok, akiket ilyen magas posztra állítottak. Talán fegyelmi vétséget, szolgálati szabálytalanságot követett el dr. Domokos József? Szó sincs róla. Az igazság egyszerűen az volt, hogy a főállamügyész-helyettesnek váratlanul és időszerezetlenül eszébe jutott az igazság.

Könnyművel kijelentette, hogy a Rákosi-perről megjelent könyvben a Rákosi szájába adott bátor kijelentéseket a valóságban nem is Rákosi mondta, hanem azok az ő védőbeszédében hangzottak el. Ámbár mindez csak szűk baráti és elvtársi körben hangzott el, meggondolatlanságának nyomában súlyos következményei támadtak.

Dr. Domokos ekkor nemcsak főállamügyészi állásából, hanem Madách-téri fényűzően berendezett lakásából is eltűnt. Tartózkodási helye hónapokig ismeretlen volt. A fővárosban azt rebesgették, hogy a főállamügyész olyan igazságügyi intézményeket látogatott meg, - ezuttal mint delikvens - amelyeknek eddig ő csupán szállítója volt.

Akárhogy is történt, dr. Domokos emlékezőtehetségét az elvtársi segítség hamarosan helyrebillentette. Rákosi megbocsátott és Domokos 1953 őszén már új állást kapott. Az akkoriban felállított Legfőbb Ügyészség D-osztályának vezetője lett. A vezetése alatt álló osztály feladatát az ugynevezett jogi dokumentációs munka alkotja.

FI

- 3 -

Dr. Domokos számára a következő év újabb előléptetést jelentett. 1954 októberében a Legfelső bíróság elnökévé nevezték ki és Úgybuzgó fáradozásai jutalmául 1956-ban megkapta a Munka Vörös Zászló-éremrendjét is. Rákosi Mátyás egykori védője, az ügyvédi szabadság megfojtója, a kínálatlan főügyész és az utasításra ítélkező legfőbb bíró, - csoda-e, hogy a magát fejedelmének nevező munkáskormány is a legfőbb ítélőszékbe ültette dr. Domokost, Sőt a Legfelső Bíróság még újabb, mérhetetlenül kibővült hatáskört is kapott: az előbbi bíróságok ugynevezett irányítását. A bírósági terrorapparatús megteremtése, a statáridős írtóhadjárta módszereinek kidolgozása a járőrt dr. Domokos nevéhez fűződik.

Hogyan történik index a gyakorlatban? A jelenleg is érvényes büntető-törvénykönyv szerint: Az, aki embert előre megfontolt szándékkal megöl, gyilkosság bűntettét követi el. Mondjunk el egy konkrét példát. Hogyan követi el dr. Domokos József ugyanazt a bűncselekményt törvényesen?

Az ugynevezett kis-statárium, vagyis a gyorsított eljárás alapján ítélkező budapesti bíróság tavaly júniusban halálra ítélte két szabadságharcost, Nagy Józsefet és Farkas Imrét. Az elítéltek fellebbeztek. Úgyüket másfél hónap múlva, 1957 július 31-én tárgyalta a Legfelső Bíróság kebelében működő népbírósági tanács.

A kiadott hivatalos kommuniké szerint a Legfelső Bíróság enyhítette az ítéleteket és Nagy Józsefet husz évi, Farkas Imrét pedig életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte. Az indoklás szerint a terhükre rótt államellenes bűntetten kívül nem gyilkoltak, hanem csupán szándékos emberölésben való segítségkészség követtek el és ezért kellett velük szemben enyhébb büntetést kiosztani.

Az ügy ezzel jogerősen lezáródott. Legfeljebb a beavatottak sejtették, hogy miért is enyhült meg egyszerre a dr. Domokos által irányított népbírósági tanács szíve. Ekkor kezdő-
100

- 4 -

dött ugyanis az ENSZ előtt a magyar Ugy tárgyalása és Domokosék nyilván könyöröltes szinten szeretnék volna feltüntetni magukat a világ közvéleménye előtt. Arról nem is szólva, hogy a konkrét Ugyben a legelfogultabb jogász sem adhatott volna más minősítést. Nagy József és Farkas Imre jogerős ítéletén azonban nem száradhatott meg a tinta. A napokban újabb, még szűkezebb hivatalos közlemény jelentette, hogy a Legfelső Biróság mindkettőt halálra ítélte és nyomban kivégeztette.

Minek minősítendő dr. Domokos ezt az eljárást, ha történetesen hivatását szabadon gyakorolható Ugyvéd volna? Nyilván igazságügyi képtelenségnek bélyegeznék dr. Domokos József ezt és általa kikényszerített irányelvet, amely szerint nincs és soha nem válik az ítélet jogerőssé. Tiltakozna a törvényesen óvásnak hazudott politikai fellebbezés ellen, amely az Önkényuralom tetessége szerint változtathatja meg bármely, bárki által hozott ítéletet. Nagy József és Farkas Imre halála sokaság, vagy ezer társukkal együtt dr. Domokos József lelkiismeretét terheli.

Dr. Domokos Józsefét, aki változatos pályafutása során helyet foglalt már valamennyi birósági ülőalkalmatosságon, aki a vádlói, a védői, az Ugyészi emelvénytől a birói pulpitusig mindent szerepelt. Mint védő vádolt, mint biró Ugyész volt és ma egyezményben tölti be a három népi demokratikus szerepkört, - ma ő a legfőbb verbiró.

- - -

J e l e s z e l

a Titkársághoz,

az Adminisztratív Osztály munkájáról

A Titkárság 1957. május 24-én határozatot hozott az Adminisztratív Osztály feladatköréről. ... határozat többek között kimondta, hogy az osztály "szükséges segítséget a K.L.-nak a hatáskörébe utalt szervek felől információ megszerzésére és azoknak kiértékelésére, a határozatok előkészítésére..." munkára készen áll. A feladatot végrehajtásért állítottuk, a ezt is előszörben a négy legfontosabb területre: a H.L., a B.L., az Ügyelési, valamint az igazságügyi apparátusok irányításának biztosítására.

A Titkárság határozata az osztály jelentős feladatait vette a pártbizottságok végrehajtásának szervezéséért, segítéért és ellenőrzéséért. Általánosra látni megállapíthatjuk, hogy az előterjesztések nagy része miatt - különösen a belügyi és igazgatási alosztályonál - a szükségesnél kevesebb időt fordítottunk a megadott pártbizottságok végrehajtásának segítségére és ellenőrzésére.

A büntetőpolitikai elvek kidolgozása, illetve tudatosítása óta egyre kiegyensúlyozottabbá válik a belügyi szervek, az Ügyelések és a bíróságok munkája, mindinkább betöltik az osztályhozban rejlőek háruló feladatokat. Bizonyítja ezt az az egységben pozitívum látható munka, melyet a szervek az ellenforradalom aktív részvételével feladatkörökben érdeklődésben végeztek, és az a következtetés - bár hiányok még nem teljesen mentes - harc, melyet a társadalmi rendszerünk elleneségei ellen folytatnak. Témakör a munka, hogy az 1953-54 között kiadott jogszabályok általános felülvizsgálata még nem történt meg abból a szempontból, hogy azok összehangban vannak-e az ellenforradalom után kialakított jogpolitikai, különösen a büntetőpolitikai elvekkel.

Az osztály - a büntetőpolitikai határozatok alapján - nagy gondot fordított a büntetőjogi szervek megfelelő együttműködésének kialakítására is. Problémák - vezetői szinten is - többnyire előfordultak. Ezeket azonban az érintett szervek vezetői és az illetékes titkár elvileg segítségével sikerült megoldani és jelenleg a három szerv, a vezetőinek együttműködése egyszemélyes irányban fejlődik.

A hátsómozgás területén eredményesen segítettük a hozamok tartalmi szervezését az ellenforradalom alatt és után keletkezett ügyek tisztázását, egyes kérdések lezárását és helyükre új vezetőket beállítását. Az a munka jelentős mértékben lezárta az osztály, hanem a szervek rendezési apparátusának idején is.

A osztály munkakapcsolata az állam- és társadalmi szervezetekkel az ellenfelekkel szembeni és közvetlen válság helyzetben viszonylagos viszonyban lényegesen javult. Ezt elősegítette a Titkárság határozati előírásai és az osztály munkájának rendszeresítését illetően, valamint az a tény, hogy az osztály munkáját irányító titkárságtól kapunk.

A munkakapcsolat egészséges rendszerben hozzájárult egyrészt, hogy az állam szervezetében bizonyos események történtek, másrészt, hogy a szervezetek vezetői igyekeznek munkájukat pártaszerűbb vezetői stílus kialakítani. Segítette a kapcsolat egészséges fejlődését az osztály munkájának javulása is.

Előfordul azonban még, hogy a kritikai megállapításokat illetően fogadják és egyes elvtársak a munkájukban törődés nélkülözhetetlen beavatkozásnak tekintik. Ezenkívül is előfordulnak esetenként helytelen lépések, amelyeket jogosan kifogásolnak. Ezek nyílt elvtársi felvetése - amire kölcsönösen törekedünk - elősegíti a munka megjavítását mindezt részről.

Az osztály státusza 17 politikai munkatárs /melyből 2 fő főfüggetlenített/ és 4 adminisztrátor. Közigazgatásilag 15 politikai munkatárs és 4 adminisztratív helyet. Hiányzik egy referens, az igazgatási osztálytól egy alelnökségi vezető. A belügyi és honvédelmi alelnökségek fel vannak töltve.

Az osztály státusza - azaz a munkatársak - eleget a feladatok elvégzéséhez. A referensi státuszt először lenne a belügyi alelnökségnek átadni, mert jelenlegi létszámaival nem tud megválni az azonnali és az állam szerveivel foglalkozni. Az egészségügyi, bírósági, ügyvéti munka fokozott pártellenőrzése érdekében az igazgatási alelnökség fő-függetlenített státuszai helyett egyes státuszokra lenne szükség, mivel betöltésük nagyon nehéz és bizonyos függőségi viszonyt jelent a munkatársak és az irányító állam szervek között.

Az eddigigai lényegesen nagyobb súlyt kell helyezni a szervezetben működő pártszervezetek és politikai szervezetek munkájának segítésére. Ennek keretében gondot kell fordítani arra, hogy az ott dolgozó kommunisták ismerjék, a munkájukban megfelelően alkalmazzák a párt általános irányvonalait és.

Erősebbé kell tenni a K. M. hatásköri kérdéseivel a foglalkozást, tisztosítani kell a megfelelő kérdésterületeket /kérdésterületek gyűjtését/, a rendszerben, előreláthatóan kell a kérdésanyag tartalmi problémáival, mindezek között a szervezetek dolgozóinak munkai-politikai és ideológiai képzésével törődni. Az adminisztratív osztály kezdeményezze a munkatársak szervek felé az 1953-56-os években alkotott jogszabályok felülvizsgálatát az esetleges módosítások elvégzése érdekében.

Budapest, 1959. február 3.

Kovács Ferenc
/Kovács Ferenc/

Jelentés az Adminisztratív Cestály munkájáról.

Kassai Ferenc elvtárs:

Ezt az anyagot mi az előkészítő időszakban cestályérte-
kezleten, valamennyi munkatárs bevonásával meg tárgyaltuk, esenki-
vel elkészítük a jelentéstervezetet a hozzánk tartozó legfontosabb
állami szervek vezetőinek is, /Bianku, Révész, Szénási, Horvá
és Nagy elvtársak/. Ezek az elvtársak a jelentéstervezettel, az
cestály munkájával, s az cestály munkájával összefüggésben
lévő szervezetben jelentősen legfontosabb problémák értékelésével
egyetértettek, néhány javaslatot tettek, amit mi be dolgoztunk a
jelentésbe. Ilyen javaslat volt pl. az 1955/56-os években alkotott
jogszabályok felülvizsgálata, vagy pedig az, hogy jobban kellett
volna támaszkodnunk az Agit.Prop.Cestály mellett működő jogi-
és államtudományi elméleti munkaközösségre, annál is inkább,
mivel ez a szerv a gyakorlat során felmerülő elvi kérdések meg-
oldásában komoly segítséget tudott volna nyújtani.
A javaslat nyomán már egyszer meg tárgyaltuk Szénási elvtárs
könvet, ami nagyon hasznos volt.

Kádár János elvtárs:

Van egy kérdés. A szövetségben az van, hogy a munka-
társak 50 %-a 1957. második fele óta dolgozik az cestályon.
A másik fele miért dolgozik itt? Másik kérdés, hogy kit akarnak
kihelyezni. A szövetségben az áll, hogy az cestály munkatársait.

Kassai Ferenc elvtárs:

A másik fele már 1957. előtt az cestályon
dolgozott.

Kádár János elvtárs:

A jelentést helyesnek tartom, el kell fogadni,
s a munkát is pozitívnak tartom, azal a megjegyzéssel, hogy
amennyire ismerjük az cestály munkáját, ténylegesen van egy
bizonyos eltérés a gyakorlatban, hogy HM, BM, igazságügy, s a
többi esetén éppen csak meg. Ezt meg kell változtatni, mert a
jelenben akár az cestályhoz tartozik az igazságügy, akár nem,
most ott van, s más gazdája a pártban nincs. Többet kell vele
törődni. Hasonlóképpen a Sporthivattal is. Ebben a kérdésben
még van igazítani való. Az ugyan természetesen, hogy a RM-szel
foglalkoznak legtöbbit. A munka kioldgatásnak látszik, s fontosabb
az, hogy a javulás irányában halad.

A Titkárság az Cestály munkájáról szóló
jelentést tudomásul veszi.

Megállapítja, hogy az Cestály munkája kiold-
gató és a további javulás irányába fejlődik.
Felhívja figyelmüket, hogy a fegyveres- és
igazságügyi szervek mellett az eddiginél
nagyobb gondot fordítsanak az Cestályhoz
tartozó egyéb szervek munkájára /egészségügy
sport/.

Kádár János elvétele:

A törvénykönyv címe nyilván az lesz, hogy Polgári Törvénykönyv. A szövegben nagyon gyakran találkozik az ember ezzel a kifejezéssel, hogy "polgár". Ez azonban nem egyenes, a neve lehet Polgári Törvénykönyv, viszont a paragrafusoknál, ahol ez lehetne, a polgár kifejezés helyett az állampolgár kifejezést használják.

Az egész javaslatról én nem tudom megítélni, hogy szükséges-e, elismert-e, az érvelés nagyon meggyőző. Úgy néz ki, elkerülhetetlenül szükséges, azt nem tudom, mikor lesz ez meg. Technikum a végén van néhány pont, amiért a szöveg félreérthető. A második pontban arról van szó, hogy 1959. március második felében, azán, hogy az Országgyűlés legközelebbi ülésein stb. Ez még nagyon megfoghatatlan. Ezt nem lehet így elírni. Hogy mi az Országgyűlés tévedje, azt mindig el kellene távolítani az ülésektől. A javaslat eleji hatálytalapda lehetősé teszi, hogy esetleg nem a most következő, hanem az utána soroló Országgyűlés tárgyalja.

A tapasztalatok alapján mindig félrek egy kicsit a jogszabályok radikálisosságról. Néhány dekretrált tanács ezzel kapcsolatban, mert mindig jobb, ha a Kiszéplő Bizottság radikális - ha nem is - de az haragújának, ha felvesszük, de az visszafogódnak, ebben az egész ügyről rendelkezésbe is jár belemásztunk, nem gondoltunk arra, hogy az érintettek tulajdoni része 60 éves, vagy azon felül eszik, letételeknek így az esztendőig becsapódni kellett nekünk is, polgári körökben is és az ügyvéteknél is. Milyen válság adjunk annak, aki hosszú forduló és elmondja: 60 éves vagyok, eltiltottak az ügyvédi joggyakorlástól, most éhen halok.

Vannak itt ilyen elvi megállapítások, mint pl. a negyedik oldalán a tulajdonjog fejezeténél: "Emellett a szövegben kifejezések jut az is, hogy politikailag más megítélés kívánatos a fejlődő szocialista tulajdoni viszonyok és más a kizáróteremtési illetégek a többé magántulajdoni viszonyok." Nem tudom, mi lesz a Törvénykönyvben, de én a következők szerintem kívánok. Ha is van írva, hogy tulajdon, az akármilyen, annak rendbe kell lenni és nem szabad félreérthetőre esztélni. Ugyanis külön meg van magyarázva, mi az állami tulajdon, mi a szocialista, stb. tulajdon, de az az tulajdonként is van írva, a a törvénykönyv elisméri, hogy ilyen gyakorlat létezik, azt a jogszabályok szempontjából politikai megkülönböztetésnek nem lehet elírni. Ebből nem jogbiztonság jön ki, hanem jogbizonytalanság. Az ilyen megkülönböztetést hiszem az Agit."reg. osztályra, de az a törvény módosítások különbsége meg lehet politikailag. Vannak e ten ezért újítások is, melyekről nem tudom, jók-e, vagy nem.

(...)

2./ Jelentés a Polgári Törvénykönyv-tervezet legfontosabb elvi kérdéseiről.

- Meg kell vizsgálni, milyen lehetőség van arra, hogy a Törvénykönyv szövegében a "polgár" fogalom helyett "állampolgár" szerepeljen;

1959. 03. 03. Jelentés a Polgári Törvénykönyv-tervezet elvi kérdéseiről.
Kádár János felszólalása. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. március 3.
(MNL OL M-KS 288.f. 5/120. ő. e.)

E L Ő T E R J E S Z T É S

a Politikai Bizottsághoz a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről.

A felszabadulás óta a bírói létszám többször változott. 1945-től 1955-ig állandóan csökkent, 1955-től pedig fokozatosan emelkedett. A bírói létszámszükséglet alapos felmérése a tényleges helyzetnek megfelelően a felszabadulás óta még nem történt meg.

A létszámcsekkenés legfőbb oka az volt, hogy még lehessen szabadulni a még nem felelő horthysta bíráktól. Ennek az lett az eredménye, hogy 1947. évi 1.708 főnyi bírói létszám 1954. évre 970 főre csökkent le.

Eközben a létszám állandóan csökkent, a bírósághoz érkező ügyek száma egyre emelkedett. Míg 1951-ben a havi átlagos ügyérkezés 43.000, 1955-ben már 56.000 volt. Hatásköri változás folytán időközben kisebb jelentőségű ügyek elkerültek a bírósági hatáskörből, mégis 1957-ben az érkezés egy havi átlaga 48.000, 1958-ban 53.000, 1959 első négy hónapjának az átlaga pedig 54.000 volt.

1958 nyarán az ország konszolidált helyzete szükségessé és lehetővé tette, hogy a közel 10 éven át felgyülemlett ügyhátralékot bíróságaink gyorsan átmenetben feldolgozzák. Ehhez segítségként egy évi időtartamra 326 főnyi létszámot – közte 50 bírót – kaptunk.

Az önálló ügyési szervezet 1953-ban történt létrehozásakor az ügyési létszám – a nyomozói apparátusét nem számítva – 858, a fogalmazói pedig 145 főben nyert megállapítást. Azóta az ügyési létszám emelésére nem került sor, a gyakran jelentkező ügyési létszámszükségleteket apparátuson belüli létszámdátaszóportosítással, ügyészek más megyébe történő átrendelésével próbáltam megoldani. Ezek az intézkedések csak átmenetileg és csak időlegesen enyhítettek a helyzeten, a ténylegesen meglévő létszámszükségeket azonban alapvetően nem oldották meg.

1959. 08. 11. Az Igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség közös jelentése a bíróságok és ügyészségek létszámhelyzetéről. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. augusztus 11.
(MNL OL M-KS 288. f. 5/144. ő. e.)

Határozati javaslat.

1./ A Politikai Bizottság elfogadja az igazság -
ügyminiszter javaslatát, hogy az egy évre engedélyezett
326 ideiglenes állásból - közülük 50 bírói - 291 állást
véglegesítsen.

A Politikai Bizottság mindent annak figyelembe -
vételével fogadja el, hogy az Ügyhátrálék felgyülemlése
még egyszer ne következzen be, továbbá, hogy a bírók elné -
lyült, az egyre növekvő követelményeknek megfelelő szinve -
nális ítélkezést tudjanak kifejtteni és ennek érdekében mi -
nél több időt tudjanak fordítani ideológiai képzésükre.

2./ Az igazságügyminiszter dolgozza ki a bíró -
ságok fejlesztésének öt éves perspektíváját, kéaderfejleszté -
ési tervét, ezen belül a bírók politikai és szakmai to -
vábbképzésének formáját, módját.

3./ A Politikai Bizottság elfogadja a legfőbb ü -
gyész javaslatát és engedélyez 20 beosztott ügyészi ál -
lást a megyei főügyészségekre, 2 beosztott ügyészi állást
a legfőbb ügyészségre és 5 adminisztrátori állást.

4./ Engedélyez 37 beosztott ügyészi állást az or -
szágban lévő egy ügyészes járási ügyészségek létszámának
egy-egy fővel történő felemelése.

Budapest, 1959 évi augusztus 5 napján.

/: Dr. Mezvári Pál /

/: Dr. Szénási Géza :/

IGAZSÁGSÜGYSZER
00123/1959. I. M. TÜK.

001/1823
SZIGORUAN TITKOS!

98. R.

Tárgy: A még fennálló népbírószági
különtanácsok működésének
megszüntetése

Lotta Vics K.

ELŐTERJESZTÉS

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT POLITIKAI BIZOTTSÁGÁHOZ.

A miskolci, a szegedi, a pécsi és a győri megyei bíróságon felállított népbírószági tanácsokat 1958. május 14-én a 4/1958. I. M. számú rendelettel megszüntettük. Tovább folytatták működésüket a fővárosi bíróságon, a Pest megyei bíróságon felállított népbírószági tanácsok, valamint a Legfelsőbb Bíróság népbírószági különtanácsa. Ugyanakkor nem szüntettük még meg a Legfelsőbb Bíróság katonai kollégiumánál és az egyes katonai bíróságoknál 1957-ben alakított különtanácsokat.

A katonai bíróságoknál és a Legfelsőbb Bíróság katonai kollégiumánál alakított különtanácsok, valamint a Pest megyei bíróság népbírószági tanácsa gyakorlatilag már régen nem működnek. A fővárosi bíróság népbírószági tanácsánál ez idő szerint négy bűnügy van folyamatban 22 vádlottal, a Legfelsőbb Bíróságnál pedig hat ügy, 28 vádlottal. Ezeknek az ügyeknek a letárgyalása december és január folyamán megtörténik.

Véleményem szerint a népbírószági tanácsok fenntartására szükség nincs, a rendes bírósági tanácsok bármilyen politikai jellegű ügy letárgyalására is alkalmasak, arra pedig szintén nincs már szükség, hogy a rendes bíróságok által kiszabható büntetésekkel magasabb büntetések kerüljenek kiszabásra. Ezért javaslom, hogy a még fennálló népbírószági tanácsokat 1960. január 31-vel szüntessük meg.

A fővárosi bíróságnál és a Pest megyei bíróságnál alakított különtanácsok megszüntetése igazságügyminiszteri rendelettel megtörténíthetik, de a Legfelsőbb Bíróság népbírószági különtanácsát és a katonai bíróságoknál alakított különtanácsokat csak törvényerejű rendelettel lehet megszüntetni, mert ezeket a Népköztársaság Elnöki Tanácsa állította fel.

OROSZÁROS LEVÉLTÁR

1959. 12. 22. Az Igazságügyminisztérium előterjesztése a még működő népbírószági tanácsok megszüntetésére.
MSZMP Politikai Bizottság. 1959. december 22. (MNL OL M-KS 288. f. 5/162. ő. e.)

- 2 -

99,
R,

Hangsúlyozni kívánom, hogy a még fennálló népbíródsági tanácsok megszüntetése nem jelenti azt, hogy az intézményt is töröljük jogrendszerünkéből. Nem helyezük tehát hatályon kívül mindazokat a hatásköri és eljárási jogszabályokat, amelyek az ellenforradalom után a népbíródsági tanácsokra vonatkozólag kiadásra kerültek. Ez annyit jelent, hogy az igazságügyminiszter rendelettel bármikor népbíródsági tanácsokat állíthat fel a megyei bíróságoknál és a fővárosi bíróságnál, az Elnöki Tanács pedig törvényerejű rendelettel bármikor újra felállíthatja a Legfelsőbb Bíróságnál és a katonai bíróságoknál a külön tanácsokat, és azok a hatályukban fenntartott jogszabályok alapján működésüket azonnal megkezdhetik.

Fentiek alapján javaslom, hogy a Politikai Bizottság fogadja el a következő

h a t á r o z a t o t :

A Politikai Bizottság utasítja Nézvél Ferenc igazságügyminiszter elvtársat, hogy a Kormányánál kezdeményezze olyan törvényerejű rendelet kiadását, amely a Legfelsőbb Bíróság népbíródsági külön tanácsa és a katonai bíróságoknál alakított külön tanácsok működését 1960. január 31-vel megszünteti. E törvényerejű rendelet kiadásával egyidejűleg jelenjék meg olyan igazságügyminiszteri rendelet, amely ugyancsak 1960. január 31-vel megszünteti a fővárosi bíróság és a Pest megyei bíróság népbíródsági tanácsait.

Budapest, 1959. december 11.

 /Nézvél Ferenc/

ADMINISTRATÍV OSZTÁLY.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

AA/1823/2/1959. sz.

Készült 2 pl.-ban.

237/₃

Latta Re
Vais K

K I E G É S Z I T É S

az Igazságügyminisztérium előterjesztéséhez.

A K.B. Administratív Osztálya részéről az Igazságügyminisztérium előterjesztésével, amelyben a még működő népbírószági tanácsok munkájának megszüntetését javasolja, egyetértünk.

A népbírák az ellenforradalom utáni helyzetben áldozatteljes és jó munkát végeztek. Nem kis mértékben hozzájárultak az ellenforradalások büntetőjogi felelősségrevonásához és ezáltal állami és társadalmi rendünk konszolidációjához. Mindezek alapján indokolt, hogy a népbírákat munkájuk elismeréseképpen a párt és a kormányzat kitüntetésében részesítse. Ezzel párhuzamosan indokolt az is, hogy azok az Ügyészek és bírák is kitüntetésben részesüljenek, akik résztvettek a népbírószági tanácsok megszervezésében és kiemelkedő munkát fejtettek ki a Népbírószági Tanácsokban.

A fentiek alapján - az igazságügyminiszter elvtársaival, a Legfelsőbb Bíróság elnökével és a legfőbb Ügyész elvtársaival egyetértésben - javasoljuk:

A Politikai Bizottság járuljon hozzá, hogy a népbírák és a népbírószági tanácsok munkájában kitűnt Ügyészek és bírák közül:

- 6 népbíró, 1 Ügyész és 1 bíró "Munka Érdemrend";
- 17 " 6 " és 4 " "Szocialista Munkáért Érdemrend";
- 16 " 8 " és 7 " "Munka Érdemrend"

kormánykitüntetésben részesüljön. /A kormánykitüntetésre javasoltak névsorát és a kitüntetés menét mellékeljük/.

Budapest, 1959. december 15.

1959.12.22. 22.a

Kovács Ferenc
Kosztás Ferenc

1959. 12. 22.a Az MSZMP KB Administratív Osztály kiegészítő javaslata a még működő népbírószági tanácsok megszüntetésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1959. december 22. (MNL OL M-KS 288.f. 5/162. ő. e.)

Tisztelt Kádár elvtárs!

Dr. Eörsi István

Kádár János

Újság, az ellenforradalmi cselekmények miatt nyolc évre 1961. Eörsi István 1964-ben fordult Kádár elvtársához.

Magamról annyit, hogy a pártnak 1945 óta vagyok a tagja, egyetemi tanár vagyok, jelenleg a budapesti jogi kar dékánhelyettese. Korábban magántársaságról az igazságügyminisztérium, tudományos tevékenységemről a Magyar Tudományos Akadémia tud felvilágosítást adni.

Újság a pártnak és a népi demokráciának igen lelkes híve volt. "Közvetlenkedik a hatalom szemmel" című első verseskötete, amelyet 21 éves korában József Attila díjat kapott. 1953 után, Eörsi István kiadva és mélyrehatóan vizsgálva a szocialista irrt verset - mindinkább Déry Tibor és társai hatása alá került. Itélőképtenséget elvesztve, szándékai szerint "a jobb szocializmusért" küszködve, belesodródott az ellenforradalomba. Felgyvert ugyan nem fogott, sőt, fellépett az ellenforradalmi terror ellen, de irrt négy - terjedelműre került - írásos verset, és az Obersovszky-Gála-féle "tánc" egyik színpadának egy stenciljét legépelte. Ezekért a cselekményekért ítélte el a népbírók röviddel az Obersovszky Társaság után és a Déry-per előtt nyolc évre.

Nem ártatlanul ítéltek el. Mégis az ítélet - nemcsak az én bizonyíték elfogult megítélésem szerint - aránytalanul súlyos. Különösen súlyos, ha összehasonlítjuk akár vezető írók /Déry és Nagy/ 9 és 6 éves börtönbüntetésével, akár az újságíró fiatal írók félétől két és fél évig terjedő büntetésével.

Újság az ítélet meghozatala előtt kétféle foglalkozást indult, az ítélet azonban visszavetette, mert az ítélet nevelő hatása azonnal is jár, és kezdődik, akik az ítélet aránytalanul súlyosnak érzik, hatékony hatás következhet.

Meggyőződésem szerint részben annak is tulajdonítható, hogy képtelenség képtelen Újság, társaságok és -váci és szociális - időszakban a foglalkozási szabályokkal összehasonlításba került, hogy akár is megosztotta - sok téves megítélés, együtt - szocialista meggyőződést, sőt, súlyos büntetések is voltak foglalkozási letartóztatásokkal. Az utóbbi időben azonban - különösen azóta Budapestre került, az országos - megosztás a foglalkozási.

Készíti ügyi híját Kádár megatartásán kívül az is, hogy gyakran sorolják a vezető vagy hangadó írók közé. Ez nem így van. Csak a lehetőség és könnyen beüthő fiatalember, aki 25 éves volt az ellenforradalom idején. Politikai tapasztalattal nem rendelkezett, Déry Tibort és társait nemcsak nagy íróknak, de azért politikai múltjuk miatt kommunistáknak is tekintette, és vakon követte őket. Igaz, hogy író, ebből felelősségvállalat kell elvárunk, mégis a félrevezetések közé tartozik.

Még a megatartásán említeni azt is, hogy eddig több mint három évet töltött megatartásban. Van egy hat éves és egy három éves fia, de nagy édesanyjának pedig a megatartástól kezdve állandóan belülről kétségbeesés jutott osztályrészül.

Kiadást Kádár elvtárs!

Ha helyálló az a meggyőződés, hogy Kádár nagy elismerés, rendszertörőnek és hogy az időlet aránytalannal súlyosabb, mint három évi börtön után évtizedes megfigyelési megatartásban részesítését. Ilyen körülmények között az aránytalannal súlyos büntetést talán még az ellenforradalomban résztvevő írókkal kapcsolatos politikáktól bizonyos fokig elkülönítve is korrigálni kellene, - különösen ha az a vezető közű nem tartozott, tehát az az alapján megatartású fiatalemberről van szó.

Nagyon megkérdőjelezem Kádár elvtárs, ha elfoglaltsága mellett időt tudna szentelni megatartásukra, - feltéve, hogy a megatartású döntéshozó eseményeknek látnak a tájékozódás során olyan körülményről, amelyre a levélbeli rövidsége törekvés miatt nem tértem ki.

Elvtársi üdvözléssel:

Budapest, 1960. január 23.

Kádár Gyula/
egyetemi tanár
budapesti jogi kar.

4./ Javaslát a társadalmi bíraskodás megerősítésére és kiterjesztésére, valamint a bírósági hatáskörök csökkentésére,

Haródi József elvtárs:

Az anyagot, illetve a témát tanulmányozó bizottság nagyon széles körben folytatta le a vizsgálatot. Félőnek elmondania, hogy az Országos társadalmi bíróság működését tanulmányozó bizottság többek között a Klement Gottwald gyárban, a Budapesti Kenyér- és Cetyagyárban, a Péti Nitrogén gyárban, stb. folytatott tanulmányozást. A tanácsai társadalmi bíraskodást megneve bizottság Berce, Hógrád és Szolnok megyékben bejárta a párt, állami, népfront megyei és községi vezetőkkel, de egyszerű dolgozókkal is. A bírósági hatáskört felülvizsgáló bizottság is több megyében folytatott bejárásokat az érdekelte szervek vezetőivel.

Jelent az anyagban is kifejtettük, az általános tapasztalatok pozitív, helyeselték az irányt és egyes kisebb jelentőségű dolgokban kifejtését adták aggályoknak. Voltak jogi aggályok is a törvényesség szempontjából, elsősorban a jogszabályok körében. Ez egy hangsúlyt is, hogy lassan útközben, fokozatosan, ahogy a feltételek megérnek, azaz megvalósítani ezt az intézkedést.

A hazai tapasztalatok mellett megemlítem elsősorban a Szovjetunió és Románia erre vonatkozó tapasztalatait is. A Szovjetuniótól megkaptuk azt a törvénytervezetet, amely ide vonatkozóan rendelkezni akarja ezt a kérdést és amit hónapok óta országszerte vitatnak. Mi a szovjet törvénytervezet hasonló tapasztalatait átvettük, de nem mechanikusan alkalmazzuk. Különben egy előzáró esszé is utal. Még a Szovjetunióban a városokban lakóközösségek, utasbörzóként szervezik meg a társadalmi bíróságokat, amelyeket követően a lakóvárosok a városokban is, addig a mi javaslatunk, hogy jelenlegi fejlettségi fokunkat figyelembe véve, ne követjük ezt az utat, hanem előzárjuk meg azaz, hogy városokban körületeként szervezzük meg a társadalmi bíróságokat és azokat a tanácsok választják meg. Majd bizonyos fejlettségi fok után mi is gondolkodhatunk azon, hogy a Szovjetunióban hasonlóan, erősebben, demokratikusabb utat tudjuk létrehozni a társadalmi bíróságokat, azonban erre a jelen helyzetben nem látjuk megértné a feltételeket.

Kádár János elvtárs:

Van egy kis összekötés a Politikai Bizottság elkövetésére és az előterjesztők elkövetésére között. Mindenképpen a maga módját fűjje.

Van itt egy elgondolás, a társadalom megdemokratizálására stb-re vonatkozóan, ami nem is egészen helytelen, ezzel foglalkoznak az elvtársak és foglalkoztatnak mindezt is. Nekünk azonban más elkövetésünk van és más dolgunk, ami ennél sürgetőbb és az utolsó része. Gondolom, Bizottság elvtárs nem azt javasolja, hogy ide iktassuk be a kérdést, hanem hogy ezt dolgozzák ki.

1960. 03. 08. Javaslát a társadalmi bíraskodás megerősítésére és kiterjesztésére, valamint a bírósági hatáskörök csökkentésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1960. március 8. (MNL OL M-KS 288.f. 5/173. ő. e.)

Nem órárai titok az elvtársak előtt, hogy az internálási rendszer ártóképpen fenntartani nem lehet. És az már az összes szocialista országok közül csak nálunk van meg, nálunk, ahol adott helyzetben született kényszerítő körülmények között. Azon kell gondolkoznunk, hogy mivel a három évvel ezelőtti helyzet megváltozott, ezen a dolgon változtatnunk. A társadalmi biróságokat az ország az sürgősi rajtnak. Az internálási rendszerrel mi magunk megvagyunk akadva, mert ott nem egészen az történik, aminek történnie kell. Némely esetben biróság elő kell állítani embereket és nem kerülnek oda, hanem becsapják őket az internálási táborba, pedig minthát lenne a helyük. És a dolog sürgősi minket. Ezzel foglalkozni kell, mégpedig nem elméleti elképzelés alapján fejtegetve, mit jelent az emberiség történetében a rendőrbíráskodás. Kellene nekünk egy kétszázötvenéves elméleti tanácsai rendelet, amivel ezt a dolgot a rendőrségre bízuk és amivel bevezetjük a rendőrbíráskodást. Nem mondják meg, hogy 30-60 napról van szó, az a maguk dolga, hogy kidolgozzák. Itt kisebb súlyú esetekről van szó, aminek semmi köze az Országos társadalmi birósághoz, meg a tanácsokhoz se. Lehetnek olyan esetek, amikor valaki a gyerekeit úgy veri, hogy összezúródul az egész ház. És azonban nem olyan dolog, ami miatt biróságnak kell ítélkezni, mégis meg kell büntetni közbiztonság okából. Olyan ügyekről van tehát szó, amit az állam nem hagyhat szó nélkül, de ezek nem bírósági ügyek. Ilyenekre kell a rendőrbírádság. Ezelőtt minden kapitányra volt egy jogvégtett rendőrtiszt.

A társadalmi biróságokkal kapcsolatban ellentétben hogy elszakítva egymástól tárgyalják az Országos társadalmi biróságokat és a tanácsai társadalmi biróságokat. Lassan belebonyolódunk és nem látjuk tisztán, mi az a tanács. Kint járt egy tanácsai delegáció, mindennap olvastam erről. Mi az, hogy tanácsai delegáció? És a társadalmi biróságra is vonatkozik. Vagy van társadalmi biróság és akkor az mindenkori társadalmi biróság, nem kell még külön melléknevet hozzáragasztani, hogy tanácsai társadalmi biróság. Ezek a melléknevek könnyen bekerülnek a nyelvtembe és végül mindenki megbolondul.

A Politikai Bizottság a javaslatot nem fogadja el.

Megbízta az Adminisztratív Bizottságot, hogy az illetékes szervek bevonásával vizsgálják meg a jelenleg működő Országos társadalmi biróságok munkájának tapasztalatait, a működésükre vonatkozó eddigi határozatok végrehajtását és a tapasztalatok, valamint az elhangzott észrevételek figyelembevételével 1961. első meggyűlésén készítsenek új javaslatot a társadalmi bíráskodás összefüggő rendszerére.

Javaslat a Büntető Törvénykönyv tervezetének nyilvános vitára bocsátására, a tervezet egyes elvi kérdéseinek megoldására,

Kádár János elvtárs!

Miért nem helyes az életfogytiglani?

Marvöl Ferenc elvtárs!

Mert az megnevezés nélkül.

Kádár János elvtárs!

Mi nem helyes elv?

Marvöl Ferenc elvtárs!

15 esztendő alatt megjelölhet valaki, ha 15 év alatt nem javul meg egy ember....

Kádár János elvtárs!

Ha nem javul meg, akkor 20 év múlva sem lehet visszamenekedni a társadalomba.

Marvöl Ferenc elvtárs!

Van még egy megjegyzésem az életfogytiglannal kapcsolatban.

Kádár János elvtárs!

Nem azért vitatom, hogy 15 év, vagy 20 év. Az életfogytiglani börtön nem fér össze a szocialista törvénykezéssel. De hogy melyik internacionális mondta ezt ki, azt nem mondjátok meg! Ki mondta ki ezt, a há,ai bíróság?

Marvöl Ferenc elvtárs!

Az összes szocialista országban ez a gyakorlat.

Kádár János elvtárs!

Itt mindenkinek megvan a maga gyakorlata.

Sármay István elvtárs!

A körülöttünk élő szocialista országokban az elmult esztendőket szigorították. Ez volt a tendencia.

Kádár János elvtárs!

Voltak ezek a neki lendülések, eltörölték a halálbüntetést, aztán újra visszaállították. A szocialista országokban is van történelmi előanyag, a történelmi alap. Azt sem lehet 12 országban egyformán csinálni. Ezekben az országokban is van történelmi előanyag, amit figyelembe kell venni. Nekünk is van történelmi előanyagunk, történelmi alapunk, s ezt is figyelembe kell venni.

Marvöl Ferenc elvtárs!

Joggyakorlatunk az volt, hogy az életfogytiglani kb. 15 évet jelentett. Ha ez a gyakorlatban így van, miért...

Kádár János elvtárs:

Most a különbség az, hogy akit 15 évre ítéltek el, azt ki kell engedni, akit pedig életfogytiglan, azt nem.

Megmondom őszintén, ha arról van szó, hogy az ilyen vitás kérdéseket vitassák meg, tessék, vitassák meg, vitaikosznak rajta; de hogy minket most arra kötelezzenek, hogy ezt a jövő év áprilisában ki kell adni, azt nem fogadhatjuk el.

Mezvil Ferenc elvtárs:

Ezt nem kívánjuk a Titkárságtól.

Kádár János elvtárs:

Nem a Titkárság hatásköre, hogy eldöntse ezeket a kérdéseket. Ez felőbb szervek dolga.

A estrájjal kapcsolatban. Ennek idején arról volt szó, hogy legyen törvényben biztosítva a estrájk-jog. Mi azt mondtuk, hogy ne legyen. Kérdésük: legyen büntetés a estrájkra vonatkozóan? Azt mondtuk, hogy ne legyen. Ne legyen az az rágatva, hogy joga van estrájkolni, de a estrájkot önmagában ne büntesse a törvény. Ha valahol belül 80 ember, az vár. De ezt nem 80 ember csinálta, hanem 3-4 ember. Büntetni tehát nem ezt a 80 embert büntetjük, hanem azt a 3-4 embert, aki ezt kezdeményezte.

Javaslatot kell tenni a Minisztertanácsnak, engedélyezze egy ilyen HTK megvitatását. Bizonyos időhatáron belül. Itt az egyszerűbb formát kell ajánlani: milyen helyen, meghívottak körében, - nem nagyon széles tömeggel. Nem az a cél, hogy állampolgárok fejessék ki itt véleményüket, hanem hozzáértő szakemberek. Oda kell venni azt is, hogy ez az egész dolog a legminimálisabb sajtó, rádió és televízió propagandával történjék, azaz két alkalommal lehet róla megemlíteni a hír-rovatban. Tehát ez az egész dolog mindefféle nyilatkozatok mellőzéseivel történjen.

J a v a s l a t

a Titkársághoz

a Büntető Törvénykönyv tervezetének nyilvános vitára becsatolásra,
a tervezet egyes elvi kérdéseinek megoldására.

A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv - az 1950-ben megalkotott általános rias kivételével - lényegében az 1878. évi elkövetett u.n. Csemegi-kódex. E több mint 80 éves kódexet úgy a felhasználás előtt, mint után többször módosították és kiegészítették. /A büntetőjogi szabályok jelenleg hatályos griffmánya 85% szakaszból áll./

Az 1953. júniusi pártbizottság szerint a Minisztertanács kormánybizottságot küldött ki az új szocialista büntető törvénykönyv tervezetének elkészítésére. A kodifikációs munkát - az ellenferességek miatt egy éves megakadályozással - 1959. tavaszán fejezték be.

Az első tervezetet az Igazságügyi Minisztérium az Administratív Osztállyal egyetértésben ártóköri vitára bocsátotta. A vita során elhangzott észrevételeket egy gyakorlati és elméleti büntetőjagászokból álló bizottság átvizsgálta. A bizottság határozatainak megfelelően a tervezet újabb átdolgozást nyert.

A politikai merénylet büntetéseinek szabályozása.

Az állam elleni büntettek egyik jellegzetes formája a köztetsi személyiségek élete, tevékenisége ellen politikai indítékból elkövetett támadás. Mai jogunkból a tényállás hiányzik.

A szabály megfogalmazásánál alapvető kérdés: mindenkit védjese-e a törvény ekké szocialista politikai meggyőződése miatt megvádolnak, vagy pedig ezt a védelmet csak szűkebb körben szükséges biztosítani?

A cseh kódex bárkit ért politikai támadást merényletként írtékbe. A bolgár és román kódex nem tartalmaz ilyen tényállást.

A tervezet a szovjet törvénnyel egyetben az ilyen támadásokkal szemben különleges védelemben állami és társadalmi életünk vezető személyeit és más olyan köztetsi személyiségeket részesíti, akik népi demokratikus rendszerekkel, a szocializmus építésével szorgos összeforrtak, hogy a személyüket politikai indítékból ért támadás alkalma egyben a rendszerellenesség kifejezésére is.

A tervezet szerinti megoldást javasoljuk vitára bocsátani.

Budapest, 1960. március 24.

Kovács József
Kovács József

Nagy István
Nagy István

A Titkárság a Büntető Törvénykönyv tervezetének a szakemberek körében történő megvitatásával egyetért.

Megbízta az Igazságügyi Minisztériumot, készítse el az erre vonatkozó javaslatot és terjessze azt a Minisztertanács elé.

A vitát az Igazságügyi Minisztérium a Magyar Jogász Szövetséggel közösen 1960. december 31-ig bonyolítja le.

A vitáról a sajtóban legfeljebb két alkalommal - kezdetekor és a végén - lehet rövid hírt adni.

ADMINISTRATIV CERTAIN.

SEJTEGHAT BIRALMAS 14

Ad/1960/2/1960.sz.

Készült: 2 példányban.

54/7

L. Horváth

JAVASLAT

a Titkárságnak.

le

A Titkárság a népi Ülésök választásáról szóló határozatában úgy döntött, hogy a Legfelsőbb Bíróság Üléseit az Első Tanács választja meg. Az Igazságügyminiszter elvtárs és a Legfelsőbb Bíróság elnökeinek előterjesztése alapján javasoljuk, a Titkárság járuljon hozzá, hogy a Legfelsőbb Bíróság népi Üléseiként a következő elvtársakat válassza meg az Első Tanács:

Admin.O. javaslata alapján

a Titkárság hozzájárul, hogy az alábbi elvtársakat válasszák meg a Legfelsőbb Bíróság népi Üléseinek:

Bata Lajosné
Biro Mihály
Boda János
Csorba József
Dettár Gyula
Gerb Ákos
Hauber István
Horváth Gyula
Kaposi Sándorné
Kassai László
dr. Kádár Miklós
Lakatos Péterné
Magyar Józsefné
Majdik István
Marjai József
Mirkovits Imre
Molnár Antal
Pécs Sándor
Rudas Ernő
dr. Schmidt Péter
Schubert Teréz
Székely József
Tóth Ferenc
Válas József
dr. Világhy Miklós és
Zsák Mártonné.

Tekintettel Maros Józsefné elvtársné sokirányú elfoglaltságára, nem járul hozzá, hogy megválasszák a Legfelsőbb Bíróság népi elnökeinek. Helyette új javaslatot kell a Titkárság elé terjesztetni.

Budapest, 1960. július 25.

Kassai Ferenc

J a v a s l a t
a Politikai Bizottságnak:

a büntetésvégrehajtás feletti felügyeletre és a feltételes szabadlábra helyezés, valamint a büntetés felfeszakítás jogkörének törvényi rendezésére.

I.

A Minisztertanács 1956. október 13.-i 3624.sz. határozatában úgy döntött, hogy a büntetésvégrehajtás felügyeletét 1957. január 1. napjával az Igazságügyminiszter hatáskörébe kell utalni. E határozat kimondja:

- "A büntetésvégrehajtási intézményeket és a teljes személyi állományt, az 1956. szeptember 1.-i állapotnak megfelelően az Igazságügyminiszter részére kell átadni.
- A büntetésvégrehajtási szervezetet érintve folytan a büntetésvégrehajtás személyi állományának jogállásában változás nem állhat be, továbbá meg kell adni a büntetésvégrehajtási szervnek az előzetesen kikötött munkakörülményekről szóló juttatásokat és kedvezményeket.
- A feltételes szabadlábra bocsátásnak és a büntetés felfeszakításának jogkörét az Igazságügyminiszterre kell átruházni. Az Igazságügyminiszter terjeszti a büntető perrendtartás módosításával együtt ezt a kérdést is az Országgyűlés októberi ülésének elé.
- A Nemzeti Minisztérium iránymutatás alá tartozó fegyelmező adatléclj felügyeletét az 1./ pontban elrendelt intézkedésekkel egyidejűleg egyenest az Igazságügyminiszter hatáskörébe kell átadni.

E határozat végrehajtását az ellenfeleddalomb köbejtíte megakadályozta. 1957. január 27.-én a Kormány a köröbésben egy határozattal:

"A Kormány elvileg egyetért azszal, hogy a büntetésvégrehajtási szervezet felügyelete a Belügyminisztériumtól átkeröljön az Igazságügyminisztériumban, aszoban az átadást jelenleg nem tartja időszorúnak". Utasította az Igazságügyminisztériumt és a Belügyminisztériumt, hogy a kérdés rendezésére közfbi időpontban legyenek javaslatok.

Az ellenfeleddalomb után - a párt politikájának érvényesülése következtében - a Belügyminisztériumban ~~sz~~-~~sz~~ változások következtek be a munka célját, tartalmát és módszereit illetően. Ez érvényes - mint 1960. decemberben a büntetésvégrehajtási intézményekben folyó nevelőmunkáról szóló tájékoztató jelentésükben ismertették - a büntetésvégrehajtási munkára is. A legfőbb ügyrendszg által gyakorolt felügyelet tapasztalatai is bizonyítják, hogy a Belügyminisztérium felügyelete alá tartozó büntetésvégrehajtásban is megvan a feltétele a szocialista törvényesség érvényesülésének.

HATÁROZATI JAVASLAT:

1. A Politikai Bizottság egyetért azszal, hogy a büntetésvégrehajtás továbbra is a Belügyminisztérium felügyelete alá tartozzon.

*1961. 01. 31. Javaslat a büntetésvégrehajtás feletti felügyeletre és a feltételes szabadlábra helyezés, valamint a büntetés felfeszakítás jogkörének törvényi rendezésére.
MSZMP Politikai Bizottság. 1961. január 31. (MNL OL M-KS 288. f. 5/220. ő. e.)*

K.B. ADMINISZTRATÍV OSZTÁLYA.
IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.

REIGORHUA BIZALMAS!
1961. március 16.
A/408/2/1961.

J A V A S L A T
a Politikai Bizottságnek.

Az ellenforradalmi bűncselekmények gyors megtorlása és a további ilyen jellegű bűncselekmények megelőzése szükségessé teszi olyan rendelkezések bevezetését, amelyekkel a rendszer eljárási gyorsabban és hatékonyabban szűjthetünk le az ellenforradalmárokról. A törvényes rend megszilárdulása után ezeket a kivételes jellegű jogszabályokat /a statáriális eljárást stb/ fokozatosan hatályon kívül helyesztük. Jelenleg egy olyan jogszabályunk van hatályban, amely az ellenforradalmi bűncselekmények esetében kivételes büntetőeljárás alkalmazását teszi lehetővé, a népbírószági tanácsokról szóló 1957. évi 34. számú törvényerejű rendelet I. fejezete.

A vidéken felállított népbírószági tanácsokat már 1958. május 31-én egy igazságügyminiszeri rendelet megszüntette. Már hosszú ideje nem működnek a Legfelsőbb Bíróság, a Fővárosi Bíróság és a Pest-megyei Bíróság népbírószági tanácsai sem. Működésükre szükség nincs, mert az állam elleni bűncselekményekkel kapcsolatos igazságügyi feladatok megfelelő ellátását a rendszer bírósági tanácsoknál és a rendszer perrendi eljárásnál is biztosítani tudjuk.

Az EKEK különböző fórumain, más nemzetközi szervezetekben, valamint szembes ellenséges beállítottságú nyugati jogi lapokban, jogász szervezetek bulletinjaiban stb., stb. állandóan felvetik és hangoztatják, hogy Magyarországon a népbírószági külsőtanácsok még mindig működnek, semmilyen jogszabály nem jelenti meg a megszüntetésükre vonatkozólag és ezzel kívánják alátámasztani különböző vádalaikat, amelyeknek a lényege az, hogy Magyarországon jogi szempontból még mindig ugyanezen "kivételes állapotok" uralkodnak.

Véleményünk szerint igazságügyi érdekeink a népbírószági tanácsok és a kivételes eljárási szabályok fenntartását nem tesszik szükségessé, külügyi érdekeink viszont a tanácsok formai megszüntetését és a kivételes büntetőeljárási szabályok hatályon kívül helyezését kívánatosnak tesszik.

Mindenek alapján kérjük a Politikai Bizottságot, hogy járuljon hozzá ahhoz, hogy az igazságügyminiszter a formailag még fennálló népbírószági tanácsok megszüntetése és a még meglévő kivételes büntetőeljárási szabályok hatályon kívül helyezése iránt előterjesztést tegyen a kormányhoz.

1961. 03. 21. A KB Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata a népbírószági tanácsok megszüntetésére. MSZMP Politikai Bizottság. 1961. március 31.
(MNL OL M-KS 288. f. 5/226. ő. e.)

Javaslat

a Politikai Bizottságnak,

a Büntető Törvénykönyv-tervezet főbb elvi és politikai kérdéseiről.

A Titkárság 1960. április 3-i határozatának megfelelően, a büntető törvénykönyv tervezetét nagy anketsorozatban, többszer jogász vitatta meg. Széleskörű vita bontakozott ki a jogi szakirodalomban is.

A szocialista államokban általában 18 éven felüli személyekre kiszabható a halálbüntetés, ugyanis valamennyi szocialista államban 18 év a nagykorúság korhatára. Ez vetette fel sokakban azt a gondolatot, hogy az említett korhatárt nálunk is helyes lenne lecsökkenteni 18 évre. Javasljuk, hogy a Politikai Bizottság a fenniek ellenére is a régi megoldást fogadja el, mivel nálunk a halálraítélhetőség korhatára - bizonyos kivételektől eltekintve - évtizedek óta 20 év és fele, hogy 18 évre történő lecsökkentés esetén felesleges politikai támadásoknak lennénk kitéve.

A törvényjavaslat különös gondtal, a hazai tapasztalatokon kívül a szocialista táborhoz tartozó országok törvénykezési tapasztalatainak és nem utolsósorban a nemzetközi helyzetnek a figyelembevételével fogalmazza meg az állam elleni büntetetteket. Ez jelenlegi jogunktól eltérően előszörben abban nyilvánul meg, hogy az egyes törvényi tényállásokat egymástól pontosabban, világosabban határolja el /pl. a konspiratív jellegű titkos összejövetelt az államellenes tömegszavargásban megnyilvánuló lázadástól, a kártevést /szabotázst/ a rabolástól /diverzálástól/ stb./; másrészt új büntetési tényállásokat konstruál /pl. a politikai merényletet/; végül a büntetőpolitikai elvek figyelembevételével jobban előmozdítja a megfelelő differenciált ítélkezést /pl. az ingatlak súlyosabb és enyhébb eseteit elhatárolja egymástól, a tiltott határátlépésnek enyhébb megítélésű alakját is ismeri: a baráti országok irányában rokonlátogatás stb. céljából elkövetett határátlépést./

A vitára bocsátott tervezet a külföldön kénnek

bemervezett személynek teljes büntetlenséget biztosít arra az esetre, ha hazatérve Magyarországra a bemervezést azonnal jelentti a hatóságnak és semmiféle tevékenységet a bemervezés alapján nem fejt ki. A szovjet törvény büntetlenséget biztosít arra az esetre is, ha a bemervezés belföldön történt. Javasljuk, hogy a mi törvényünk is terjessze ki a büntetlenség biztosítását a belföldön történő bemervezések esetre, feltéve ha a bemervezett személy azonnal bejelentést tesz a bemervezéséről a hatóságoknak és természetesen semmiféle tevékenységet nem fejt ki.

1961. 09. 26. A KB Adminisztratív Osztálya és az Igazságügyminisztérium közös javaslata a Büntető Törvénykönyv-tervezet elvi és politikai kérdéseire. MSZMP Politikai Bizottság.

1961. szeptember 26. (MNL OL M-KS 288. f. 5/245. ő. e.)

Fentiek alapján a következő
h a t á r o z a t i j a v a s l a t o t
terjesztjük elő:

A Politikai Bizottság a büntető törvénykönyv javaslatának az előterjesztésben foglalt elvi megoldásait jóváhagyja és hozzájárul ahhoz, hogy az Igazságügyminiszter a törvényjavaslatot a tárcákkal történő egyeztetés után a Kormány elé terjessze. Az Országgyűlés a törvényjavaslatot 1961. decemberben tárgyalja meg.

A Büntető és igazságügyi szervek vezetői biztositják az új kódex 1962. július 1-i hatálybaléptetéséhez szükséges összes előfeltételeket, a gondoskodjanak arról, hogy a szervek dolgozói az új B.T.K. megfelelő alkalmazásához szükséges ismereteket az említett időpontig megszeressék.

Bisák Péter elvtárs

Különböző megbeszéléseken vitattuk ezt az előterjesztést. Én megjegyzéseket tettem az anyaghoz, az elvtársak nem mondták, elfogadják-e azokat, vagy sem, de nem vették figyelembe.

Felvetettem még néhány dolgot, amiről nem tudom pontosan, kell-e a Politikai Bizottságnak tárgyalni. Ilyen volt pl. a halálbüntetés. Felvetettem, nem kellene-e nálunk is átérni arra a módra, amit námet is alkalmaznak, hogy a kötél helyett a golyó általi halált alkalmazzuk. Nem tudom, miért nem vették bele ezt az elvtársak.

Nádor János elvtárs

Van az anyagban néhány lényeges kérdés. Beszélnek a halálraítélhetőség korhatáráról, "bizonyos kivételektől eltekintve." Mit jelent ez? Ist nyíltan meg kell mondani. Háborúra, vagy békére gondolnak ezzel kapcsolatban? Mert háboruban korhatár nélkül is halálbüntetést lehet kiosztani bizonyos esetekben, békében pedig miért tennénk ki magunkat feleslegesen támadásoknak az alacsony korhatár miatt? Törőlni kell innen a bizonyos kivételeket.

Irnak arról, hogy akit beszervezték és önként jelentkezik, az mentesül a büntetés alól. Ez helyes, de néha a gyakorlatban is kellene alkalmazni. Ha ezt nem gyakorolják néha, akkor ennek mince semmi értelme. Én azokat a dolgokat néha nyilvánosságra is lehetne hozni.

A Politikai Bizottság helyeseli, hogy a Büntető Törvénykönyvre vonatkozó törvényjavaslatot a tárcákkal történő egyeztetés után a kormány elé terjesszék és hogy az Országgyűlés a törvényjavaslatot 1961. decemberben tárgyalja meg.

J E G Y Z É S N Y T

a Politikai Bizottság 1962. augusztus 7-én megtartott üléséről.

Javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben részt vett igazságügyi dolgozók áthelyezésével kapcsolatban.

Előadó: Tótséi András elvtárs

Hozzájárultak: Szervác Ferenc és Kádár János elvtársak.

A Politikai Bizottság hozzájárul, hogy a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben való részvétel miatt - annak ellenére, hogy mind az ellenforradalom elleni harcban, mind az új pártsszervezetben helytálltak - az alábbi elvtársakat beosztásukból váltsák le és a társadalom más területén helyezessék el, illetve nyugdíjazsák:

Dr. Ács Ferenc vezérőrnagrot,
Dr. Tóth Lajos ezredest,
Dr. Böcs Miklóst,
Dr. Jánser Balázs Mihályt,
Dr. Timár Istvánt,
Dr. Ledényi Ferenc vezérőrnagrot,
Dr. Szegedi Vilmost.

Hozzájárul, hogy Dr. Jánser Balázs Mihály állami vonalon történő felmentése és nyugdíjazása mandátuma lejártakor, az újonnan megválasztott Országgyűlés első ülésénél tartásjék meg.

Helyesli, hogy szintén a Legfelsőbb Bíróság vezetését Dr. Szatmárné László elnöksébe helyettesítve átadta, az Országgyűlés döntéséig szabadságra menjen.

Hozzájárul, hogy dr. Szabó György János elvtársat kinevezzék az igazságügyi miniszter helyettesének,

Dr. Szabó Ödön elvtársat a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének,

Dr. Bódy György alezredest - ezredesi rangban - katonai főügyésznek,

Dr. Földes András ezredest a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma vezetőjének,

Dr. Bórái Istvánt a Legfőbb Ügyészség Titkárság vezetőjének,

Dr. Állós Miklóst a Legfőbb Ügyészség Csalló Politikai Csatállya vezetőjének.

A Politikai Bizottság úgy határoz, hogy az érintett elvtársakkal a Központi Bizottság határozatát közli és a javaslatban felsorolt helyeken az aktívadíktatásokat a KB előtti követően azonnal tartásjék meg.

Az aktívadíktatások előadói a Központi Bizottság megbízottai: Riesz Béla, Szervác György, Mátyási Sándor és Tótséi András elvtársak legyenek. Az elvtársak előadói beszédekét konzultálják és egyetemesek együttesen.

1962. 08. 07. Javaslat a személyi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben részt vett igazságügyi dolgozók áthelyezésével kapcsolatban. MSZMP Politikai Bizottság. 1962. augusztus 7. (MNL OL M-KS 288.f. 5/274. ő. e.)

Tóth András elvtárs:

Arról van szó, hogy mivel 14-én kezdődik a Kézponti Bizottság ülése, körülbelül 15-én kerül sor a harmadik napirendre, ami szerda. Vasárnap jelenne meg - ha a Kézponti Bizottság elfogadja - a hivatalos közlemény. Tehát minden munkának egy belügyi, mint igazságügyi vonalon történetikön, pénzüken, szociálon kell megtörténni. Mindegyiket emberrel beszélni kell. A belügyben közel 90 emberrel, az igazságügyben a mellékelt lista szerint. A beosztások után aktívát kell tartani minden szervben. Ezt meg kell csinálni, mert a közleményben, amely nyilvánosságra kerül, egy kell beszélni - az igazságnak megfelelően - hogy az intézkedések megtörténtek. Az intézkedések azonban hamarabb nem történhetnek meg, mint ahogy a Kézponti Bizottság a maga döntését meghozta, ezért a következő programot dolgoztuk ki:

Szerkesztés, hogy 16-án, csütörtökön délelőtti rendkívüli minisztertanács ülés legyen, hogy az itt felmerülő leváltásokat és bebiztosításokat elfogadja.

16-án délután már elkezdődnek az aktívák: 16-án lesz a BM központi szervének az aktívája, augusztus 17-én az igazságügyminisztériumban és a Legfelső Bíróságon, illetve az Országot aktívá lesz, 18-án délelőtti a Legfőbb Ügyrendiség aktívája lesz. Az előzőkre is megvan már a javaslat: a BM központi szervénél Ácska elvtárs lesz az előadó, aki tud róla és elfogadta, az Igazságügyi Minisztériumban és Legfelső Bíróság Országot aktíváján Markója János elvtárs, a Legfőbb Ügyrendiségnél Szénási elvtárs.

Kádár János elvtárs:

Ácska a névvel végig megyünk, ahogy az szokás.

De ezt a rohamunkat a végrehajtásban nem tartom sem esélyesnek, sem helyesnek. Nem azért, mintam nem tudom a Minisztertanács összehívni. Már elég nehéz elhatározni. Mindent, mivel itt mégis csak lényeges politikai intézkedésekről van szó, ahol kíváncsi, hogy az elvtársak azt helyesen értik, megfelelően elő kell készíteni. Még az előadónak is megfelelően fel kell készülni.

Ugy tűnik, hogy az aktívák előadói nem jól vannak kijelölve, mert elképzelhető olyan rendszer, hogy a megnevezett intézményben a legmagasabb rangú párttag lesz az előadó - belülről - mint például az Ügyrendiségnél Szénási elvtárs. De ennek akkor végig kell vezetni, s e szerint a Belügyminisztériumban Fapp elvtárnak, az Ügyrendiségen Szénási elvtárnak, az Igazságügyben Kervál két elvtárnak kell lennie az előadónak. Ez egy bizonyos eljárás mód. De elképzelhető az is, hogy adott esetben nem a hivatalosnak az előadó, hanem a Kézponti Bizottság által kijelölt más elvtárs, de akkor egy gondolat, hogy mind a négy helyen PB tagnak, vagy legalább is hasonló beosztás embernek kell lennie. Itt a Kézponti Bizottság álláspontjának megmagyarázásáról van szó. Nem is jó, ha a kettőt összekeverik, mert más értelmezést kap a dolog. Vagy mindenképp a legmagasabb rangú párttag legyen belülről, vagy 4-5 olyan központi bizottsági előadó, akik ezzel a kérdéssel foglalkoznak.

J a v a s l a s

a Politikai Bizottságnak.

- 1./ A szandi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben való részvétel miatt, annak ellenére, hogy mind az ellenforradalom elleni harcban, mind azóta párttiszteően helytálltak, a Politikai Bizottság elvi álláspontját érvényesítve, javasolom funkciójából leváltani és a társadalom más területén elhelyezni:

DR. ANDÓ FERENC vezérőrnagyot,
az igazságügyi miniszter katonai helyettesét,

DR. TÓTH LAJOS ezredesi
katonai főügyesét,

DR. KÖRÖS MIKLÓS-t
a Legfőbb Ügyészség Politikai Csoport-ának vezetőjét,

- 2./ A szandi kultusz idején elkövetett törvénysértésekben való részvétel miatt javasolom funkciójából leváltani és a társadalom más területén elhelyezni, illetve nyugdíjazni:

DR. JÁHNER BAKOS MIHÁLY-t
a Legfelsőbb Bíróság elnökét /nyugdíjazni/

DR. TIMÁR ISTVÁN-t
a Legfelsőbb Bíróság elnökének első helyettesét,

DR. LEDÉNYI FERENC vezérőrnagyot
a Legfelsőbb Bíróság Katonai Koll.ves.-ét /nyugdíjazni/

DR. SZEGEDI VILMOS-t
a Legfőbb Ügyészség Titkársága vezetőjét.

- 3./ Javasolom, hogy Dr. Jáhner Bakos Mihály állami vonalon történő felmentése mandátuma lejártakor, az újonnan megválasztott Országgyűlés első ülésén - 1963. első negyedévében - történjék meg. Addig - a Politikai Bizottság határozatának külsőséggel - menjen szabadságra. Ez idő alatt helyettesítését Dr. Batodolnik László elnökhelyettes lássa el.

A javaslatokkal Bicsku Béla, Szervác Ferenc, Szénási Géza, a katonákat illetően Csizsige Lajos elvtárs is egyetért.

A törvényértékelésben felelős Egyének.

a./ Jelenleg nem az igazságügy apparátusában dolgozik:

dr. Alapy Gyula	MTA főmunkatársa
dr. Bodrogi Márton	vállalati ügyész
dr. Bözsermőnyi Imre	jogtanácsos
dr. Domonkos József	nyugdíjas
dr. Jávor Pál	kivándorolt
dr. Konta Lipót	nyugdíjas

b./ Jelenleg is az igazságügy apparátusában dolgozik:

dr. Béres Miklós	Legfőbb Ügyészség Politikai Ügyek Csatályának vezetője
dr. László Ferenc	Igazságügyminiszter helyettes
dr. Ávár János	Fővárosi Főügyészség vezető helyettes
dr. Borbély János	Legfőbb Bíróságon büntető ta- nácselnök
dr. Sipos Zoltánné	Járásai Ügyész

A törvényértékelésben felelős bírók.

a./ Jelenleg nem az igazságügy apparátusában dolgozik:

dr. Olty Vilmos József	Bőfő KISZÖV jogtanácsosa
dr. Jávor Iván	Georgina Dej Hajógyár oszt. vez.
dr. Kádár Pál	2. sz. Ügyvédi Munkaközösség tagja
dr. Kovács Márton Ernő	ÁPTK helyettes vezetője
dr. Kovács Béla	nyugdíjas
Széna Károly	hagcsató
Gyémánt András	KHM protokoll osztályának vezetője
dr. Garancsi Mihály	Gyermek Nyeresérforgalmi Váll- alat jogtanácsosa.

b./ Jelenleg az igazságügy apparátusában dolgozik:

dr. Timár /Szwarcz/ István	Legfelsőbb Bíróság első elnökhelyettese
dr. Jahner Bakos Mihály	Legfelsőbb Bíróság elnöke
Leónyi Ferenc	Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnöke
dr. Lakatos Imre	Legfelsőbb Bíróság, tanácsvezető bírő
dr. László Miklós	Legfelsőbb Bíróságon ítélőbíró
dr. Simor /Grünhut/ Pál	Legfelsőbb Bíróságon büntető tanácselnök
dr. László László	Legfőbb Ügyészségen Ügyész
dr. Seimler János	Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiumának elnökhelyettese
Stegedl Vilmos	Legfőbb Ügyészség Titkárság vezetője
dr. Molnár László	Igazságügyminisztérium Törvény-előkészítő Csoport vezetője

TÁJÉKOZTATÓ JELENTÉS

a Politikai Bizottság részére

a nem párthatáskörbe tartozó igazságügyi kérdések megválaszolásáról.

A személyi kultusz idején elkövetett törvényesítésekben való részvétel miatt az Ügyészségek és az igazságszolgáltatás vezetése is személy kerül leváltásra. A Politikai Bizottság, illetve a Titkárság hatáskörébe tartozókon kívül:

1./ Elnöki Tanács hatáskörében:

DR SEIMLER János	a Legfelsőbb Bir.Kat.Kollégiumának h. vezetője
DR LÁZLÓ Miklós	a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírója
DR SIMOR Pál	a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírója
DR LAKATOS Imre	a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírója
DR BORESELY János	a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírója
DR MOLNÁR László	a Legfelsőbb Bíróság bírója.

2./ Minisztertanács hatáskörében:

DR TAKÁCS Izidor	a XII ker.bíróság elnöke.
------------------	---------------------------

Az igazságügyi hatóságoktól a koncepciós Ügyekben 35 személy
munkáját köze mint funkcionárius, Ügyész és bírő.

Köszültek

- más területre került	10 személy
- nyugállományba helyezve	3 "
- öngyilkos lett	2 "
- meghalt	3 "
- disszidált	1 "
- 1962 májusában IM, LB, LU állományában van	16 "

A korhatárt elérteket nyugdíjazzuk. Emellett az illetékes miniszter javasolni fogja a Minisztertanácsnak, hogy azok esetében, akik 50 évesek már elmúltak és nehézükre esne új munkakörbe betanulniok, éljen az 1958: 40.tvr.48.§. 1. bekezdése nyújtotta kivételes nyugdíjazási lehetőséggel. Az érintettekre nézve anyagilag is ez a legkedvezőbb megoldás. Ugyanakkor valamennyiüknek felajánljuk, hogy amennyiben a nyugdíjazás után dolgozni kívánnak, biztosítjuk számukra - az Országos Kriminálisztikai Intézetnél, Ügyvédségnél stb. - a megfelelő elhelyezkedést. A nyugdíjazásra nem kerülőket az illetékes vezetők különböz, az igazságszolgáltatáson kívül eső jogi munkakörben - vállalati jogtanácsos, KDS, Állam - és Jogtudományi Intézet stb. - helyezik el.

A lebonyolítást a következőképpen szervezzük meg:

- a./ A Központi Bizottság ülése után az illetékes vezetők azonnal megteszik a leváltásra, illetve a beállításra vonatkozó javaslatokat a Minisztertanácsnak.
- b./ A Minisztertanács és az Elnöki Tanács döntését követő napon Herzál, Szénási és Markója elvtársak beszélnek a leváltott, valamint az újonnan beállított személyekkel.
- c./ Ezután kerül sor az aktívákra, az Igazságügyi Minisztériumban és a Legfelsőbb Bíróságon Szászovontán, valamint a Legfőbb Ügyészségen. Az Ügyészségi aktíva előadója Szénási elvtárs, az Szászovont Igazságügyi aktíva előadója Markója elvtárs lesz.
- d./ Az elhelyezésekről az illetékes miniszterek és pártszervek közvetlenül a leváltások megjelenése után intézkednek az előre megállapított terv alapján.

KB PÁRT-ÉS TÖMÖGSZERVEZETEK OSZTÁLYA
KB ADMINISZTRATÍV OSZTÁLYA

Javaslat a bírósági ülnökök újjáválasztására

Javasoljuk, hogy a Titkárság az ülnökök újjáválasztásával kapcsolatban a következő határozatot hozza:

Népi Ülnöknek - a mostani választások során is - olyan büntetlen előéletű, erkölcsileg-politikailag feddhetetlen dolgozókat kell jelölni és megválasztani, akik kellő politikai szilárdsággal, gazdag élettapasztalattal rendelkeznek és munkahelyükön megbecsült emberek.

Az ülnöki funkcióra alkalmas dolgozók közül - a területi sajátosságoknak megfelelően - túlnyomórészt a termelőmunkában közvetlenül résztvevőket kell megválasztani. Törekedni kell a mostaninál nagyobb számú termelőszövetkezeti tag, valamint értelmiségi foglalkozású személy jelölésére, s a pártokivüliek nagyobb aránya bevonására.

Kyugdíjas bírák, ügyészek, bírósági és ügyességi dolgozók, rendőrök és a munkakörükből jelenleg aktívan működők közvetlen hozzátartozóinak jelölését általában mellőzni kell. A választások központi irányítására az Igazságügyminiszter vezetésével a M.T. Tanácsszervek Osztálya, a SZOT., a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa és az Igazságügyminisztérium képviselőiből országos ülnökválasztási bizottságot kell alakítani.

Helyileg a jelölésekért és a választások lebonyolításáért - a megyei pártbizottságok politikai irányításán és segítségével mellett - a megyei tanácsok, a szakszervezetek megyei tanácsai és a Hazafias Népfrent megyei bizottságai a felelősök. Az előkészítésben a megyei bírósági elnökök is tevékenyen működjenek közre. E szervezetek képviselőiből megyei szinten is meg kell szervezni a választási bizottságokat. Az országos sajtó, rádió és a televízió a jelölések és a választás időszakában -szerény keretekben- foglalkozzék a népi ülnöki intézmény jelentőségével. A helyi és üzemi sajtó szélesebb körben népszerűsítse az ülnökök szerepét és a jelöltek személyét.

A javaslatot Novrád Ferenc elvtárs tette, mellyel egyetértünk.

A belügyi, ügyészi, igazságügyi szervek munkája színvonalának emelése, a jogpolitikai elvek következetes érvényesítése megköveteli: a vezető színvonalúnak minden szinten történő növelését; az apparátusok dolgozói politikai és szakmai kultúráltságának fokozását, technikai ellátottságuk növelését; a jogalkotói és jogalkalmazói munka demokratizmusának állandó erősítését, amely elsősorban a társadalom tagjainak mind fokozottabb mértékű bevonásával érhető el; a legteljesebb együttműködés biztosítását a belügyi, ügyészi és igazságügyi szervek, valamint e szervek és más állami és társadalmi szervek között; a jogtudományok és a jogi oktatásnak a gyakorlati élethez való közeledővitéletét.

A belügyi, ügyészi és igazságügyi szervek a törvényesértékek tapasztalatiról rendszeresen tájékoztatják az illetékes párt-, állami- és társadalmi szerveket. Az állami, gazdasági és társadalmi szervek e jelzések alapján kötelesek intézkedéseket tenni a törvényesértékek, a azok okainak megszüntetéseire.

Az irányelvek felhasználását illetően javasoljuk:

- 1./ A Politikai Bizottság határozatát kapja meg az Igazságügyminiszter, a belügyminiszter, a Legfőbb Ügyész, a Legfelsőbb Bíróság elnöke. A jogpolitikai irányelveket e az ebből adódó konkrét teendőket két hónapon belül terjesszék a kormány elé. A kormány jóváhagyása után valamennyi érintett szervnek biztosítani kell az irányelvek részletes feldolgozását.
- 2./ A P.B. határozatát kapják meg a megyei /budapesti/ pártbizottságok, valamint az igazságügyminisztérium, a Belügyminisztérium, a Legfőbb Ügyészség és a Legfelsőbb Bíróság pártbizottságai. A Politikai Bizottság felhívja a pártszerveket, hogy segítsék a jogpolitikai irányelvek tudatosítását, elrendrissék a gyakorlatban való érvényesülését és határozottan lépjenek fel mindenfajta torzítás ellen.

Javaslat a KB Administratív Osztálya feladatára és szervezetére.

Az Administratív Osztály munkáját a párt vezető szerveinek megbízásából végzi.

Hatásköre a honvédelem, az állam- és közbiztonság, a jogalkotás és jogalkalmazás elvi és gyakorlati feladataira terjed ki. A Központi Bizottság végrehajtó szerveként biztosítja a Héphad-sereg, Belügyminisztérium, Igazságügyminisztérium, Legfőbb Ügyészség, Legfelsőbb Bíróság, Jogász Szövetség, Ügyvédi szervek, Honvédelmi Sportszövetség, Partizán Szövetség munkájában a pártirányítást és pártellenőrzést.

A KB. illetékes osztályait segíti a Munkásörög, a honvédelmi nevelésért felelős különböző társadalmi és állami szervek, valamint a társadalmi bíróságok és a jogi élet egyéb területei felé végzett munkájukban.

Az osztály feladata a pártkongresszus, a Központi Bizottság irányvonala és határozatainak végrehajtásának biztosítása a hatáskörébe utalt területeken. Ennek érdekében:

- segíti, ellenőrzi a párt általános politikai vonalának alkotó alkalmazását és érvényesülését. A pártbizottságokkal, parancsokkal és vezetőkkel együttesen nagy figyelmet fordít arra, hogy mind a párttagok, mind a pártönkivüliek megérték, egyetemesen értelmessék a párt irányvonalát, határozatait.
- Kérdésményez, segíti a hatáskörébe tartozó területek fejlődését meghatározó, elvi és gyakorlati jellegű határozati javaslatok kidolgozását.
- A hatáskörébe tartozó területek párt, állami és tömegszervezeti vezetőivel közösen gondoskodik a párt vezető szerveinek rendszeres tájékoztatásáról.
- Rendszeres kapcsolatot tart a hatáskörébe tartozó szervek pártbizottságaival, segíti azokat feladataik végrehajtásában, munkáját a szervekben dolgozó kommunistákra támaszkodva végzi. A pártmunka jó tapasztalatait általánosítja, segíti a választott szervek önállóságának növelését, a demokratikus centralizmus erősítését.
- Részt vesz a hatáskörébe tartozó állami, párt- és tömegszervezeti vezető testületek fontosabb ülésein, tevékenyen segíti azok munkáját.
- A szükséges kérdésekben tájékoztatja a megyei pártbizottságok első titkárait, adminisztratív főelőadóit és munkájukat segíti.
- Részt vesz a területi pártszervek azon ülésein, melyeken az Administratív Osztály hatáskörébe tartozó kérdéseket tárgyalnak.
- Foglalkozik a KB. hatáskörébe tartozó honvédelmi, belügyi, igazságügyi és ügyészségi kérdésekkel. Figyelemmel kíséri és elemzi a hatáskörébe tartozó területek kérdéshelyzetét, a párt közérpolitikájának érvényesülését, ellenőrzi, segíti a pártszervek, a parancsok, vezettek nevelő munkáját.

1964. 11. 18. Javaslat a KB Adminisztratív Osztályának feladatára és szervezetére.
MSZMP KB Titkárság. 1964. november 18. (MNL OL M-KS 288.f. 7/221. ő. e.)

Az egyes területekre vonatkozó további feladatok:

Igazságügyi és Gyermek ügyek:

- Az állami vezetőkkel együtt elemzi és értékeli a bűnözés és egyéb jogvértések okait, segítséget nyújt a szükséges intézkedések megvalósításához.
- Jelentés készítésében, ügyekben - ha azok előléptése nem a párttársaságoknak, jogpolitikai elveknek, vagy törvényeknek megfelelően történne - fellép, s azáltal, hogy az állami szervek jogait csorbitandó, a kommunista vezetőkkel együtt segíti a helyes döntések meghozatalát.

Az osztály három alosztályra tagozódik: Belsőügyi alosztály,
Bűnvédelmi alosztály,
Igazságügyi alosztály.

Az Administratív Osztály státusza:

	<u>Jelenlegi</u>	<u>Javasolt:</u>
osztályvezető	1	1
osztályvezető helyettes	1	1
alosztályvezető	3	3
főelőadó	7	8
előadó	2	-
főadminisztrátor	2	3
adminisztrátor	2	-
ÖSSZESEN:	18 fő	16 fő

Budapest, 1964. november 11.

/ Rácz Sándor /

A Titkárság megbízta Rácz Sándor elvtársat, hogy az előterjesztést az ülésen előhangzott észrevételek alapján dolgozza át. Az átdolgozott anyagot Korom Mihály elvtársra hagyja jóvá.

Az Administratív Osztály státuszát 16 főben (1 osztályvezető, 1 osztályvezető helyettes, 3 alosztályvezető, 8 főelőadó és 3 főadminisztrátor) állapítja meg.

Dr. Vitéz Kádár

ELŐTERJESZTÉSKészült 6 pl.-ban.
Kö/360/1/1965. sz.

Terve Készítve

1. sz. melléklet.

Készítve

Dr. Vitéz Kádár

1./ Az 1965. szeptember 20-i koordinációs értekezleten jelen voltak: Dr. Korösi Mihály, Rónai Sándor, Benkei András, Szervíz Ferenc, Szalay József, Székelyi Géza és Somogyi Sándor elvtársak.

2./ Az értekezlet ülésének ügyrendjével kapcsolatban megállapodás történt, hogy - kiindulva a KB. 1965. június 25-i határozatából :

A koordinációs értekezlet fő célja: összehangolni a Minisztériumok és az értekezlet tagjainak tevékenységét a jogpolitikai elvekben a törvényekben, határozatokban foglalt feladatok eredményes végrehajtása érdekében.

Az értekezlet tevékenysége a tagjai sorában helyet foglaló miniszter elvtársak kormány előtti és állami munkájukkal járó személyes felelősségüket nem csökkentheti.

Az értekezlet ugyanakkor foglalkozik a Párt vezetőszerveivel, vagy a Kormány előterjesztendő olyan javaslatokkal is, amelyek a Minisztérium munkát vannak hivatva eredményesebbé tenni.

Az értekezlet foglalkozik:

- A Minisztérium, a Minisztérium munkái átfogó, elvi jelentőségű kérdéseivel, ideértve a NTK., valamint a polgári jogpolitikai vonatkozású problémáit is.
- Fontosabb jogi vonatkozású KB., PB., Titkársági előterjesztések napirendre kerülése előtt vélemény, javaslatok, ajánlások kialakításával, a vitás kérdések felismerése érdekében, döntésre való előterjesztésük végett.
- Elnökségen a Minisztériumot érintő fontosabb kormányelőterjesztésekkel, törvény, törvényjavajú és más rendelet-tervezetekkel.
- A párt vezető szerveivel és a kormány határozatainak jogi vonatkozású kihatásával, az azokból adódó feladatokkal.

Összefoglalás: Az ülésen elvi jelentőségű problémák és olyan konkrét ügyek megbeszélésére kerül sor, amelyekből elvi következtetéseket lehet levonni, vagy a Minisztérium munkái jobb összehangolását, a Minisztérium szerveinek határozottabb együttműködését kívánják, illetve az ország közvéleményét foglalkoztatják.

Az adott kérdésekről, helyszetről, a tett intézkedésekről, a szervek munkájáról a párt vezető tes-

Magyar Országgyűlés
Levélár

467

- 2 -

Vételeinek, a párt és kormány vezetőinek tájékoztatását gyorsabbá, rendszeresebbé, aktívabbá és egyértelműbbé kell tenni.

Az értekezlet munkamódszerei

- Az operativitás biztosítása érdekében minden részt vevő elvtárs szóban, vagy írásban javasolhatja a felmerülő problémáknak, illetve anyagoknak az értekezleten történő megtárgyalását.

- Az értekezlet munkájában részt vevő elvtársak felkészülésének biztosítása, a tartalmi, érdemi vita elősegítése érdekében, különösen átfogóbb jellegű kérdéseknél célravezető irásos anyagot készíteni és az ülés előtt legalább három nappal az értekezlet tagjainak eljuttatni.

Az irásos anyagok elkészítését és az elvtársakkal történő eljuttatását megállapodás alapján a problémát felmerítő, vagy annak megoldásán dolgozó elvtárs végzi.

- A tervezési munka érdekében az értekezlet a témák és az előkészítésért felelősök megjelölésével negyedéves munkatervet fogad el.
- Az értekezlet nyílt vitával saját- és egymás munkájában meglévő problémák egyenes bírálataival alakítja ki álláspontját és határozza meg a tennivalókat.
- Az értekezleten történt megállapodásokról emlékeztető készül. A megállapodások végrehajtását időnként az értekezlet ellenőrzi. A megállapodásokat minden elvtárs, mint saját álláspontját képviseli és hajtja végre.
- Az értekezlet ülését közhatalanként tartja. Munkáját Kóron Mihály elvtárs vezeti, akit távollétében Bács Sándor elvtárs helyettesít. A miniszter elvtársakat akadályoztatásuk esetén általában helyetteseik képviselik.
- Az értekezlet munkájába szakszerűsége érdekében felsőbe beosztású szakemberek is bevonnak.
- Az értekezlettel kapcsolatos adminisztrációs munkát Szogyi Sándor elvtárs végzi.

Magyar Országos
Könyvtár

491

MSZMP Központi Bizottsága,
Párt- és Szervezetek
Csofája.

Szigorúan bizalmas!
Készült: 2 példában.

J e v e s l e t
a Titkárságnak.

Az MSZMP Budapesti Párt- Végrehajtó Bizottság javaslata alapján kér-
jük a Titkárság hozzájárulását, hogy a felsorolt pártbizottságok ön-
álló tag- tagjelöltfelvételi és fegyelmi jogkörrel rendelkezzenek.

<u>I. kerület</u>	Igazságügyminisztérium	472 párttag	1142 dolgozó
	Magyar Nemzeti Bank	284 "	2173 "
<u>VIII. kerület</u>	Gémszövet	273 "	2048 "
<u>IX. kerület</u>	SZDM Késtervezőgyár	343 "	1574 "
	Magyar Gyapjúfonó	194 "	1773 "
<u>X. kerület</u>	Fűzőkerámia Örsz. Váll.	343 "	4642 "
	Örsz. Öntődei Vállalat	216 "	1700 "
	Magasipari Művek	222 "	2076 "
	Egyesült Gyógyász- és Tápszer	258 "	3308 "
<u>XI. kerület</u>	Pamottexiliszövet	277 "	2867 "
	Villamoscsigolyák és Műanyaggyár	211 "	2101 "
<u>XIV. kerület</u>	MÁV Rákócziúti	672 "	6400 "

A tagok nyelvi kiállítására továbbra is a kerületi pártbizottságokon
történjen.

A Titkárság megadja az alábbi pártbizottságok részé-
re az önálló tag- tagjelöltfelvételi és fegyelmi jog-
kört annak, hogy a tagok nyelvi kiállítására továbbra is
a kerületi pártbizottságokon történjen.

V. kerület:	Igazságügyminisztérium Magyar Nemzeti Bank
VIII. kerület:	Gémszövet
IX. kerület:	SZDM Késtervezőgyár Magyar Gyapjúfonó
X. kerület:	Fűzőkerámia Örsz. Vállalat Örsz. Öntődei Vállalat Magasipari Művek Egyesült Gyógyász- és Tápszer
XI. kerület:	Pamottexiliszövet Villamoscsigolyák- és Műanyaggyár
XIV. kerület:	MÁV Rákócziúti.

1966. 02. 22. Önálló tag- és tagjelöltfelvételi és fegyelmi jogkör megadása
a Pártbizottságoknak (az Igazságügyminisztériumnak). MSZMP KB Titkárság. 1966. február 22.
(MNL OL M-KS 288. f. 7/255. ő. e.)

M e l l e k e l

Jellemzőképpen néhány példa az Ausztriából kiutasított személyekről, akiket javaslatunkra az Elsőki Tanács állampolgárságtól megfosztott /3/1966. sz. K/T határozat/.

- 1./ **Bán Ernő:** 1956. végén jogellenesen távozott Ausztriába. Innen Franciaországba ment és ott az Idegen Légióba jelentkezett. Mint idegenlégionista 1962. október 12-ig Algírban szolgált. Innen megszökött, Marokkóba távozott, majd kérte végleges hazatérésének engedélyezését, amelyet 1962. november 26-án megkapott. 1963. április 9-én visszatért Magyarországra, majd rövid idő múlva, még ugyanabban az évben, június 12-én ismét Ausztriába szökött.
- 2./ **David Mihály:** 1956. végén jogellenesen távozott külföldre. Külföldre távozás előtt munkakerülő, ismételt életmódot folytatott. A Budapesti Népbíróság 1945-ben mint volt nyilas 6 hó börtönrre és 5 év politikai jogvesztésre ítélte. Ausztriában bűncselekményt követett el, 1960. II. 24-én szabadult a börtönből.
- 3./ **Dados-Vig Antal:** 1956. végén jogellenesen távozott külföldre. Többesrösen büntetett előéletű személy. Csavargás, közveszélyes munkakerülés, tárgyi tulajdon elleni lopás és sikasztás miatt 5 esetben volt büntetve. Az ellenfordulási események alatt a börtönből - büntetését szabványosan megszakítva - szökött Ausztriába. 1965. II. 26-án a linai börtönből kérte hazatérésének engedélyezését. Kérését az osztrák rendőrség juttatta el a bécsi követségekre.
- 4./ **Fojas János:** 1956. végén jogellenesen távozott külföldre. Külföldre távozás előtt munkakerülő életmódot folytatott. Ausztriában 8 esetben volt büntetve. Utoljára 1964. decemberében szabadult a börtönből.
- 5./ **Harmath Károly:** 1956. végén jogellenesen távozott külföldre. Külföldre távozás előtt állandó munkahelye nem volt. Alkoholista, erkölcstelen, állított életmódot folytatott. Ausztriában is bűncselekmények elkövetésével tartotta fenn magát. Ez idő szerint is a linai fegyintézetben tölti büntetését.

Magyar Országos
Lévéltár

407

A Politikai Bizottság kezdeményezte továbbá egyes - az igazság-szolgáltatásban jelentőse, alapvető - jogszabályok újalkotását, illetve módosítását, hogy azok jobban feleljenek meg a társadalmunkban bekövetkezett változásoknak. Állást foglalt abban is, hogy az igazságszolgáltatási rendszerünket az állampolgárok számára érthetőbbé, világosabbá és a bírósági eljárásokat egyszerűbbé és gyorsabbá kell tenni.

Az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztésre irányuló elemző és előkészítő munka során mindig jelentőségének megfelelően kezeljük az állami szervek pártirányításának fejlesztését.

Az államélet, a szocialista demokrácia fejlesztésre irányuló elemző és előkészítő munka során mindig jelentőségének megfelelően kezeljük az állami szervek pártirányításának fejlesztését.

Az állami szervek pártirányításának alapelvei az elmúlt másfél évtizedben helyesnek bizonyultak. Ezeket az elveket a X. kongresszus ismételten megerősítette, további módosítások, kiegészítések - véleményünk szerint - nem szükségesek, de a pártirányítás hatékonyságának fejlesztésére igény is szikszik van. Az írásbeli előterjesztés is ezt az álláspontot képviseli.

A párt valamennyi szervének fontos feladata tehát először : biztosítani az állami szervek önálló, hivatalának megfelelő működését. Másodszor : kiküszöbölni a szükségtelen pártbizalomosságokat a párt és az állami szervek munkájából. Harmadszor : hatékonyságba tenni az állami szervek pártirányítását és ellenőrzését a pártpolitika végrehajtását.

A minisztériumok pártirányításának és pártellenőrzésének általános elveitől és módszereitől részben eltérő igényeket támaszt a belügyi, külügyi, igazságügyi, legfelsőbb bírósági, legfőbb ügyészégi, honvédelmi, művelődésiügyi minisztériumi szervek speciális helyzete. E szervek pártirányításának és pártellenőrzésének rendjét és módját meghatározni, hogy a büntető-, fogyvesztési testületek a munkáshatalom, a proletárdiktatúra hatalmi szervei, de emellett a kőszermű, a közbiztonság, a védelmi köpesség érdekében jelentőse igazgatási feladatokat is ellátanak. Ezért indokolt, hogy más állami szervektől eltérően pártirányításuk és pártellenőrzésük továbbra is közvetlenből érvényesüljön. Itt meg szeretném jegyezni, hogy folyik a Központi Bizottságban olyan fajta koordinációs munka, amely összehangolja e szervek munkáját és a tapasztalatokat általánosítja. A jövőben is a párt központi szervei határozzák meg hatékonyságuk fő irányát és közvetlenül ellenőrzik a pártbiztonságok végrehajtását.

Iránylevek az állami szervek pártirányításának fejlesztésére

1./ Az utóbbi 15 év tapasztalatai szerint az állami szervek pártirányításának és pártellenőrzésének - 1956 után kimunkált - alapelvei helyesnek bizonyultak. Ezek az alapelvek a következők:

- a pártirányítás a társadalom egészére - ezen belül az egész államszervezetre is - kiterjedő elvi, politikai irányítás;
- a párt határozatai saját tagjaira kötelezőek, s a pártirányítás az állami szervekben dolgozó kommunisták és a pártszervezetek útján valósul meg;
- a párt biztosítja és segíti az állami szervek rendeltetés szerinti működését, növeli önállóságukat és felelősségüket;
- a párt káderpolitikájának az állami szerveknél történő érvényesítésével biztosítja az állami szervek eredményes működését;
- a párt segíti az állami szerveknél a párthatározatok végrehajtásának szervezését és folyamatosan ellenőrzi a végrehajtást.

2./ A Központi Bizottság működésének tartalma:

- a Külügyminisztérium, a Belügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium, a Legfőbb Ügyészség, a Legfelsőbb Bíróság, a Honvédelmi Minisztérium, a Művelődésügyi Minisztérium, továbbá a Rádió, Televízió és sajtó szervek felsőszintű pártirányításban a jelenlegi rendszert továbbra is fenntartani;
- a szocialista törvényesség megtartása érdekében a párt által kidolgozott jogpolitikai elvek következetes érvényesítésének ellenőrzését, a működőképes szervek összehangolt tevékenységének koordinálását továbbra is a párt központi és területi szervei végessék.

A Központi Bizottság felkéri a Minisztériumácsot, hogy Glásein a minisztériumokat rendszeresebben szimultaneus be, mivel a szervek tevékenysége a kormányzati munka szervei részét képezi.

J e l e n t é s a Titkárságnak

az igazságügyi jogszabályok előkészítésének állásáról
A Politikai Bizottság 1970. július 14-i határozatában megszabta az igazságügyi jogszabályok módosításának főbb irányelveit. A határozat nyomán az Igazságügyi Minisztériumban kodifikációs bizottságok jöttek létre a bírói szervezeti törvény, a Büntető- és Polgári Törvénykönyv, a büntető és polgári eljárási törvények módosítására, illetve újalkotására. Az Ügyészi szervezetről szóló jogszabályt a Legfőbb Ügyészségen létrehozott bizottság készíti elő. A bizottságokban részt vettek az érintett szervek, valamint a jogtudomány képviselői.

A bizottságok munkáját folyamatosan végzik. Lényegében elkészült a Btk módosítása, a bírói és az Ügyészi szervezeti törvény, valamint a Polgári eljárási törvény módosításának tervezete. Jelentősen előrehaladt a büntető eljárási törvény újalkotása. Folyamatban van a Polgári Törvénykönyv módosításának előkészítése.

A tervezetek tárgyalása során a viták főként arra irányulnak, hogy a Politikai Bizottság határozatának végrehajtása érdekében a legmegfelelőbb megoldások érvényesüljenek. Egyes kérdésekben azonban értelmezésszerű zavarok is tapasztalhatók.

J a v a s l a t

a Titkárság megbízza a ~~Bizottság~~ ^{Legfőbb Ügyészség} ~~koordinációs~~ ^{koordinációs} bizottságot ~~Köröm, Szénási, Benkei, Borbándi elvtársakat~~ ^{hogy} a felsorolt igazságügyi jogszabályok tervezetét állami szervekhez történő beterjesztés előtt vitassa meg és nyújtson segítséget a helyes állásfoglalások kialakításához.

Jelentés az igazságügyi jogszabályok
előkészítésének állásáról

Előadó: Borbándi János elvtárs

Hozzászóltak: Buzku Béla, Nyers Rezső,

Óvári Miklós, Szénási Géza, Benkei András,

Köröm Mihály, Szekács Ödön, Borbándi

János és Kádár János elvtárs

A Titkárság a jelentést tudomásul veszi és az előkészítési munka irányvonalával egyetért. Megbízza a koordinációs bizottságot, hogy a vita során elhangzott észrevételeket a munka további menetében vegye figyelembe.

J E G Y Z Ő K Ö N Y V

a Politikai Bizottság 1970. október 20-án megtartott üléséről

AZ ÁLLAMÉLET PÁRTIRÁNYÍTÁSÁNAK KÉRDÉSEI

I.

A munkacsoportly hatalmát mindenekelőtt a párt és a népi állam útján gyakorolja. A párt és az állam kiemelkedő helyet foglal el rendszerünkben, a közöttük levő viszony helyes alakítása alapkérdése a munkacsoportlynak. A párt és az állam viszonya a szocialista építés különböző időszakaiban állandóan fejlődik változik, és módosulnak ennek megfelelően a pártirányítás módszerei is. Elnök a körülmények és a követelmények a hatalom megszervezésének minapján, mint később a konsolidált időszakban.

A pártirányítás általános elvei, melyek a pártnak a társadalomban elfoglalt vezetőszerepéből következnek az államélet pártirányítására is vonatkoznak, ezért ezek leírásától eltekintünk a következőkben.

A párt és az állam viszonyát meghatározó néhány általános irányítási alapelvre koncentrálnak a gondolatvilágot.

1/ A párt és az állam politikai irányvonala – a fő vonásokat tekintve – egy. Elvi egyezésre van szükség, nemcsak a célok kitűzésében, hanem a végrehajtásban is. Ez a párt és az állam munkájában elkerülhetetlenné teszi bizonyos egybeesést.

2/ A párt vezető szerepe biztosításának fő eszköze az eszmélet-politikai irányítás; ugyanakkor a politika megvalósulásának fontos garanciája, hogy a szocialista rendszerben a különböző külcsoporthoz nagy többsége a kommunisták kezében van, akik már helyzetüknél fogva is biztosítani tudják az elvek helyes megvalósítását. Ez egyfelől további oka a párt és az állami szervek munkájában jelentkező szükségessé válik összehangolásoknak /személyi meggyőzés, a "szavazók" összehangolása, / de másfelől lehetővé teszi a kommunisták révén történő irányítást, az állami szervek növekvő önállóságát.

3/ A szocializmus politikai rendszerének kiépítésével összhangban történő megőrzésük a társadalom szervezetsége. Ezért fontos jelentősége van az állam szervező tevékenységének, munkájában elsősorban kerül a társadalom fejlődését biztosító gazdasági és kulturális szervező és nevelő tevékenység.

4/ A társadalmi fejlődés következtében törvényszerűen és folyamatosan átminősülnek a megoldandó feladatok, amit az állami munka megítélésénél figyelembe kell venni. A korábbi periódusok követelmű politikai jellegű feladatai később egyszerű államigazgatási, államszervezési tevékenységgé válhatnak. /Pl. az 1945-ös közellátási kérdések, vagy az 1956-ot követő közbiztonsági problémák, ami egy korábbi időszakban államigazgatási feladat volt, /pl. begyűjtés/ a fejlődés következtében egyszerű gazdasági tevékenységgé válhat stb. E változások következtében az állami szerveknek egyfelől új, korábban nem államinak tekintett feladatokat kell ellátniuk, másfelől gazdasági és egyéb területeken ellenkező irányban kell időszaktanilag tevékenységekkel.

3/ A párt és az állam viszonyának továbbfejlesztésénél
előtt kell tartani, hogy napjainkban egyidejűleg kívánjuk
erősíteni a párt vezető szerepét, a művelni az állam és a tömeg-
szervezetek, tömegmozgalmak Szállé szerepét. Ez az egyidejűleg
ast jelenti, hogy nem az egyes szervek feladatainak szűkös
bővítése, hanem a funkciók tartalmának, a feladatkörök jellegének
jobb meghatározása válik döntővé. Az átfeleket oly módon kell
szélesíteni, hogy minden szerv következtetésben törekedjék a
rendeltetésnek megfelelő működésre.

Es felveti a tematikus elhatárolás lehetőségét /körvonal-
lenni, milyen jellegű kérdések tárgyalása eszközkezelési vezető párt,
illetve művelési vezető állami szerveknél./ De az előtt kell tar-
tani, hogy itt semmiképpen sem lehet szó merev elhatárolásról.
A párt এখনে এখনে কীর্দে মন্যতঃর্যল্লার্ল সে মন্যতঃ লে,
মূল মন্যতঃ কীর্দে মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ
মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ মন্যতঃ
vezető szervekre vonatkozóak elsősorban. Szükséges emellett a to-
vábbra is párhuzamosan tárgyalandó témáknál a megközelítési módok
világosabb szé meghatározása, hogy ugyanezt a témát másképpen -
jellegűeknek megfelelően - tárgyalják a vezető párt és az állami
szervek.

Szélső tisztázást, vagy pontosítást igénylő elvi és módszertani probléma.

1/ Az eszmet-politikai irányítás fogalma.

Az eszmet-politikai irányítás előtérbe kerülése objektív törvényszerű, a párt egyre inkább a társadalmi folyamatok meghatározó elemeinek megragadásával juttatja érvényre politikáját. Rendkívül fontos azonban az eszmet-politikai irányítás helyes értelmezése.

a/ Az eszmet-politikai irányítás szerve és döntése az egy-egy területre vagy kérdésre vonatkozó pártállásfoglalás, határozat, munkacímény. Ez egyik legfontosabb előfeltétele a döntések egyetemes értelmezésének és a végrehajtás hatékony megszervezésének. Jóllehet ezek az állásfoglalások pártokivüliekre nem kötelezőek – mégis úgy tekinthetők, mint a terület egységének szóló iránymutatás, mint határozó kezdeményezés. Ezek feladatai az állami szervezetek dolgozóinak politikai orientálása.

b/ A kitűzött célok megvalósulásának figyelemmel kíséréssel, a szerzett tapasztalatok általánosításával rendszeres elvi segítségnyújtás, ami alapját képezi a végrehajtásért felelős szervek munkájának átfiggás, többnyire nem egyes esetekben kapcsolódó ellenőrzésének, és a szükség szerinti felelősségre vonásának.

c/ A kommunista vezetők munkájának rendszeres elemzése, segítése és bírálata, a párt házarpolitikai elveinek érvényesítése.

2/ A politikai és a szakmai megközelítés.

Határozati javaslat.

- 1/ A Politikai Bizottság a további munka irányul elfogadja az I. és II. pontban lerögzített elveket. Megértettnek tartja a helyzetet arra, hogy az állami szervek pártirányítása az ezekben megfogalmazott egyetemes elvek szerint történjék.
- 2/ Nag kell szüntetni a különbség tételt a közvetlen és a közvetett pártirányítás alá tartozó állami szervek között. E célból módosítani kell a Minisztertanács Egyrendjét. A KB osztályai dolgozzanak ki javaslatokat a FM, a HM, a Külügy stb. területek pártirányításának fejlesztésére, és ezeket ¹⁹⁵⁴1954 éven belül terjesszék a PB elé.

3/ A további munkában következetesebben kell érvényesíteni azt az elvet, hogy a legfontosabb politikai és kérdéskérdésekről párt-szervek határoznak, de a végrehajtás az állami szervek feladata. A külpolitikai irányvonalat vezető pártszervek alakítják ki, de állami szervek realizálják. Ez alól csak akkor indokolt kivételt tenni, ha az elfogadott irányvonalatól eltérő helyzet adódik. Ugyanakkor egyes területeken /Legfelsőbb Bíróság, Legfőbb Ügyészség/, ahol nem érvényesül a folyamatos állami ellenőrzés sem, a pártirányítást rendszeresebbé és hatékonyabbá kell tenni.

4/ Az állami szervek pártirányítása szempontjából alapvető a Minisztertanács szerepének növelése.

a/ A vezető pártszervek és apparátusai fokozatosan térjenek rá arra a gyakorlatra, hogy a minisztériumokat, főhatóságokat a Minisztertanácsban keresztül adomoltassák be vagy instruálják. Ez ugyanakkor szükségesé teszi a Minisztertanács egész munkájának időszakonkénti átfogó, a nem részletekbe menő megvitatását a Politikai Bizottság által.

b/ Azokban az esetekben, amikor szükségesnek látszik, hogy választott szerv vagy apparátus közvetlenül foglalkozzék a minisztériumok, főhatóságok problémáival előzetesen kérni kell a Minisztertanács vagy a Minisztertanács elnökének a véleményét.

c/ Olyan esetekben, amikor szükség van előzetes párt-állásfoglalásra, a Minisztertanács elé kerülő anyagok szűkös időny /tehát rövid/, a politikai döntés szempontjából különösen fontos kérdése kerüljön a Politikai Bizottság elé.

d/ A Központi Bizottság apparátusának a Minisztertanács Titkárságával az eddiginél rendszeresebb kapcsolatot kell kiépítenie. Növelni kell a két apparátus közötti koordinációt, javítani a kölcsönös tájékoztatást.

Rendezni kell a ma bizonyos szempontból felemés minisztériumi /főhivatali/ pártbizottságok helyzetét. Ezek csak szervezetenként - a párt belső életének általános kérdései szempontjából - tartoznak a területi pártszervekhez, a hivatali tevékenységgel

kapcsolatos munkájukat közvetlenül a KB-ponti Bizottság apparátusához kell kapcsolni. Az osztályok egészének munkájában művelni kell a pártbizottságokkal való foglalkozást. A KB egyes osztályain - ha az szükségessé mutatkozik - létrehozhatók külön csoportok /alosztályok/, amelyek kizárólagos feladata a minisztériumi pártbizottságokkal való foglalkozás. Megfontolandó továbbá, nem lenne-e célszerű az egyes minisztériumokban legalább kétvétenként szűkített kommunista aktívát tartani PB-tagok, KB-titkárok részvételével, s így lehetőséget teremteni a legfontosabb hivatali problémák - beosztásra való tekintet nélküli megvitására, a felvetődő javaslatok megismerésére.

Csak kivételes esetben indokolt a párt és az állami szervek együttes ülése. Az együttes ülésekkel az a cél, hogy a párt ezzel nagyobb súlyt adjon az adott kérdésnek, s amennyiben állami döntést igénylő kérdésről van szó, az illetékes tárgyalás kiiktatása. Ez a gyakorlat elvileg problémákat okoz, ezért semmiképpen sem szüntethető. Egyrészt a feladatok összehasonlításához vezethet, másrészt a párt olyan részletességű állásfoglalására kényszerülhet, ami később megfosztja annak lehetőségétől, hogy megítélje vagy bírálja a végrehajtás folyamatát. Különösen csökkenthető az együttes ülések száma a községek és városi, járási, kerületi szerveknél, ahol ennek politikai értékelése sem annyira világos, viszont még több lehetőség nyílik a profilok összekovarcására.

A Politikai Bizottság az előterjesztést a további munka alapjául és irányául elfogadja.

A javasolt kérdésekben most nem határoz.

Megbízta a kiküldött bizottságot, hogy a felvetett kérdésekkel - az ülésen elhangzott észrevételeket is figyelembe véve - tovább foglalkozzon.

A bizottság által készített új anyagot a főbizottság tárgyalja meg és ezt követően - 1971 első negyedében - terjeszték a Politikai Bizottság elé.

Valószínű, hogy a MSZKV-ly sem rajult volna el egy-egyire, ha az eljáró elvtársak figyelembe vették volna az alábbi három, sok éve érvényben lévő, szabályozót:

- Az első:

Minden illetékes tudja, hogy egy 1957-es párthatározat alapján van, és azóta működik a pártközpontban a szocialista törvényesség biztosításának elősegítésére egy ugynevezett Koordinációs Bizottság. Ennek vezetője a K.B. adminisztratív ügyekért felelős titkára, tagja a K.B. Adminisztratív Osztályának vezetője, a belügyminiszter, az igazságügyi miniszter, a legfőbb ügyész és a legfelsőbb bíróság elnöke.

En elé a bizottság elé kell vinni minden olyan büntetőpolitikai kérdést, vagy konkrét bűnügyet megvitatásra, amelynek megítélésében bizonytalanság, vagy eltérő vélemény van az illetékes szervek vezetői között. A bizottság nem határozhat; állásfoglalására a végrehajtás menetében hivatkozni nem lehet. Ha a bizottságban nem jutnak egyetértésre, a K.B. első titkárához, a Titkársághoz, a Politikai Bizottsághoz kell fordulni eligazításért.

- A második:

Az MSZMP újraszervezése, a Forradalmi Munkás-Pérest Kormány megalakulása óta büntető ügyekben szabály, hogy a belügyminiszter, a legfőbb ügyész, a legfelsőbb bíróság elnöke (és értelemszerűen a jogkörükben eljárók) konkrét bűnügyekben minden befolyásolástól mentesen, maguk kötelesek dönteni, kizárólag a törvény, saját törvényes felelősségük és lelkiismeretük által vezettetve.

1973. 05. 21. Kádár János a Koordinációs Bizottság szerepéről. MSZMP PB 1973. május 21.
(MNL OL M-KS 288.f. 5/637. ő. e.)

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
ÉS KÖZIGAZGATÁSI ÉS ADMINISZTRATÍV
OSZTÁLYA

SEGEDKEZŐ BIZALMAS I

Bp., 1974. május 7.

Kad/63/15/1974.sz.

Készült: 7 példányban.

1. sz. Lap
Első Oldal

János László

F e l e k e s t e t ő

a Koordinációs Bizottság 1974. május 6-i üléséről

Jelen voltak: Bicsku Béla, Borbándi János, Benkei András, Székési Géza, Korom Mihály, Gellért György, Varga Péter és Borics Gyula elvtársak.

Agendái: 1./ A Belügyminisztérium szerveinek feladatára, hatáskörére és szervezetére vonatkozó jogszabály-tervezetek megvitatása.

Előadói: Benkei András elvtárs

2./ Különfélék.

Állásfoglalások:

1./ a./ A BM szerveinek feladatára, hatáskörére és szervezetére vonatkozó jogszabályok alapelveit jóváhagyás végett a Politikai Bizottság elé kell terjeszteni.

Határidő: május 31.

b./ Egyetért a bizottság ezzel, hogy az állam- és közbiztonságról szóló jogszabály törvényerejű rendelet legyen; fel kell azonban vetni a törvényvel való szabályozás lehetőségét is.

c./ Az ülésen elhangzott észrevételekre és javaslatokra figyelemmel a jogszabály-tervezeteket át kell dolgozni.

d./ A BM-nel kapcsolatban felvetett problémáit Benkei elvtárs Csizsaga elvtárral egyeztetse.

Magyar Országgyűlés

109

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZIGAZGATÁSI ÉS ADMINISTRATÍV
OSZTÁLYA

SEGÍTSÉG BIZALMAS !

Bp., 1975. február 19.

Kad/37/8/1975.sz.

Készült: 1 példányban

Dr. TITA Lajos *Judicium in nomine:*

Konrád György

7/11 *Konrád*

E m l é k e s i t ő

Forgó Székely

a Koordinációs Bizottság 1975. február 17-i üléséről

Jelen voltak: Horváth János, Benkei András, Korom Mihály, Székács
Ödön, Székács Géza, Rács Sándor és Horics Gyula elv-
társak.

Napirend: 1./ Konrád György és társai bűnügyében lefoglalt irodalmi
termékek elkobásával kapcsolatos kérdések.
2./ A minisztériumok és országos hatáskörű szervek őrsé-
sének helyzete.
3./ Különfélék.

Állásfoglalások:

1./ Egyetért a bizottság azszal, hogy Konrád és társai ügyében az el-
kobzás kérdése ne kerüljön a bíróság elé.

A lefoglalásra és az elkobásra vonatkozó gyakorlatot, valamint
a vonatkozó jogszabályokat át kell tekinteni, s a törvényes el-
járás biztosítása végett a szükséges intézkedéseket meg kell
tenni.

2./ Felkéri a bizottság Benkei András elvtársat, hogy a minisztériu-
mok és országos hatáskörű szervek őrsésének helyzetét a társak,
illetve szervek vezetőivel együttesen mérjék fel, s a hatékonyabb
biztonsági rendszabályokra 1975. második felében terjesztett já-
vamatot a Koordinációs Bizottság elé.

Magyar Országos
Lapok

303

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KB KÖZIGAZGATÁSI ÉS ADMINISTRATÍV
OSZTÁLYA

STICCHIAN BIZALMAS

Sz., 1976. május 20.

Kad/14/23/76.

Készült: 1 példányban

Handwritten signature and notes

Handwritten note

Handwritten signature

Törzs titkár

Koordinációs Bizottság

a Koordinációs Bizottság 1976. május 19-i üléséről

Jelenlétek: Bácsó Béla, Jankai András, Kócsa Mihály, Szabados
Oszkó, Szijártó Károly, Récs Sándor és Nyári Sándor
elvtársak.

- Agendák:**
- 1./ A párttagok ellen indított büntetőügyekben a tájé-
koztatási kötelezettség érvényesülésével és szabá-
lyozásával összefüggő kérdések.
 - 2./ Előterjesztés a fegyveres hatalmi eszközökkel val-
lóan meggyőződésből megtagadók büntetőpolitikai meg-
ítéléséről.
 - 3./ Kulcsfélék.

Állásfoglalások:

- 1./ A bizottság a párttagok ellen indított büntetőügyekben a tájé-
koztatási kötelezettség érvényesülésével és szabá-
lyozásával összefüggő kérdéseket tartalmadó jelentést tudomásul veszi.
Megállapítja, hogy a KB Titkárság fenti kérdéseket szabályozó
1958. és 1966. évi határozatainak végrehajtása rendben folyik.
A gyakorlati tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az említett
határozatok a párt- és állami szervezetnél az idő múlása és a ve-
zetők csereje következtében nem érvényesülnek egyenesen, néhol
értelmezési hibák fordulnak elő.

Az értelmezési hibák megszüntetése érdekében a Közigazgatási és
Administratív Osztály a két határozatot küldje meg a területi
pártbizottságok és azok helyes és egyetemes értelmezésére - az
elhangzottakra figyelemmel - hívja fel a figyelmet.

Az állami szervezet vezetői gondoskodjanak arról, hogy a büntető-
elő és igazságügyi szervezetek dolgozzák ki a határozatokat újra tanul-
mányozandó, egyetemes értelmezést és a jövőben is azok szerint
járjanak el.

A vitában felmerült kérdéseket a Kiszemelt Ellenzáró Bizottság-
gal is egyetemesen kell.

Jelentés a Titkárságnak

az államigazgatási és igazságügyi szolgálati szerveknél bevezetett
címrendszer tapasztalatairól). Javaslat a továbbfejlesztésre.

A Képviselői Bizottság 1971 novemberi, az államigazgatás fejlesztéséről és az állami munka pártirányításáról szóló határozatából kiindulva, a Politikai Bizottság 1973 szeptemberében döntött az államigazgatási munka társadalmi elismerését szolgáló címrendszer bevezetéséről. E határozat előírta, hogy az állami szervek három éven belül tekintsék át a főtanácsosi és tanácsosi címek adományozásának tapasztalatait. Erről, valamint a továbbfejlesztés irányáról készült jelentés.

Az előterjesztés a minisztériumok, az országos hatáskörű szervek, a Kiválkalmassított Szakszervezete, a megyei tanácsok, valamint ezek pártszervezeteinek összesített tapasztalataira épül. A jelentés tervezetét a címrendszer szabályozásában érdekelt minisztériumok-helyettesek, az állami szervek vezetői is megtárgyalták, álláspontjukat az anyag tartalmazza.

A címrendszer bevezetését kezdetben idegenkedéssel fogadták. Mérföldvonalaktól, a megkülönböztetéssel, a címmel járó esetleges politikai gondoktól tartottak. Az idegenkedés, a bizonytalanság fokozatosan feloldódott. A címek odaítélésére a szervek többségénél a rendelet figyelembevétele mellett, a helyi esélyességeknek megfelelő követelményrendszerrel dolgoztak ki. A pártszervek, pártszervezetek kiterjesztették véleményezési jogukat a címek adományozására. Ezek együtt biztosították, hogy többségükben olyan dolgozókat nevezzék ki főtanácsosnak, tanácsosnak, akiket munkájuk, politikai, emberi magatartásuk miatt széles körben elismernek. Ennek alapján a közszolgálati címeket ma már az államigazgatási szervek, társadalmi szervezetek vezetői, s a beosztott dolgozók többsége egyértelműen elfogadja, alkalmazza az érdekelték körében természetesen válik.

A címeket Szemességszám egyharmad-kétharmad arányban adományozták a vezetők és a beosztottak között. A közszolgálati címmel rendelkezőknek a minisztériumokban megközelítően fele, az országos hatáskörű szerveknél mintegy 60 %-a, a tanácsoknál kb. 15 %-a vezető. A minisztériumokban és az országos hatáskörű szerveknél kialakult arány kedvezőtlen. Ezzel a keret mellett a vezetők nagyszámú kiemelése csökkenti a kiemelkedően dolgozó beosztottaknak adható címek számát. A tapasztalatok szerint a vezetői tevékenység kiegyenlítettebb színvonalú, ezért a címekkel történő megkülönböztetés esetenként feszültséget teremt.

A minisztériumok és az országos hatáskörű szervek a címek több mint felét 50 év feletti, a nyugdíjjogosultságos közszolgálati dolgozóknak adják ki.

1977. 06. 20. Az államigazgatási és igazságügyi szolgálati szerveknél bevezetett címrendszer tapasztalatai és továbbfejlesztése. MSZMP KB Titkárság. 1977. június 20. (MNL OL M-KS 288.f. 7/528. ő. e.)

Jelentés az államigazgatási és igazságügyi feladatokról
bevezetett cím-rendszerről tapasztalatairól; javaslat a további
fejlesztésre

Előadó: Fűrész László elvtárs
Beszélgettek: Kádár László, Hor-
váth János és Kádár János elv-
társak.

A Titkárság az államigazgatási és igazságügyi feladatokról bevezetett cím-rendszerről tapasztalatairól szóló je-
lentést tudomásul veszi.

Megállapítja, hogy a cím-rendszer be-
vezetése hivatkozott. Ugyanakkor - a tapasztal-
atokat hasznosítva - szükséges, hogy
az érvényben lévő rendelkezéseket na-
gyobb gondossággal és következetesebben haj-
tsák végre.

A címeket bizonyos életkor betöltése után,
olyan dolgozók nyerjék el, akik hosszú
időn át egy területen végzett beosztással,
szakszerű és magas feladatok teljesítését
nyújtó munkájuk, emberi magatartásuk,
a rendszerben való hűségük alapján ezt
kiérdemlik.

A jövőben előmozdításra kerülő címekkel
fordítanak nagyobb gondot a vezető -
beosztott arányokra.

A Titkárság helyezi, hogy a címek elő-
mozdítását terjeszték ki a járdai és a
megyei városok kerületi hivatalaira.
Indokolt, hogy a bíróságokon és az ügyés-
ségekben egyetemes, az államigazgatási szor-
vokról bevezetett cím-rendszer feltétel-
vel azonos, és az elnevezéseken a szor-
viselőknek megfelelő címek kerüljenek
bevezetésre. Ennek egyetemes pénzügyi
fedezetét központosítva szükséges biztosí-
tani.

A Titkárság javasolja, hogy a jövőben az
államigazgatási és igazságügyi feladatokról
szervezési előmozdítás címek fejessék
ki: a cím viselője milyen szakszerűen
dolgozik /nevezett cím/.

A Titkárság javasolja a cím viselőnek
jogát akkor is biztosítani, ha a dolgozó
a címmel azonos vagy annál magasabb munka-
kört nyújt ki, illetve saját készsége-
ire azonos szervezeti helyettesítéssel.
Ilyen esetben a cím viselővel járó pótlék
nem folyósítható.

A Titkárság felkéri a Kormányt, hogy a
szükséges intézkedéseket tegye meg.

A határozatot kapják:

- László György
- Horváth János
- Fűrész László
- Kádár János elvtársak.

A Politikai Bizottság 1978. január 24-i határozata

1. A Politikai Bizottság a Büntető Törvénykönyv főbb elveire vonatkozó előterjesztést a további munka alapján elfüggesztje.
 2. Ajánlja, hogy a törvényjavaslat, illetve a szükséges jogszabályok kidolgozása során az alábbiakat is vegyék figyelembe:
 - az új Büntető Törvénykönyv fejtsen ki társadalmi és jogviszonyait szabályozó;
 - a büntetőjog tudatosan a társadalom igazságérzetével;
 - az új Büntető Törvénykönyv fejtsen ki a társadalomban végbement kedvező változások és ezek megfelelően tükröződnek a büntetőeljárások közötti észlelt differenciákban;
 - az állampolgárokat büntetői elkövetéssel sújtó bírósági eljárás csak a valóban azt igénylő ügyekben alkalmazandó, egyidejűleg fejtsen ki a szabályozási hatókövet (határ, rendőrségi által törvén felhatalmaztára vonat.
 3. A Politikai Bizottság egyetért a javító-nevelő munka koncepció tartalmának és formájának korszerűsítésével, de nem támogatja annak munkatársasági végrehajtási formáját. Az előterjesztésben leírt által alapján tovább kell vizsgálni a javító-nevelő munka legmegfelelőbb rendszerének kialakítását. Támogatja a koncepcióval munkakerítés által szigorúbb feltételek.
 4. Egyetért amel, hogy a jogellenesen költözött maradvány körül az előterjesztésben felsorolt személyeket vonják felelősségre. Vizsgálja kell azonban, hogy az ilyen személyek felelősségre vonása hasznosra megalapozás helyett milyen más jogellenes lehetősége.
 5. A Politikai Bizottság ajánlja a Minisztertanácsnak, hogy az új Büntető Törvénykönyv megalkotásához a szükséges intézkedéseket tegye meg.
- Ajánlja, hogy a törvényjavaslatot az Országgyűlés 1978 második felében töltsé napirendre.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:

Tudom az eddiginél szigorúbban kellene büntetni. Ezzel egyetértek. De a munkatársaktól idegenkedem. Van a szocialista országoknak ez az átkos munkatársak, a őszintén meg kell mondani, hogy ezek sok szerezte a rendszerre nem hoztak. Voltak az internálótáborok, azokat felszámoltuk. Bizonyított tény, hogy a rendszer védhető internálótábor nélkül is. Azt itt javasolnak, ennek a munkatársaknak sok nehézsége van. Munkatársak. Érttem a külsővel fokozatot; szabad állampolgár, javító-nevelő munkára, börtönre ítélte állampolgár, s a kettő között lenne az, amit itt javasolnak. Valamikor már volt egy ilyen rendelkezés a szocialista rendszerben, amikor bányákba küldték dolgozni büntetésül az ilyeneket. Nem jó hatással jártak ezek az intézkedések. Voltak ott rabok és szabadok; s a rabok jelenléte demoralizálta a szabad embereket is. Emlésem a tisztességes ember, amikor látta, hogy büntetésként viselkedik oda, ahol ő is dolgozik másokat, egy olyan munkára, amit ő önként, hivatásból választott; s rajta kívül, aki önként vállalt egy ilyen hivatást, oda csak a társadalom szemetjét küldik. Van ilyen hatása is ennek. Végre elismeréssel tehát én ezzel a javaslattal fenntartással élek. Ha más megoldást tudnánk találni, akkor ezt mellőznék. Nehéz a gyakorlatban ezt jól megvalósítani.

1978. 01. 24. Az új Büntető Törvénykönyv irányelvei. MSZMP PB 1978. január 24.
(MNL OL M-KS 288.f. 5/736. ő. e.)

J. A. Y. S. S. I. S. I

a Titkárságnak

a KB Közigazgatási és Administratív Osztálya
feladatkörére, munkamódszerére és szervezetére

A Közigazgatási és Administratív Osztály a párt legfelsőbb szerveinek határozatai alapján, a Központi Bizottság munkapparátusának részeként végzi tevékenységét. Fő feladata a határozatok végrehajtásának szervezése, segítése és ellenőrzése. Rendszeresen összegyűjti és általánosítja a tapasztalatokat, segíti azok hasznosítását; indokolt esetben kezdeményezi a szükséges testületi döntést. Jelzi a végrehajtásban észlelt pozitív és negatív jelenségeket; javaslatot készít az ellentmondások megoldására.

Az osztály feladatkörébe tartozó területek: Honvédelmi Minisztérium, Belügyminisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Legfőbb Ügydenség, Legfelsőbb Bíróság, Minisztertanács Tanácsai Hivatala, Országos Testnevelési és Sporthivatal, Országgyűlés Irodája, Kínóki Tanács Titkársága, Minisztertanács Titkársága, Magyar Honvédelmi Szövetség, Magyar Jogász Szövetség, Országos Ügyvédi Tanács, Magyar Ellenállók és Antifascisták Szövetsége, valamint az MSZMP néphadsereg, határőrségi és belügyminisztériumi bizottsága, illetve e szervek tevékenysége.

A feladatkörét érintő kérdésekben az osztály rendszeres munkakapcsolatot tart a budapesti pártbizottsággal és a megyei /megyei jogú/ pártbizottságokkal. Velük együttműködve figyelemmel kíséri és segíti a párt politikájának megvalósítását; részt vesz az időszaki területi, helyi feladatok kidolgozását. Az osztály tevékenysége során együttműködik a KB osztályai-val és intézményeivel. A néphadseregnél és a határőrségnél, valamint a Belügyminisztériumban működő pártbizottságot illetően szorosabb együttműködést valósít meg a KB Párt- és Tömegszervezetek Osztályával.

Az osztály általános feladatköre

Az illetékes párt, állami, társadalmi és tömegszervezetek vezetőivel közösen, rendszeresen figyelemmel kíséri, elemzi és ellenőrzi az állami élet, a közigazgatás, az állam- és közbiztonság, az igazságszolgáltatás, a honvédelem, valamint a testnevelés és sport főbb politikai kérdéseit; részt vesz az ezekkel kapcsolatos elvek, álláspontok, feladatok kidolgozásában és segítséget nyújt azok érvényesítéséhez, illetve végrehajtásához.

1981. 05. 18. Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának javaslata a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának feladatköre, munkamódszeréről és szervezetéről.
MSZMP KB Titkárság. 1981. május 18. (MNL OL M-KS 288. f. 7/630. ő. e.)

Ellenőrizi a feladatkörébe tartozó szervek törvényes működését, segíti a szocialista törvényesség és a jogpolitikai elvek érvényesítését. Előzetesül a jogalkotás elvi, politikai kérdéseinek kidolgozásában, segíti és ellenőrizi a törvény-előkészítő munkát.

Az illetékes szervekkel együttműködve folyamatosan tanulmányozza és segíti a feladatkörébe tartozó szervek munkájának fejlesztését, a vezetés hatékonyságának növelését. Figyelemmel kíséri és segíti a fegyveres erők és testületek, a bűnüldöző és az igazságügyi szervek tevékenységének összehangját, nagy figyelmet fordít egységeikre. Ügyel arra, hogy e szerveknek jó kapcsolatok legyen az illetékes párt, állami, társadalmi és tömegszervezetekkel, valamint a lakossággal.

Rendszeresen tájékosodik - helyszíni tapasztalatgyűjtés útján is - a feladatkörébe tartozó területek politikai állapotáról, rendjéről és fegyelméről, az ott dolgozók ideológiai, politikai nézeteiről, hangulatáról. Segítségét nyújt ahhoz, hogy a rend és fegyelem, a politikai erkölcsi helyzet megfeleljen a követelményeknek.

A feladatkörét érintő kérdésekben előterjesztéseket készít a párt vezető szervei részére. Indokolt esetben kezdeményezi, hogy egyes napirendi pontok előadója az illetékes állami, társadalmi szerv vezetője legyen. Előkészíti a személyi döntéseket. Végleményezi, a ha szükséges, kiegészíti más szervek által a párt vezető testületei részére készített előterjesztéseket.

A párt vezető szerveinek jóváhagyásával időnként tapasztalatcserét folytat a testvérpártok hasonló szervével. Figyelemmel kíséri a feladatkörébe tartozó szervek nemzetközi kapcsolatainak alakulását, segíti az ilyen irányú tevékenységeket.

A bűnüldözés és igazságszolgáltatás területén:

a/ folyamatosan figyelemmel kíséri és segíti a Belügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium, a Legfőbb Ügyészség és a Legfelsőbb Bíróság munkájában a párt politikájának, illetőleg jogpolitikájának érvényesülését, ellenőrizi a vonatkozó párthatározatok végrehajtását;

b/ a bűnüldöző és az igazságügyi szervek vezetőivel közösen rendszeresen elemzi a bűnözés helyzetét, értékeli a bűnözés és egyéb jogszértések okait, kezdeményezi a szükséges - különösen az okok megszüntetését és a megelőzést célzó - intézkedések megtételét;

c/ az illetékes területi pártszervekkel, valamint az állami irányító szervekkel együttműködve - a jogpolitikai elvek érvényesítése és a törvényesség biztosítása érdekében - rendszeresen figyelemmel kíséri a megyei rendőri, Ugyászai, bírói és Ugyvédi, valamint a katonai igazságügyi szervek tevékenységét.

Készenléti és segíti az eljárások színvonalának emelését, a munka egyszerűsítését és gyorsítását célzó intézkedések kidolgozását, illetve végrehajtását;
d/ folyamatosan elemli, értékeli a büntetés-végrehajtás helyzetét, segíti és ellenőrzi a vonatkozó parthatározatok, illetve állami rendelkezések maradéktalan érvényesítését.

Az osztály munkamódszere

Az osztály tevékenysége során mindenekelőtt a politikai meggyőzés, elvtársi együttműködés módszerét alkalmazza, annak szem előtt tartásával, hogy a párt politikájának és határozatainak megvalósításáért a maguk területén elsősorban a szervek vezetői a felelősek.

Munkájában támaszkodik a feladatkörébe tartozó párt, állami és társadalmi szervek, az ott dolgozó kommunisták véleményére és cselekvő közreműködésére.

A Titkárság az elhangzott észrevételek figyelembevételével elfogadja a KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztályának feladatkörére, munkamódszereire és szervezésére előterjesztett javaslatot.

Megbízta Kovács Jenő elvtársat, hogy a határozat pontosított szövegét készítse el. A véglegesített határozatot Kórocz Mihály elvtárs hagyja jóvá.

A Titkárság az osztály politikai munkatársainak létszámát 18 főben állapítja meg.

A határozatot kapják meg:

- a Központi Bizottság titkárai,
- a Központi Bizottság osztályvezetői,
- a Budapesti Párthizottság, valamint a megyei és a megyei jogú párthizottások első titkárai,
- a Minisztertanács tagjai,
- az Osztály hatáskörébe tartozó szervek vezetői.

- 3 -

3. A különfélek keretében a következő állásfoglalások születtek:

- a Demarky-Ügyben sorra kerülő II. fokú eljárást az illetékes szervek - az I. fokú eljárás tapasztalatai alapján - fokozott figyelemmel készítik elő; az Ügyben érkezett "közérdekű bejelentéseket" pánszirodai szinten célzzerű megválaszolni;
- a Szépművészeti Múzeumból elloptak képek Ügyében végzett nyomozati munkában eredményesen közreműködő olasz és görög szembélyek kitüntetésére csak a magyar bűnüldözők kitüntetése után kerüljön sor;
- Szijártó Károly elvtárs biztosítja, hogy a Keserő Jánosné elvtársnő által okozott közlekedési baleset Ügyében a meghalt személy hozzátartozói részéről kezdeményezett felhívás a sajtóban is jelenjen meg;
- helyes az az elképzelés, mely szerint Vass László esztergomi paptanár és Ferendi Mária nyugalmazott egyetemi Ügyintéző Ügyészi megrovásban részesüljön amiatt, hogy az elmúlt évben az esztergomi egyházi gimnázium végzős diákjai körében kizivárogtatták a biológiai egyetemi felvételi tételt.

Budapest, 1984. február 8.

(Dr. Sudradkiss Mátys)

A Magyar Szocialista Munkáspárt 1985-ben tartja meg XIII. kongresszusát. E kiemelkedő jelentőségű esemény időpontjáig még hátralévő hónapok során az országban a kongresszusra való felkészülés, a tapasztalatszerzés jeleire telnek. E munkafolyamatot jellemez a kongresszusra az Igazságügyi Minisztérium Pártbizottsága is előkészítette már a feladat-tervét. Ebből az alkalomból beszélgettünk dr. Körmenyi Annával, az Igazságügyi Minisztérium Pártbizottságának titkárával.

JOGPOLITIKA: Az Igazságügyi Minisztériumban a hivatalvezetés az előkészítendő hónapokban milyen még megoldatlan feladatok végrehajtásánál igényelje jobban a párt-szervezet segítségét, a kommunista kollektíva segítségét?

— Az irányító apparátus kommunista kollektívájának kettős a feladata: a területen belüli politikai felvilágosító-munkát és az állam területen kívüli munkájának minél jobb elvégzése. Az első feladat főként a párti apparátusunk körében végzett munkát jelenti: meg kell győzni minden dolgozónkat arról, sikeresen, a ha szükséges, fel kell térni a sikerek elmaradásának okait is. Nem szabad elfelejtenünk, hogy eredményeinket milyen nemzeti, gazdasági, politikai környezetben értük el. Gondoljunk csak a többé világban kibontakozó és immár egy évtizede előtérbe kerülő gazdasági világ következményeire, a helyi háborúk egész sorára, a felgyorsuló gyverkezés versenyére vagy a növekvő munkanélküliségre. E nemzetközi körülmények között is lényegében teljesítettük a XII. kongresszus által megjelölt alapvető feladatokat. Ezeket a sikereket nem egyedül értük el: alapvető jelentőségű volt ebben a KÖST szerepe, a szocialista országok testvéri támogatása.

Az Igazságügyi Minisztérium sajátos feladatából adódó másik fontos feladat: a jogpolitika kialakításának elősegítése, alkotó továbbfejlesztése, az előkészített jogpolitikai elvek érvényesítésének biztosítása és beépítése az egységes szocialista jog- és intézményrendszerbe mégpedig úgy, hogy annak egysége, alkotóképesége megmaradjon. Ez a mi szakmai munkánk, amely egyaránt magköveteli a kíváló jogi felkészültséget, a politikai tájékozottságot és elkötelezettséget.

Ebben a munkában kezdeményezően eljárunk a minisztérium kommunista, és döntően helytől a minisztérium véleményei alapján. Ez nem azt jelenti, hogy amit mi megteszünk, az holnap is elég lesz. Törekvésünk — beleértve a bővelkedés tudományos vizsgálatait és a büntetővégrehajtás hatékonyságának fokozását szolgáló erőfeszítéseket is — részét képezik annak a kibontakozó gazdasági cselekvési programnak, amely célja: a társadalomban elszaporodó negatív jelenségek visszaszorítása, az állampolgári felelősség megalapozása.

Kommunistáink ebben a munkában is nagy felelősséggel kezdeményeznek, elvégzik. Pártszervezetünk megadott a cselekvésre, ugyanakkor a helyzetlemekkel, jelenségekkel igyekszik komolyan a társadalmi és állami szervekkel együttműködni.

1984. 05. 01. „Pártszervezetünk mozgósít a cselekvésre”.
Interjú dr. Körmenyi Annával, az Igazságügyi Minisztérium Pártbizottságának titkárával.
(Jogpolitika, 1984. 5.)

Közlöny

HUNGARICA

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KB
KÖZIGAZGATÁSI ÉS ADMINISZTRATÍV
OSZTÁLYA

SZIGORUAN BIZALMAS !

KAO/8/1/1985. sz.
Készült: 1 gépett és
7 soksz. példányban

MK Nemzetbiztonsági Hivatal
Az 1975. évi LXV. tv.
alapján felhatalmazott: *Dr. Rákos*
Tárgy:
Értékel:
Módosít:

C a l é k e z t e t ő

A Koordinációs Bizottság 1985. január 7-i üléséről

Jelen voltak: Varga Péter, Horváth István, Markója László,
Székeli József, Szilbereky Jenő, Szijártó
Károly és Budzskólia Máttyás elvtársak.

Nem vett részt az ülésen: Korda Mihály és Csinege Lajos elvtárs.

A napirenden csak különféle kérdések szerepeltek.

Állásfoglalások:

1. A bizottság helyesen Szijártó elvtársnak adott a javaslatát,
hogy a Krassó György rendőri felügyelet alá helyezésével
kapcsolatosan a Legfőbb Ügyészséghez érkezett levelek szer-
ről, mint a Krassó-György kivül más rendőri ügyek kapjanak vá-
laszt, de azokat ne vezető beosztású ügyész írja alá.

Egyetért továbbá az az elképzeléssel is, hogy az ugyan
ebben az ügyben a Russel Alapítvány vezetőjétől Kádár János
elvtársnak írt levélre is a Legfőbb Ügyészség válaszoljon,
osztályvezető ügyészi előiránssal. A válasz fő tartalma az
legyen, hogy Krassó György a javára ismételt alkalmasított
múltányos intézkedések ellenére megadja a Magyar Népköztár-
ság törvényeit, s így a vele szemben tett intézkedés, fe-
lelősségre vonás törvényes. A válaszlévelet a Belügyminiszté-
rium és a Legfőbb Ügyészség együttes közöleményével készüljön el.

KÖZIGAZGATÁSI ÉS

1985. 01. 07. A Koordinációs Bizottság állásfoglalása a Krassó-ügyben. Koordinációs Bizottság. 1985. január 7.
(MNL OL M-KS 288. f. 31/1985/3. ő. e.)

Kedves Holló Elvtárs!

Telefoni megbeszélésünkre hivatkozással az alábbiakban közlöm az igazságügyi apparátus vezetőinek névsorát:

Dr. Vörös József - Titkárság vezetője,
 Dr. Jakucs Tamás - Bírószági Főosztály vezetője,
 Dr. László Jenő - Törvényelőkészítő Főosztály vezetője,
 Dr. Csóka Lajos - Terv- és Pénzügyi Főosztály vezetője,
 Dr. Bácai Imre hadbíró ezredes - Katonai Főosztály vezetője,
 Dr. Lukács Tibor - Tudományos és Tájékoztatási Főosztály vezetője,
 Dr. Bán Tamás - Nemzetközi Jogi Kapcsolatok Főosztályának vezetője,
 Dr. Kirdly István - Számítástechnika-alkalmazási Központ vezetője,
 Nagy Tibor bv. vezérőrnagy - a büntetésvégrehajtás országos parancsnoka,
 Dr. Kiszely Pál bv. ezredes - a büntetésvégrehajtás országos parancsnokának általános helyettese,
 Dr. Kozma Pál bv. ezredes - a büntetésvégrehajtás országos parancsnokának helyettese
 Dr. Hartay Henrik - a Fővárosi Bíróság elnöke,
 Dr. Reményi Jenő - a Nógrád megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Kozma Tibor - a Hajdú-Bihar megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Kovács Pál - a Heves megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Milánkovics Imre - a Komárom megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Gyepes István - a Győr-Sopron megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Szikora István - a Békés megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Bendeki Sándor - a Somogy megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Greiner József - a Bács-Kiskun megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Szolyák Ferenc - a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Kiss Lajos - a Szabolcs-Szatmár megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Tamásfy József - a Baranya megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Csernák Gyula - a Pest megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Fedor Attila - a Csongrád megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Molnár István - a Tolna megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Szokó Miklós - a Fajér megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Jenővári László - a Szolnok megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Szebő Győző - a Vas megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Kiss Ernő - a Veszprém megyei Bíróság elnöke,
 Dr. Kutas István - a Zala megyei Bíróság elnöke.

1985. 03. 03. Igazságügyi vezetők névsorának közzététele az MSZMP KB Irodájával. 1985. március 3.
 (IM KI IRM 1985. 1-170. d. 0078/1/1985.)

F E L J E G Y Z É S

Hegedűs András: Élet egy eszme árnnyékában című, Zsille Zoltán által készített és Bécsben kiadott 376 oldal terjedelmű könyvről.

- 1./ A mű interjú formájában foglalkozik azokkal a politikai eseményekkel, amelyeknek Hegedűs András a felszabadulástól az ellenforradalomig szereplője volt. Az interjú készítője által feltett kérdések jellegükben élesen különböznek a válaszoktól. A feltett kérdések szálaóságosan rendszerellenesek, ugyanakkor a Hegedűs által adott válaszok erősen mérsékeltek, kitűnik azokból egy olyan tudatosság, amely számol azzal, hogy adott esetben a válaszokra megfelelő magyarázatot lehessen adni. Az interjú erre az időszakra vonatkozóan nagy számú tényt közöl a magyar párt- és állami vezetés akkori tevékenységével, illetve a magyar-szovjet párt- és állami szervek Magyarországra vonatkozó tárgyalásaival kapcsolatban. Tekintettel arra, hogy a közölt adatok erre az időszakra vonatkoznak, nem lehet megállapítani azt, hogy ezek ma már a Magyar Népköztársaság hátrányára felhasználhatók lennének. Erőltetettnek tűnne annak megállapítása is, hogy ezek az adatközlések - amelyek a Magyar Népköztársaság szövetségi, barátsági és egyéb együttműködését érinti - alkalmasak lennének a rendszer elleni gyűlölet szítására. Az interjú részletesen foglalkozik a Varsói Szerződés létrejöttével kapcsolatos körülményekkel. Hegedűs - nyilván kiszámítottan - a Szerződés előkészítésével kapcsolatban semmitmondó nyilatkozatot tesz. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy mai véleménye szerint is indokolt volt a Szerződés létrehozása, elsősorban az NSZK gazdasági és katonai megerősödése miatt, annak fenntartását ma is indokoltnak tartja, ezen kívül a történelem által is igazoltnak látja annak védelmi jellegét.

1985. 12. 02. A Legfőbb Ügyész feljegyzése a Koordinációs Bizottság számára Hegedűs András, volt miniszterelnök nyugaton tett nyilatkozataival kapcsolatban. Koordinációs Bizottság. 1985. december 2.
(MNL OL M-KS 288. f. 31/1985/3. ő. e.)

Ma már aligha lenne ellenőrizhető, hogy Hegedűs tényállításai mennyiben felelnek meg a valóságnak. Különösen vonatkozik ez az 1956 előtti eseményekre, ezeknek azonban a mai megítélés szempontjából már nincs is jelentősége. A megítélés szempontjából jelentősége lehet ezeknek az eseményeknek annyiban, amennyiben ezt a mai helyzettel is összefüggésbe hozza. A mű egészét azonban nem ez jellemzi. Amennyiben a mű egészéből egy-egy részt kiragadunk - és ez nemcsak mennyiségi, hanem a mondanivaló tartalma szempontjából is csekély -, akkor el lehetne jutni annak megállapításáig, hogy ezek a részletek alkalmasak a népi demokratikus államrend elleni gyűlölet felkeltésére. Ennek megítélése azonban legalább annyira politikai, mint jogi kérdés. Ezzel kapcsolatban ismételtén hangsúlyozni kell, hogy a mű egészét tekintve nem ilyen, úgy tűnik, mintha Hegedűs óvatossága és ezzel ellenkező irányú törekvése ellenére mintegy véletlenül csúsztak be abba ilyen részletek.

Állásfoglalások:

A külsőfélék keretében a bizottság:

- tudomásul vette Szijártó Károly elvtárs tájékoztatóját
- Isille Zoltán "Hegedűs András: Élet egy eszme árnyékában" című könyvéről; ezzel összefüggésben büntetőeljárás kezdeményezését nem tartotta indokoltnak.

MARKÓJA IMRE igazságügyminiszter bevezető előadása:

Tisztelt Országos Értekezlet, kedves Elvtársaink és Elvtársak!

Engedjék meg, hogy mindenekelőtt én is köszöntsem Értekezletünk valamennyi résztvevőjét, külön is tisztelettel meghívott vendégeinket. Mai tanácskozásunk témája: a XIII. Kongresszus határozataiból az igazságügyi szervekre háruló feladatok megvitatása.

Amint ezt valamennyien jól ismerik, a Magyar Szocialista Munkáspárt múlt év tavaszán tartotta XIII. Kongresszusát. A Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusaira mindig is jellemző volt az elért eredmények számbavétele, az ország goodjeinek, problémáinak feltárása, nyílt és kényszerűen, kritikus és önkritikus megvitatása, majd a szükséges következtetések levonása, a feladatok meghatározása. Nos, a XIII. Kongresszuson is ilyen szellemű tanácskozás zajlott le. Ily módon értékelte ez a Kongresszus is a legutóbbi kongresszus óta eltelt öt esztendő eredményeit és nehézségeit és határozta meg az előttünk álló esztendő politikai, gazdasági és társadalmi tennivalóit, köztük a jogtudományra, a jogalkotásra és a jogalkalmazásra háruló feladatokat is.

A jövőt illetően a XIII. Kongresszus hangsúlyozta, hogy alapvetően az eddig bevált politikát kell folytatnunk, jelentős fordulatra tehát nincs szükség. Ugyanakkor megerősítette azt is, hogy a politika következetes és maradéktalan végrehajtása során belső és külső világunk állandóan változó igényeit soha nem hagyhatjuk figyelmen kívül, konkrét feladatainkat mindenütt ehhez kell igazítanunk, tehát változatlanul a folyamatos megújulásra kell törekednünk, méghozzá nemcsak a gazdaságban, hanem a politikai intézményrendszerben is és a társadalmi viszonyok fejlesztésének minden egyéb területén.

1986. 03. 12. Az MSZMP XIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, az igazságügyi szervekre háruló feladatok. Országos vezetői értekezlet. Markója Imre igazságügyi miniszter bevezető előadása. 1986. március 12. (MNL OL XIX_E-1-p 1986. 3. d.)

Pár nappal ezelőtt fejezte be Elvtársak a munkáját a Szovjetunió Kommunista Pártjának valóban történelmi jelentőségű XXVII.Kongresszusa. Nem lehet természetesen a feladatom a kongresszust most értékelni. Annyit azonban az előzőekben említett gondolatokhoz hozzáfűzve feltétlenül szükségesnek tartok kiemelni, hogy a XXVII. Kongresszus tanácskozásának egész szelleme, az itt elfogadott dokumentumok és konkrét határozatok mondanivalójának egész lényege megerősíthet bennünket abban, hogy alapvetően eddig is jó uton jártunk, a hogy Pártunk XIII.Kongresszusa a jövőre nézve is jól határozta meg a szocialista magyar társadalom fejlesztésének legfontosabb céljait.

Tisztelt Értekezlet!

A kongresszust követően rajlottak le az új típusú és minden eddiginél demokratikusabb képviselői és tanácsosági választások. A választások alkalmából állampolgáraink milliói tették hitet a párt politikája mellett, vállalva egyben a cselekvő részvételt is a XIII.Kongresszus határozatainak végrehajtásában. A választások eredményeként alakultak meg az új tanácsok és a Parlament is. A Parlament 1985 őszén tartotta meg alakuló ülését, a erre a szintén újjáválasztott Minisztertanács előterjesztette programját, amely tulajdonképpen a XIII.Kongresszus határozatai végrehajtásának állami programja. Az Országgyűlés ezt a programot magáévá tette és elfogadta. E program szerves részeként a Kormány előterjesztése alapján az Országgyűlés 1985 decemberében a VII. ötéves tervre vonatkozó törvényt is megalkotta, amely az év január 1-ével lépett hatályba.

A XIII.Kongresszus után az állami szervek mellett a társadalmi szervek tevékenysége is felélénkült. Madd utaljak ezzel összefüggésben két, a közelmúltban lebonyolított rendkívül fontos kongresszusra: a Hazafias Népfront és a szakszervezetek kongresszusaira. Ezekről a kongresszusokról jó érzéssel állapíthatjuk meg: nemcsak azt tartották köte-

lességüknek, hogy csatlakozzanak a XIII.Kongresszus által meghirdetett programokhoz, hanem azt is, hogy őszinte, nyílt és kritikus vita után konkrétan meghatározzák azokat a feladatokat is, melyeket nekik kell elvégezniük ehhez, hogy e programokban foglaltak az életben megvalósuljanak. Őszintén remélem, hogy a KISZ során következő kongresszusát, de más, még az évben megrendezésre kerülő kongresszusokat is ez a szellem fogja áthatni.

De hadd álljak meg itt egy pillenetre. Politikailag igen nagyra értékelve a Párt politikája mellett kiállást és azt is, hogy a Kongresszus határozatai alapján mindenki a legjobb tudomása szerint igyekszik a reál hátráló tennivalókat meghatározni, mégis azt mondanám: most már inkább a feladatok konkrét végrehajtására kellene összpontosítanunk. Az ország jelenlegi helyzete, nehézségei és az a célkitűzésünk, hogy az elkövetkezendő öt évben meg-
alapozzunk egy' általános élénkülést és fellendülést az élet minden területén, parancsolólag követeli ezt. Talán nem is tenném mindezt szóvá, ha a kormányzati munka során szerzett tapasztalataim nem azt bizonyítanák, hogy változatlanul a leggyengébb láncszemünk a meghozott döntések következetes és fegyelmezett végrehajtása. Ha nem tapasztalnám azt, hogy alkotó módon gondolkozni és dönteni többé-kevésbé már megtanultunk, alkotó módon cselekedni és dolgozni, még-hozzá keményen és szívesen azonban még nem nagyon.

Jól tudjuk természetesen valamennyien, hogy országunk sorsának alakulása több külső tényezőtől is függ. A nemzetközi helyzet, a világgazdasági körülmények változásai nálunk - a közismert okok miatt - az átlagosnál is jobban éreztetik a hatásukat. Ezt mint realitást, a gazdaságpolitikai és társadalompolitikai törekvéseink kialakításánál messzemenően figyelembe kell vennünk. De azt is, hogy nekünk alig van módunk e külső körülményeket kedvezően befolyásolni. Legfeljebb reménykedhetünk abban, hogy a nemzetközi helyzet enyhülése, a fegyverkezési hajszra meg-

állítás, vagy a teljes egyenjogúságon, a kölcsönös érdekeken alapuló, diszkriminációtól mentes gazdasági kapcsolatok megteremtése jobb feltételeket teremt a mi gazdaságunk fejlődése számára is. Ez azonban csak remény, amelyre nem alapozhatjuk a jövőnkét. Jövőnk mikénti alakulásának a legfőbb lehetőségei ezért mi vagyunk. S ehhez képest is kell most már a legkomolyabban hozzáfogni a munkához.

Kedves Elvtársak!

Ugy vélem, mindenki örömmel nyugtázza a XIII. Kongresszusnak azokat a megállapításait, amelyek kifejezésre juttatták, hogy hazánkban törvényes rend és jogbiztonság van s ehhez nem kis mértékben hozzájárult az is, hogy a jogalkotó és jogalkalmazó szervek alapvetően betöltötték hivatásukat az állami, társadalmi és gazdasági rend fejlesztésében és védelmében.

A Párt és a Kormány politikájának a megváltozott szemlélete alapvető instrukciókat kell, hogy jelentsen a mi szerveink számára is. A jogalkotásban és a jogalkalmazásban egyaránt maximálisan és egyenértékűen kell figyelembe vennünk azokat a politikai célokat és elhatározásokat, melyek a gazdaság, a politikai intézményrendszer fejlesztése és a társadalmi problémák megoldása terén kialakultak. Nekünk is tehát komplex módon kell gondolkoznunk és cselekednünk.

IGAZSÁGÜGYMINISZTER

0010/4/1987. IM TUK

~~SZIGORUAN TITKOS!~~

Készült: 20 pld-ban

..... sz. példány

E L Ő T E R J E S Z T É S

a Koordinációs Bizottsághoz

a jogszabályelőkészítés és a jogalkotás elveiről

Az elmúlt évtizedek során szocialista jogrendszerünk kiépült, és az 1969-ben elkezdett kodifikációs reform-program folyamatos végrehajtásával a fejlett szocialista társadalom korszerű jogi alapjait is megteremtettük. A jogalkotás tervszerűbb, a jogszabályelőkészítés megalapozottabb lett, szélesebb demokratizmusa.

Mindemellett a jogalkotást - különösen az alacsonyabb szintű joganyagot - továbbra is számos kritika éri. Az utóbbi években bekövetkezett jelentős társadalmi-gazdasági változások, és ezzel összefüggésben az állami irányítás új módszerei folytán ui. a jogi eszközök szerepe nagymértékben nőtt, ami fokozta a velük kapcsolatos követelményeket, és egyúttal felszínre hozta a jogforrási rendszer hiányosságait.

Az egyre nagyobb és változó joganyag csak akkor lehet az irányítás megfelelő eszköze, és akkor várható el a szabályok érvényre juttatása, ha azok összefüggő, egységes és áttekinthető rendszert alkotva valóban a tervezett befolyást gyakorolják a társadalmi folyamatokra. Jogrendszerünk alkalmazhatóságát nagy mértékben befolyásolja az, hogy 1985 végén 5330 jogszabály volt hatályban /utasítások nélkül/, és ebből csak 141 az alapvető rendelkezéseket magában foglaló törvény; a pénzügyminiszteri rendeletek száma évente 60 körül van, és pl. 1983-ban a pénzügyi rendeletek, utasítások és jogi iránymutatások száma együttesen 217 volt.

A tulsszabályozás nem indokolható kizárólag a szabályozást igénylő életviszonyok gyarapodásával, bonyolultságával. Ennek gyökerei részben állami struktúrák egyes fogyatékosságaihoz /az esetenkénti túlzott centralizmusához/ nyulnak vissza. Az irányítási feladatok megváltozott tartalmához nem megfelelően igazodik a hierarchikus szervezeti rendszer: a megfelelő koordináció csak nehézkesen biztosítható, s az állami szervek mindent jogi eszközökkel kívánnak megoldani. Mindez önmagában is a többszintű és párhuzamos szabályozáshoz vezet. /Törvény végrehajtására minisztertanácsi rendelet kerül kibocsátásra, majd ennek alapján gyakran több ágazati miniszter is szabályozza ugyanazt a kérdést, csakély eltéréssel./ A tulsszabályozásnak azonban szemléleti okai is vannak. Így például: a társadalmi-gazdasági problémák megoldására akkor is a jogi szabályozáshoz folyamodunk, amikor más jellegű intézkedésekre lenne szükség; illetőleg nem bízunk eléggé a jogalkalmazók hozzáértésében, és ezért túlságosan részletező, bonyolult a szabályozás.

A jogrendszer fejlesztése érdekében - az említett problémák megoldása mellett - az eddigieknél határozottabb lépésekre van szükség a jogforrási rendszer egységes szabályozására. Pontosan meg kell határozni, hogy mely jogalkotó szervek, kikre nézve és milyen formában rendelkezhetnek kötelező érvénnyel. Biztosítani kell a jogrendszer egységét, áttekinthetőségét, stabilitását, és növelni kell a törvények szerepét. Fel kell lépni a jogi tulsszabályozás ellen. Tovább kell szélesíteni a jogalkotás demokratizmusát, a szakszerűség fokozása mellett.

Mindezek a kérdések azonban nemcsak szakmai-jogi, hanem politikai jelentőségűek is, mert a jog csak úgy szolgálhatja az állami feladatok teljesítését, a politikai célkitűzések megvalósítását, ha megőrzi társadalmi szerepét, tekintélyét.

A jogalkotásról szóló 1982. évi országgyűlési határozat, majd pedig a Párt XIII. Kongresszusának határozata nyomán új lendületet kapott a jogszabályelőkészítésnek, a jogalkotás helyzetének vizsgálata, tudományos elemzése. Az ennek eredményeként készült javaslatot több tudományos fórumon megvitattuk, megtárgyalta a Minisztertanács, elfogadva a jogalkotásról szóló törvény irányelveit.

A jogalkotással kapcsolatos tartalmi követelmények kifejezésre jutottak a XIII. Kongresszus határozatában. Több fontos elvet megfogalmazott az Országgyűlés, néhányat a Minisztertanács. Indokolt ezeket egy helyen összefoglalni, hogy végrehajtásuk következetes legyen. A jogalkotás leglényegesebb jogpolitikai elvei a következők:

a/ A jogalkotás segítse elő a szocialista társadalmi viszonyok védelmét, fejlesztését, a szocialista demokrácia kiteljesedését.

b/ A jogszabályelőkészítés során vizsgálni kell, hogy az adott társadalmi viszony jogi eszközökkel befolyásolható-e, megteremthető-e a végrehajtás feltételei; ezzel is elősegítve a tulzabályozás megelőzését és a jogrendszer stabilitását.

c/ A jogalkotás legyen tervező és tudományosan megalapozott, vegye figyelembe a szabályozással érintettek véleményét.

d/ Kerülni kell mind a tulzottan részletező, mind az elnagyolt szabályozást.

e/ A jogszabály konkrét, végrehajtható magatartási szabályokat tartalmazzon; a kívánságokat, célkitűzéseket, programokat nem jogszabályi formában kell megállapítani.

f/ Az azonos vagy hasonló életviszonyokat általában ugyanabban a jogszabályban kell szabályozni, kerülve a párhuzamos és az indokolatlanul többszintű szabályozást.

H A T Á R O Z A T I J A V A S L A T

A Politikai Bizottság a jogszabályelőkészítés és a jogalkotás előterjesztésében foglalt elveivel egyetért.

Indokoltnak tartja, hogy a szocialista törvényesség erősítése, a tulsszabályozás megelőzése és a jogalkotásban a szocialista demokratizmus szélesítése érdekében az Országgyűlés törvényt alkosszon a jogalkotásról.

E szabályozás során szűkíteni kell a jogszabályok körét /megszüntetve a határozatok és utasítások jogszabályi jellegét/, a törvényhozási tárgyak meghatározásával is fokozni kell az Országgyűlés jogalkotó szerepét, egyúttal hatékonyabbá kell tenni a jogszabályok előkészítését.

Az említett törvényjavaslatot úgy kell előkészíteni, hogy az Országgyűlés 1987. táli ülés-szaka elé kerülhessen. Egyidejűleg javaslatot kell tenni az Alkotmány szükséges módosítására is.

Javaslat

a Politikai Bizottságnak

a jogalkotásról és a jogszabály-előkészítésről szóló törvény elveire

Az elmúlt két évtizedben a társadalmi, gazdasági változásokkal összhangban - olykor az indokoltnál is nagyobb mértékben - növekedett a jog és a jogi eszközök szerepe. A joggal szemben támasztott fokozott követelmények egyre inkább felszárítják a jogrendszerünk hiányosságait is. Ezek főleg a következők:

- társadalmi viszonyaink törvényszabályozottá váltak /a jogszabályok száma évente 4-5 %-kal növekszik, 1986-ban már 5339 jogszabály volt hatályban/;
- a törvények száma valamelyest megnövekedett /száma jelenleg 144/, a jogrendszerben betöltött szerepük azonban - az alacsonyabb szintű jogalkotás túltengése miatt - továbbra sem megfelelő;
- a jogrendszer áttekinthetősége nagymértékben csökkenett, kiterjedt a jogalkotó szervek köre, a különösen zavaró, hogy ugyanaz a szerv többféle elnevezéssel bocsájt ki jogszabályt;
- a jogszabályok stabilitása gyengült, egyes területeken töltőgöcsön gyakran a változtatás, esetenként kellő előkészítés nélkül, életszerű, egymást erősítő jogszabályok születnek;
- gyakran előfordul, hogy a jogszabályok indokolatlanul vonatkoznak be a társadalmi viszonyokra;
- a jogszabályok rendelkezési sok esetben végrehajthatatlannak, vagy azért, mert jogszabályba nem illő, általános jellegű célokat és programokat tartalmaznak, vagy pedig azért, mert a végrehajtás feltételei hiányosak.

A megalapozottabb jogalkotás érdekében a törvény növelje a társadalmi szervezetek és érdekérvényesítő szervek, a jogalkalmazók és az állampolgárok szerepét a jogszabályok előkészítésében, társadalmi vitájában. Vitára általában a jogszabály tervezetét kell bocsátani, olyan időpontban, hogy az elhangzott észrevételeket hasznosítani lehessen. A vita terjedelmét, lebonyolításának módját esetenként célszerű meghatározni. A jogalkotásra vonatkozó előterjesztésben tájékoztatást kell adni a társadalmi vitáról, a az elhangzott javaslatokról. Mindennek megfelelő nyilvánosságot kell biztosítani.

Indokolt fenntartani azt a gyakorlatot is, hogy a jogszabály-előkészítésért a szakminiszter és az igazságügyminiszter együttesen felelős. Ugyanakkor meg kell határozni az igazságügyminiszternek a jogrendszer összehangolásával, a jogszabályok előkészítésével kapcsolatban feladatait és felelősségét. A jogszabályok körérthetőségének és áttekinthetőségének biztosítása érdekében pedig kötelező drványos jogszabály-szerkesztési szabályzat készítését indokolt előírni.

Emléksíció

a Koordinációs Bizottság 1988. április 11-ei üléséről

Jelen voltak: Fejti György, Varga Péter, Horváth István, Markója Imre, Szijártó Károly, Szilbereky Jenő, Ballai László és Szabó István elvtársak.

Állásfoglalások:

1. Az alapvető állampolgári jogok értelmezésének és érvényesülésének - hazai, illetve nemzetközi összehasonlításban történt - áttekintését a bizottság hasznosnak ítélte, az előterjesztésben írtakat tudomásul vette, és a további munka alapjaul elfogadta.
3. A különfélelek keretében a bizottság:
 - a/ Felkérte az Igazságügyi Minisztériumot, hogy a Fialal Demokraták Szervezetének megalakítását tiltó politikai állásfoglalás jogi érveit - a várható reakciókra való felkészülés jegyében - gondolják végig. A történetekről a Közigazgatási és Adminisztratív Osztály tájékoztassa az Alkotmányjogi Tanács elnökét; és a Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztály útján biztosítse, hogy a szükséges tájékoztatást a jogi-tudományos műhelyek is megkapják.

1988. 04. 11. Az Igazságügyi Minisztérium felkérése a Fidesz megalakítását tiltó politikai állásfoglalás jogi érveinek végiggondolására. Koordinációs Bizottság, 1988. április 11. (MNL OL M-KS 288. f. 31/1988/3. ő. e.)

KEDVES HORVÁTH ELVTÁRS!

A "Szabad Kezdeményezések Hálózata"nak megszervezése sem tartalmát, sem a szervezők megfogalmazott célját tekintve nem minősíthető egyesületnek, a szervezők sem tekintik annak.

A Hálózat működésére vonatkozó "Vázlat" alapján nem állapítható meg egyértelműen, hogy a Hálózatot országos politikai mozgalonként, vagy egy "laza" szervezetként kívánják-e létrehozni. A Hálózat Tanácsának megalkotása és a Szóvivői Testület megválasztásának szándéka azonban szervezet kialakítására utal. Mivel egy ilyen szervezet működését nem engedélyezték, a Hálózat szervezői és vezetői a Btk. 212.§-ában meghatározott egyesülési joggal való visszaélés vétsége miatt felelősségre vonhatók.

A "Vázlat" utal a Hálózat olyan politikai céljaira is, amelyek valószínűsítik, hogy más bűncselekmények /közösség megsértése, összeesküvés előkészülete/ lehetősége is felmerül. Erről azonban csak ~~szervezők által kibocsátott és a Hálózat célkitűzéseit feltehetően részletesen tartalmazó felhívás~~ egyéb bizonyítékok ismeretében lehet állást foglalni.

Készült: 3 plá-ban.

Eredeti példány Horváth I. elvtársnak,
egy másolati példány Varga Péter elvtársnak
megküldve.

Állásfoglalások:

1. A bizottság az igazságügyminiszternek a Nagy Imre és társai perében, illetőleg az 1956-os ellenforradalmi cselekmények miatt halálra ítéltettekkel kapcsolatos kegyeleti kérdések rendezése tárgyában készített előterjesztését a további munka alapjául elfogadta. A vitában elhangzottakat is figyelembevételre támogatja azt a javaslatot, hogy a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága Nagy Imre, Haléter Pál, Gimes Miklós, Szilágyi József, Losonczi Géza holttest maradványait az azt kérelmező hozzátartozóknak - jövő év elején - adja ki, s aktívan működjön közre azok újratemetésében. Nagy Imre újratemetéséhez célszerű a farkasréti temetőben megfelelő helyet biztosítani. A többiek újratemetéséhez, illetve egyéni síremlékének létesítéséhez szükség szerint indokolt segítséget nyújtani. A rákoskeresztúri új köztemető egynevezett 301-es parcellájában elhelyezett más kivégzettek, valamint az ország bármelyik temetőjében elhantolt kivégzettek hozzátartozói részére ugyancsak indokolt lehetővé tenni, hogy fejfát állíthassanak volt családtagjuk emlékére. Amennyiben az exhumálás az utóbbiak esetében is megoldható, és a hozzátartozók kérik azt, nem célszerű elzárkózni attól.

Ajánlja a bizottság az igazságügyminiszternek, hogy alakítson kisebb munkacsoportot Nagy Imre és társai újratemetésével kapcsolatos feladatok intézésére, ennek vezetője a Politikai Bizottság állásfoglalása után kezdje meg a tárgyalást a hozzátartozókkal, kísértesse elő az exhumálásokat, illetve a maradványok átadását, s lássa el az újratemetéssel összefüggő segítségnyújtást.

DR. SZILÁGYI JÓZSEF

216

1988. 11. 14. A Koordinációs Bizottság állásfoglalása Nagy Imre és társai perével, illetve az 1956-os ellenforradalmi cselekmények miatt halálra ítéltettekkel kapcsolatos kegyeleti kérdések rendezéséről. (MOL M-KS 288. f. 31/1988/3. ö. e.)

- 0 -	
NEMZETKÖZI, JOGI ÉS KÖZIGAZGATÁSPOLITIKAI BIZOTTSÁG	

Elnök: Grösz Károly	az MSZMP főtitkára
Titkár: Korn Gyula	a Kormány Bizottság tagja, Külügyminisztériumi Államtitkár
Tagjai: Borbély Sándor	a Kormány Bizottság tagja, a Munkaadórság országos parancsnoka
Fejti György	a Kormány Bizottság titkára
Fock Jenő	a Kormány Bizottság tagja, a Minisztertanács nyugalmazott elnöke, a MTESE elnöke
Horváth István	a Kormány Bizottság tagja, Külügyminiszter
Kárpáti Ferenc	a Kormány Bizottság tagja, Honvédelmi miniszter
Korom Mihály	a Kormány Bizottság tagja, a Kormány Bizottság nyugalmazott titkára, az Alkotmányjogi Tanács elnöke
Kótsai Géza	a Kormány Bizottság tagja, a Kormány Bizottság osztályvezetője
Szűcs Miklós	a Kormány Bizottság titkára
Várhonyi Péter	a Kormány Bizottság tagja, Külügyminiszter
(századon levélben)	

1988. 12. 15. A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság létrehozása.
MSZMP KB 1988. december 15. (MNL OL M-KS 288. f. 4/248-249. ő. e.)

A Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai
Bizottságának
MUNKARENDJE

A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság az MSZMP Központi Bizottságának állandó bizottsága.

A Bizottság feladata javaslatok, állásfoglalások előkészítése a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság részére a nemzetközi élet, a jogalkotás és joggyakorlat, a védelmi és közigazgatáspolitikai kérdéseiben.

A Bizottság tagjait, elnökét, titkárát a Központi Bizottság választja meg.

A Bizottság tagjai a testület tevékenységében saját személyükben vesznek részt, távollétükben másokkal nem helyettesíthetők.

A Bizottság Üléseinek állandó meghívottja a Minisztertanács elnöke.

A Bizottság Ülésein jelen részt vesz, a jegyzőkönyvet vezeti az MSZMP főtitkárának külpolitikai szakértője.

A Bizottság tevékenységét féléves munkaterv alapján

végzi. A munkatervet - a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság munkatervét és más határozatait figyelembe véve - a Bizottság hagyja jóvá.

A Bizottság szükség szerint, de legalább havonta egyszer, minden hónap utolsó péntekén ülészik.

A Bizottság anyagai titkosak, azok csak külön döntés alapján hozhatók nyilvánosságra.

Az Ülésekről szűzszertinti jegyzőkönyv készül, amely a Bizottság tagjainak rendelkezésére áll. A Bizottság Üléseiről rövid emlékeztető is összeállításra kerül, amelyet a bizottság tagjai röviddel az ülés után megkapnak.

A Bizottság Üléseiről külön döntés alapján közlemény jelenhet meg.

A Központi Bizottság határozata alapján a Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság elnöke az MSZMP főtitkára.

Az MSZMP főtitkárának külpolitikai szakértője felelős a Bizottság Üléseinek szervezeti előkészítéséért, az egyes témákkal kapcsolatos munka koordinálásáért, a Bizottság tagjaival, a KB más állandó bizottságaival, munkaközösségeivel.

MSZMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGA
PÁRTPOLITIKAI OSZTÁLY

T I T K O S I

Készült: 2 gépelt és
26 soksz.pl.

J A V A S L A T
a Politikai Bizottságnak

Az igazságügyminiszter - a bírói függetlenség biztosítása érdekében - előterjesztést tett arra vonatkozóan, hogy a megyei (fővárosi) bíróságok elnökei kinevezésének és felmentésének kérdése a jövőben a párt azonos szintű szervei helyett a Politikai Bizottság hatáskörébe tartozzon.

Álláspontja szerint a káderhatáskör gyakorlásának jelenlegi rendje nem nyújt kellő garanciát a bírósági vezetés és ezáltal a bírák függetlenségére. A megyei (fővárosi) elnökök ugyanis személyükben függő helyzetben vannak a párt azonos szintű szerveitől, különösen azok vezető tisztségviselőitől. Felfogása szerint ez a helyzet közvetve vagy közvetlenül kihat a bíróságok és a bírák függetlenségére, az ítélkezés befolyásolhatóságára. Mindez ellentétes és összeegyeztethetetlen a politikai rendszer reformtörekvéseivel.

A KB Pártpolitikai Osztálya a káderhatáskör jelenlegi módosítását, a megyei (fővárosi) bíróságok elnökeinek a Politikai Bizottság hatáskörébe vonását nem tartja indokoltnak, mivel ellentétes ezzel a káderpolitikai elvvel, hogy személyi kérdésekkel ott foglalkozzanak, ahol ahhoz a legtöbb ismeret rendelkezésre áll. Nem ért egyet ezzel a felfogással sem, miszerint a párt káderhatásköre ellentétes és összeegyeztethetetlen a politikai rendszer reformtörekvéseivel.

A kezdeményezéssel Fajti György elvtárs egyetért

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
KÖZPONTI BIZOTTSÁGA

Alk/17/3/1989. sz.
Készült: 1 gépellt és
29 soksz. példányban

Javaslat

a Politikai Bizottságnak

a politikai pártokról, az alkotmánybíródságról, valamint
a közigazgatási bírászkodásról szóló törvényekkel kapcsolatos
állásfoglalásra

I.

A kormány az egyeztetési törvény megalkotása kapcsán az Országgyűlés előtt kötelezettséget vállalt arra, hogy az év augusztusáig benyújtja a politikai pártokról szóló törvényjavaslatot. A pártokról szóló törvény adta lehetőséggel az érdekeltek csak abban az esetben tudnak élni, ha az Országgyűlés megteremti az ehhez szükséges egyéb feltételeket is. Ilyen mindennekeltű az alkotmánybíródság felállítása. Az alkotmánybíródság létrehozását egyébként - a közigazgatási bírászkodás bevezetésével együtt - már az országos pártértelkerlet minden további helyzetfeltérés nélkül szükségesnek tartotta.

A politikai pártokról szóló törvényjavaslatot, valamint az alkotmánybíródságról és a közigazgatási bírászkodásról készitendő törvényjavaslatok elvi alapjúl szolgáló anyagokat az igazságügyminiszter elkészítette; a miniszteri előterjesztéseket csatoltan benyújtom, s javaslom, hogy a Politikai Bizottság azokat első olvasásában tárgyalja meg.

Az igazságügyminiszter előterjesztéseiben foglaltak - néhány tétel kivételével - összhangban vannak egyrészt az általános törekvéseinkkel, másrészt megfelelnek a három anyag kiemkélése során kölcsönösen kialakított álláspontnak. A Központi Bizottság által kiküldött alkotmányozó Bizottság mindhárom előterjesztést megvitatta, észrevételeit hasznosítottuk.

J E G Y Z Ö K Ö N Y V

a Politikai Bizottság 1989. április 19-én megtartott üléséről

- 2./ a/ Előterjesztés az egy-, illetve kétkamarás Országgyűlésről
 b/ Javaslát a köztársasági elnöki intézményről szóló törvény elveire
 c/ Javaslát az országgyűlési képviselők és a tanács-
 tagok választásának rendjére, időpontjára
 d/ Javaslát az országgyűlési képviselők és tanács-
 tagok választásával, a második kamarával, valamint
 a köztársasági elnöki intézmény bevezetésével ösz-
 szefüggő kérdésekben kialakítandó álláspontra

Előadó: Kulcsár Kálmán, Horváth István és Fejti
 György elvtárs

- 2/ a/ Előterjesztés az egy-, illetve
 kétkamarás Országgyűlésről
 b/ Javaslát a köztársasági elnöki
 intézményről szóló törvény
 elveire
 c/ Javaslát az országgyűlési kép-
 viselők és a tanács-
 tagok vá-
 lasztásának rendjére, időpont-
 jára
 d/ Javaslát az országgyűlési kép-
 viselők és tanács-
 tagok válass-
 tásával, a második kamarával,
 valamint a köztársasági elnöki
 intézmény bevezetésével öszsze-
 függő kérdésekben kialakítandó
 álláspontra

Előadó: Kulcsár Kálmán, Horváth
 István és Fejti György elvtárs

Kérdést tett fel: Vastagh Pál
 elvtárs

Hozzászólt: Németh Miklós, Szűcs
 Mátyás, Vastagh Pál, Myers Rezső,
 Mémori Csaba, Pozsgay Imre, Jassó
 Mihály, Iványi Pál és Grósz Károly
 elvtárs

A Politikai Bizottság az előter-
 jesztéseket a vitában elhangzott
 észrevételek figyelembevételével a
 további munka alapjául elfogadja.

Ögy határoz, hogy az egyes kérdé-
 sekben folytatandó eszmecsere,
 konzultációk figyelembevételével
 átdolgozott javaslatokat a Központi
 Bizottság május végén tartandó ülé-
 se elé terjeszti.

Kulcsár Kálmán elviátja:

Akkor azok akik ebben az "összeesküvésben" résztvettek és nem a Nagy Imre perben ítélték el őket, hanem más összefüggésekben, akkor azokkal valamit tenni kell. Az egész felülvizsgálát egyébként olyan tapasztalatokkal jár, amennyire én ezt látom, hogy egy bizonyos idő után valószínűsíthető tudása azt a javaslatot, hogy a felülvizsgálát, minthogy eredetileg sem szándékozt egyedi ügyekkel foglalkozni, kivéve azt a néhány 15-16 esetet, amelyet a Parlamentben is említettünk, tehát az összes többi esetre, ideértve az 1956-ban érintettek esetét is, én azt javasolnám, hogy törvénnyel oldjuk meg az ügyet, különböző érdekek feltehető sérelme is inkább ezt kívánná, minthogy azt, hogy akár milyen összefüggésekben ezeket az ügyeket egyébként vizsgálná felül akármilyen igazságügyi hatóság. Ez a történelmi-jogász bizottság ez dolgozzon, tapasztalatokat fognak szerezni, megfogják majd vonni, azokat a perkatagóriákat, amelyekben egy ilyen álláspont kialakításáról szó lehet, és nekem az lenne a javaslatom, ami eredetileg is volt, hogy ezután egy törvénnyel intézzük el az egész ügyet, lehetőleg minél egyszerűbben. Ugyanezt javaslom az 1956-ban érintettekre is, mindenkire, aki nem követett el közönséges bűncselekményt. Mert az 56-os események során azért jöndék ilyen közönséges bűncselekmény elkövetésére került sor. Itt málan vannak egyelőre a halálos ítéletben is részesült és kivégzett embereknek az adatai. Ebből is kiderül, hogy ezeknek egy nem kis százaléka mindenkor és mindenütt büntetendő közönséges bűncselekményt követett el. Valaki felhasználta az alkalmat arra, hogy ebben az időszakban élje meg a feleségét akit utált, van aki elment és kirángatta a házból a katonatisztet, rendőrt, vagy, és ott lelőtték, vagy lincseltek, vagy fosztogatnak. Ezek közönséges bűncselekmények. Ezek semmiféle eddig soha semmifajta kegyelemben nem részesülhetnek. Azt gondolom, hogy ezeket meg lehet állapítani az eddigi iratok alapján is

1989. 04. 28. Nagy Imre és társai perének felülvizsgálata és a temetésükkel kapcsolatos tennivalók. Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter hozzászólása. A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság ülésének jegyzőkönyve. 1989. április 28. (MNL OL M-KS 288. 62/4. ő. e.)

és akkor a következményeket is ilyen módon lehet majd kezelni. Tehát igazából nem okoz nagyobb problémát, hogyha szabad ezt a szót használni, de inkább csak idézőjelben használnám, mint amit az összes többi bűncselekmény ebben az esetben jelent. Ami jogilag megint csak idézőjelbe tenném, hogyha nem lennénk ilyen helyzetben, akkor ezt mondanám, hogy nagyon érdekes kérdés az, hogy milyen a Kádár-kormány legitimitása ebben az esetben, amelyet Fajti elvtárs kérdezett. Én azt gondolom, hogy nem reménytelen ennek a helyzetnek a megoldása. Nem reménytelen ennek a helyzetnek a megoldása. Tulajdonképpen ez az eset, ez az anyag, amelyet itt kézbe kaptunk, ez egy bekezdésében elindul ezen az úton. Amikor azt mondja, hogy november valahányadikán Kádár János kivált a kormányból. Most annak a kérdésnek a megoldása ugyanis nemcsak az, hogy Nagy Imre lemondott-e vagy nem mondott le. Ez nyilvánvalóan egy lényeges dolog, de Nagy Imre 1956. november 4-e után már nem volt ebben a helyzetben, hogy bármilyen kormányzati tevékenységet folytasson. Tulajdonképpen az ő kormányából kivált államminiszter volt az, aki továbbvitte a dolgokat, erre össze lehet hozni véleményem szerint azokat a jogi érveket, amelyekkel itt a Kádár-kormány legitimitása nem kérdőjelezhető meg olyan módon, hogy az ne legyen megválaszolható. Az más kérdés, hogy ki fogadja el ezt, és ki ezt a variánst, de az mindig megvan, ezzel mindig számolni kell, de megindokolható az adott esetben véleményem szerint, ezen is tovább kell percre dolgozni és most csak azért mentem így előre egy kicsit ebben az ügyben, mert ilyen kérdés hangzott el. Lehet, hogy másfajta összefüggéseket is tekintetbe kell majd venni, de én ezt nem tartom reménytelennek, ennek az egésznek a jogi kezelését. Ami a hatásokat érinti. Hát erre

ugyanazt tudom mondani, amit Horváth elvtárs mondott. A hatás nem ebből következik. Nem ebből következik, azt hiszem nem is már csak ebből következik, hogy a Nagy Iara perben érintettekben a bíróság hogy fog dönteni. A hatás ebből a szempontból sokkal összetettebb és én azt hiszem, hogy a jelenlegi helyzetben esetleg kedvezőbb is számunkra, éppen ezért, mert erre nem lehet mondani, hogy bárki is rákényszerítette volna: politikai vezetés, vagy a kormányzat; itt egy olyan lépés volt, amely saját kérdésnyerésből tulajdonképpen nem tett mást, mint az ilyen ügyek felülvizsgálatára hivatott, törvényszerűen hivatott szervek körébe helyezte az ügyet. Ha szabad azt mondanom, itt sem a politikai vezetés, de még csak a kormány sem tekinthető olyanként, mint amely ezt az ügyet eldönti. Mert nem ez dönti el. Ez a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa fog ítéletet hozni, és a döntés annak alapján születik meg. A következményei persze én úgy látom, hogy bizonyos összefüggésekben kedvezőek lesznek, bizonyos összefüggésekben kedvezőtlenek lesznek. Mát ezekre föl kell készülni, csak azt nem javasolnám, hogy addig amíg ítélet nincs, addig próbáljuk egy majdani ítélet esetleges hatásait esetleg agitációkhoz, vagy valami addiszerekkel beférni. Inkább arra kell föl-készülni, hogy ha ítélet születik, és az az ítélet ilyen lesz, ez ki fog derülni ebben a pillanatban, amikor a legfőbb Ügyész törvényességi óvását benyújtja, vagy nem nyújtja be, akkor ki fog derülni, hogy mire kell körülbelül föl-készülnünk, mert azt hiszem, hogy ez a legfőbb Ügyészeti vizsgálat az elég alapos lesz ahhoz, hogy a Legfelsőbb Bíróság számára is megfelelő anyagot adjon az eljárás lefolytatásához és az ítélet megszületéséhez. Még egyszer megismételném, hogy ennek a politikai összefüggései rehabilitációra, vagy nem-rehabilitációra irányuló következményeit én a magam részéről azt ajánlom,

hogy kezeljék külön. Itt azt kell mondani mindig, hogy az Alkotmányban erre hivatott szervek felülvizsgálják az Ügyet, fognak majd dönteni,akkor ennek milyen következményei lesznek,az egyik összerüppés lehet az egész Ügy politikai értékelésében. Közönség szépen.

Grósz Károly elvtárs

Közönség szépen. Elmondanál néhány szót a menetrendről. Nyers elvtárs érdeklődött, hogy egy körülbelül mikorra, ha jól értettem az a kérdés, hogy mikorra fog ez kifutni?

Kulcsár Kálmán elvtárs

Igen. Azt tudnám mondani, hogy mi úgy indultunk el akkor, amikor a kormány elnökeivel a tanácsadó testület javaslatait áttekintettük, ami, igazra van Horváth elvtársnak, nem pontosan ez ami történik. Ők már egy olyan álláspontot írtak le, hogy a Nagy Izsák terv alapján született döntés az törvénytelen, és a bíróság rehabilitálja. Úgyhogy ilyet nem lehet mondani egy tanácsadó testületnek, akik nem látták az iratokat egyrészt, másrészt nem lehet anticipálni, nem lehet utasítani egy bíróságot kvázi arra, hogy milyen álláspontot foglaljon el. Erért át kellett nekünk dolgozni még ezt a közleményt is, ami megjelent a sajtóban. Tehát ott az az álláspont formálódott ki, és ez úgy láttam, hogy ott mindenki egyetértett, hogy politikailag helyes volna, hogyha a temetés előtt születne ebben az ügyben döntés. Hát persze csak azt vették számításba, hogy ha kedvező döntés születik,a rehabilitáció megtörténne. Én azt gondolom, hogy az értékelés kérdése. Megoldható. Jogilag megoldható. Megbeszéltük a Legfőbb Ügyészséggel, a Legfelsőbb Bíróság elnökével, a döntés megszülethet a temetés előtt. Ha ez szükséges, akkor ez így megoldható. Ha az a vélemény, hogy tovább kell folytatni, akkor azt

ít kell gondolni, akkor nem fognak sietni az igazságügyi szervek. De törvényes határidőket, mindent beleértve megoldható. É utána gondolom, ha az ítélet olyan, amilyen valószínűnek látszik, akkor én azt gondolom, hogy nyilván jönnek majd a további kérdések, hasonlóak, és akkor kellene ezzel foglalkoznunk, amit Szűcs elvtárs jelzett, hogy valóban nem lenne-e célszerű az egész ügyet mégis egyetlen törvénnyel lezárni.

Éppen ezért én nem látom a lehetőségét annak, hogy elvégezzük az ügyeket, azt együtt kell lefolytatni, hogy milyen módon, milyen milyen következtetéssel járul, azt rá kell bízni a bíróságra. Én sem mondhatok véleményt ebben a tekintetben. Az igazságügyminiszternek nincs joga semmilyen módon a bíróságot befolyásolni. Ez nem a mi ügyünk, ez a bíróság dolga.

ELŐTERJESZTÉS

a Politikai Bizottsághoz

Az új bírósági szervezet koncepciójának kialakításakor alapvetően a következők megoldására kell törekedni:

- megfelelő szervezeti garanciákat kell kiépíteni a pártatlan és független ítélkező munka végzéséhez és ehhez a követelményekhez igazítva kell kialakítani egymástól elkülönülten az ítélkezés elvi irányításának, valamint a bíróságok igazgatásának új rendszerét,

- a bírósági szervezet működésének biztosítása kell az ítélkezés törvényességét és meg kell felelnie a jogbiztonság és a célszerűség szempontjainak.

A hatalmi ágak szétválasztásának, egyensúlyának és kontrolljának elve csak a független, önkormányzó bírósági szervezetben valósulhat meg. Az új bírósági szervezet alapvető elvei az alábbiakban foglalhatók össze:

A bírósági szervezet egységes, amelyben különbíróságok nem lesznek. Ennek nem mond ellent az, hogy kizárólag a katonák és a katonai büncselekmények tekintetében katonai bíróságok járnak el, mert az általuk elbírált ügyekben is végső fokon a Legfelsőbb Bíróság jár el.

A törvényesség és a jogbiztonság maradéktalan érvényesülése érdekében a fellebbezési rendszer lényeges átalakítása szükséges. A kétfokú jogorvoslat bevezetésével az állampolgárokat az újabb perorvoslati lehetőség - bizonyos határok között (pl. csak jogkérdésben) - alanyi jogon megilleti. Ennek részletes kidolgozása az eljárásjogokra vár.

Íz az eljárás időtartamát számottevően nem növeli, mert az ügyek döntő többsége (80 százalék) első fokon jogerőre emelkedik. Az eljárások időtartamát alapvetően egyidejűen is a bírák munkaterhe és felkészültsége határozza meg.

Ezzel összefüggésben új módon kell szabályozni a törvényességi óvás intézményét is. Ezek kizárólag a jogegység érdekében emelhetők, ugyanakkor meg kell szüntetni felekre kiható hatályát. A jogosultak - döntéstől függően - a Legfelsőbb Bíróság elnöke, a legfőbb ügyész és az igazságügyminiszter.

F E L J E G Y Z É S

a bíróság által jogerősen halálra ítélt személyek kegyelmi
kérelmének elbírálásáról

A hatályos büntetőeljárás szabályok értelmében a bíróság jogerős ítéletével kiszabott halálbüntetés csak akkor hajtható végre, ha a kegyelem iránti kérelmet a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította.

1978. év elejétől 1989. februárjáig - a katonai bíróságok által elítélteket nem számítva - 31 halálra ítélt személy kegyelmi kérelmét bírálta el az Elnöki Tanács. A 31 személy közül 3 személy halálbüntetését változtatta át kegyelemből életfogytig tartó szabadságvesztésre, a többi elítélt kegyelmi kérelmét pedig elutasította.

Napjainkban a hazai politikai és társadalmi fórumokon egyre markánsabban vetődik fel a halálbüntetés létjogosultsága. Az országgyűlési képviselők körében az új Alkotmány előkészítése, illetve a Büntető Törvénykönyv néhány szükséges módosítása kapcsán fogalmazódnak meg az a büntetés eltörlése melletti vélemények.

A közvélemény megosztott a kérdésben. Mértékadó szakmai közvéleményben, a jogtudomány, a szociológia, a pedagógia, az egészségügy képviselői jelentős számban nyilvánították már ki egyértelmű és indokolt véleményüket a halálbüntetéssel szemben. Ezzel szemben - főleg halálra ítélt kegyelemben részesítésekor - az állampolgárok - szórványosan - az ellenvéleményüknek adnak hangot.

Már a hatályos Büntető Törvénykönyv miniszteri indokolása is hangsúlyozza, hogy jogfejlődésünk a halálbüntetés fokozatos háttérbeszorítása és - végső célként - a megszüntetése felé halad. A nemzetközi gyakorlat áttekintésének tapasztalatai ezt a tendenciát erősítik. Az utóbbi évtizedekben a nyugat-európai országok rendre eltörölték a halálbüntetést, vagy eltekintettek annak alkalmazásától. A szocialista országok közül is az NDK eljutott a teljes abolícióig.

Napi jogalkotási elképzelések között szerepel olyan, rövidesen az Országgyűlés elé kerülő javaslat, amely első lépésként a politikai bűncselekmény miatt zárná ki a halálbüntetés alkalmazhatóságát.

1989. 05. 10. Feljegyzés a bíróság által jogerősen halálra ítélt személyek kegyelmi kérvényének elbírálásáról.
IM Büntetőjogi Főosztály. 1989. május 10. (IM KI IRM 1988-1989. 3-211. d. 00108/1988.)

Ebben a helyzetben alapos megfontolást igényel az Elnöki Tanács kegyelmezési gyakorlata. Az egyes ügyektől elvonatkoztatott elvi állásfoglalást igényel az, hogy az Elnöki Tanács fenntartsa-e jelenlegi gyakorlatát, azaz esetenként dönt a kegyelem alkalmazásáról vagy elutasításáról. Ennek a gyakorlatnak a fenntartása azért fontolandó meg, mert helyrehozhatatlan - a halálbüntetés végrehajtására vezető - döntéseket szülhet egy olyan helyzetben, amelyben nem kizárt a büntetés késztetőben történő eltérése.

Megfontolandó ezért, hogy a büntetés végrehajtásának visszafordíthatatlansága miatt is addig, ameddig az Országgyűlés törvényi szintű állásfoglalása meg nem születik, az Elnöki Tanács ne utasítsa el kegyelmi kérelmet. Ennek elkerülése érdekében azonban, hogy az Elnöki Tanács egyes kegyelmező aktusai ne váltsanak ki kritikai megjegyzéseket, ezen álláspontjának nyilvánosságra hozására lenne szükség; annak kinyilvánítása, hogy az Elnöki Tanács mindaddig nem utasít el kegyelmi kérelmeket, míg a halálbüntetés fenntartásáról vagy megszüntetéséről az Országgyűlés nem dönt. A kegyelmi kérelmek "el nem utasítása" azonban nem jelentheti a döntés függőben tartását, mert az a halálraítéltekkel szemben embertelen bánásmódot jelentene.

Budapest, 199. május 10.

A Nemzetközi, Jogi és Közigazgatáspolitikai Bizottság 1989. június 9-én /pénteken/ 9.00 órákor tartja soronkövetkező ülését, melyre ezúton meghívom.

I./ A bel- és állambiztonság kérdései a jelenlegi bel-
24 politikai helyzetben. /Az anyagot később küldjük/

J E L E N T É S

Hazánk belpolitikai helyzetét értékelve tapasztalataink arra utalnak, hogy a jelenlegi időszak, az elmúlt évtizedekben felhalmozódott gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális problémák megoldatlansága, illetve nem kellően átgondolt kezelése miatt történelmünk felszabadulás utáni egyik legnehezebb periódusai egyikének minősíthető. A - már tartósan elhurcolt - súlyos gazdasági helyzet; az ideológiai - politikai - társadalmi zavarok; a kívánatos eredményt nélkülöző erőfeszítések a kibontakozásért tenni kész erőket is elbizonytalanítják.

A vezetés következetlenségei miatt fokozódó mértékű a társadalmi bizonytalanság. Már az 1980-as évek elején is problémák mutatkoztak és az évtized második felére egyértelműen világossá vált, hogy a súlyos politikai, gazdasági gondok - amelyek főképpen a rendszer működéséből fakadtak, másrészt sokszor korábbi hibás döntéseken, tévedéseken alapultak - nem oldhatók meg az eddigi irányítási szisztéma keretein belül. A jelenlegi politikai struktúra egyre gyengülő hatásfoka a nehézségek kezelésére, a válságból való kiút megtalálására.

A hatalom és a társadalom nagy többségének korábban működő konzervenzusa felbomlott. Társadalmi, politikai válsághelyzet alakult ki. A Parlament, az MSzMP, a Hazafias Népfront, a Szakszervezet stb. mint a hagyományos intézményrendszer részei jelentősen csökkent népszerűséggel nem tudják betölteni szerepüket. A hagyományos politikai szervek működési zavaraiak leküzdésével, új szerep kialakításával, soraik rendezésével vannak elfoglalva. A vezetés még nem találta meg az eredményes megoldást, lassan alakulnak az új szocialista modell konturjai.

A többpártrendszer versenyhelyzetéhez való alkalmazkodás nem eléggé dinamikus. A kialakult helyzetben csak következetesen véghezvitt politikai és gazdasági reformfolyamat lehet a megoldás, amelynek eredményeként kialakulhat hazánkban is egy "pluralista alapokon nyugvó, demokratikus szocializmus". Az így kiépülő társadalmi berendezkedés - úgy látjuk - lényegi jegyeiben közelebb áll az 1945-48. közötti koalíciós időszakhoz, mint az elmúlt 40 év bármely periódusának berendezkedéséhez. Ez a társadalmi berendezkedés a különböző érdekeket intézményes formában is kifejező és megjelenítő "jogállam" demokratikus intézményrendszere és alkotmányos rendje lehet, amely az alulról felfelé építkező demokratikus pártok és érdekvédelmi szervezetek együttműködésére, esetleges koalíciójára épül, amely megtestesíti az államhatalom toleráns formáját.

A jogállamiság megteremtéséhez szükséges feltételek hiánya, kiformálódásának felgyorsult feladatai nehéz helyzet elé állította az elkényelmesedett intézményrendszert, a politikai-gazdasági szervezetek és ennek következményeként az állambiztonsági szolgálatot is.

Ugyanakkor jelentősen felerősödtek a különböző politikai szervezetek és a már működésüket deklaráló proto-, illetve utód-pártok részéről azok a politikai folyamatok, melyeknek célja a jelenlegi kormányzó párt politikai és hatalmi labilitásának igazolásán túl egy erős, egységes és akcióképes ellenzék-kép kialakítása. Menetelésük a többpártrendszer és a hatalom felé erőteljes, markáns.

A különböző politikai szerveződések és pártok a változások felgyorsítására, a választási felkészülésükre, szervezeti erősödésükre nézve kedvezően ítéli meg az egyre erősödő és célirányosabbá váló nyugati politikai figyelmet és anyagi-erkölcsi támogatást. Rendkívül fontosnak tartják a nemzetközi politikai formáció-rendszerekbe való szerves beépülést, valamint a szocialista országok alternatív szervezeteivel erősödő kapcsolatot.

A vita résztvevői egyetértettek az anyag fő megállapításaival. A belpolitikai értékelő részt többen vitathatónak tartották, s egyetértés volt abban, hogy az anyag ne kerüljön szélesebb fórum elé. Vite volt arról, hogy a társadalmi robbanás és a konzervatív visszarendeződés mellett a jobboldali veszélyt, az ellenséges tevékenységet is figyelembe kell venni.

Egyetértés volt abban, hogy a bel- és állambiztonsági szervekre a jövőben is szükség van, tevékenységüket azonban nyílt jogszabályokban kell rendezni, biztosítani a megfelelő nyilvánosságot. A vita résztvevői egyetértettek azzal, hogy két szakaszban célszerű lenne az állambiztonsági szervek átszervezését megvalósítani. A második szakasz hosszutávú feladat.

Elhangzott, hogy a kormányzópártnak döntő befolyással kell rendelkeznie e szervezetben. Célszerű nagyobb figyelmet szentelni a pénzvilággal és az emigrációval kapcsolatos munkának, belső kérdésekben a szuverénitás védelmét és az erőszakos cselekedetek elleni harcot kell feladatul tűzni. Helyes lenne az információáramlást gyorsítani.

A Bizottság határozata:

- 1./ A Bizottság elfogadta a jelentést.
- 2./ A későbbi időpontban készüljön rövidített tájékoztató a Politikai Bizottság részére.

TITKÁRSÁG

10 127/1989/2. IM 1/1.

Melléklet: 1 db

FELJEGYZÉSÁllamtitkár Úr
részére

Államtitkár Úrnak a bírósági iratok selejtezése felfüggesztésével kapcsolatos intézkedésének végrehajtása kapcsán átvizsgáltuk az idevonatkozó korábbi iratokat. Megállapítottuk, hogy a Büntetőjogi Főosztály kezdeményezésére 1989. július 27-én a Titkárság vezetője az 1945. után keletkezett büntető iratok selejtezését már felfüggesztette. A megyei (fővárosi) bírósági elnököknek kiadott intézkedés másolati példányát csatolom.

nem!

Az említettekre tekintettel kérem Államtitkár Úr döntését, hogy egy újabb tilalmi levél kiadását indokoltnak tartja-e.

1945 - 1948

Államtitkár Úr utasítása szerint a megyei bírósági elnököktől tájékoztatást kell kérni, hogy az idáig milyen iratok selejtezésére került sor. Tekintettel arra, hogy 1989. augusztusától selejtezés nem történt, kérdés, hogy az ezt megelőző időszakról kérjünk-e tájékoztatást, és ha igen, milyen időponttól kezdődően.

Budapest, 1989. december 27.

Bíró

Vörös János főoszt. ir.

F. B. B.

2. feladatrendszer
munkatársak - a bíróságtól - 1945-48-ig
felhívásra.

1989. 12. 27.
J. B.

1989. 12. 27. A koncepció iratok kezelésével kapcsolatos szabályok felülvizsgálata. Igazságügyi Minisztérium.

1989. december 27. (MNL OL XIX-E-1-9 1980. 8. d.)

A SELEJTÉZÉSRE VONATKOZÓ JOGSZABÁLYOK (RENDELKEZÉSEK)

KIVONATA

1. A m.kir. igazságügyminiszternek 13.300/1912. IM rendelete, a bíró-sági és ügyész-ségi iratok és kezelési könyvek selejtezésének szabályozása tárgyában.

"9.§ A selejtezésről jegyzőkönyvet kell szerkeszteni, abban meg kell jelölni, hogy a selejtezést ki vezette és ki ellenőrizte, hogy milyen ügycsoportot és milyen évfolyamot selejtezték és hogy a selejtezést minden ügycsoportra nézve melyik kezelési könyvben vagy jegyzékben tüntették fel."

2. Az igazságügyminiszter 9.300/1951. IM rendelete az igazságügyi hatóságok és hivatalok iratanyagának selejtezése tárgyában.

"5.§ (1) Selejtezni minden évben egyszer kell, mégpedig olyan időszakban, amikor ez a rendes hivatali munka menetét a legkevésbé gátolja."

3. Az igazságügyminiszter 958/1952. IM utasítása az igazságügyi hatóságok és hivatalok iratanyagának selejtezésére vonatkozó rendelkezések kiegészítéséről.

"5.§ (1) A selejtezésről jegyzőkönyvet kell készíteni, ennek tartalmaznia kell az átvizsgált iratcsoport megjelölését, valamint a kiselejtezett iratok darabszámát."

4. Az igazságügyminiszter 130/1957. (I.K. 20.) IM utasítása az igazságügyi szervek iratanyagának selejtezéséről.

"10.§ (1) A selejtezésről jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell az átvizsgált iratcsoportok megjelölését, a kiselejtezett iratok laptérmezőszámának összevont feltüntetését (pl. 1-25, 28-97 stb), a selejtezés ellenőrzése során tapasztalt hiányosságokat és a selejtezés során tett intézkedéseket."

- 2 -

5. Az igazságügyminiszter 108/1971. (I K 8.) IM utasítása az igazságügyi szervek iratainak irattári kezeléséről és selejtezéséről.

"14.§ (1) A selejtezésről három példányban jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

- a/ a selejtezés idejét és helyét;
- b/ a selejtezést végző személy nevét és munkakörét;
- c/ a selejtezett iratok irattári tételszámát és keletkezésének évszámát;
- d/ a selejtezés ellenőrzése során tapasztalt hiányosságokat és az azok megszüntetésére vonatkozó intézkedéseket."

6. Az igazságügyminiszter 109/1981. (IK 5.) IM utasítása az igazságügyi szervek iratainak irattári kezeléséről és selejtezéséről.

"13.§ (1) A selejtezésről három példányban jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell:

- a/ a selejtezés idejét és helyét;
- b/ a selejtezést végző személy nevét és munkakörét;
- c/ a selejtezett iratok ügyszámát és keletkezésének évszámát;
- d/ a selejtezés ellenőrzése során tapasztalt hiányosságokat és azok megszüntetésére vonatkozó intézkedéseket."

Névmutató

A

Acheson, David 76
Alapi Gyula 93
Angyal Dávid 21
Antalfy György 105

B

Balassa Gyula 11
Balogh István 30
Bauer Miklós 87, 88
Bárdossy László 75, 82
Bethlen István 50, 81
Biszkú Béla 99, 100, 101, 102, 118, 280
Bajta Béla 66
Borbándi Gyula 81
Budinszky László 11, 25, 26, 29, 113, 132, 134

Cs

Csendes Károly 91

D

Darányi Kálmán 77, 78
Deák Ferenc 19, 95
Décsi Gyula 11, 68, 69, 70, 114, 172
Déry Tibor 95
Domokos József 57, 58, 91, 101, 113, 116, 139, 140, 141, 240

E

Eckhart Ferenc 23
Egyed Lajos 92
Eörsi Gyula 94, 95, 117, 253
Eörsi István 94, 95, 117, 253
Erdei Ferenc 11, 53, 71, 115, 216

F

Faragho Gábor 30, 50, 85
Faragó György 66
Ferenczy Zoltán 21

G

Gerő Ernő 30
Ghyczy Kálmán 21
Gömbös Gyula 76, 77, 78
Grósz Károly 106

Gy

Gyarmati György 14
Gyöngyösi János 32, 49
Gyulay Tibor 76

H

Halasy Rectoris Tibor 80
Hegedüs András 119, 302
Hegedüs József 21
Hitler, Adolf 82
Horthy Miklós 23, 30, 31, 65, 67, 73, 75, 76, 78, 81
Hóman Bálint 76
Husztai Dénes 21

I

Imrédy Béla 78
Iványi Béla 76

K

Kartasov, Sz. Ny. 87
Kádár János 14, 49, 63, 64, 95, 117, 118, 247, 253, 288
Kálmán József 84
Kelemen Kornél 76
Kéthly Anna 87
Király Béla 90
Koljanov 52
Konrád György 118, 290
Korom Mihály 11, 15, 101, 102
Kosáry Domokos 21
Kovács Béla 11, 70
Körmendi Anna 119, 299
Krassó György 119, 300
Kulcsár Kálmán 11, 45, 101, 105, 120, 322

L

Lázár Andor 76, 77, 78
Lee Tibor 66
Lukács György 95

M

Major Ákos 82, 92
Majzik László 66
Markója Imre 11, 15, 101, 104, 119, 304, 308, 314
Marosán György 88, 101
Mártonffy Károly 19, 20
Menyhárd Alfréd 66

Meszlényi Antal 21
 Mikecz Ödön 78, 79, 80, 81
 Mikecz Teodóra 79
 Miklós Béla 25, 29, 30, 76
 Molnár Erik 11, 15, 55, 64, 65, 73, 85, 92, 93, 114, 115, 188, 194, 218, 220
 Molnár Sándor 66
 Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics 30

N

Nagy Imre 14, 29, 30, 53, 68, 71, 73, 74, 78, 91, 119, 120, 316, 322
 Nemess József 30
 Nezvál Ferenc 11, 15, 89, 90, 91, 95, 101

P

Pacsi Jenő 92, 93
 Pauler Tivadar 24
 Peyer Károly 84
 Péter Gábor 14, 87, 93
 Pfeiffer Zoltán 51
 Piros László 93
 Pulszky Ferenc 21
 Purgly Emil 76

R

Radocsay László 75, 76
 Radovics Lajos 66
 Rakovszky Iván 78
 Ravasz László 78
 Rákosi Mátyás 14, 30, 55, 57, 68, 73, 74, 78, 85, 86, 88, 91, 93, 113, 140, 141
 Révai József 22
 Ricskov, Nyikolaj Mihajlovics 52
 Ries István 11, 18, 20, 55, 59, 61, 64, 82, 85, 86, 87, 88, 89, 114, 151
 Ries Istvánné 88
 Rikk Magdolna 32
 Röder Vilmos 76

S

Samu Mihály 105
 Sarlós Béla 91, 92, 93
 Sándorffy Kamill 21
 Shvoy Lajos 93

Somogyi Ödön 66
 Somogyvári István 45

Sz

Szabó Imre 59, 60, 93, 94, 115, 218
 Szakasits Árpád 64, 84, 87
 Szálasi Ferenc 25, 26, 29, 57, 63, 85
 Szelényi Iván 118, 290
 Szeremley Samu 21
 Széll József 76
 Szénási Géza 89, 101
 Szodorai Frigyes 80
 Szotáczy Mihály 105
 Szögi Géza 29
 Sztálin, Joszif Visszarionovics 68, 86, 96, 97
 Sztójay Döme 26
 Szűcs János 66

T

Teleki Géza 50
 Truman, Harry Spencer 76

V

Valentiny Ágnes 84, 115, 220
 Valentiny Ágoston 11, 26, 29, 30, 31, 32, 50, 51, 55, 83, 84, 85, 113, 115, 127, 220
 Vargha Endre 21
 Vásáry István 50
 Vladár Gábor 11, 23, 81, 82, 83
 Vukovics Sebő 21

W

Weiss Manfréd 77

Z

Zajtay Imre 18, 20, 22
 Zalán Kornél 66

Zs

Zsedényi Béla 30
 Zsitvay Tibor 75

*Az Igazságügyminisztérium
Markó utca 16. szám alatti palotája
(Fortepan © 2018)*

